

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

**GHID PRIVIND ART. 6
DIN CONVENȚIE**

**DREPTUL LA UN PROCES
ECHITABIL**

(LATURA PENALĂ)

Editorii sau organizațiile care doresc să traducă și/sau să reproducă în întregime sau parțial acest raport, în format tipărit sau electronic (Web) se vor adresa către <mailto:publishing@echr.coe.int> pentru a fi primi detalii despre modalitățile de autorizare.

© Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2014

Ghidul poate fi descărcat de la următoarea adresă: www.echr.coe.int (Jurisprudence – Analyse jurisprudentielle – Guides sur la jurisprudence).

Ghidul a fost elaborat de Divizia Cercetare și nu obligă Curtea. Textul a fost finalizat la 31 decembrie 2013.

Prezenta traducere este publicată cu acordul Consiliului Europei și al Curții Europene a Drepturilor Omului și reprezintă responsabilitatea exclusivă a Institutului European din România.

CUPRINS

INTRODUCERE	5
I. DOMENIU DE APLICARE: NOȚIUNEA „ACUZAȚIE ÎN MATERIE PENALĂ” ..	6
A. Principii generale	6
B. Aplicarea principiilor generale	7
1) <i>Proceduri disciplinare</i>	7
2) <i>Proceduri administrative, fiscale, vamale și în materia dreptului concurenței</i>	8
3) <i>Chestiuni politice</i>	9
4) <i>Expulzare și extrădare</i>	9
5) <i>Diferite etape ale procedurilor penale, proceduri conexe și căi de atac ulterioare</i>	9
II. GARANȚII DE ORDIN GENERAL	10
A. Dreptul de acces la o instanță	10
B. Cerințe de ordin instituțional	12
1) <i>Noțiunea „instanță”</i>	12
2) <i>Instanță instituită de lege</i>	13
3) <i>Independență și imparțialitate</i>	14
A) INSTANȚĂ INDEPENDENTĂ.....	14
1. <i>Principii generale</i>	14
2. <i>Criterii de apreciere a independenței</i>	15
B) INSTANȚĂ IMPARȚIALĂ.....	16
1. <i>Criterii de apreciere a imparțialității</i>	16
2. <i>Situații în care se poate pune problema unei lipse de imparțialitate în îndeplinirea atribuțiilor judiciare</i>	17
C. Cerințe de ordin procedural	19
1) <i>Echitate</i>	19
A) EGALITATEA ARMELOR ȘI PROCEDURA CONTRADICTORIE.....	20
1. <i>Egalitatea armelor</i>	20
2. <i>Procedură contradictorie</i>	21
B) MOTIVAREA HOTĂRĂRILOR JUDECĂTOREȘTI.....	22
C) DREPTUL DE A PĂSTRA TĂCEREA ȘI DE A NU SE AUTOINCRIMINA.....	23
1. <i>Afirmarea și domeniul de aplicare</i>	23
2. <i>Domeniu de aplicare</i>	23
3. <i>Un drept relativ</i>	24
D) UTILIZAREA DE PROBE OBTINUTE ILEGAL SAU CU ÎNCĂLCAREA DREPTURILOR CONVENȚIEI.....	25
E) PROVOCAREA.....	26
1. <i>Considerente de ordin general</i>	26
2. <i>Criteriul material al provocării</i>	26
3. <i>Examinarea de către instanță a unui mijloc de apărare întemeiat pe existența unei provocări</i>	28
F) RENUȚAREA LA GARANȚIILE UNUI PROCES ECHITABIL.....	29
2) <i>Publicitatea procesului</i>	29
A) PRINCIPUL PUBLICITĂȚII.....	29
B) DREPTUL LA UN PROCES PUBLIC ȘI DE A FI PREZENT LA PROCES.....	29
C) PROCEDURA CĂII DE ATAC.....	30
D) EXCEPȚII DE LA PRINCIPUL PUBLICITĂȚII.....	31
E) PRONUNȚAREA PUBLICĂ A HOTĂRĂRILOR.....	31
3) <i>Termen rezonabil</i>	32
A) STABILIREA DURATEI PROCEDURII.....	32
1. <i>Începutul curgerii termenului</i>	32
2. <i>Sfârșitul termenului</i>	32
B) APRECIEREA TERMENULUI REZONABIL.....	33
1. <i>Principii</i>	33
2. <i>Criterii</i>	33
C) CÂTEVA EXEMPLE.....	34
1. <i>Depășiri ale termenului rezonabil</i>	34
2. <i>Nedepășirea termenului rezonabil</i>	35
III. GARANȚII SPECIFICE	35
A. Prezumția de nevinovăție	35
1) <i>Sarcina probei</i>	35
2) <i>Prezumții de fapt și de drept</i>	36

3) Sfera de aplicare a art. 6 § 2	36
A) ÎN MATERIE PENALĂ	36
B) PROCEDURI ULTERIOARE	37
4) Declarații prejudiciabile	37
5) Declarațiile autorităților judiciare	38
6) Declarațiile funcționarilor publici	38
7) Campanie de presă negativă	39
8) Sancțiuni pentru necomunicarea unor informații	39
B. Art. 6 § 3: dreptul la apărare	39
1. Art. 6 § 3 lit. a)	40
A) CONSIDERENTE DE ORDIN GENERAL	40
B) INFORMAȚII PRIVIND ACUZAȚIA	40
C) REÎNCADRAREA JURIDICĂ A ACUZAȚIEI	41
D) DETALII	41
E) CELERITATE	42
F) LIMBA	42
2. Art. 6 § 3 lit. b)	42
A) CONSIDERENTE DE ORDIN GENERAL	42
B) TERMEN ADECVAT	43
C) ÎNLESNIRILE NECESARE	43
1) Accesul la probe	43
2) Consultarea unui avocat	44
3. Art. 6 § 3 lit. c): dreptul de a se apăra singur sau prin intermediul unui avocat	44
A) DOMENIUL DE APLICARE	45
B) DREPTUL DE A SE APĂRA SINGUR	45
C) ASISTENȚĂ JURIDICĂ	46
D) ASISTENȚĂ JUDICIARĂ	47
E) ASISTENȚĂ JUDICIARĂ CONCRETĂ ȘI EFECTIVĂ	48
4. Art. 6 § 3 lit. d)	48
A) SENSUL AUTONOM AL NOȚIUNII DE „MARTOR”	49
B) DREPTUL DE A INTEROGA ȘI DE A SOLICITA AUDIEREA MARTORILOR	49
1) Principii generale	49
2) Obligația de a face un efort rezonabil pentru a obține prezentarea unui martor	49
3) Obligația de motivare a refuzului de a audia un martor	50
4) Invocarea unor depoziții făcute în afara instanței	50
5) Martori anonimi	51
6) Martori în cauze de agresiune sexuală	51
7) Avantaje oferite martorilor în schimbul declarațiilor	52
8) Mărturii indirecte	52
9) Dreptul de a cita martori pentru apărare	52
5. Art. 6 § 3 lit. e)	53
A) „DACĂ NU ÎNȚELEGE SAU NU VORBEȘTE LIMBA FOLOSITĂ LA AUDIERE”	53
B) ELEMENTE PROTEJATE ALE PROCESULUI PENAL	53
C) ASISTENȚĂ „GRATUITĂ”	54
D) CONDIȚII DE INTERPRETARE	54
E) OBLIGAȚII POZITIVE	54
IV. EFECTUL EXTRATERITORIAL AL ART. 6	55
1) Denegare flagrantă de justiție	55
2) „Riscul real” – gradul și sarcina probei	56
LISTA CAUZELOR CITATE	57
ANEXĂ	67

INTRODUCERE

Art. 6 – Dreptul la un proces echitabil

1. „Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî [...] asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. Hotărârea trebuie să fie pronunțată în mod public, dar accesul în sala de ședință poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia, în interesul moralității, al ordinii publice ori al securității naționale într-o societate democratică, atunci când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanță, atunci când, în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției.

2. Orice persoană acuzată de o infracțiune este prezumată nevinovată până ce vinovăția sa va fi legal stabilită.

3. Orice acuzat are, în special, dreptul:

a. să fie informat, în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit, despre natura și cauza acuzației aduse împotriva sa;

b) să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale;

c) să se apere el însuși sau să fie asistat de un apărător ales de el și, dacă nu dispune de mijloacele necesare pentru a plăti un apărător, să poată fi asistat în mod gratuit de un avocat din oficiu, atunci când interesele justiției o cer;

d) să întrebe sau să solicite audierea martorilor acuzării și să obțină citarea și audierea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării;

e) să fie asistat în mod gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la audiere.”

1. Prezentul ghid dorește să ofere practicienilor dreptului informații privind cele mai importante hotărâri în materie pronunțate de Curtea de la Strasbourg, din momentul creării sale până în prezent. Ghidul prezintă așadar principiile-cheie care decurg din jurisprudența Curții, precum și precedentele relevante. Jurisprudența citată este selectivă: se referă la hotărâri și decizii esențiale, importante și recente¹.

2. În realitate hotărârile Curții nu sunt destinate doar soluționării cauzelor în care a fost sesizată, ci, în sens mai larg, pentru a clarifica, proteja și dezvolta normele Convenției și astfel pentru a contribui la respectarea, de către state, a angajamentelor pe care și le-au asumat în calitate de părți contractante (*Irlanda împotriva Regatului Unit*, pct. 154). Sistemul instituit de Convenție are așadar ca scop să soluționeze, în interesul public, probleme care țin de ordinea publică, ridicând standardele de protecție a drepturilor omului și extinzând jurisprudența din acest domeniu la întreaga comunitate a statelor care sunt părți ale Convenției [*Konstantin Markin împotriva Rusiei* (MC), pct. 89].

¹. Legăturile către hotărâri și decizii fac trimitere la textul original, în limba engleză sau franceză (cele două limbi oficiale ale Curții). Cititorul este invitat să consulte baza de date HUDOC privind jurisprudența Curții, care oferă acces la hotărâri și decizii în limba engleză și/sau franceză și la traduceri în aproximativ alte douăzeci de limbi.

I. DOMENIU DE APLICARE: NOȚIUNEA „ACUZAȚIE ÎN MATERIE PENALĂ”

Art. 6 § 1. – Dreptul la un proces echitabil

„1. Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil [...] a cauzei sale, de către o instanță [...], care va hotărî [...] asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. [...]”

A. Principii generale

3. Conceptul „*acuzație în materie penală*” are o semnificație „*autonomă*”, independentă de clasificările utilizate de sistemele juridice naționale ale statelor membre (*Adolf împotriva Austriei*, pct. 30).

4. Conceptul „*acuzație*” trebuie înțeles în sensul Convenției. Acesta poate fi așadar definit drept „*notificarea oficială, din partea autorității competente, privind suspiciunea referitoare la comiterea unei infracțiuni*”, definiție care depinde, de asemenea, de existența sau absența unor „*repercusiuni importante asupra situației* [suspectului]” (a se vedea, cu titlu de exemplu, *Deweer împotriva Belgiei*, pct. 42 și 46, și *Eckle împotriva Germaniei*, pct. 73). Astfel, Curtea a decis că o persoană reținută și obligată să depună jurământ înainte de a fi interogată ca martor făcea deja obiectul unei „*acuzații în materie penală*” și beneficia de dreptul la tăcere (*Brusco împotriva Franței*, pct. 46-50).

5. În ceea ce privește noțiunea autonomă „*penal*”, Convenția nu se opune orientării către „*depenalizare*” în cadrul statelor contractante. Cu toate acestea, infracțiunile încadrate printre infracțiunile „*reglementare*” în urma depenalizării pot intra sub incidența noțiunii autonome de infracțiune „*penală*”. A lăsa statelor puterea de a exclude aceste infracțiuni ar putea conduce la rezultate incompatibile cu obiectul și scopul Convenției (*Öztürk împotriva Germaniei*, pct. 49).

6. Punctul de plecare în examinarea aplicabilității laturii penale a art. 6 din Convenție rezidă în criteriile enunțate în hotărârea *Engel și alții împotriva Țărilor de Jos*, pct. 82-83:

- 1) calificarea în dreptul intern;
- 2) natura infracțiunii;
- 3) gravitatea pedepsei pe care persoana în cauză riscă să o primească.

7. **Primul** criteriu are o pondere relativă și nu servește decât ca punct de plecare. Ceea ce este decisiv este dacă dreptul intern încadrează sau nu o faptă prevăzută de legea penală ca infracțiune. În lipsa unei astfel de încadrări, Curtea va lua în considerare ceea ce se află dincolo de clasificarea națională, examinând realitatea substanțială a procedurii respective.

8. Pentru examinarea celui de-al **doilea** criteriu, care este considerat ca fiind mai important [*Jussila împotriva Finlandei* (MC), pct. 38], următorii factori pot fi luați în considerare:

- clarificarea aspectului dacă norma juridică în cauză se adresează exclusiv unui grup specific sau se impune tuturor prin natura ei (*Bendenoun împotriva Franței*, pct. 47);
- clarificarea aspectului dacă procedura este declanșată de o autoritate publică în temeiul unor atribuții legale de execuție [*Benham împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 56];
- clarificarea aspectului dacă norma juridică are o funcție represivă sau disuasivă (*Öztürk împotriva Germaniei*, pct. 53; *Bendenoun împotriva Franței*, pct. 47);
- clarificarea aspectului dacă o condamnare la orice tip de pedeapsă depinde de constatarea vinovăției (*Benham împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 56);
- modul în care proceduri comparabile sunt clasificate în alte state membre ale Consiliului European (*Öztürk împotriva Germaniei*, pct. 53).

9. Al **treilea** criteriu este determinat prin referire la pedeapsa maximă posibilă prevăzută de legislația aplicabilă (*Campbell și Fell împotriva Regatului Unit*, pct. 72; *Demicoli împotriva Maltei*, pct. 34).

10. Al doilea și al treilea criteriu, enunțate în hotărârea *Engel și alții împotriva Țărilor de Jos*, sunt alternative și nu neapărat cumulative: pentru ca art. 6 să fie aplicabil este suficient ca infracțiunea în cauză să fie, prin natura ei, considerată ca fiind „penală” din punct de vedere al Convenției sau ca infracțiunea să facă persoană pasibilă de o sancțiune care, prin natura ei și prin gradul de gravitate, intră, în general, în sfera „penală” (*Öztürk împotriva Germaniei*, pct. 54, și *Lutz împotriva Germaniei*, pct. 55). Faptul că o infracțiune nu este pedepsită cu închisoarea nu este decisiv în sine, deoarece caracterul relativ diminuat nu poate elibera o infracțiune de caracterul ei penal intrinsec (*Öztürk împotriva Germaniei*, pct. 53, și *Nicoleta Gheorghe împotriva României*, pct. 26).

O abordare cumulativă poate totuși fi adoptată atunci când o analiză distinctă a fiecărui criteriu nu permite să se ajungă la o concluzie clară cu privire la existența unei acuzații în materie penală (*Bendenoun împotriva Franței*, pct. 47).

11. Utilizând expresiile „acuzație în materie penală” și „acuzat de o infracțiune”, cele **trei** paragrafe ale art. 6 se referă la situații identice. Prin urmare, criteriul privind aplicabilitatea art. 6 sub latura sa penală este același pentru cele trei paragrafe.

B. Aplicarea principiilor generale

1) Proceduri disciplinare

12. Infracțiunile la disciplina militară, care implică trimiterea într-o unitate disciplinară pentru o perioadă de câteva luni, intră sub incidența aspectului penal al art. 6 din Convenție (*Engel și alții împotriva Țărilor de Jos*, pct. 85). În schimb, pedepsele militare cu privire de libertate timp de două zile au fost considerate având o durată prea scurtă pentru a intra în sfera „dreptului penal” (*ibidem*).

13. În ceea ce privește procedurile în materie de disciplină profesională, aspectul rămâne deschis, deoarece Curtea a considerat inutil să se pronunțe în domeniu, concluzionând că procedura intră sub incidența sferei civile (*Albert și Le Compte împotriva Belgiei*, pct. 30). În ceea ce privește procedura disciplinară care a dus la pensionarea din oficiu a unui funcționar, Curtea nu i-a recunoscut caracterul „penal” în sensul art. 6, în măsura în care autoritățile și-au menținut decizia într-un domeniu pur administrativ [*Moulet împotriva Franței* (dec.)]. Aceasta a exclus, de asemenea, din sfera aspectului penal al art. 6 un litigiu legat de concedierea unui ofițer din cadrul armatei pentru acte de indisciplină [*Sukut împotriva Turciei* (dec.)].

14. Ținând „seama în mod corespunzător” de condițiile din penitenciar și de regimul disciplinar special din închisori, art. 6 este aplicabil **infracțiunilor de disciplină a penitenciarelor**, având în vedere natura acuzațiilor, precum și natura și gravitatea pedepselor [patruzeci de zile de detenție suplimentară, respectiv șapte zile de detenție în cauza *Ezeh și Connors împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 82; a se vedea, *a contrario*, *Štitić împotriva Croației*, pct. 51-63]. Cu toate acestea, contenciosul penitenciar ca atare nu intră, în principiu, în sfera laturii penale a art. 6 [*Boulois împotriva Luxemburgului* (MC), pct. 85]. Astfel, de exemplu, plasarea unui deținut într-un sector cu un nivel ridicat de supraveghere nu are legătură cu temeinicia unei acuzații în materie penală; accesul la o instanță pentru contestarea unei astfel de măsuri și restricțiile care ar putea-o însoți trebuie analizate din perspectiva aspectului civil al art. 6 § 1 [*Enea împotriva Italiei* (MC), pct. 98].

15. Măsurile dispuse de o instanță în temeiul normelor care sancționează comportamentele neadecvate în cursul ședinței de judecată (sfidarea instanței) sunt considerate ca nefăcând parte din sfera de aplicare a art. 6, deoarece aparțin mai degrabă de sfera exercitării competențelor disciplinare (*Ravnsborg împotriva Suediei*, pct. 34; *Putz împotriva Austriei*,

pct. 33-37). Cu toate acestea, natura infracțiunii și severitatea pedepsei aplicate pot duce la aplicarea art. 6 în cazul unei condamnări pentru ultraj adus instanței, clasificată potrivit dreptului intern în categoria condamnărilor penale [*Kyprianou împotriva Ciprului* (MC), pct. 61-64, unde referirea se face la o pedeapsă de cinci zile de închisoare].

16. În ceea ce privește ultrajul adus Parlamentului, Curtea a stabilit o distincție între atribuțiile unui organ legislativ de a adopta propriile proceduri în materie de atingeri aduse privilegiilor membrilor săi, pe de o parte, și competența extinsă de a sancționa terții pentru fapte comise altundeva, pe de altă parte. Cele dintâi pot fi considerate competențe disciplinare prin natura lor, în timp ce Curtea le consideră pe cele din urmă ca fiind competențe de natură penală, ținând seama de aplicarea generală și de severitatea pedepsei eventuale care ar putea fi aplicată (pedeapsa cu închisoarea pe o durată de cel mult 60 de zile, precum și amendă, în cauza *Demicoli împotriva Maltei*, pct. 32).

2) Proceduri administrative, fiscale, vamale și în materia dreptului concurenței

17. Următoarele infracțiuni administrative pot intra sub incidența aspectului penal al art. 6:

- infracțiuni privind circulația pe drumurile publice, pedepsite cu amenda, restricții privind permisul de conducere, precum aplicarea unor puncte de penalizare sau suspendarea sau anularea permisului de conducere (*Lutz împotriva Germaniei*, pct. 182, *Schmautzer împotriva Austriei*, *Malige împotriva Franței*);
- contravenții pentru litigii de vecinătate sau tulburarea ordinii publice (*Lauko împotriva Slovaciei*; *Nicoleta Gheorghe împotriva României*, pct. 25-26);
- infracțiuni privind regimul de securitate socială (lipsa declarației de angajare, în ciuda amenzii reduse prevăzute, *Hüseyn Turan împotriva Turciei*, pct. 18-21).
- infracțiunea administrativă de promovare și difuzare materiale care susțin ura etnică, sancționată cu avertisment administrativ și confiscarea publicației în cauză (*Balsyte-Lideikiene împotriva Lituaniei*, pct. 61).

18. S-a considerat că art. 6 este aplicabil procedurilor privind majorările de impozit sau altor penalități fiscale, pe baza următoarelor elemente:

- 1) legea care institua sancțiuni se aplica tuturor cetățenilor în calitate de contribuabili;
- 2) majorarea nu avea ca scop să constituie o reparație pecuniară a prejudiciului cauzat ci, în esență, să sancționeze pentru a preveni repetarea infracțiunii;
- 3) majorarea a fost impusă în temeiul unei norme generale al cărei scop era atât disuasiv, cât și represiv;
- 4) majorarea era una de ordin considerabil [*Bendenoun împotriva Franței*; a contrario, a se vedea dobânda pentru întârziere în cauza *Mieg de Boofzheim împotriva Franței* (dec.)].

Natura penală a infracțiunii poate fi suficientă pentru ca art. 6 să fie aplicabil, în ciuda valorii scăzute a majorării impozitului [10% din datoria fiscală recuperată, în cauza *Jussila împotriva Finlandei* (MC), pct. 38].

19. Sub aspect penal, art. 6 a fost considerat aplicabil dreptului vamal (*Salabiaku împotriva Franței*), pedepselor aplicate de o instanță competentă în materie de disciplină bugetară și financiară (*Guisset împotriva Franței*), precum și anumitor autorități administrative competente în drept economic, drept financiar și dreptul concurenței [*Lilly împotriva Franței* (dec.), *Dubus S.A. împotriva Franței*; *A. Menarini Diagnostics SRL împotriva Italiei*].

3) Chestiuni politice

20. Art. 6 a fost considerat inaplicabil, sub aspect penal, în proceduri privind sancțiuni electorale (*Pierre-Bloch împotriva Franței*, pct. 53-60), la dizolvarea partidelor politice [*Refah Partisi (Partidul Prosperității) și alții împotriva Turciei* (dec.)], la comisii de anchetă parlamentară [*Montera împotriva Italiei* (dec.)] și unei proceduri de destituire a Președintelui Republicii pentru încălcarea gravă a Constituției [*Paksas împotriva Lituaniei* (MC), pct. 66-67].

21. În ceea ce privește **procedura de lustrare**, Curtea a concluzionat că predominanța aspectelor cu conotații penale (natura infracțiunii – falsă declarație de lustrare – natura și gravitatea pedepsei – interdicția de exercitare a anumitor profesii pentru o perioadă lungă) poate plasa aceste proceduri sub incidența laturii penale a art. 6 din Convenție [*Matyjek împotriva Poloniei* (dec.); *a contrario*, a se vedea *Sidabras și Dziautas împotriva Lituaniei* (dec.)].

4) Expulzare și extrădare

22. Procedurile legate de expulzarea străinilor nu intră sub incidența laturii penale a art. 6, în ciuda faptului că acestea pot fi inițiate în cadrul unor procese penale [*Maaouia împotriva Franței* (MC), pct. 39]. Aceeași abordare exclusivă se aplică procedurilor de extrădare [*Penañiel Salgado împotriva Spaniei* (dec.)] sau procedurilor privind mandatul de arestare european [*Monedero Angora împotriva Spaniei* (dec.)].

23. Pe altă parte însă, înlocuirea unei pedepse cu închisoarea cu o expulzare asociată cu interzicerea intrării pe teritoriul țării pe o durată de zece ani poate fi considerată o pedeapsă de același tip cu cea stabilită în momentul condamnării inițiale (*Gurguchiani împotriva Spaniei*, pct. 40 și 47-48).

5) Diferite etape ale procedurilor penale, proceduri conexe și căi de atac ulterioare

24. Măsurile adoptate pentru a împiedica tulburările sau actele infracționale nu sunt acoperite de garanțiile oferite de art. 6 [supravegherea specială a poliției, *Raimondo împotriva Italiei*, pct. 43; sau avertismentul acordat de poliție unui minor care a comis atentate la podoare asupra unor fete din școala sa, *R. împotriva Regatului Unit* (dec.)].

25. În ceea ce privește faza prealabilă procesului (ancheta, instrumentarea cazului), Curtea consideră procedurile penale ca un întreg. În consecință, anumite condiții impuse de art. 6, precum termenul rezonabil sau dreptul la apărare, pot fi de asemenea relevante la acest stadiu al procedurii, în măsura în care echitatea procesului poate fi grav încălcată prin nerespectarea inițială a acestor condiții impuse (*Imbrioscia împotriva Elveției*, pct. 36). Dacă judecătorul de instrucție nu a fost chemat să se pronunțe cu privire la temeinicia unei „*acuzății în materie penală*”, actele pe care le îndeplinește au o influență directă asupra desfășurării și echității procedurii ulterioare, inclusiv asupra procesului propriu-zis. Prin urmare, art. 6 § 1 poate fi considerat aplicabil procedurii de instrumentare a cazului desfășurate de un judecător de instrucție, chiar dacă e posibil ca anumite garanții procedurale prevăzute de art. 6 § 1 să nu se aplice (*Vera Fernández-Huidobro împotriva Spaniei*, pct. 108-114).

26. Art. 6 § 1 se aplică de la un capăt al altul al procedurii în vederea stabilirii temeiniciei oricărei „*acuzății în materie penală*”, inclusiv în faza de individualizare a pedepsei (de exemplu, procedurile de confiscare care permit instanțelor naționale să stabilească quantumul la care trebuia fixată decizia de confiscare, în cauza *Phillips împotriva Regatului Unit*, pct. 39). Art. 6 este aplicabil, de asemenea, pe latura penală, unui proces care implică demolarea unei case construite fără autorizație, măsura demolării putând fi calificată ca „*pedeapsă*” în sensul Convenției (*Hamer împotriva Belgiei*, pct. 60). Totuși, acesta nu se

aplică unei proceduri care are ca obiect modificarea condamnării inițiale cu noul Cod penal mai favorabil (*Nurmagomedov împotriva Rusiei*, pct. 50).

27. Procedurile privind executarea pedepselor – precum procedura solicitării amnistiei [*Montcornet de Caumont împotriva Franței* (dec.)], procedura de liberare condiționată [*Aldrian împotriva Austriei*, (dec.)], procedurile de transfer în temeiul Convenției privind transferul persoanelor condamnate [*Szabó împotriva Suediei* (dec.), dar a se vedea, *a contrario*, *Buijen împotriva Germaniei*, pct. 40-45, ținând seama de particularitățile cauzei] – sau procedura de *exequatur* privind o decizie de confiscare pronunțată de o instanță străină [*Saccoccia împotriva Austriei* (dec.)] nu intră sub incidența sferei penale de aplicare a art. 6.

28. În principiu, măsurile de confiscare care aduc atingere drepturilor de proprietate ale unor terți, în absența unei proceduri penale împotriva acestora din urmă, nu sunt echivalente cu „stabilirea temeiniciei unei acuzații în materie penală” (*Air Canada împotriva Regatului Unit*, pct. 54, în ceea ce privește sechestrarea unui avion; *AGOSI împotriva Regatului Unit*, pct. 65-66, în ceea ce privește confiscarea unor monede de aur). Aceste măsuri intră mai degrabă sub incidența laturii civile a art. 6 (*Silickienė împotriva Lituaniei*, pct. 45-46).

29. Garanțiile oferite de art. 6 se aplică, în principiu, recursului în casație [*Meftah și alții împotriva Franței* (MC), pct. 40] și procedurilor constituționale [*Gast și Popp împotriva Germaniei*, pct. 65-66; *Caldas Ramirez de Arrellano împotriva Spaniei* (dec.)] atunci când aceste instanțe reprezintă o etapă ulterioară a procedurii penale corespunzătoare și atunci când rezultatele lor pot fi decisive pentru persoanele condamnate.

30. În sfârșit, art. 6 nu se aplică unei proceduri care vizează redeschiderea unui proces, deoarece persoana care solicită acest lucru, odată ce condamnarea sa rămâne definitivă, nu este „acuzată de o infracțiune” în sensul respectivului articol [*Fischer împotriva Austriei* (dec.)]. Doar noile proceduri, după autorizarea redeschiderii procesului, pot fi considerate ca determinante la stabilirea temeiniciei unei acuzații în materie penală (*Löffler împotriva Austriei*, pct. 18-19). În același sens, art. 6 nu se aplică unei cereri de redeschidere a unei proceduri penale în urma constatării unei încălcări de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului [*Öcalan împotriva Turciei* (dec.)]. Cu toate acestea, procedurile de revizuire care implică modificarea unei decizii pronunțate în ultimă instanță intră sub incidența laturii penale a art. 6 (*Vanyan împotriva Rusiei*, pct. 58).

II. GARANȚII DE ORDIN GENERAL

Art. 6 § 1

„Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil [...] a cauzei sale, de către o instanță [...] instituită de lege, care va hotărî [...] asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa.”

A. Dreptul de acces la o instanță

31. „Dreptul de acces la o instanță” nu este un drept absolut, nici în materie penală, nici în materie civilă. El se pretează la limitări implicite [*Deweere împotriva Belgiei*, pct. 49; a se vedea, de asemenea, *Kart împotriva Turciei* (MC), pct. 67].

32. Totuși, aceste limitări nu-i pot restrânge exercitarea într-o asemenea manieră sau până la un punct încât să fie afectat în însăși esența sa. Limitările trebuie să aibă un scop legitim și este necesar să existe un raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele folosite și scopul vizat [*Guérin împotriva Franței* (MC), pct. 37, și *Omar împotriva Franței* (MC), pct. 34, care citează cauze de referință în materie civilă].

33. Limitările dreptului de acces la o instanță pot rezulta din:

Imunitatea parlamentară: Garanțiile oferite de imunitatea parlamentară în cele două aspecte ale sale (lipsa de răspundere și inviolabilitatea), derivă din aceeași necesitate, și anume cea a asigurării independenței Parlamentului în îndeplinirea misiunii sale. Or, nu există nici o îndoială că inviolabilitatea contribuie la a asigura această independență deplină, prin prevenirea oricărei posibilități de a începe urmărirea penală inspirată de intenția de a afecta activitatea politică a deputatului, protejând astfel opoziția de presiuni sau abuzuri din partea majorității [*Kart împotriva Turciei* (MC), pct. 90, care citează cauze de referință în materie civilă]. În plus, procesele penale împotriva unui parlamentar pot afecta funcționarea grupului din care aparține persoana în cauză și pot perturba desfășurarea normală a activităților parlamentare. Acest regim al imunității, care reprezintă o derogare de la dreptul comun, poate fi considerat ca urmărind un scop legitim (*ibidem*, pct. 91).

34. Cu toate acestea, este imposibil, fără a ține cont de circumstanțele cauzei, ca din constatarea legitimității imunității parlamentare să rezulte o prezumție de conformitate a acesteia cu Convenția. Trebuie să se analizeze dacă inviolabilitatea parlamentară nu restrânge accesul la instanță într-o asemenea măsură încât acest drept să fie afectat în însăși esența sa. Controlul proporționalității impune luarea în considerare a echilibrului just care trebuie menținut între interesul general, cel de menținere a integrității Parlamentului, și interesul individual al reclamantului, care ar dori să-i fie ridicată imunitatea parlamentară pentru a se apăra în fața unei instanțe împotriva procedurilor penale inițiate împotriva sa. Pentru a se pronunța asupra proporționalității, Curtea trebuie să acorde o atenție deosebită întinderii inviolabilității în speță (*ibidem*, pct. 92-93). Cu cât respectiva măsură de protecție servește mai puțin integrității Parlamentului, cu atât justificarea acesteia devine mai necesară (*ibidem*, pct. 85). Astfel, de exemplu, Curtea a fost în măsură să considere că imposibilitatea pentru un parlamentar să renunțe la imunitatea sa nu a adus atingere dreptului persoanei în cauză la o instanță, în măsura în care nu reprezenta decât un obstacol procedural temporar în desfășurarea urmăririi penale, limitat la durata mandatului parlamentar (*ibidem*, pct. 111-113).

35. **Norme de procedură**, cum ar fi, de exemplu, condițiile de admisibilitate a unei căi de atac.

36. Cu toate acestea, deși dreptul de a exercita o cale de atac poate fi supus unor cerințe legale, instanțele trebuie, în aplicarea normelor de procedură, să evite un formalism excesiv care ar putea afecta echitatea procedurii (*Walchli împotriva Franței*, pct. 29). În fapt, o aplicare deosebit de riguroasă a unei norme de procedură afectează dreptul de acces la o instanță în însăși esența sa (*Labergere împotriva Franței*, pct. 23), având în special în vedere importanța căii de atac și miza acesteia pentru un reclamant condamnat la o pedeapsă grea privativă de libertate (*ibidem*, pct. 20).

37. Dreptul de acces la o instanță este de asemenea afectat în însăși esența sa prin nerespectarea procedurii, de exemplu în cazul în care un funcționar al unui minister public însărcinat cu verificarea condițiilor de admisibilitate a cererilor de scutire de plată sau a reclamațiilor pentru aplicarea unei amenzi, depășindu-și atribuțiile, s-a pronunțat cu privire la temeinicia unei reclamații, privându-i astfel pe reclamanti de dreptul ca instanța de proximitate să examineze „acuzația” respectivă (*Josseume împotriva Franței*, pct. 32).

38. Situația este similară atunci când o decizie de inadmisibilitate a condus în mod greșit la reținerea unei garanții echivalente cu plata amenzii forfetare, având drept consecință plata amenzii și, prin urmare, încetarea acțiunii publice, cea ce a făcut ca reclamantul să se afle în imposibilitatea de a contesta în fața unei „instanțe” pretinsa infracțiune rutieră după plata amenzii (*Célice împotriva Franței*, pct. 34).

39. Un alt exemplu: reclamantul a suferit o restrângere excesivă a dreptului său de acces la o instanță în cazul în care recursul său a fost declarat inadmisibil pe motiv de nerespectare a termenelor legale, în măsura în care nerespectarea termenelor a fost cauzată de modul defectuos în care autoritățile și-au îndeplinit obligația de a notifica hotărârea pronunțată de instanța inferioară către reclamant, care se afla în detenție și era, prin urmare, ușor de localizat (*Davran împotriva Turciei*, pct. 40-47).

40. Cerința de a executa o decizie pronunțată anterior:

În ceea ce privește inadmisibilitatea din oficiu a recursului unor petenți care au făcut obiectul unui mandat de arestare ce nu a fost pus în aplicare:

- inadmisibilitatea recursului din motive legate de sustragerea reclamantului constituie o sancțiune disproporționată, având în vedere importanța primordială pe care dreptul la apărare și principiul preeminenței dreptului le ocupă într-o societate democratică [*Poitrinol împotriva Franței*, pct. 38; a se vedea, de asemenea, *Guerin împotriva Franței* (MC), pct. 45, și *Omar împotriva Franței* (MC), pct. 42].
- inadmisibilitatea unui recurs în casație, întemeiată doar pe motivul că reclamantul nu s-a predat în vederea executării hotărârii judecătorești care constituia obiectul recursului, forțând persoana în cauză să accepte privarea de libertate care rezulta din decizia atacată, în măsura în care această decizie nu putea fi considerată definitivă, atât timp cât nu s-a pronunțat o decizie asupra recursului sau termenul recursului nu s-a depășit. Este astfel impusă reclamantului o sarcină disproporționată, afectând echilibrul care trebuie să existe între preocuparea legitimă de a asigura executarea hotărârilor judecătorești, pe de o parte, și dreptul de acces la o instanță de casație și exercitarea dreptului la apărare, pe de altă parte [*ibidem* (MC), pct. 40-41; *Guerin împotriva Franței* (MC), pct. 43].

41. Situația este similară în cazul decăderii din termenul de exercitare a unui recurs în casație prin care se sancționează nerespectarea obligației de a se preda [*Khalfaoui împotriva Franței*, pct. 46, și *Papon împotriva Franței (nr. 2)*, pct. 100].

42. În schimb, cerința plății unei garanții înainte de depunerea unei reclamații privind o amendă pentru exces de viteză, care are scopul de a împiedica utilizarea unei căi de atac dilatorii sau abuzive în materia circulației pe drumurile publice poate reprezenta o restricție legitimă și nu una disproporționată în raport cu dreptul de acces la o instanță [*Schneider împotriva Franței* (dec.)].

43. **Alte restricții** care încalcă dreptul de acces la o instanță, de exemplu, atunci când un acuzat este convins de autorități să renunțe la o cale de atac împotriva unei promisiuni false de reducere a pedepsei aplicate de către instanța de fond (*Marpa Zeeland B.V. și Metal Welding B.V. împotriva țărilor de Jos*, pct. 46-51). Sau cazul în care o instanță de apel nu l-a informat pe inculpat că are la dispoziție un nou termen pentru a-și numi un avocat pentru a formula recurs în casație, în urma refuzului avocatului numit din oficiu de a-l asista (*Kulikowski împotriva Poloniei*, pct. 70).

B. Cerințe de ordin instituțional

Art. 6 § 1 din Convenție

„Orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale [...] de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege [...]”.

1) Noțiunea „instanță”

44. Un organism cu caracter disciplinar sau administrativ poate avea caracteristicile unei „instanțe” în sensul autonom pe care art. 6 îl conferă acestei noțiuni, chiar dacă nu este denumit „judecătorie”, „tribunal” sau „curte” în sistemul juridic intern. În jurisprudența Curții, o instanță este descrisă ca atare în ceea ce privește **funcțiile sale judiciare**, și anume de a se pronunța asupra unor aspecte care țin de competența sa în baza normelor de drept și după o procedură efectuată în mod corespunzător. Totodată, trebuie să îndeplinească o serie de alte cerințe: independență, în special în raport cu puterea executivă; imparțialitate; durata mandatului membrilor săi; garanții oferite de procedură, dintre care unele apar chiar în textul

art. 6 § 1 (a se vedea *Belilos împotriva Elveției*, pct. 64; *Coëme și alții împotriva Belgiei*, pct. 99; *Richert împotriva Poloniei*, pct. 43).

45. A încredința autorității administrative urmărirea penală și sancționarea infracțiunilor „penale” minore nu este contrară Convenției, cu condiția ca persoana în cauză să poată contesta orice decizie luată împotriva sa în fața unei instanțe care oferă garanțiile art. 6 (*Öztürk împotriva Germaniei*, pct. 56; *A. Menarini Diagnostics S.R.L. împotriva Italiei*). Prin urmare, deciziile pronunțate de orice autoritate administrativă care nu îndeplinesc condițiile prevăzute la art. 6 § 1 trebuie să fie supuse controlului ulterior din partea unui „organ judiciar cu plenitudine de jurisdicție”. Printre caracteristicile care definesc un astfel de organ se numără competența de a anula toate punctele, dacă sunt puse în discuție aspecte de fapt sau de drept, ale deciziei organului inferior (*Schmautzer împotriva Austriei*, pct. 36; *Gradinger împotriva Austriei*, pct. 44; *A. Menarini Diagnostics S.R.L. împotriva Italiei*, pct. 59). De exemplu, există instanțe administrative care exercită un control jurisdicțional în afara controlului „formal” al legalității și care presupune o analiză detaliată a oportunității și proporționalității pedepsei aplicate de autoritatea administrativă (a se vedea *A. Menarini Diagnostics S.R.L. împotriva Italiei*, pct. 63-67, în ceea ce privește amenda aplicată de o autoritate independentă de reglementare a concurenței). În mod similar, un control jurisdicțional va satisface cerințele prevăzute la art. 6 chiar dacă legea însăși este cea care stabilește cuantumul pedepsei în funcție de gravitatea infracțiunii (a se vedea *Malige împotriva Franței*, pct. 46-51, în ceea ce privește scăderea punctelor acordate deținătorului unui permis de conducere).

46. Capacitatea de a pronunța o decizie cu caracter obligatoriu, care nu poate fi modificată de o autoritate nejudiciară, este inerentă în însăși noțiunea de „instanță” (*Findlay împotriva Regatului Unit*, pct. 77).

2) Instanță instituită de lege

47. Potrivit art. 6 § 1, instanța trebuie să fie întotdeauna „instituită de lege”. Această expresie reflectă principiul statului de drept inerent oricărui sistem de protecție instituit prin Convenție și Protocoalele sale (a se vedea, de exemplu, *Jorgic împotriva Germaniei*, pct. 64; *Richert împotriva Poloniei*, pct. 41). Într-adevăr, unui organism care nu a fost instituit în conformitate cu intenția legiuitorului i-ar lipsi în mod obligatoriu legitimitatea necesară într-o societate democratică pentru a soluționa cauzele persoanelor particulare (*Lavents împotriva Letoniei*, pct. 114; *Gorguiladzé împotriva Georgiei*, pct. 6; *Kontalexis împotriva Greciei*, pct. 38).

48. „Legea” vizată de art. 6 § 1 reprezintă nu doar legislația referitoare la înființarea și competența organelor judiciare (*Lavents împotriva Letoniei*, pct. 114; *Richert împotriva Poloniei*, pct. 41; *Jorgic împotriva Germaniei*, pct. 64), ci și orice altă dispoziție de drept intern a cărei nerespectare face nelegală participarea unuia sau mai multor judecători la examinarea cauzei (*Gorguiladzé împotriva Georgiei*, pct. 68; *Pandjikidzé și alții împotriva Georgiei*, pct. 104). Expresia „instituită de lege” se referă nu doar la temeiul legal al însăși existenței „instanței”, ci și la respectarea de către instanță a normelor specifice după care se conduce (*Gorguiladzé împotriva Georgiei*, pct. 68) și alcătuirea completului de judecată în fiecare cauză (*Posokhov împotriva Rusiei*, pct. 39; *Fatullayev împotriva Azerbaidjanului*, pct. 144; *Kontalexis împotriva Greciei*, pct. 42).

49. Prin urmare, o instanță care nu are competența de a judeca procesul acuzatului în conformitate cu dispozițiile aplicabile din dreptul național nu este „instituită de lege” în sensul art. 6 § 1 (*Richert împotriva Poloniei*, pct. 41; *Jorgic împotriva Germaniei*, pct. 64).

50. Introducerea sintagmei „instituită de lege” în art. 6 § 1 „are drept scop să prevină ca organizarea sistemului judiciar [...] să nu fie lăsată la discreția puterii executive și să asigure că acest domeniu este reglementat de o lege adoptată de Parlament” (*Coëme și alții împotriva Belgiei*, pct. 98; *Richert împotriva Poloniei*, pct. 42). În țările care au un sistem de drept codificat, organizarea sistemului judiciar nu poate fi lăsată la discreția autorităților

judiciare, ceea ce nu exclude posibilitatea de a li se recunoaște o anumită putere de interpretare a legislației naționale în materie (*Coëme și alții împotriva Belgiei*, pct. 98; *Gorguiladzé împotriva Georgiei*, pct. 69).

51. Nerespectarea dispozițiilor din dreptul intern care reglementează înființarea și competența organelor judiciare de către o instanță reprezintă în principiu o încălcare a art. 6 § 1. Curtea are așadar competența să se pronunțe cu privire la respectarea normelor din dreptul intern cu privire la acest aspect. Însă, având în vedere principiul general potrivit căruia este în primul rând de competența instanțelor naționale de a interpreta legislația internă, Curtea consideră că nu trebuie pusă la îndoială evaluarea acestora în cazul unei încălcări flagrante a acestei legislații (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Coëme și alții împotriva Belgiei*, pct. 98 *in fine*, și *Lavents împotriva Letoniei*, pct. 114). Sarcina Curții se limitează așadar la a verifica dacă există motive rezonabile care să justifice faptul că autoritățile se declară competente (a se vedea, printre altele, *Jorgic împotriva Germaniei*, pct. 65).

52. Următoarele sunt exemple în care Curtea a considerat că organismul în cauză nu era o „instanță instituită prin lege”:

- curtea de casație care a judecat inculpați alții decât miniștri, pentru infracțiuni conexe celor pentru care erau trimiși în judecată aceștia din urmă, norma respectivă nefiind prevăzută în lege (*Coëme și alții împotriva Belgiei*, pct. 107-108);
- instanța compusă din doi evaluatori aleși să se pronunțe într-o anumită cauză prin încălcarea obligației legale de a trage la sorți și a perioadei maxime de activitate de două săptămâni pe an (*Posokhov împotriva Rusiei*, pct. 43);
- instanța compusă din doi asesori care continuau să judece, conform tradiției, deși legea privind judecătoria asesori fusese abrogată și nicio lege nouă nu fusese adoptată (*Pandjikidzé și alții împotriva Georgiei*, pct. 108-111);
- instanța a cărei compunere nu era conform legii, întrucât doi dintre judecători se abținuseră de la judecarea cauzei (*Lavents împotriva Letoniei*, pct. 115).

53. Curtea a considerat că instanța a fost „*instituită de lege*” în cazurile următoare:

- instanța germană care a judecat o persoană pentru fapte de genocid comise în Bosnia (*Jorgic împotriva Germaniei*, pct. 66-71);
- instanța specializată în materie de fapte de corupție și crimă organizată (*Frundi împotriva Slovaciei*, pct. 140).

3) Independentă și imparțialitate

54. Dreptul la un proces echitabil garantat de art. 6 § 1 impune ca orice cauză să fie audiată de către o „*instanță independentă și imparțială*” instituită de lege. Există o legătură strânsă între noțiunile de independentă și imparțialitate obiectivă. Din acest motiv, Curtea examinează adesea în solidar problema respectării acestora (*Findlay împotriva Regatului Unit*, pct. 73).

Principiile aplicabile pentru a stabili dacă o instanță poate fi considerată „*independentă și imparțială*” se aplică în mod similar magistraților profesioniști, asistenților și juraților (*Holm împotriva Suediei*, pct. 30).

A) INSTANȚĂ INDEPENDENTĂ

1. Principii generale

55. Art. 6 § 1 impune independența față de alte puteri – și anume față de cea executivă și cea legislativă – dar și față de alte părți [*Ninn-Hansen împotriva Danemarcei* (dec.)].

56. Deși conceptul de separare a puterilor între organele politice ale statului și autoritatea judiciară tinde să obțină o importanță tot mai crescută în jurisprudența Curții, nici art. 6, nici

vreo altă prevedere a Convenției nu obligă statele să respecte vreun concept teoretic constituțional referitor la limitele admise privind interacțiunea dintre acestea. Aspectul ce este necesar să fie clarificat întotdeauna este dacă, într-o anumită cauză, cerințele Convenției au fost respectate (*Henryk Urban și Ryszard Urban împotriva Poloniei*, pct. 46).

2. Criterii de apreciere a independenței

57. Pentru a stabili dacă un organism poate fi considerat „independent”, Curtea ia în considerare criteriile următoare (*Findlay împotriva Regatului Unit*, pct. 73):

- modul de desemnare și durata mandatului membrilor săi;
- existența unei protecții împotriva presiunilor externe;
- întrebarea dacă există sau nu o aparență de independență.

i) Modul de desemnare a membrilor

58. Simpla desemnare a judecătorilor de către Parlament nu poate fi interpretată ca ridicând un semn de îndoială asupra independenței lor [*Filippini împotriva San Marino* (dec.); *Ninn-Hansen împotriva Danemarcei* (dec.)].

59. În mod similar, desemnarea judecătorilor de către executiv poate fi permisă, cu condiția ca aceștia să nu fie supuși niciunei influențe sau presiuni atunci când își exercită atribuțiile jurisdicționale (*Henryk Urban și Ryszard Urban împotriva Poloniei*, pct. 49; *Campbell și Fell împotriva Regatului Unit*, pct. 79).

60. Deși atribuirea unei cauze unui judecător sau unei instanțe ține de marja de apreciere de care se bucură autoritățile interne în materie, Curtea trebuie să fie convinsă că desemnarea era compatibilă cu art. 6 § 1 și în special cu cerințele de independență și imparțialitate (*Moiseyev împotriva Rusiei*, pct. 176).

ii) Durata mandatului membrilor

61. Nicio durată specială a mandatului nu este considerată ca minim necesară. Inamovibilitatea judecătorilor în timpul mandatului trebuie să fie în general considerată ca un corolar al independenței acestora. Cu toate acestea, lipsa recunoașterii exprese în drept nu implică în sine lipsa independenței, din moment ce este recunoscută în fapt și sunt îndeplinite alte condiții necesare (*Campbell și Fell împotriva Regatului Unit*, pct. 80).

iii) Garanții împotriva presiunilor externe

62. Independența justiției presupune ca niciun judecător să nu fie supus unei influențe nejustificate, externă sau internă în raport cu magistratura. Independența judiciară internă impune ca judecătorii să nu se supună vreunei directive sau presiuni din partea colegilor sau titularilor de răspundere administrative din cadrul instanței, cum ar fi a președintelui instanței sau uneia dintre secțiile acesteia. Lipsa de garanții suficiente privind independența judecătorilor în cadrul magistraturii, în special vizavi de ierarhia acestora, poate conduce Curtea la concluzia că îndoielile pe care le are un reclamant cu privire la independența și imparțialitatea instanței pot fi considerate ca fiind obiectiv justificate (*Parlov-Tkalčić împotriva Croației*, pct. 86; *Daktaras împotriva Lituaniei*, pct. 36; *Moiseyev împotriva Rusiei*, pct. 184).

iv) Aparența de independență

63. Pentru a stabili dacă o instanță poate fi considerată independentă astfel cum impune art. 6 § 1, aparențele pot fi, de asemenea, importante. Se pornește de la încrederea pe care instanțele unei societăți democratice trebuie să o inspire justițiabililor, pornind, în penal, de la inculpați (*Şahiner împotriva Turciei*, nr. 44).

64. Pentru a se decide dacă există un motiv îndreptățit de teamă că unei anumite jurisdicții îi lipsesc independența și imparțialitatea, punctul de vedere al acuzatului intră în discuție, dar nu poate juca un rol decisiv. Elementul decisiv constă în a stabili dacă temerile părții interesate pot fi considerate justificate în mod obiectiv (*Incal împotriva Turciei*, pct. 71). Nu se pune problema independenței atunci când Curtea consideră că un „*observator obiectiv*” nu ar identifica o sursă de îngrijorare în circumstanțele cauzei [*Clarke împotriva Regatului Unit* (dec.)].

65. Dacă în alcătuirea instanței intră persoane care se află într-o stare de subordonare de funcții și servicii față de una dintre părți, inculpații pot avea în mod legitim îndoieli față de independența acestor persoane (*Şahiner împotriva Turciei*, nr. 45).

B) INSTANȚĂ IMPARȚIALĂ

66. Art. 6 § 1 impune oricărei instanțe care intră sub incidența domeniului său de aplicare să fie imparțială. Imparțialitatea se definește, de regulă, prin lipsa oricărei prejudecăți sau atitudini părtinitoare și poate fi analizată în diverse moduri [*Kyprianou împotriva Ciprului* (MC), pct. 118; *Micallef împotriva Maltei* (MC), pct. 93].

1. Criterii de apreciere a imparțialității:

67. Curtea stabilește o distincție între:

- un demers subiectiv, și anume încercarea de a stabili convingerea personală sau interesul unui anumit judecător într-o anumită cauză;
- un demers obiectiv, și anume dacă judecătorul a oferit garanții suficiente pentru a exclude orice îndoială legitimă în această privință [*Kyprianou împotriva Ciprului* (MC), pct. 118; *Piersack împotriva Belgiei*, pct. 30, și *Grievies împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 69].

68. Granița dintre cele două noțiuni nu este totuși una ermetică întrucât nu doar comportamentul unui judecător poate, din punct de vedere al unui observator din exterior, antrena îndoieli obiectiv justificate cu privire la imparțialitatea acestuia (demersul obiectiv), ci poate face trimitere și la problema convingerii sale personale (demersul subiectiv). Așadar, aplicabilitatea unuia sau altuia dintre aceste criterii, sau a ambelor criterii, va depinde de circumstanțele speciale ale comportamentului contestat [*Kyprianou împotriva Ciprului* (MC), pct. 119 și 121].

i) Demersul subiectiv

69. În cadrul demersului subiectiv, Curtea a considerat întotdeauna că imparțialitatea personală a unui magistrat este prezumată până la proba contrariului [*Kyprianou împotriva Ciprului* (MC), pct. 119; *Hauschildt împotriva Danemarcei*, pct. 47].

70. În ceea ce privește tipul de probă impus, Curtea a încercat, de exemplu, să verifice temeinicia acuzațiilor potrivit cărora un judecător a dat dovadă de ostilitate sau, condus de motive personale, a aranjat ca o cauză să îi fie atribuită (*De Cubber împotriva Belgiei*, pct. 25).

71. Deși este uneori dificil să se prezinte proba care ar răsturna prezumția de imparțialitate subiectivă a unui magistrat, cerința de imparțialitate obiectivă oferă o garanție suplimentară importantă. Curtea recunoaște dificultatea de a stabili existența unei încălcări a art. 6 pentru părtinire subiectivă și a recurs așadar în marea majoritate a cazurilor la demersul obiectiv [*Kyprianou împotriva Ciprului* (MC), pct. 119].

ii) Demersul obiectiv

72. Demersul obiectiv, atunci când se aplică unei instanțe colegiale, înseamnă să se examineze dacă, independent de atitudinea personală a unuia dintre membrii acesteia, anumite

fapte verificabile permit să i se pună la îndoială imparțialitatea (*Castillo Algar împotriva Spaniei*, pct. 45).

73. Pentru a se pronunța cu privire la existența, într-o anumită cauză, a unui motiv legitim vizând lipsa de imparțialitate a unui judecător, viziunea celui care contestă imparțialitatea intră în discuție, dar nu joacă un rol decisiv. Elementul decisiv constă în a stabili dacă temerile părții interesate pot fi considerate justificate în mod obiectiv (*Ferrantelli și Santangelo împotriva Italiei*, pct. 58; *Padovani împotriva Italiei*, pct. 27).

74. Aprecierea obiectivă se concentrează, în esență, pe legăturile ierarhice sau de alt tip dintre judecător și ceilalți actori ai procedurii care justifică în mod obiectiv îndoielile referitoare la imparțialitatea instanței și, prin urmare, nu respectă standardele Convenției privind imparțialitatea obiectivă [a se vedea *Micallef împotriva Maltei* (MC), pct. 97]. Trebuie așadar să se decidă în fiecare speță dacă natura și gradul de legătură în cauză sunt de un asemenea tip încât să denote o lipsă de imparțialitate din partea instanței (*Pullar împotriva Regatului Unit*, pct. 38).

75. În acest sens, chiar și aparențele pot avea importanță. Într-o societate democratică, instanțele trebuie să inspire încredere justițiabililor, inclusiv inculpaților. Prin urmare, trebuie recuzat orice judecător despre care există o temere legitimă privind lipsa de imparțialitate [a se vedea *Castillo Algar împotriva Spaniei*, pct. 45].

76. Trebuie să se țină seama și de considerente cu caracter organic [*Piersack împotriva Belgiei*, pct. 30 lit. d)]. Existența unor proceduri naționale care să asigure imparțialitatea, și anume a unor norme în materie de recuzare a judecătorilor, reprezintă un factor relevant. Astfel de norme exprimă preocuparea legiuitorului național de a înlătura orice îndoială rezonabilă cu privire la imparțialitatea judecătorului sau a instanței în cauză și reprezintă o încercare de a asigura imparțialitatea prin eliminarea cauzei îndoielilor în materie. În plus față de garantarea unei lipse reale a caracterului părtinitor, acestea au drept scop să elimine orice aparență de parțialitate și astfel să consolideze încrederea pe care instanțele dintr-o societate democratică trebuie să o inspire publicului [a se vedea *Micallef împotriva Maltei* (MC), pct. 99; *Mežnarić împotriva Croației*, pct. 27; *Harabin împotriva Slovaciei*, pct. 132]. Curtea va lua aceste norme în considerare atunci când evaluează dacă instanța a fost imparțială și, în special, dacă temerile reclamantului sunt justificate în mod obiectiv [a se vedea *Pfeifer și Plankl împotriva Austriei*, pct. 6; *Oberschlick împotriva Austriei*, pct. 50; și, *mutatis mutandis*, *Pescador Valero împotriva Spaniei*, pct. 24-29].

2. Situații în care se poate pune problema unei lipse de imparțialitate în îndeplinirea atribuțiilor judiciare

77. Există două situații posibile în care se pune problema lipsei de imparțialitate în îndeplinirea atribuțiilor judiciare [*Kyprianou împotriva Ciprului* (MC), pct. 121]:

- prima este **funcțională prin natura sa** și se referă, de exemplu, la exercitarea de către aceeași persoană a unor funcții diferite în cadrul procesului judiciar sau existența unor legături ierarhice sau de alt tip între aceasta și o altă persoană în procesul respectiv.
- a doua are un **caracter personal** și are ca origine comportamentul unui judecător într-o cauză dată.

i) Situații de natură funcțională

a. Exercițarea unor diferite funcții judiciare

78. Simplul fapt că un judecător a luat deja decizii înainte de proces, în special în ceea ce privește arestul preventiv, nu poate fi considerat ca justificând în sine temerile cu privire la imparțialitatea sa; ceea ce contează este amploarea și natura acestor decizii (*Fey împotriva Austriei*, pct. 30; *Sainte-Marie împotriva Franței*, pct. 32; *Nortier împotriva Țărilor de Jos*, pct. 33). Atunci când o decizie de menținere în detenție presupune existența unei vinovății care să fie „foarte clară”, imparțialitatea instanțelor poate da naștere la îndoieli, iar temerile

reclamantului în această privință pot fi considerate justificate în mod obiectiv (*Hauschildt împotriva Danemarcei*, pct. 49-52).

79. Faptul că un judecător a figurat la un moment dat printre membrii parchetului nu constituie un motiv de temere în ceea ce privește lipsa de imparțialitate; cu toate acestea, în situația în care un judecător, după ce a ocupat în cadrul parchetului o funcție de natură a-i fi încredințat un anumit dosar spre soluționare în cadrul atribuțiilor sale, este sesizat în aceeași cauză în calitate de magistrat care se pronunță în cauză, justițiabilii au dreptul să se teamă că acesta nu oferă garanții suficiente de imparțialitate [*Piersack împotriva Belgiei*, pct. 30, lit. b) și d)].

80. Exercițarea succesivă a funcțiilor de judecător de instrucție și de judecător care se pronunță de către aceeași persoană în aceeași cauză a condus, de asemenea, Curtea să concluzioneze că imparțialitatea instanței de judecată ar putea părea discutabilă în viziunea reclamantului (*De Cubber împotriva Belgiei*, pct. 27-30).

Cu toate acestea, în cazul în care participarea judecătorului la instrumentarea cauzei a fost limitată în timp și a constat în interogarea martorilor, fără a aprecia probele și fără a trage vreo concluzie, Curtea a considerat că temerile reclamantului că instanța națională competentă ar fi lipsită de imparțialitate nu sunt justificate în mod obiectiv (*Bulut împotriva Austriei*, pct. 33-34).

81. Nu poate fi vorba de lipsă de imparțialitate în îndeplinirea atribuțiilor judiciare în cazul în care judecătorul a pronunțat deja decizii pur formale și procedurale în alte etape ale procedurii; în schimb, această problemă poate apărea dacă, în alte etape ale procedurii, judecătorul s-a pronunțat deja cu privire la vinovăția acuzatului (*Gómez de Liaño y Botella împotriva Spaniei*, pct. 67-72).

82. Simplul fapt că un judecător s-a pronunțat deja cu privire la acuzații penale similare, dar care nu au legătură sau s-a pronunțat deja în cazul unei persoane coinculpate într-un proces penal diferit nu este suficient în sine pentru a fi pusă la îndoială imparțialitatea sa într-o cauză ulterioară [*Kriegisch împotriva Germaniei* (dec.); *Khodorkovskiy și Lebedev împotriva Rusiei*, pct. 544]. Cu toate acestea, situația este diferită dacă hotărârile sale anterioare includ concluzii care anticipează efectiv problema vinovăției unui acuzat trimis ulterior în judecată (*Poppe împotriva Țărilor de Jos*, pct. 26; *Schwarzenberger împotriva Germaniei*, pct. 42; *Ferrantelli și Santangelo împotriva Italiei*, pct. 59).

83. Obligația de imparțialitate nu poate fi interpretată ca impunând unei instanțe de recurs care anulează o decizie administrativă sau judecătorească să trimită cauza unei alte autorități judecătorești sau către un alt organism altfel constituit de această autoritate [*Thomann împotriva Elveției*, pct. 33; *Stow și Gai împotriva Portugaliei* (dec.)].

β. Legături ierarhice cu alții sau cu alt actor al procedurii

Legături ierarhice

84. Sesizarea instanțelor militare cu acuzații penale împotriva militarilor nu este, în principiu, incompatibilă cu dispozițiile art. 6 [*Cooper împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 110]. Cu toate acestea, atunci când membrii Curții Marțiale sunt ierarhic subordonați ofițerului care face convocarea și se află sub comanda acestuia, îndoielile exprimate de reclamant cu privire la independența și imparțialitatea instanței pot fi justificate în mod obiectiv (*Findlay împotriva Regatului Unit*, pct. 76; *Miller și alții împotriva Regatului Unit*, pct. 30-31).

85. Judecarea civililor de către o instanță alcătuită din membri ai forțelor armate poate crea în mod legitim temerea că instanța se va lăsa influențată în mod nejustificat de considerente partinice (*Incal împotriva Turciei*, pct. 72; *Ibrahim Ülger împotriva Turciei*, pct. 26). Chiar dacă un judecător militar nu a fost implicat, într-un proces împotriva unui civil, decât în pronunțarea unei încheieri preliminare care rămâne în vigoare privează întregul proces de aparența de a fi fost condus de o instanță independentă și imparțială [*Öcalan împotriva Turciei* (MC), pct. 115].

86. Situațiile în care o instanță militară își exercită jurisdicția în legătură cu un civil pentru fapte împotriva forțelor armate pot crea suspiciuni întemeiate cu privire la imparțialitatea obiectivă a unei astfel de instanțe. Un sistem judiciar în cadrul căruia o instanță militară judecă procesul împotriva unei persoane care nu face parte din cadrul armatei poate fi ușor perceput ca anihilând distanța necesară dintre instanță și părți într-un proces penal, chiar dacă există măsuri de protecție suficiente pentru a asigura independența acestei instanțe [*Ergin împotriva Turciei (nr. 6)*, pct. 49].

87. Faptul că instanțele militare decid asupra unor acuzații în materie penală îndreptate împotriva civililor nu poate fi considerat compatibil cu art. 6 decât în circumstanțe excepționale [*Martin împotriva Regatului Unit (MC)*, pct. 44].

Alte legături

88. Existența unor îndoieli justificate în mod obiectiv cu privire la imparțialitatea președintelui unei instanțe de judecată a fost constatată ca urmare a faptului că soțul acesteia conducea echipa de anchetă însărcinată cu instrumentarea cazului reclamantilor (*Dorozhko și Pozharskiy împotriva Estoniei*, pct. 56-58).

89. Faptul că un membru al instanței cunoaște personal unul dintre martorii dintr-o cauză nu implică în mod necesar că respectivul membru va avea o prejudecată favorabilă față de mărturia acelei persoane. Prin urmare, este necesar să se decidă în fiecare caz dacă natura și gradul de legătură în cauză sunt de un asemenea tip încât să denote o lipsă de imparțialitate din partea instanței (*Pullar împotriva Regatului Unit*, pct. 38, în ceea ce privește prezența între jurați a unuia dintre cei doi martori-cheie ai acuzării; *Hanif și Khan împotriva Regatului Unit*, pct. 141, în ceea ce privește prezența unui polițist printre jurați).

ii) Situații de natură personală

90. Autorităților judecătorești li se cere maximă discreție atunci când trebuie să se pronunțe, pentru a li se garanta imaginea de judecători imparțiali. Această discreție presupune să nu utilizeze presa, chiar și pentru a răspunde unor provocări. Acestea sunt prevăzute de imperativele superioare ale justiției și de grandoarea funcției judiciare (*Buscemi împotriva Italiei*, pct. 67; *Lavents împotriva Letoniei*, pct. 118). Astfel, în cazul în care un președintele instanței a folosit în public expresii care trădau o apreciere negativă a cauzei reclamantului înainte de a prezida organismul judiciar chemat să soluționeze cauza, declarațiile au fost de natură să justifice obiectiv temerile reclamantului cu privire la imparțialitatea sa (*Buscemi împotriva Italiei*, pct. 68; a se vedea, de asemenea, *Lavents împotriva Letoniei*, pct. 119, în care un judecător a adus critici publice apărării și s-a declarat în mod public surprins de faptul că acuzatul nu a pledat nevinovat).

91. Nu s-a constatat nicio încălcare a art. 6 ca urmare a declarațiilor făcute presei de către unii membri ai sistemului judiciar național și a unui articol publicat de Asociația Națională a Magistratilor care critica climatul politic în care a avut loc procesul, reformele legislative propuse de guvern și strategia de apărare, dar în care nu se pronunța nimeni asupra vinovăției reclamantului. În plus, instanțele care urmau să se pronunțe cu privire la cauză erau alcătuite în totalitate din magistrați profesioniști care se bucurau de o experiență și o pregătire care le permiteau să elimine orice influență externă procesului [*Previti împotriva Italiei (dec.)*, pct. 253].

C. Cerințe de ordin procedural

1) Echitate

Art. 6 § 1

„Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil [...] a cauzei sale, de către o instanță [...], care va hotărî [...] asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil [...]”

A) EGALITATEA ARMELOR ȘI PROCEDURA CONTRADICTORIE

92. Egalitatea armelor reprezintă unul dintre elementele inerente conceptului de proces echitabil. Aceasta presupune ca fiecărei părți să i se dea posibilitatea rezonabilă de a-și prezenta cauza în condiții care să nu o plaseze într-o situație net dezavantajoasă față de adversarul său (*Foucher împotriva Franței*, pct. 34; și *Bulut împotriva Austriei*; *Bobek împotriva Poloniei*, pct. 56; *Klimentyev împotriva Rusiei*, pct. 95). Egalitatea armelor există în existența unui just echilibru între părți și aplicarea acestuia atât în materie civilă, cât și penală.

93. Dreptul la o procedură contradictorie semnifică în principiu posibilitatea ca părțile să cunoască și să comenteze toate probele produse, precum și orice observații prezentate pentru a ghida decizia instanței. El este strâns legat de principiul egalității armelor și, de altfel, Curtea a concluzionat uneori încălcarea art. 6 § 1 printr-o examinare coroborată a celor două concepte.

94. Jurisprudența Curții a cunoscut o evoluție considerabilă, în special în ceea ce privește importanța acordată aparențelor și sensibilității crescute a publicului față de buna administrare a justiției (*Borgers împotriva Belgiei*, pct. 24).

95. În materie penală, art. 6 § 1 se suprapune cu garanțiile specifice ale art. 6 § 3, deși nu se limitează la drepturile minime prevăzute de acesta din urmă. De altfel, garanțiile prevăzute la art. 6 § 3 sunt, în special, elemente care se înscriu în cadrul conceptului de proces echitabil, în sensul art. 6 § 1.

1. Egalitatea armelor

96. O restrângere a dreptului la apărare a fost constatată în cauza *Borgers împotriva Belgiei*, în care reclamantul a fost împiedicat să răspundă la concluziile avocatului general din cadrul Parchetului de pe lângă Curtea de Casație și nu a primit în prealabil o copie a acestora. Inegalitatea a fost agravată de participarea avocatului general, în calitate de consultant, la deliberările înaltei instanțe.

97. Curtea a concluzionat o încălcare a art. 6 § 1 coroborat cu art. 6 § 3 într-un proces penal în care apărătorul inculpatului a trebuit să aștepte 15 de ore înainte de a-și putea pleda în cele din urmă cauza, foarte devreme, de dimineață (*Makhfi împotriva Franței*). De asemenea, a constatat o încălcare a principiului egalității armelor în fața unei instanțe supreme care se pronunța în materie penală: reclamantului, care fusese condamnat în apel și solicitase să fie prezent, nu i s-a permis să participe la o audiere preliminară ținută în camera de consiliu (*Zhuk împotriva Ucrainei*, pct. 35).

98. În schimb, un capăt de cerere întemeiat pe inegalitatea armelor a fost declarat inadmisibil pentru lipsă vădită de temeinicie într-o cauză în care reclamantul s-a plâns că procurorul era așezat pe o platformă înaltă în raport cu celelalte părți. Nu s-a considerat că acuzatul s-ar fi aflat într-o situație dezavantajoasă în ceea ce privește protecția intereselor sale (*Diriöz împotriva Turciei*, pct. 25).

99. Lipsa enunțării anumitor norme de procedură penală în legislație poate aduce atingere egalității armelor, deoarece acestea sunt menite să protejeze acuzatul împotriva oricărui abuz de autoritate și apărarea riscă în plus să aibă de suferit din cauza unor omisiuni, precum și din lipsa de claritate a acestor norme (*Coëme și alții împotriva Belgiei*, pct. 102).

100. Martorii acuzării și martorii apărării ar trebui să fie tratați pe picior de egalitate: cu toate acestea, constatarea unei încălcări depinde de întrebarea dacă martorul a avut efectiv un rol privilegiat (*Bonisch împotriva Austriei*, pct. 32, și, a contrario, *Brandstetter împotriva Austriei*, pct. 45).

101. Necomunicarea probelor apărării poate aduce atingere egalității armelor (precum și dreptul la o procedură contradictorie) (*Kuopila împotriva Finlandei*, pct. 38, în care apărarea nu a avut posibilitatea de a face observații asupra unui raport suplimentar al poliției).

102. De asemenea, se aduce atingere egalității armelor dacă acuzatul are acces limitat la dosar sau la alte documente de interes public (*Matyjek împotriva Poloniei*, pct. 65).

2. Procedură contradictorie

103. Orice proces penal, inclusiv în aspectele lui procedurale, trebuie să prezinte un caracter contradictoriu și să garanteze egalitatea armelor între acuzare și apărare: acesta este unul dintre aspectele fundamentale ale dreptului la un proces echitabil. Dreptul la o procedură penală contradictorie implică, pentru acuzare ca și pentru apărare, facultatea de a lua cunoștință de observațiile sau mijloacele de probă prezentate de cealaltă parte. În plus, art. 6 § 1 impune organelor de urmărire penală să comunice apărării toate probele relevante de care dispun, fie incriminatorii, fie discriminatorii [*Rowe și Davis împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 60].

104. În materie penală, art. 6 § 1 se suprapune cu drepturile specifice garantate de art. 6 § 3, de exemplu, dreptul de a adresa întrebări martorilor.

105. În cazul în care apărării îi sunt ascunse probe în numele interesului public, nu este sarcina Curții să se pronunțe dacă această atitudine era absolut necesară, întrucât, în principiu, este de competența instanțelor naționale să aprecieze probele prezentate înaintea lor. Curtea examinează mai degrabă dacă procesul decizional a respectat pe cât posibil cerințele procedurii contradictorii și pe cele ale egalității armelor și dacă a fost însoțit de garanții capabile să protejeze interesele acuzatului.

106. În hotărârea *Rowe și Davis împotriva Regatului Unit* (MC), Curtea a concluzionat încălcarea art. 6 § 1 întrucât acuzarea nu a comunicat elementele de probă în cauză instanței și a permis acesteia să se pronunțe asupra aspectului prezentării lor, privându-i astfel pe reclamanți de dreptul la un proces echitabil. Cu toate acestea, în hotărârea *Jasper împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 58, Curtea a concluzionat neîncălcarea art. 6 § 1 pe motiv că elementele necomunicate nu fuseseră incluse în dosarul acuzării și nu au fost niciodată prezentate în fața juraților.

107. Dreptul de a dezvălui probe relevante nu este însă absolut. Într-un proces penal, pot exista interese concurente – precum securitatea națională sau necesitatea de a proteja martori care riscă represalii, ori de a păstra secretul metodelor polițienești de investigare a încălcărilor – care trebuie puse în balanță cu drepturile acuzatului. În unele cazuri, poate fi necesar să nu se permită accesul apărării la anumite probe astfel încât să fie protejate drepturile fundamentale ale altei persoane sau să fie apărat un interes public important. Cu toate acestea, sunt permise în temeiul art. 6 § 1 doar măsurile de limitare a dreptului la apărare al acuzatului care sunt absolut necesare (*Van Mechelen și alții împotriva Țărilor de Jos*, pct. 58). De altfel, pentru ca inculpatul să beneficieze de un proces echitabil, toate dificultățile cauzate apărării de o limitare a drepturilor sale trebuie să fie suficient compensate prin procedura urmată în fața autorităților judiciare (*Doorson împotriva Țărilor de Jos*, pct. 72; *Van Mechelen și alții împotriva Țărilor de Jos*, pct. 54).

108. În hotărârea *Edwards și Lewis împotriva Regatului Unit* (MC), avocaților reclamanților le-a fost refuzat accesul la probele aflate la dosar. Prin urmare, nu a fost posibil ca reprezentanții apărării să dezvolte pe deplin în fața instanței teza provocării. Curtea a concluzionat încălcarea art. 6 § 1 pe motiv că procedura urmată pentru a stabili aspectele legate de divulgarea probelor și caracterul flagrant nu îndeplineau cerințele necesare pentru a garanta caracterul contradictoriu al procedurii și egalitatea armelor și nu ofereau garanții care să permită protejarea în mod adecvat a intereselor acuzaților.

109. Încălcarea dreptului la o procedură contradictorie a fost, de asemenea, constatată în condițiile în care părțile nu au primit raportul judecătorului raportor, spre deosebire de avocatul general, și nici nu au putut răspunde la concluziile acestuia din urmă (*Reinhardt și Slimane-Kaid împotriva Franței*, pct. 105-106).

B) MOTIVAREA HOTĂRĂRIILOR JUDECĂTOREȘTI

110. Potrivit jurisprudenței sale constante care reflectă un principiu legat de buna administrare a justiției, hotărârile judecătorești trebuie să indice în mod suficient motivele pe care se întemeiază [*Papon împotriva Franței* (dec.)].

111. Scopul motivării este de a demonstra părților că au fost ascultate, contribuind astfel la o mai bună acceptare de către acestea a deciziei. În plus, în obligă pe judecător să-și întemeieze motivarea pe argumente obiective și să preserveze drepturile apărării. Cu toate acestea, întinderea obligației de motivare poate varia în funcție de natura hotărârii și trebuie analizată în lumina circumstanțelor speței (*Ruiz Torija împotriva Spaniei*, pct. 29).

112. În cazul în care o instanță nu este obligată să furnizeze un răspuns detaliat fiecărui argument invocat (*Van de Hurk împotriva Țărilor de Jos*, pct. 61), din hotărâre trebuie să reiasă cu claritate că problemele invocate în speță au fost abordate (a se vedea *Boldea împotriva României*, pct. 30).

113. Instanțele naționale trebuie să indice suficient de clar motivele pe care se întemeiază, astfel încât justițiabilul să-și poată exercita în mod util dreptul de recurs de care dispune (*Hadjianastassiou împotriva Greciei* și *Boldea împotriva României*).

1. Motivarea deciziilor juraților

114. Jurații în materie penală rareori emit verdicte motivate și, într-o serie de cauze, Comisia și Curtea au examinat impactul asupra aspectului legat de echitatea procesului.

115. Convenția nu impune ca jurații să ofere o motivare a deciziei lor, iar art. 6 nu se opune ca un inculpat să fie judecat de un juriu popular, chiar dacă verdictul în cazul său nu este motivat [*Saric împotriva Danemarcei* (dec.)]. Nu e mai puțin adevărat că, pentru ca cerințele unui proces echitabil să fie respectate, publicul și, în primul rând, inculpatul trebuie să fie în măsură să înțeleagă verdictul care a fost pronunțat. Acest fapt reprezintă o garanție esențială împotriva arbitrarului [*Taxquet împotriva Belgiei* (MC), pct. 92; *Legillon împotriva Franței*, pct. 53].

116. În fața curților cu jurați la care participă un juriu popular, trebuie să existe o adaptare la particularitățile procedurii în care, cel mai adesea, jurații nu sunt obligați – sau nu pot – să-și motiveze opiniile. În acest caz, art. 6 impune să se verifice dacă inculpatul a putut beneficia de garanții suficiente pentru a evita orice risc de arbitrar și pentru a-i permite să înțeleagă motivele condamnării sale. Aceste garanții procedurale pot consta, de exemplu, în instrucțiuni sau clarificări date juraților, de către președintele curții cu jurați, cu privire la problemele juridice expuse sau probele prezentate și în întrebări specifice, neechivoce transmise juriului de către acest magistrat astfel încât să se creeze un cadru care să poată servi drept temei pentru verdict sau care să compenseze în mod adecvat lipsa motivării răspunsurilor date de juriu [a se vedea *R. împotriva Belgiei* (dec.), *Zarouali împotriva Belgiei* (dec.), *Planka împotriva Austriei* (dec.) și *Papon împotriva Franței* (dec.)]. Curtea a constatat o încălcare a art. 6 § 1 într-o cauză în care curtea cu jurați a refuzat să adreseze întrebări separate fiecăruia dintre acuzați cu privire la existența unor circumstanțe agravante, împiedicând astfel juriul să determine răspunderea penală individuală a reclamantului (*Goktepe împotriva Belgiei*, pct. 28).

117. În cauza *Bellerín Lagares împotriva Spaniei* (dec.), Curtea a constatat că hotărârea în litigiu – care avea atașat un proces-verbal al deliberărilor juriului – enumera faptele pentru care juriul trebuia să le stabilească pentru a-l declara vinovat pe reclamant, o analiză juridică a acestor fapte și, pentru a stabili pedeapsa, o trimitere la circumstanțele considerate a avea o influență asupra gradului de răspundere a reclamantului în speță. Curtea a concluzionat că hotărârea în cauză era suficient motivată în sensul art. 6 § 1 din Convenție.

118. Trebuie ținut seama și de toate căile de atac aflate la dispoziția inculpatului [*Taxquet împotriva Belgiei* (MC), pct. 92]. În cauza *Taxquet împotriva Belgiei* (MC) au fost adresate doar patru întrebări în privința reclamantului în termeni identici cu alți coinculpați, ceea ce l-a împiedicat să înțeleagă temeiul factual sau legal în baza căruia a fost condamnat. Această

imposibilitate de a înțelege de ce a fost condamnat a condus așadar la constatarea că procesul a fost inequitabil (pct. 100).

119. În decizia *Judge împotriva Regatului Unit* (dec.), Curtea a considerat că respectivul cadru al verdictului nemotivat de un juriu scoțian era suficient pentru ca inculpatul să înțeleagă verdictul primit. În plus, Curtea a fost, de asemenea, convinsă că dreptul de a formula recurs în temeiul dreptului scoțian era suficient pentru a remedia orice neregulă în verdictul juriului. În temeiul legislației aplicabile, curtea de apel beneficia de competențe de control extinse și era abilitată să anuleze orice condamnare rezultată dintr-o eroare judiciară.

c) DREPTUL DE A PĂSTRA TĂCEREA ȘI DE A NU SE AUTOINCRIMINA

1. Afirmarea și domeniul de aplicare

120. Fiecare acuzat are dreptul de a păstra tăcerea și de a nu se autoincrimina [*Funke împotriva Franței*, pct. 44; a vedea, de asemenea, *O'Halloran și Francis împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 45, și *Saunders împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 60]. Într-adevăr, deși art. 6 nu menționează explicit, dreptul la tăcere și dreptul de a nu se autoincrimina sunt norme internaționale general recunoscute care se află în centrul conceptului de proces echitabil consacrat de art. 6. Protejând inculpatul împotriva unei constrângeri abuzive din partea autorităților, aceste imunități contribuie la evitarea erorilor judiciare și la garantarea rezultatului urmărit de art. 6 [*John Murray împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 45].

121. Dreptul de a nu se autoincrimina se aplică procedurilor penale privind toate tipurile de infracțiuni, de la cea mai simplă la cea mai complexă [*Saunders împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 74].

122. Dreptul de a păstra tăcerea este aplicabil încă din etapa interogatoriului în fața poliției [*John Murray împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 45].

2. Domeniu de aplicare

123. Dreptul de a nu se autoincrimina presupune ca, într-o cauză penală, acuzarea să încerce să-și construiască argumentația fără să recurgă la elemente de probă obținute prin **constrângere** sau presiuni, contrar voinței acuzatului [*Saunders împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 68; a se vedea, de asemenea, *Bykov împotriva Rusiei* (MC), pct. 92].

124. Cu toate acestea, dreptul de a nu se autoincrimina, în sine, nu se extinde la utilizarea, într-o procedură penală, de date care pot fi obținute de la acuzat prin recurgerea la puteri coercitive, dar care există independent de voința suspectului, cum ar fi, de exemplu: documente obținute în virtutea unui mandat, prelevarea de mostre respiratorii, de sânge și urină și mostre de țesut din corp în vederea efectuării unei analize ADN [*Saunders împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 69; a se vedea, de asemenea, *O'Halloran și Francis împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 47].

125. Accesul prompt la un **avocat** reprezintă una dintre garanțiile procedurale căreia Curtea îi acordă o atenție deosebită atunci când examinează aspectul dacă o procedură a anulat însăși esența dreptului de a nu se autoincrimina. Pentru ca dreptul la un proces echitabil consacrat de art. 6 § 1 să rămână suficient de „concret și efectiv”, este necesar, de regulă, ca accesul la un avocat să fie consimțit *de la primul interogatoriu* al unui suspect efectuat de poliție, *cu excepția* situației în care se demonstrează, în lumina circumstanțelor particulare ale speței, că există *motive imperioase* pentru a restrânge acest drept [*Salduz împotriva Turciei* (MC), pct. 54-55].

126. O persoană reținută are, pe de o parte, dreptul de a nu se autoincrimina și de a păstra tăcerea și, pe de altă parte, dreptul la asistență juridică din partea unui avocat în cursul tuturor interogatoriilor. Astfel, este vorba despre drepturi distincte: prin urmare, o posibilă renunțare la unul din ele nu antrenează renunțarea la celălalt. În plus, aceste drepturi sunt totuși complementare, întrucât persoana reținută trebuie să beneficieze *a fortiori* de asistența unui

avocat în cazul în care nu a fost informată în prealabil de autorități de dreptul său de a păstra tăcerea (*Navone și alții împotriva Monaco*, pct. 74; *Brusco împotriva Franței*, pct. 54). Importanța notificării dreptului la tăcere este de o astfel de natură încât, chiar și în ipoteza în care o persoană consimte în mod deliberat să dea declarații polițiștilor după ce a fost informată că declarațiile sale ar putea fi folosite ca probe împotriva sa, alegerea acesteia nu poate fi considerată a fi complet comunicată dacă dreptul de a păstra tăcerea nu a fost notificat în mod expres și decizia a fost luată fără ca persoana să fi fost asistată de un consilier (*Navone și alții împotriva Monaco*, pct. 74; *Stojkovic împotriva Franței și Belgiei*, pct. 54).

127. Drepturile de a păstra tăcerea și cel de a nu se autoincrimina servesc în principiu la a proteja libertatea unui suspect de a alege să vorbească sau de a păstra tăcerea atunci când este interogată de poliție. Această libertate de alegere este compromisă atunci când, în realitate, în momentul în care suspectul a ales să păstreze tăcerea în timpul interogatoriului, autoritățile se folosesc de un **subterfugiu** pentru a sustrage o mărturie sau alte declarații incriminatoare pe care nu le-au putut obține în timpul interogatoriului (în speță, mărturii obținute de la un codeținut informator al poliției), precum și atunci când mărturiile astfel obținute sunt prezentate ca probe la proces (*Allan împotriva Regatului Unit*, pct. 50).

128. *A contrario*, în hotărârea *Bykov împotriva Rusiei* (MC), nu a fost exercitată nicio presiune sau constrângere asupra reclamantului, care nu fusese reținut și era liber să-l vadă pe informatorul poliției și să discute cu acesta sau să refuze să facă acest lucru. În plus, instanța nu a luat în considerare înregistrarea conversației ca mărturie directă care ar fi putut constitui baza esențială a unei constatări a vinovăției; această probă a avut o importanță limitată într-un set complex de elemente de probă pe care instanța le-a apreciat (pct. 102-103).

3. Un drept relativ

129. Dreptul de a păstra tăcerea nu este absolut [*John Murray împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 47].

130. Pentru a cerceta dacă o procedură a anulat însăși esența dreptului de a nu se autoincrimina, Curtea trebuie să examineze, în special, elementele următoare:

- natura și gradul constrângerii;
- existența unor garanții adecvate în procedură;
- utilizarea dată probelor astfel obținute [*Jalloh împotriva Germaniei* (MC), pct. 101; a se vedea, de asemenea, *O'Halloran și Francis împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 55; *Bykov împotriva Rusiei* (MC), pct. 104].

131. Pe de o parte, o condamnare nu ar trebui să se bazeze exclusiv sau în principal pe tăcerea acuzatului sau pe refuzul său de a răspunde la întrebări sau de a depune mărturie. Pe de altă parte, dreptul de a păstra tăcerea nu poate împiedica luarea în considerare a tăcerii persoanei în cauză, în situații care impun în mod clar o explicație din partea sa, în vederea aprecierii probelor aflate la dosar. Nu se poate așadar spune că decizia unui inculpat de a păstra tăcerea de-a lungul întregii proceduri penale trebuie să fie neapărat lipsită de implicații.

132. Pentru a stabili dacă faptul că tăcerea poate avea concluzii defavorabile inculpatului încalcă art. 6, trebuie să se ia în considerare toate circumstanțele, având în vedere în special ponderea pe care instanțele naționale le-au acordat-o, apreciind elementele de probă și gradul de constrângere inerent situației [*John Murray împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 47].

133. În plus, ponderea interesului public față de urmărirea penală a unei anumite infracțiuni și față de pedepsirea autorului poate fi luată în considerare și pusă în balanță cu interesul individului ca probele acuzării să fie obținute în mod legal. Cu toate acestea, preocupările de interes public nu pot justifica măsuri care să anuleze însăși esența dreptului la apărare al unui reclamant, inclusiv a dreptului de a nu se autoincrimina [*Jalloh împotriva Germaniei* (MC), pct. 97]. Interesul public nu poate justifica utilizarea răspunsurilor obținute cu forța într-o anchetă nejudiciară pentru a-l incrimina pe inculpat în cursul procesului penal (*Heaney și McGuinness împotriva Irlandei*, pct. 57).

d) UTILIZAREA DE PROBE OBTINUTE ILEGAL SAU CU ÎNCĂLCAREA DREPTURILOR CONVENȚIEI

134. Dacă art. 6 garantează dreptul la un proces echitabil, acesta nu reglementează totuși admisibilitatea probelor ca atare, materie care intră, în primul rând, sub incidența dreptului intern și a instanțelor naționale (*Schenk împotriva Elveției*, pct. 45-46; *Heglas împotriva Republicii Cehe*, pct. 84).

135. Curtea nu are așadar sarcina de a se pronunța în principiu asupra admisibilității unor anumite probe, de exemplu cele obținute într-un mod contrar dreptului național. Este necesar să se examineze dacă procedura, inclusiv modul în care au fost obținute probele, a fost echitabilă în ansamblu, ceea ce implică examinarea ilegalității respective și, în cazul în care se constată în cauză încălcarea unui alt drept protejat de Convenție, natura acestei încălcări (*Khan împotriva Regatului Unit*, pct. 34; *P.G. și J.H. împotriva Regatului Unit*, pct. 76; *Allan împotriva Regatului Unit*, pct. 42).

136. Pentru a stabili dacă procedura în ansamblu a fost echitabilă, este necesar totodată să se determine dacă a fost respectat dreptul la apărare. În special, trebuie verificat dacă reclamantul a avut posibilitatea de a contesta autenticitatea probelor și de a se opune folosirii acestora. Totodată trebuie să se ia în considerare calitatea probelor, inclusiv să se clarifice aspectul dacă circumstanțele în care au fost obținute aruncă îndoiala asupra credibilității sau exactității lor. Dacă nu se pune neapărat o problemă de echitate atunci când proba obținută nu se coroborează cu alte elemente, trebuie notat că, în cazul în care proba respectivă este foarte solidă și nu conduce la nicio îndoială, nevoia altor elemente de susținere se micșorează [*Bykov împotriva Rusiei* (MC), pct. 89; *Jalloh împotriva Germaniei* (MC), pct. 96]. În această privință, Curtea acordă importanță clarificării aspectului dacă elementul de probă respectiv a exercitat vreo influență decisivă asupra rezultatului procesului penal [*Gäfgen împotriva Germaniei*, (MC)].

137. În ceea ce privește natura încălcării constatate a Convenției, clarificarea aspectului dacă utilizarea ca probe a unor informații obținute prin încălcarea art. 8 a privat procesul în ansamblul său de caracterul echitabil prevăzut de art. 6 trebuie tranșată luând în considerare toate circumstanțele cauzei și cercetând, în special, dacă drepturile de apărare au fost respectate și care sunt calitatea și importanța elementelor respective [*Gäfgen împotriva Germaniei* (MC), pct. 165].

138. Totuși, merită unele considerații speciale utilizarea într-un proces penal a unor elemente de probă obținute printr-o măsură considerată contrară art. 3. Utilizarea unor asemenea elemente, obținute prin încălcarea unuia din drepturile absolute ce constituie nucleul dur al Convenției, suscită întotdeauna îndoieli serioase cu privire la echitatea procedurii, chiar dacă faptul că au fost admise ca probe nu a fost decisiv pentru condamnarea suspectului [*Jalloh împotriva Germaniei* (MC), pct. 99 și 105; *Haroutyunian împotriva Armeniei*, pct. 63].

139. Prin urmare, utilizarea într-un proces penal a unor depoziții obținute printr-o încălcare a art. 3 – fie că respectivele infracțiuni sunt calificate drept tortură, tratament inuman sau degradant – privează în mod automat procedura de echitate în ansamblul său și încalcă art. 6 [*El Haski împotriva Belgiei*; *Gäfgen împotriva Germaniei* (MC), pct. 166]. Situația este similară și în cazul utilizării de probe materiale obținute în mod direct prin intermediul unor acte de tortură [*Jalloh împotriva Germaniei* (MC), pct. 105; *Gäfgen împotriva Germaniei* (MC), pct. 167]. Utilizarea unor astfel de probe obținute prin intermediul unui tratament contrar art. 3, care se situează în afara sferei torturii, nu încalcă totuși art. 6 decât dacă se demonstrează că încălcarea art. 3 a influențat rezultatul procedurii, adică a avut un impact asupra verdictului de vinovăție sau asupra pedepsei [*El Haski împotriva Belgiei*, pct. 85; *Gäfgen împotriva Germaniei* (MC), pct. 178].

140. Aceste principii se aplică nu doar în cazul în care victima unui tratament contrar art. 3 este însuși inculpatul, ci și atunci când este vorba despre un terț (*El Haski împotriva Belgiei*,

pct. 85). În special, Curtea a hotărât că utilizarea în cursul procesului de probe obținute prin tortură constituie o denegare de dreptate flagrantă chiar și atunci când persoana de la care au fost obținute probele în acest fel este o altă persoană decât acuzatul [*Othman (Abu Qatada) împotriva Regatului Unit*, pct. 263 și 267].

e) PROVOCAREA

1. Considerente de ordin general

141. Curtea recunoaște necesitatea ca autoritățile să folosească metode speciale de anchetă, în special în cazurile de crimă organizată și corupție. Curtea a considerat, în această privință, că recurgerea la astfel de metode – și în special la tehnicile de infiltrare – nu constituie în sine o încălcare a dreptului la un proces echitabil. Cu toate acestea, având în vedere riscul provocărilor din partea poliției implicate de astfel de tehnici, este esențial ca recurgerea la acestea să se mențină în limite clare [*Ramanauskas împotriva Lituaniei* (MC), pct. 51].

142. Deși dezvoltarea crimei organizate impune adoptarea de măsuri adecvate, nu este mai puțin adevărat că dreptul la un proces echitabil, din care se deduce cerința unei bune administrări a justiției, se aplică oricărei forme de criminalitate, de la cea mai simplă la cea mai complexă. Astfel, într-o societate democratică, dreptul la o bună administrare a justiției ocupă un loc atât de important încât nu poate fi sacrificat în numele oportunității (*ibidem*, pct. 53). În acest sens, Curtea a subliniat că, deși poliția poate acționa în secret, nu poate provoca la săvârșirea unei infracțiuni (*Khoudoubine împotriva Rusiei*, pct. 128).

143. În plus, Convenția nu împiedică, în stadiul de pregătire a materialului de urmărire penală și când natura infracțiunii o poate justifica, să te întemeiezi pe surse precum informatori secreți, dar utilizarea ulterioară a acestora de către instanța de fond pentru a justifica o condamnare invocă o problemă diferită (*Teixeira de Castro împotriva Portugaliei*, pct. 35). Recurgerea la astfel de surse este acceptabilă doar dacă este însoțită de garanții adecvate și suficiente împotriva abuzurilor, în special în cadrul unei proceduri clare și previzibile pentru autorizarea, punerea în aplicare și controlul măsurilor de anchetă în cauză [*Ramanauskas împotriva Lituaniei* (MC), pct. 51]. În ceea ce privește autoritatea de control al operațiunilor de infiltrare, Curtea a hotărât că, deși controlul efectuat de instanță ar reprezenta modul cel mai adecvat, pot fi utilizate și altele cu condiția să existe o procedură și garanții adecvate, de exemplu, prin controlul efectuat de un procuror (*Bannikova împotriva Rusiei*, pct. 50).

144. Deși utilizarea de agenți infiltrați poate fi tolerabilă în măsura în care este clar circumscrisă și dublată de garanții, interesul public nu poate justifica folosirea probelor obținute în urma unei provocări din partea poliției. Un astfel de procedeu este de natură să priveze *ab initio* și definitiv un inculpat de dreptul la un proces echitabil [*Ramanauskas împotriva Lituaniei* (MC), pct. 54].

145. Prin urmare, pentru a stabili dacă dreptul la un proces echitabil a fost respectat atunci când se recurge la agenți infiltrați, Curtea examinează mai întâi dacă este cazul unei provocări (ceea ce este cunoscut sub numele de „*criteriul material al provocării*”) și, în cazul unui răspuns afirmativ, dacă reclamantul a deținut un mijloc de apărare împotriva provocării în fața instanței naționale (*Bannikova împotriva Rusiei*, pct. 37 și 51). În cazul în care actele agentului, fie angajat de stat, fie de o persoană privată care sprijină autoritățile, constituie o provocare și probele obținute prin acest procedeu au fost reținute împotriva reclamantului în cadrul procesului penal, Curtea concluzionează încălcarea art. 6 § 1 din Convenție [*Ramanauskas împotriva Lituaniei* (MC), pct. 73].

2. Criteriul material al provocării

146. Curtea definește provocarea² drept situația în care agenții implicați – membri ai

---

² Termenii provocare, provocare polițienească și agent provocator sunt utilizați într-o manieră intersanjabilă în jurisprudența Curții.

forțelor de ordine sau persoane care intervin la cererea acestora – nu se limitează la a examina într-un mod strict pasiv activitatea infracțională, ci exercită asupra persoanei care face obiectul unei influențe de natură să îl instige să comită o infracțiune pe care altfel nu ar fi comis-o, pentru a face posibilă constatarea, adică să aducă proba și să o urmărească [*Ramanauskas împotriva Lituaniei* (MC), pct. 55].

147. Pentru a stabili dacă ancheta a fost „pur pasivă”, Curtea examinează motivele care au justificat operațiunea de infiltrare și comportamentul autorităților care au exercitat-o. În special, Curtea verifică dacă existau suspiciuni obiective că reclamantul era implicat în activități infracționale sau era predispus să săvârșească o infracțiune (*Bannikova împotriva Rusiei*, pct. 38).

148. În această verificare, Curtea ține seama de o serie de factori. De exemplu, în hotărârea de principiu *Teixeira de Castro împotriva Portugaliei*, Curtea a luat, în special, în considerare faptul că reclamantul nu avea antecedente penale, că nu fusese începută nicio anchetă împotriva sa, că polițiștii nu aveau informații despre reclamant, că nu au fost găsit droguri la domiciliul său, iar cantitatea de stupefiante găsită asupra sa la momentul arestării nu era mai mare decât cea solicitată de agenții infiltrați. Curtea a concluzionat că polițiștii au acționat mai mult decât ca simpli agenți infiltrați, întrucât aceștia au provocat infracțiunea și nimic nu permite să se afirme că, fără intervenția lor, infracțiunea ar fi fost consumată (pct. 37-38).

149. Un antecedent penal nu constituie în sine un indicator al unei predispoziții de a săvârși o infracțiune (*Constantin și Stoian împotriva României*, pct. 55). Cu toate acestea, cunoașterea de către reclamant a prețului actual stupefiantelor și capacitatea sa de a le obține în timp scurt, precum și faptul că nu a renunțat la tranzacție deși a avut de mai multe ori posibilitatea au fost considerate de Curte drept indicatori ai unei activități sau intenții infracționale preexistente [*Shannon împotriva Regatului Unit* (dec.)].

150. Clarificarea aspectului dacă reclamantul a fost obligat să săvârșească infracțiunea în cauză reprezintă un alt element de luat în considerare. Luarea inițiativei de a contacta reclamantul în lipsa unor suspiciuni obiective că a fost implicat în activități infracționale sau predispus la săvârșirea unei infracțiuni (*Burak Hun împotriva Turciei*, pct. 44), reînnoirea ofertei în ciuda refuzului său inițial, insistarea prin presiuni continue [*Ramanauskas împotriva Lituaniei* (MC), pct. 67], ridicarea prețului peste medie (*Malininas împotriva Lituaniei*, pct. 37) sau apelarea la compasiunea reclamantului dându-i senzația de renunțare (*Vanyan împotriva Rusiei*, pct. 11 și 49) sunt pentru Curte comportamente care pot fi considerate ca provocatoare pentru reclamant la săvârșirea infracțiunii respective, fie că agentul în cauză este membru al forțelor de securitate, fie că persoana privată acționează la cererea acestora.

151. Un alt aspect important este clarificarea faptului dacă agenții statului au „participat” ori s-au „infiltrat” în activitatea infracțională mai degrabă decât să o inițieze. În primul caz, acțiunea în cauză rămâne în limitele activității sub acoperire. În cauza *Miliniene împotriva Lituaniei*, Curtea a considerat că, deși poliția a influențat cursul evenimentelor, în special oferind echipament tehnic unei persoane particulare pentru a înregistra conversații și pentru a proba că au fost oferite stimulentele financiare reclamantului, poliția a „participat” la activități infracționale și nu le-a inițiat, persoana particulară fiind la originea acestora. Aceasta din urmă s-a plâns poliției că reclamantul i-ar fi cerut mită pentru a obține o soluționare favorabilă a cauzei sale și numai în urma depunerii acestei plângeri operațiunea, care viza verificarea temeinicia plângerii, a fost autorizată de procurorul general-adjunct (pct. 37-38); pentru un raționament similar, a se vedea *Sequeira împotriva Portugaliei* (dec.) și *Eurofinacom împotriva Franței* (dec.).

152. Modul în care a fost lansată și executată operațiunea secretă a poliției este luată în considerare pentru a se stabili dacă reclamantul a fost victima unei provocări. Lipsa unor proceduri clare și previzibile de autorizare, de punere în aplicare și de control al măsurii de instrumentare în cauză înclină balanța spre o caracterizare a faptelor denunțate drept provocare [a se vedea, de exemplu, *Teixeira de Castro împotriva Portugaliei*, unde Curtea a observat că intervenția agenților infiltrați nu se înscria în cadrul operațiunii oficiale de luptă

împotriva traficului cu stupefiante condusă de instanță (pct. 38); *Ramanauskas împotriva Lituaniei* (MC), unde nimic nu permitea să se afirme pentru care rațiune sau din ce motiv personal agentul infiltrat l-a contactat pe reclamant din proprie inițiativă, fără consultarea superiorilor (pct. 64), și *Vanyan împotriva Rusiei*, unde Curtea a constatat că operațiunea poliției fusese autorizată printr-o simplă decizie administrativă a organismului care a condus ulterior operațiunea, iar decizia respectivă nu cuprindea minime informații cu privire la motivele și obiectivele achiziționării eșantionului prevăzut, precum și că operațiunea nu făcea obiectul niciunui control, fie din partea instanței, fie din partea unui alt organism independent (pct. 46-47)]. În acest sens, tehnica achiziționării unui „eșantion” utilizat de autoritățile ruse a fost analizată minuțios în *Veselov și alții împotriva Rusiei*, unde Curtea a hotărât că procedura în cauză a fost deficitară, i-a expus pe reclamanți la acțiunea arbitrară a poliției și a afectat echitatea procesului penal împotriva lor. De asemenea, Curtea a considerat că instanțele naționale nu au examinat în mod adecvat mijloacele de apărare invocate de reclamanți privind existența unei provocări și, în special, că nu au analizat motivele achiziției mostrei-probă, nici comportamentul poliției și al informatorilor acesteia vizavi de reclamanți (pct. 127).

3. Examinarea de către instanță a unui mijloc de apărare întemeiat pe existența unei provocări

153. În cazurile în care este pusă în discuție o provocare, art. 6 din Convenție nu este respectat dacă, în cursul procesului, reclamantul a putut invoca cu succes existența provocării, pe calea unei excepții sau prin altă modalitate. Nu este așadar suficientă respectarea unor garanții generale cum ar fi egalitatea armelor sau dreptul la apărare [*Ramanauskas împotriva Lituaniei* (MC), pct. 69]. În acest caz, Curtea a considerat că sarcina probării lipsei unei provocări este a acuzării, în măsura în care afirmațiile inculpatului nu sunt lipsite de orice credibilitate.

154. În situația în care provocarea este invocată și susținută de anumite indicii, autoritățile judiciare au obligația să examineze faptele cauzei și să ia măsurile necesare pentru a stabili adevărul, pentru a se stabili dacă a existat sau nu o provocare. În cazul unui răspuns afirmativ, este angajată răspunderea acestora pentru consecințe, conform Convenției (*ibidem*, pct. 70). Simplul fapt că reclamantul a pledat vinovat la capetele de acuzare nu exonerează instanța de la obligația de a examina acuzațiile de provocare (*ibidem*, pct. 72).

155. În această privință, Curtea verifică dacă un capăt de cerere întemeiat *a priori* pe existența unei provocări constituie un mijloc material de apărare în dreptul intern care să permită excluderea de probe sau are consecințe similare (*Bannikova împotriva Rusiei*, pct. 54). Deși autoritățile interne sunt cele care trebuie să spună ce procedură este indicată atunci când este invocată o provocare, Curtea impune ca această procedură să fie contradictorie, minuțioasă, completă și concludentă cu privire la problema provocării (*ibidem*, pct. 57). În plus, în cazul în care autoritățile care efectuează ancheta nu dezvăluie informații, Curtea acordă o importanță deosebită respectării principiilor contradictorialității și egalității armelor (*ibidem*, pct. 58).

156. În cazul în care un inculpat susține că a fost provocat să comită o infracțiune, instanțele penale trebuie să se angajeze într-o examinare atentă a dosarului, având în vedere că, pentru ca un proces să fie echitabil în sensul art. 6 § 1 din Convenție, orice probă obținută printr-o provocare din partea poliției trebuie respinsă. Acest fapt este valabil mai ales atunci când operațiunea poliției s-a derulat în absența unui cadru legal și a unor garanții suficiente [*Ramanauskas împotriva Lituaniei* (MC), pct. 60].

157. În cazul în care, având în vedere dosarul, Curtea nu poate concluziona dacă reclamantul a făcut obiectul unei provocări, controlul judiciar al acestui aspect devine crucial [*Edwards și Lewis împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 46; *Ali împotriva României*, pct. 101; a se vedea, de asemenea, *Khoudoubine împotriva Rusiei*, unde autoritățile interne nu au analizat elementele de fapt și de drept relevante pentru a face o distincție între provocare și formele legitime ale activității de anchetă penală; *V. împotriva Finlandei*, unde era imposibil ca reclamantul să invoce provocarea ca mijloc de apărare, și *Shannon împotriva Regatului*

Unit (dec), unde subterfugiul utilizat de persoană particulară a făcut obiectul unei examinări minuțioase din partea instanțelor interne care au concluzionat ca fiind nefondată excepția întemeiată pe o provocare].

F) RENUNȚAREA LA GARANȚIILE UNUI PROCES ECHITABIL

158. Nici litera, nici spiritul art. 6 din Convenție nu împiedică o persoană să renunțe de bunăvoie la garanțiile unui proces echitabil în mod expres sau tacit. Totuși, pentru a fi luată în considerare, din perspectiva Convenției, renunțarea la dreptul de a lua parte la ședința de judecată trebuie să fie stabilită în mod neechivoc și să fie susținută de un minim de garanții corespunzătoare gravității sale. În plus, trebuie să nu fie contrară niciunui interes public important [a se vedea *Hermi împotriva Italiei* (MC), pct. 73; *Sejdovic împotriva Italiei* (MC), pct. 86].

159. Înainte să se considere că un acuzat a renunțat implicit, prin comportamentul său, la un drept important din perspectiva art. 6, trebuie să se stabilească faptul că putea să prevadă în mod rezonabil consecințele actelor sale [*Hermi împotriva Italiei* (MC), pct. 74; *Sejdovic împotriva Italiei* (MC), pct. 87].

2) Publicitatea procesului

Art. 6 § 1

„1. Orice persoană are dreptul la judecarea [...] în mod public [...] a cauzei sale, de către o instanță [...], care va hotărî [...] asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa.” Hotărârea trebuie să fie pronunțată în mod public, dar accesul în sala de ședință poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia, în interesul moralității, al ordinii publice ori al securității naționale într-o societate democratică, atunci când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanță, atunci când, în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției.”

a) PRINCIPIUL PUBLICITĂȚII

160. Publicitatea procedurii protejează justițiabilii împotriva unei justiții secrete care se sustrage de la controlul public; de asemenea, aceasta constituie unul dintre mijloacele necesare pentru a păstra încrederea în instanțele judecătorești. Prin transparența pe care o conferă administrării justiției, contribuie la realizarea scopului art. 6 § 1: procesul echitabil, a cărui garantare se numără printre principiile fundamentale ale oricărei societăți democratice în sensul Convenției (*Sutter împotriva Elveției*, pct. 26; *Riepan împotriva Austriei*, pct. 27; *Krestovski împotriva Rusiei*, pct. 24).

161. Din principiul publicității procedurii organelor judiciare derivă două aspecte diferite: desfășurarea ședințelor publice și pronunțarea publică a hotărârilor și deciziilor (*Tierce și alții împotriva San Marino*, pct. 93; *Sutter împotriva Elveției*, pct. 27).

b) DREPTUL LA UN PROCES PUBLIC ȘI DE A FI PREZENT LA PROCES

162. Dreptul la un „proces public” garantat de art. 6 § 1 implică în mod necesar dreptul la o „ședință de judecată” (*Dory împotriva Suediei*, pct. 37).

163. Principiul unui proces public are o importanță deosebită în cauzele penale, în care acuzatul trebuie, în principiu, să poată să se prezinte în primă instanță [*Tierce și alții împotriva San Marino*, pct. 94; *Jussila împotriva Finlandei* (MC), pct. 40].

164. Nu este clar cum și-ar putea un acuzat exercita dreptul garantat în mod expres de art. 6 § 3 lit. c), d) și e), și anume dreptul „să se apere el însuși”, „să întrebe sau să solicite audierea martorilor” și „să fie asistat în mod gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la audiere” în cazul în care nu este prezent la proces. Obligația de a garanta acuzatului dreptul de a fi prezent în sala de ședință este unul dintre elementele

esențiale ale art. 6 [*Hermi împotriva Italiei* (MC), pct. 58-59; *Sejdovic împotriva Italiei* (MC), pct. 81 și 84].

165. Deși o procedură care se desfășoară în absența inculpatului nu este în sine incompatibilă cu art. 6 din Convenție, se produce totuși o denegare de justiție atunci când asupra cauzei unui individ condamnat *in absentia* nu se poate pronunța ulterior decât o instanță, după ce acesta va fi audiat, cu privire la temeinicia acuzației în fapt și în drept, atunci când nu s-a stabilit că a renunțat la dreptul de a se prezenta și de a se apăra sau că a avut intenția de a se sustrage justiției [*Sejdovic împotriva Italiei* (MC), pct. 82].

166. Cu toate acestea, obligația de a ține o ședință publică nu este absolută în toate cauzele reglementate de latura penală a art. 6. Având în vedere extinderea conceptului „*acuzație în materie penală*” la cauze care nu se încadrează în categoriile tradiționale de drept penal (de exemplu, contravențiile administrative, infracțiunile vamale și majorarea impozitelor), „*acuzațiile în materie penală*” nu au toate aceeași greutate. Deși cerințele unui proces echitabil sunt cele mai stricte din nucleul dur al dreptului penal, garanțiile oferite de latura penală a art. 6 nu trebuie să se aplice în mod necesar în toată rigoarea lor la alte categorii de cauze care intră sub incidența acestui aspect și care nu au un caracter deosebit de grav [*Jussila împotriva Finlandei* (MC), pct. 41-43].

167. Circumstanțele excepționale care pot justifica renunțarea la o ședință depind în principal de natura aspectelor cu care sunt sesizate instanțele interne, în special dacă acestea ridică probleme de fapt sau de drept care nu pot fi tranșate în mod corespunzător plecând de la dosarul cauzei. Ținerea unei ședințe de judecată nu este necesară pentru cauzele care nu ridică nicio problemă de credibilitate sau care nu suscită controverse asupra faptelor care impun o dezbatere asupra probelor sau o audiere în contradictoriu a martorilor și atunci când acuzatul a avut o posibilitate adecvată de a-și apăra cauza în scris și de a contesta probele reținute împotriva sa [a se vedea *Jussila împotriva Finlandei* (MC), pct. 41-42, 47-48]. În acest sens, este legitim ca autoritățile naționale să poată ține seama de imperativele de eficiență și economie [*Jussila împotriva Finlandei* (MC), pct. 41-43, 47-48, pentru o procedură privind majorarea impozitelor, și *Suhadolc împotriva Sloveniei* (dec.), pentru o procedură sumară privind infracțiuni la legislația rutieră].

c) PROCEDURA CĂII DE ATAC

168. Prezentarea în persoană a acuzatului nu are totuși aceeași importanță decisivă în apel sau recurs ca prezentarea în primă instanță. Modalitățile de aplicare a art. 6 din Convenție în procedura judecării căii de atac depind de particularitățile procedurii în cauză; trebuie să se țină seama de ansamblul procedurii desfășurate în sistemul juridic intern și de rolul jucat de instanța de apel sau de recurs în sistem [*Hermi împotriva Italiei* (MC), pct. 60].

169. Procedurile de încuviințare a recursului sau consacrate exclusiv aspectelor de drept dar nu și celor de fapt pot îndeplini cerințele art. 6 chiar dacă instanța de apel sau de recurs nu i-a oferit reclamantului posibilitatea de a se exprima personal în fața sa, cu condiția să se fi desfășurat o ședință publică în primă instanță (*Monnell și Morris împotriva Regatului Unit*, pct. 58, pentru o întrebare legată de autorizarea apelului, și *Sutter împotriva Elveției*, pct. 30, privind recursul în casație).

170. Chiar și în ipoteza unei curți de apel care se bucură de plenitudine de jurisdicție, art. 6 nu garantează în mod necesar dreptul la o ședință publică și nici, *a fortiori*, dreptul de a se prezenta în persoană (*Fejde împotriva Suediei*, pct. 31). În materie, trebuie să fie luate în considerare particularitățile procedurii în cauză și modul în care interesele apărării au fost prezentate și protejate în fața instanței de apel sau recurs, în special în ceea ce privește aspectele care urmau să fie soluționate (*Seliwiak împotriva Poloniei*, pct. 54; *Sibgatullin împotriva Rusiei*, pct. 36).

171. În schimb, în cazul în care instanța de apel sau de recurs trebuie să examineze o cauză în fapt și în drept și să procedeze la o apreciere globală privind vinovăția sau nevinovăția, instanța nu poate să se pronunțe cu privire la acest aspect fără să aprecieze direct elementele

de probă prezentate în persoană de inculpat, care ar dori să probeze că nu a comis actul care ar putea constitui o infracțiune (*Popovici împotriva Moldovei*, pct. 68; *Lacadena Calero împotriva Spaniei*, pct. 38). Din principiul desfășurării de ședințe publice derivă dreptul acuzatului de a fi ascultat în persoană de către instanța superioară. Din acest punct de vedere, principiul publicității dezbaterilor urmărește scopul de a asigura acuzatului dreptul de a se apăra (*Tierce și alții împotriva San Marino*, pct. 95).

d) EXCEPȚII DE LA PRINCIPIUL PUBLICITĂȚII

172. Obligația de a face publice ședințele publice cunoaște excepții. Acest fapt rezultă din chiar redactarea art. 6 § 1, care prevede rezerva că „*accesul în sala de ședință poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia [...] atunci când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanță, atunci când, în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției.*” Ședința cu ușile închise, fie pe întreaga durată, fie parțial, trebuie așadar să fie dispusă strict în funcție de circumstanțele cauzei [*Welke și Bialek împotriva Poloniei*, pct. 74; *Martinie împotriva Franței* (MC), pct. 40].

173. În cazul în care una sau mai multe excepții nu se pot aplica, autoritățile nu au obligația, ci dreptul de a dispune ținerea ședinței cu ușile închise, dacă ele consideră o astfel de restricție ca justificată [*Toeva împotriva Bulgariei* (dec.)].

174. Chiar dacă în context penal publicitatea este de dorit, uneori poate fi necesar, în temeiul art. 6, să se limiteze transparența și publicitatea procedurii, de exemplu pentru a proteja un martor sau viața sa privată ori pentru a favoriza schimbul liber de informații și opinii în interesul justiției (*B. și P. împotriva Regatului Unit*, pct. 37).

175. Problemele de securitate sunt frecvente în procesele penale, dar cauzele în care acestea justifică excluderea prezenței publicului de la proces sunt foarte rare (*Riepan împotriva Austriei*, pct. 34). Măsurile de securitate trebuie să fie strict sub control și să respecte principiul necesității. Autoritățile judiciare trebuie să ia în considerare toate soluțiile posibile pentru a garanta siguranța și securitatea în sala de judecată și să aleagă orice măsură mai puțin strict față de o alta mai strictă, în cazul în care același scop poate fi atins (*Krestovskiy împotriva Rusiei*, pct. 29).

176. Imperative de ordine publică și probleme de securitate pot justifica excluderea publicului de la procedurile disciplinare carcerale împotriva deținuților condamnați (*Campbell și Fell împotriva Regatului Unit*, pct. 87).

177. Desfășurarea unui proces în interiorul închisorii în cadrul unui proces penal de drept comun nu implică neapărat lipsa publicității. Cu toate acestea, pentru a înlătura obstacolele din calea organizării unui proces în afara unei săli de judecată obișnuite, statul are obligația de a lua măsuri compensatorii pentru a garanta că publicul și media au informații adecvate asupra locației procesului și pot avea efectiv acces la aceasta (*Riepan împotriva Austriei*, pct. 28-29).

178. Simpla prezență a unor informații clasificate la dosar nu înseamnă întotdeauna că procesul va avea loc în spatele ușilor închise, fără a se pune în balanță transparența și imperativele de siguranță națională. Înainte de a exclude prezența publicului de la un proces penal, completul de judecată trebuie să concluzioneze în mod explicit că această măsură este necesară pentru protejarea unui interes imperios al statului și să limiteze confidențialitatea în măsura necesară conservării acestui interes (*Belashev împotriva Rusiei*, pct. 83; *Welke și Bialek împotriva Poloniei*, pct. 77).

e) PRONUNȚAREA PUBLICĂ A HOTĂRÂRILOR

179. Curtea nu se consideră obligată să adopte o interpretare literală a cuvintelor „*pronunțată mod public*” (*Sutter împotriva Elveției*, pct. 33; *Campbell și Fell împotriva Regatului Unit*, pct. 91).

180. În ciuda formulării care ar lăsa de înțeles că se impune lectura cu voce tare în ședință publică, alte moduri de pronunțare a unei hotărâri publice pot fi compatibile cu art. 6 § 1. În principiu, forma de publicitate a „hotărârii” prevăzută de dreptul intern al statului în cauză trebuie evaluată în lumina particularităților procedurii respective și în funcție de scopul art. 6 în materie: de a permite controlul puterii judecătorești de către public pentru a se asigura dreptul la un proces echitabil. În această evaluare trebuie să se țină seama de procedură în ansamblul său (*Welke și Bialek împotriva Poloniei*, pct. 83, unde s-a considerat că limitarea pronunțării publice a dispozitivului hotărârilor pronunțate în urma procesului ținut cu ușile închise nu a fost contrară art. 6).

181. A ascunde în întregime publicului totalitatea unei hotărâri judecătorești nu se justifică. Imperativele legitime de securitate pot fi îndeplinite prin utilizarea anumitor tehnici, cum ar fi clasificarea anumitor părți ale acestor decizii, a căror dezvăluire ar compromite siguranța națională sau securitatea celorlalți (*Raza împotriva Bulgariei*, pct. 53; *Fazliyski împotriva Bulgariei*, pct. 67-68).

3) Termen rezonabil

Art. 6 § 1

„Orice persoană are dreptul la judecarea echitabilă a cauzei sale [...] într-un termen rezonabil.”

a) STABILIREA DURATEI PROCEDURII

182. Întrucât art. 6 § 1 oferă oricărei persoane dreptul la judecarea într-un termen rezonabil a cauzei sale, el are ca obiect, în materie penală, să asigure că persoanele acuzate nu fac obiectul unui capăt de acuzare o perioadă prea mare de timp și să se ia o decizie asupra temeiniciei acestuia [*Wemhoff împotriva Germaniei*, pct. 18; *Kart împotriva Turciei* (MC), pct. 68].

1. Începutul curgerii termenului

183. Perioada care trebuie luată în considerare începe din ziua în care persoana este pusă sub acuzare (*Neumeister împotriva Austriei*, pct. 18).

184. Rezultă că termenul rezonabil trebuie să înceapă să curgă de la o dată anterioară sesizării instanței de judecată (*Deweer împotriva Belgiei*, pct. 42), ca de exemplu momentul arestării (*Wemhoff împotriva Germaniei*, pct. 19), punerea în mișcare a acțiunii penale (*Neumeister împotriva Austriei*, pct. 18) și cel al deschiderii anchetei preliminare (*Ringeisen împotriva Austriei*, pct. 110).

185. „Acuzarea” în sensul art. 6 § 1 se poate defini ca „notificarea oficială, din partea autorității competente, a suspiciunii de a fi săvârșit o infracțiune” (*Deweer împotriva Belgiei*, pct. 46), idee care corespunde, de asemenea, noțiunii de „urmări importante asupra situației” suspectului [*Deweer împotriva Belgiei*, pct. 46, *Neumeister împotriva Austriei*, pct. 13; *Eckle împotriva Germaniei*, pct. 73; *McFarlane împotriva Irlandei* (MC), pct. 143].

2. Sfârșitul termenului

186. Curtea a hotărât că, în materie penală, perioada pentru care se aplică art. 6 acoperă ansamblul procedurii în cauză (*König împotriva Germaniei*, pct. 98), inclusiv instanțele de apel și recurs [*Delcourt împotriva Belgiei*, pct. 25-26; *König împotriva Germaniei*, pct. 98; *V. împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 109]. Astfel, art. 6 § 1 indică drept sfârșitul termenului hotărârea ce soluționează fondul acuzației, care se poate extinde la decizia unei instanțe de recurs atunci când aceasta se pronunță pe fondul acuzației (*Neumeister împotriva Austriei*, pct. 19).

187. Perioada ce trebuie luată în considerare se întinde cel puțin până la hotărârea de achitare sau de condamnare, chiar dacă este pronunțată în apel sau în recurs. Nu există niciun

motiv în plus pentru a mai proteja părțile în cauză împotriva întârzierilor judiciare cu privire la primul termen al procesului: totodată, trebuie evitate amânările nejustificate sau întârzierile excesive din partea instanțelor de judecată (*Wemhoff împotriva Germaniei*, pct. 18).

188. În cazul condamnării, nu s-a „decis” asupra „temeiniciei unei acuzații în materie penală” în sensul art. 6 § 1 atât timp cât pedeapsa nu este stabilită definitiv [*Eckle împotriva Germaniei*, pct. 77; *Ringeisen împotriva Austriei*, pct. 110; *V. împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 109].

189. **Executarea unei hotărâri sau a unei decizii**, indiferent de instanța ce a pronunțat-o, trebuie considerată ca făcând parte integrantă din proces, în sensul art. 6 [*Assanidze împotriva Georgiei* (MC), pct. 181].

Garanțiile consacrate de art. 6 din Convenție ar fi iluzorii dacă ordinea juridică sau administrativă internă a unui stat contractant ar permite ca o hotărâre de achitare, decizie judecătorească definitivă și obligatorie, să rămână inoperantă în detrimentul unei părți.

Un proces penal formează un tot, iar protecția art. 6 nu încetează odată cu decizia de achitare (*ibidem*, pct. 182). În cazul în care administrația refuză sau omite să execute o decizie de achitare ori chiar întârzie sau nu face acest lucru, garanțiile prevăzute de art. 6 de care a beneficiat persoana achitată în timpul etapei judiciare a procedurii ar deveni parțial iluzorii (*ibidem*, pct. 183).

b) APRECIEREA TERMENULUI REZONABIL

1. Principii

190. Caracterul rezonabil al duratei unei proceduri se apreciază **în funcție de circumstanțele cauzei**, care impun o **evaluare globală** (*Boddaert împotriva Belgiei*, pct. 36). Chiar dacă etapele procedurii se derulează într-un ritm acceptabil, durata totală a procedurii ar putea depăși totuși un „*termen rezonabil*” (*Dobbertin împotriva Franței*, pct. 44).

191. Art. 6 prevede celeritatea procedurilor judiciare, dar consacră totodată și principiul, mai general, al unei bune administrări a justiției. Trebuie să găsească un echilibru just între diferitele aspecte ale acestei cerințe fundamentale (*Boddaert împotriva Belgiei*, pct. 39).

2. Criterii

192. Pentru a examina dacă durata unei proceduri penale a fost rezonabilă, Curtea ia în considerare, în special, complexitatea cauzei, comportamentul reclamantului și pe cel al autorităților administrative și judiciare competente [*König împotriva Germaniei*, pct. 99; *Neumeister împotriva Austriei*, pct. 21; *Ringeisen împotriva Austriei*, pct. 110; a se vedea, de asemenea, *Pelissier și Sassi împotriva Franței* (MC), pct. 67; *Pedersen și Baadsgaard împotriva Danemarcei*, pct. 45].

193. **Complexitatea unei cauze** poate ține, de exemplu, de numărul capetelor de acuzare, de persoanele implicate în procedură, cum ar fi inculpații și martorii, sau de dimensiunea internațională a litigiului (*Neumeister împotriva Austriei*, pct. 20: în speță, tranzacțiile în litigiu aveau ramificații în diferite țări, ceea ce a necesitat asistența Interpolului și punerea în aplicare a tratatelor de asistență judiciară reciprocă pentru a efectua anchete în străinătate, 22 de persoane fiind implicate, unele stabilite în străinătate). O cauză prezintă, de asemenea, o complexitate foarte mare atunci când suspiciunile țin de infracționalitatea „*gulerelor albe*”, de exemplu, o fraudă la scară largă care implică mai multe societăți sau tranzacții complexe care urmăresc să se sustragă de la controlul organelor de anchetă penală și care necesită o expertiză contabilă și financiară importantă (*C.P. și alții împotriva Franței*, pct. 30).

194. Chiar dacă o cauză prezintă o anumită complexitate, Curtea nu consideră ca fiind „rezonabile” perioade lungi inexplicabile de stagnare a procedurii (*Adiletta și alții împotriva Italiei*, pct. 17: în speță, o perioadă de treisprezece ani și cinci luni între sesizarea judecătorului de instrucție și interogarea suspectilor și martorilor, o perioadă de cinci ani, respectiv o nouă perioadă de un an și nouă luni între momentul în care dosarul retransmis la magistratului care instrumenta cauza și o nouă retrimiteră a părților în cauză în judecată).

195. **Comportamentul reclamantului.** Art. 6 nu impune reclamantului o cooperare activă cu autoritățile judiciare. Nu i se poate reproșa acestuia că s-a folosit pe deplin de căile de atac oferite de dreptul intern. Cu toate acestea, comportamentul său constituie un fapt obiectiv, neimputabil statului pârât, care trebuie luat în considerare pentru a clarifica aspectul dacă procedura a depășit sau nu termenul rezonabil (*Eckle împotriva Germaniei*, pct. 82: în speță, reclamantii au produs în mod repetat incidente – în special, utilizarea sistematică a recuzărilor – de natură să amâne procedura, dintre care unele chiar puteau sugera o obstrucționare deliberată).

196. De exemplu, trebuie să fie luată în considerare intenția reclamantului, care transpare din dosar, de a amâna instrumentarea cauzei (*I.A. împotriva Franței*, pct. 121: în speță, reclamantul a așteptat special să fie notificat despre iminența comunicării dosarului procurorului Republicii pentru a solicita mai multe măsuri suplimentare de instrumentare a cauzei).

197. Reclamantul nu poate invoca perioada în care se ascundea, încercând să se sustragă justiției din țara sa. Atunci când un acuzat fuge dintr-un stat care a aderat la principiul preeminenței dreptului nu există motive să se considere că se poate plânga cu privire la durata nerezonabilă a procedurii pentru perioada ulterioară fugii sale, cu excepția cazului în care există motive suficiente de natură să răstoarne această prezumție (*Vayıç împotriva Turciei*, pct. 44).

198. **Comportamentul autorităților competente** Art. 6 § 1 impune statelor contractante să-și organizeze sistemul judiciar astfel încât instanțele de judecată să poată îndeplini fiecare dintre cerințele sale (*Abdoella împotriva Țărilor de Jos*, pct. 24; *Dobbertin împotriva Franței*, pct. 44).

199. Deși o supraîncărcare temporară a rolului instanței de judecată nu angajează răspunderea autorităților în cazul în care acestea adoptă, cu promptitudinea necesară, măsuri adecvate pentru a remedia o astfel de situație excepțională (*Milasi împotriva Italiei*, pct. 18; *Baggetta împotriva Italiei*, pct. 23), supraîncărcarea invocată de autorități și diferitele măsuri luate pentru a remedia situația au rareori o pondere decisivă pentru Curte (*Eckle împotriva Germaniei*, pct. 92).

200. **Miza litigiului** pentru reclamant trebuie să fie luată în considerare în aprecierea caracterului rezonabil al duratei procedurii. De exemplu, încarcerarea unei persoane aflate în arest preventiv constituie un element care trebuie luat în considerare pentru a se stabili dacă decizia a fost pronunțată într-un termen rezonabil în ceea ce privește temeinicia sa (*Abdoella împotriva Țărilor de Jos*, pct. 24: în speță, pentru cele 52 de luni de care a fost nevoie pentru soluționarea cauzei, a durat peste 21 de luni pentru a transmite, de două ori, dosarul către instanța supremă. Curtea consideră inacceptabile astfel de perioade lungi de stagnare, mai ales ca era vorba despre o persoană aflată în detenție).

c) CÂTEVA EXEMPLE

1. Depășiri ale termenului rezonabil

- 9 ani și 7 luni, fără o complexitate deosebită dacă nu este vorba despre numărul de persoane în cauză (35), în ciuda măsurilor luate de autorități pentru a remedia supraîncărcarea excepțională a instanței după o perioadă de greve (*Milasi împotriva Italiei*, pct. 14-20).
- 13 ani și 4 luni, tulburări politice în regiune și supraîncărcarea instanțelor, eforturile statului de a le îmbunătăți condițiile de muncă neîncepând decât câțiva ani mai târziu (*Baggetta împotriva Italiei*, pct. 20-25).
- 5 ani, 5 luni și 18 zile, din care 33 luni între pronunțarea hotărârii și redactarea sa integrală de către magistratul însărcinat, în lipsa unor sancțiuni disciplinare adecvate (*B. împotriva Austriei*, pct. 48-55).

- 5 ani și 11 luni, complexitate produsă de numărul mare de persoane ce trebuiau audiate și tehnicitatea documentelor de examinat într-o cauză legată de abuz de încredere în stare agravată, care nu putea justifica o instrumentare a cauzei de 5 ani și 2 luni, la care s-au adăugat mai multe perioade de inactivitate imputabile autorităților. astfel, dacă etapa judecătii părea rezonabilă, cea a instrumentării cauzei nu putea fi considerată ca fiind efectuată cu diligență (*Rouille împotriva Franței*, pct. 29).
- 12 ani, 7 luni și 10 zile, fără o complexitate deosebită sau manevre pentru a întârzia procedura din partea reclamantului, însă o perioadă de 2 ani și mai mult de 9 luni între depunerea cererii în fața instanței administrative și obținerea primului memoriu în apărare din partea administrației fiscale (*Clinique Mozart SARL împotriva Franței*, pct. 34-36).

2. Nedepășirea termenului rezonabil

- 5 ani și 2 luni, complexitatea cauzelor legate de înșelăciune și bancrută frauduloasă și nenumărate cereri și recursuri ale reclamantului care urmăreau nu doar prelungirea perioadei, ci și recuzarea majorității judecătorilor competenți și trimiterea cauzei în fața altor instanțe (*Ringeisen împotriva Austriei*, pct. 110).
- 7 ani și 4 luni; mai mult de 7 ani de la punerea în mișcare a acțiunii penale față de reclamant fără a exista o pronunțare pe fondul acuzației printr-o hotărâre de condamnare sau de achitare: această perioadă excepțională trebuie, în cele mai multe cazuri, să fie considerată ca depășind un termen rezonabil, mai ales că, timp de 15 luni, instanța nu l-a audiat pe niciunul dintre coinculpați, niciun martor și nu a întreprins nicio altă activitate; cu toate acestea, cauza prezenta o complexitate deosebită (numărul de capete de acuzare și de persoane implicate, dimensiunea internațională care implica dificultăți deosebite întâmpinate în străinătate pentru a obține dispunerea mai multor comisii rogatorii etc. (*Neumeister împotriva Austriei*, pct. 21).

III. GARANȚII SPECIFICE

A. Prezumția de nevinovăție

Art. 6 § 2

„Orice persoană acuzată de o infracțiune este prezumată nevinovată până ce vinovăția sa va fi legal stabilită.”

1) Sarcina probei

201. Principiul prezumției de nevinovăție impune, între altele, ca, în îndeplinirea funcțiilor lor, membrii completului de judecată să nu pornească de la ideea preconcepută că inculpatul a săvârșit fapta incriminată; sarcina probei revine acuzării și orice îndoială este în avantajul persoanei acuzate. În plus, acuzarea are obligația de a-i preciza persoanei în cauză ce acuzații i se aduc – pentru a-i oferi ocazia să își pregătească și să își prezinte apărarea în mod corespunzător – și de a oferi probe suficiente pentru a întemeia o declarație de vinovăție (*Barberà, Messegué și Jabardo împotriva Spaniei*, pct. 77; *Janosevic împotriva Suediei*, pct. 97). Prezumția de nevinovăție este încălcată în cazul în care sarcina probei este transferată de la acuzare apărării (*Telfner împotriva Austriei*, pct. 15). Sarcina probei nu poate fi transferată în cadrul unei acțiuni de despăgubire, introdusă ca urmare a unei rezoluții definitive de încetare a urmăririi penale (*Capeau împotriva Belgiei*, pct. 25).

202. Exonerarea de răspunderea penală nu se opune angajării răspunderii civile în scopul obligării la plata de despăgubiri pentru aceleași fapte, pe baza unei sarcini a probei mai puțin stricte [*Ringvold împotriva Norvegiei*, pct. 38; *Y împotriva Norvegiei*, pct. 41; *Lundkvist împotriva Suediei* (dec.)].

2) Prezumții de fapt și de drept

203. Dreptul oricărui inculpat în materie penală de a fi prezumat nevinovat și de a solicita ca acuzarea să aibă obligația de a dovedi acuzațiile formulate împotriva sa nu este absolut, având în vedere că, în orice sistem de drept, există prezumții de fapt sau de drept și că, în principiu, Convenția nu se opune acestora [*Falk împotriva Țărilor de Jos* (dec.), în ceea ce privește impunerea unei amenzi proprietarului înregistrat al unui autovehicul, care nu era conducătorul efectiv al acestuia în momentul săvârșirii infracțiunilor rutiere în cauză]. Statele contractante pot, în special, în anumite condiții, să pedepsească o faptă materială sau un fapt obiectiv în sine, indiferent dacă rezultă sau nu din intenția de a săvârși o infracțiune sau din neglijență (*Salabiaku împotriva Franței*, pct. 27, cu privire la o prezumție de răspundere penală pentru trafic și posesia de stupefiante; *Janosevic împotriva Suediei*, pct. 100, cu privire la impunerea unor majorări ale impozitului din motive obiective și aplicarea acestora înainte de pronunțarea unei hotărâri de către o instanță). Astfel, art. 6 § 2 impune statelor să încadreze aceste prezumții în limite rezonabile, ținând seama de importanța mizei și protejând dreptul la apărare (*Salabiaku împotriva Franței*, pct. 28; *Radio France și alții împotriva Franței*, pct. 24, cu privire la prezumția de răspundere penală a directorului unei publicații pentru afirmații calomnioase făcute în cadrul unor programelor radiofonice; *Klouvi împotriva Franței*, pct. 41, cu privire la imposibilitatea apărării împotriva unui denunț calomnios, din cauza unei prezumții legale conform căreia acuzația împotriva inculpatului achitat din lipsă de probe este falsă).

204. Atunci când fac uz de prezumții în dreptul penal, statele contractante au obligația de a pune în balanță importanța mizelor și dreptul la apărare; altfel spus, mijloacele utilizate trebuie să fie rezonabil proporționale cu scopul legitim urmărit (*Janosevic împotriva Suediei*, pct. 101; *Falk împotriva Țărilor de Jos*).

3) Sfera de aplicare a art. 6 § 2

A) ÎN MATERIE PENALĂ

205. Art. 6 § 2 reglementează procesele penale în întregime, indiferent de rezultatul urmăririi penale, și nu doar examinarea temeiniciei acuzației (a se vedea, printre multe altele, *Poncellet împotriva Belgiei*, pct. 50; *Minelli împotriva Elveției*, pct. 30; *Garycki împotriva Poloniei*, pct. 68).

206. Prezumția de nevinovăție nu poate înceta să se aplice în apel doar pentru că acțiunea în primă instanță a determinat condamnarea persoanei în cauză, atunci când procesul continuă în apel sau recurs (*Konstas împotriva Greciei*, pct. 36).

207. Odată ce s-a dovedit, potrivit legii, că acuzatul este vinovat de săvârșirea infracțiunii în cauză, art. 6 § 2 nu se poate aplica în raport cu afirmațiile formulate cu privire la personalitatea și comportamentul persoanei în cauză în cadrul procedurii de aplicare a pedepsei, cu excepția cazului în care acuzațiile sunt de așa natură și un asemenea grad încât echivalează cu formularea unei noi „acuzații”, în sensul autonom pe care această noțiune îl are în cadrul Convenției (a se vedea *Phillips împotriva Regatului Unit*, pct. 35; *Böhmer împotriva Germaniei*, pct. 55; *Geerings împotriva Țărilor de Jos*, pct. 43).

208. Astfel, dreptul oricărui acuzat de a fi prezumat nevinovat și de a solicita ca acuzarea să aibă obligația de a dovedi acuzațiile formulate împotriva sa intră sub incidența noțiunii generale de proces echitabil, în sensul art. 6 § 1, care se aplică procedurii de stabilire a

pedepsei (*Phillips împotriva Regatului Unit*, pct. 39-40; *Grayson și Barnham împotriva Regatului Unit*, pct. 37 și 39).

B) PROCEDURI ULTERIOARE

209. Prezumția de nevinovăție protejează, de asemenea, persoanele care au beneficiat de achitare sau de încetarea urmăririi penale, nepermițând tratarea acestora de către funcționarii publici sau autoritățile publice ca și cum ar fi într-adevăr vinovate de infracțiunea de care au fost acuzate. Fără o protecție care să asigure respectarea unei hotărâri de achitare sau de încetare a urmăririi penale, în cadrul oricărei proceduri ulterioare, garanțiile art. 6 § 2 ar risca să devină teoretice și iluzorii. Reputația persoanei în cauză și modul în care aceasta este percepută de public sunt, de asemenea, în joc, odată încheiat procesul penal [*Allen împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 94].

210. Ori de câte ori se pune problema aplicabilității art. 6 § 2 în cadrul unei proceduri ulterioare, reclamantul trebuie să demonstreze existența unei legături între procesul penal încheiat și acțiunea ulterioară. O astfel de legătură poate să existe, de exemplu, în cazul în care acțiunea ulterioară necesită examinarea soluționării procesului penal și, în special, în cazul în care aceasta obligă instanța în cauză să analizeze hotărârea penală, să realizeze un studiu sau o evaluare a probelor depuse la dosarul penal, să aprecieze participarea reclamantului la unul sau la toate evenimentele care au determinat punerea sub acuzare, sau să formuleze comentarii cu privire la indiciile care continuă să sugereze o posibilă vinovăție a persoanei în cauză [*Allen împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 104].

211. Curtea a examinat deja aplicarea art. 6 § 2 în cazul unor hotărâri judecătorești pronunțate ulterior încheierii unui proces penal, în special în ceea ce privește:

- a) obligația impusă fostului acuzat de a suporta cheltuielile de judecată și cele aferente anchetei;
- b) cererea de despăgubire formulată de un fost acuzat în ceea ce privește arestul preventiv sau un alt eveniment prejudiciabil din cadrul procedurii penale;
- c) cererea formulată de fostul acuzat în vederea rambursării cheltuielilor suportate pentru apărarea sa;
- d) cererea de despăgubire formulată de fostul acuzat în ceea ce privește prejudiciul cauzat de o anchetă sau o procedură ilegală sau abuzivă;
- e) obligația civilă de despăgubire a victimei;
- f) respingerea unei acțiuni civile inițiate de reclamant împotriva unei companii de asigurări;
- g) menținerea în vigoare a unei ordonanțe de plasare a unui copil, ulterior deciziei parchetului de a nu trimite părintele în judecată pentru abuzarea copilului;
- h) aspecte disciplinare sau legate de concediere; și
- i) revocarea dreptului reclamantului la o locuință socială [a se vedea *Allen împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 98 cu numeroase alte trimiteri].

4) Declarații prejudiciabile

212. Scopul art. 6 § 2 din Convenție este de a împiedica încălcarea dreptului la un proces penal echitabil prin declarații prejudiciabile, strâns legate de acest proces. În cazul în care niciun astfel de proces penal nu este în curs de desfășurare sau nu a fost început, afirmațiile prin care o altă persoană este acuzată de săvârșirea unei alte infracțiuni sau de comportament infracțional țin mai degrabă de protecția împotriva calomniei, precum și dreptul de a adresa instanțelor o plângere privind drepturile cu caracter civil, care ridică probleme potențiale din perspectiva art. 8 și art. 6 din Convenție (*Zollmann împotriva Regatului Unit*; *Ismoilov și alții împotriva Rusiei*, pct. 160).

213. Există o diferență fundamentală între a afirma că cineva este doar suspectat de săvârșirea unei infracțiuni și o declarație judecătorească fără echivoc, prin care se susține, fără să existe o condamnare definitivă, că persoana în cauză a săvârșit infracțiunea respectivă (*Ismoilov și alții împotriva Rusiei*, pct. 166; *Nešťák împotriva Slovaciei*, pct. 89). Aceasta din urmă aduce atingere prezumției de nevinovăție, în vreme ce, cu privire la prima, în diversele cauze examinate de Curte, s-a considerat că nu poate constitui un capăt de cerere acceptabil (a se vedea *Garycki împotriva Poloniei*, pct. 67).

214. Clarificarea aspectului dacă afirmațiile unui judecător sau ale altei autorități publice aduc atingere principiului prezumției de nevinovăție trebuie să fie abordată în contextul circumstanțelor speciale în care au fost formulate respectivele afirmații denunțate (*Daktaras împotriva Lituaniei*, pct. 42; *A.L. împotriva Germaniei*, pct. 31).

215. Afirmațiile judecătorilor fac obiectul unui control mai strict decât cele ale organelor de anchetă (*Pandy împotriva Belgiei*, pct. 43).

216. Exprimarea unor îndoieli cu privire la nevinovăția acuzatului poate fi concepută atâta vreme cât procedura penală nu s-a încheiat cu o decizie pe fond în favoarea acuzării (*Sekanina împotriva Austriei*, pct. 30). Cu toate acestea, din momentul în care hotărârea de achitare a rămas definitivă, exprimarea unor astfel de suspiciuni privind vinovăția este incompatibilă cu prezumția de nevinovăție (*Rushiti împotriva Austriei*, pct. 31; *O. împotriva Norvegiei*, pct. 39; *Geerings împotriva Țărilor de Jos*, pct. 49; *Paraponiaris împotriva Greciei*, pct. 32).

5) Declarațiile autorităților judiciare

217. Prezumția de nevinovăție este încălcată în cazul în care, fără stabilirea legală prealabilă a vinovăției unui învinuit, o hotărâre judecătorească referitoare la acesta reflectă opinia conform căreia este vinovat. Acesta este cazul chiar și în absența unei constatări formale; este suficientă o motivare care lasă să se înțeleagă că judecătorul îl consideră pe reclamant ca fiind vinovat [a se vedea, ca jurisprudență de principiu, *Minelli împotriva Elveției*, pct. 37, și, mai recent, *Nerattini împotriva Greciei*, pct. 23; *Didu împotriva României*, pct. 41]. Exprimarea prematură a unei astfel de opinii de către instanță aduce incontestabil atingere prezumției de nevinovăție (a se vedea, ca exemple recente, *Nešťák împotriva Slovaciei*, pct. 88; *Garycki împotriva Poloniei*, pct. 66).

218. Ceea ce contează în aplicarea art. 6 § 2 este sensul real al declarațiilor în cauză și nu forma lor textuală (*Lavents împotriva Letoniei*, pct. 126).

219. Faptul că reclamantul a fost găsit în cele din urmă vinovat nu poate anula dreptul inițial al acestuia de a fi prezumat nevinovat, atâta vreme cât vinovăția sa nu a fost dovedită potrivit legii (a se vedea *Matijašević împotriva Serbiei*, pct. 49; *Nešťák împotriva Slovaciei*, pct. 90, cu privire la deciziile de menținere a reclamantilor în arest).

6) Declarațiile funcționarilor publici

220. Prezumția de nevinovăție poate fi încălcată nu numai de un judecător sau de o instanță, ci și de alte autorități publice (*Allenet de Ribemont împotriva Franței*, pct. 36; *Daktaras împotriva Lituaniei*, pct. 42; *Petyo Petkov împotriva Bulgariei*, pct. 91). Art. 6 § 2 interzice orice declarație a unui funcționar public referitoare la anchetele penale în curs, care ar încuraja publicul să creadă că suspectul este vinovat și ar prejudicia aprecierea faptelor de către autoritatea judiciară competentă (*Ismoilov și alții împotriva Rusiei*, pct. 161; *Butkevičius împotriva Lituaniei*, pct. 53).

221. Art. 6 § 2 nu împiedică autoritățile să informeze publicul cu privire la anchetele penale în curs, ci le impune să facă acest lucru cu toată discreția și prudența necesare respectării prezumției de nevinovăție (*Fatullayev împotriva Azerbaidjanului*, pct. 159; *Allenet de Ribemont împotriva Franței*, pct. 38; *Garycki împotriva Poloniei*, pct. 69).

222. Curtea insistă asupra importanței alegerii cuvintelor utilizate de funcționarii publici în declarațiile acestora cu privire la o persoană care nu a fost încă judecată și declarată

vinovată de o anumită infracțiune [*Daktaras împotriva Lituaniei*, pct. 41; *Arrigo și Vella împotriva Maltei* (dec.); *Khuzhin și alții împotriva Rusiei*, pct. 94].

7) Campanie de presă negativă

223. Într-o societate democratică, comentariile severe din presă sunt inevitabile uneori în cauzele care prezintă interes pentru public [*VioREL Burzo împotriva României*, pct. 160; *Akay împotriva Turciei* (dec.)].

224. Totuși, o campanie de presă virulentă poate să aducă atingere echității unui proces, influențând opinia publică și, în consecință, jurații care trebuie să se pronunțe cu privire la vinovăția acuzatului (*Kuzmin împotriva Rusiei*, pct. 62). Temerile subiective ale reclamantului cu privire la absența oricăror prejudecăți, care se impune instanțelor de judecată, oricât de explicabile ar fi, nu constituie elementul decisiv. Înainte de toate, trebuie să se stabilească dacă acestea pot fi considerate justificate în mod obiectiv în speță [a se vedea *Włoch împotriva Poloniei* (dec.), *Daktaras împotriva Lituaniei* (dec.), *Priebke împotriva Italiei* (dec.), și *Mustafa Kamal Mustafa (Abu Hamza) (nr. 1) împotriva Regatului Unit* (dec.), pct. 37-40, cu privire la efectele relatărilor din presă asupra imparțialității unei instanțe de judecată].

225. Instanțele naționale alcătuite exclusiv din magistrați profesioniști au, de regulă, spre deosebire de membrii unui juriu, experiența și pregătirea necesară pentru a le permite să reziste oricărei influențe externe [*Craxi împotriva Italiei (nr. 1)*, pct. 104; *Mircea împotriva României*, pct. 75].

226. Publicarea unor fotografii cu suspiecții nu aduce atingere în sine prezumției de nevinovăție (*Y.B. și alții împotriva Turciei*, pct. 47). În anumite circumstanțe, difuzarea televizată a unor imagini cu suspectul poate să ridice o problemă din perspectiva art. 6 § 2 [*Rupa împotriva României (nr. 1)*, pct. 232].

8) Sancțiuni pentru necomunicarea unor informații

227. Prezumția de nevinovăție este strâns legată de dreptul de a nu se autoincrimina (*Heaney și McGuinness împotriva Irlandei*, pct. 40).

228. Obligația proprietarilor de vehicule de a identifica șoferul la momentul săvârșirii unei infracțiuni rutiere nu este incompatibilă cu art. 6 din Convenție [*O'Halloran și Francis împotriva Regatului Unit* (MC)].

229. Obligarea conducătorilor auto să se supună unui test de alcoolemie sau unui test de sânge nu contravine principiului prezumției de nevinovăție [*Tirado Ortiz și Lozano Martin împotriva Spaniei* (dec.)].

B. Art. 6 § 3: dreptul la apărare

Art. 6 § 3

„3. Orice acuzat are, în special, dreptul:

a. să fie informat, în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit, asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva sa;

b. să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale;

c. să se apere el însuși sau să fie asistat de un apărător ales de el și, dacă nu dispune de mijloacele necesare pentru a plăti un apărător, să poată fi asistat în mod gratuit de un avocat din oficiu, atunci când interesele justiției o cer;

d. să întrebe sau să solicite audierea martorilor acuzării și să obțină citarea și audierea martorilor apărării în

aceleași condiții ca și martorii acuzării;

e. să fie asistat în mod gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la audiere.”

230. Cerințele art. 6 § 3 reprezintă aspecte specifice ale dreptului la un proces echitabil, garantat de primul paragraf al art. 6 [*Sakhnovskiy împotriva Rusiei* (MC), pct. 94; *Gäfgen împotriva Germaniei* (MC), pct. 169].

231. Garanțiile enunțate în mod expres la art. 6 § 3 ilustrează noțiunea de proces echitabil în anumite situații procedurale tipice, constatate în materie penală, dar scopul intrinsec al acestora este întotdeauna acela de a garanta sau de a contribui la garantarea caracterului echitabil al procesului penal în ansamblul său. Așadar, acestea nu reprezintă un scop în sine și, în consecință, trebuie interpretate în lumina funcției pe care o îndeplinesc în contextul general al procedurii (*Mayzit împotriva Rusiei*, pct. 77; *Can împotriva Austriei*, pct. 48).

1. Art. 6 § 3 lit. a)

Art. 6 § 3 lit. a)

„3. Orice acuzat are, în special, dreptul:

a) să fie informat, în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit, asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva sa;”

A) CONSIDERENTE DE ORDIN GENERAL

232. Sfera de aplicare a art. 6 § 3 lit. a) trebuie apreciată, în special, în lumina dreptului mai general la un proces echitabil, garantat la art. 6 § 1 din Convenție. În materie penală, o informare precisă și completă cu privire la acuzațiile aduse unui inculpat și, prin urmare, cu privire la încadrarea juridică pe care instanța ar putea să o rețină împotriva acestuia, este o condiție esențială a echității procedurii [*Pélissier și Sassi împotriva Franței* (MC), pct. 52; *Sejdovic împotriva Italiei* (MC), pct. 90].

233. Există o legătură între literele a) și b) ale art. 6 § 3, iar dreptul de a fi informat cu privire la natura și cauza acuzației trebuie să fie analizat în lumina dreptului acuzatului de a-și pregăti apărarea [*Pélissier și Sassi împotriva Franței* (MC), pct. 54; *Dallos împotriva Ungariei*, pct. 47].

B) INFORMAȚII PRIVIND ACUZAȚIA

234. Art. 6 § 3 lit. a) exprimă necesitatea acordării unei atenții deosebite notificării persoanei în cauză cu privire la „acuzația” care i se aduce. Actul de acuzare joacă un rol hotărâtor în trimiterea în judecată: de la comunicarea acuzațiilor, persoana învinuită este oficial înștiințată în scris cu privire la baza juridică și factuală a acuzațiilor care i se aduc [*Kamasinski împotriva Austriei*, pct. 79; *Pélissier și Sassi împotriva Franței* (MC), pct. 51].

235. Art. 6 § 3 lit. a) din Convenție recunoaște acuzatului dreptul de a fi informat nu numai cu privire la „cauza” acuzației, adică faptele materiale de care este acuzat și pe care se bazează acuzația, dar și la „natura” acuzației, adică încadrarea juridică a faptelor în cauză (*Mattoccia împotriva Italiei*, pct. 59; *Penev împotriva Bulgariei*, pct. 33 și 42, 7 ianuarie 2010).

236. Aceste informații nu trebuie să menționeze neapărat probele pe care se bazează acuzația [*X. împotriva Belgiei* (dec.); *Collozza și Rubinat împotriva Italiei*].

237. Art. 6 § 3 lit. a) nu impune o anumită formă de informare a inculpatului cu privire la natura și cauza acuzației care i se aduce [*Pélissier și Sassi împotriva Franței* (MC), pct. 53; *Drassich împotriva Italiei*, pct. 34; *Giosakis împotriva Greciei (nr. 3)*, pct. 29].

238. Obligația de informare a acuzatului revine în întregime acuzării și nu poate fi respectată pasiv, prin furnizarea unor informații fără avertizarea apărării (*Mattoccia împotriva Italiei*, pct. 65; *Chichlian și Ekindjian împotriva Franței*, pct. 71).

239. Informația trebuie să fie primită efectiv de acuzat; nu este suficientă o prezumție legală de primire [*C. împotriva Italiei* (dec.)].

240. Dacă situația denunțată se datorează comportamentului acuzatului, acesta din urmă nu este în măsură să susțină o încălcare a dreptului la apărare [*Erdogan împotriva Turciei* (dec.); *Campbell și Fell împotriva Regatului Unit*, pct. 96].

241. În cazul unei persoane care suferă de afecțiuni psihice, autoritățile au obligația de a lua măsuri suplimentare, astfel încât aceasta să poată fi informată în detaliu cu privire la natura și cauza acuzației care i se aduce (*Vaudelle împotriva Franței*, pct. 65).

C) REÎNCADRAREA JURIDICĂ A ACUZAȚIEI

242. Acuzatul trebuie să fie informat în mod corespunzător și pe deplin cu privire la orice modificare a acuzației, inclusiv modificările care au legătură cu „cauza” acesteia, și trebuie să dispună de timpul și înlesnirile necesare pentru a reacționa la aceste modificări și pentru a-și organiza apărarea pe baza oricărei noi informații sau afirmații [*Mattoccia împotriva Italiei*, pct. 61; *Bäckström și Andersson împotriva Suediei* (dec.)].

243. Informațiile referitoare la acuzațiile aduse, inclusiv încadrarea juridică care ar putea fi reținută de instanță în materie, trebuie să fie furnizată fie înainte de proces, în actul de inculpare, fie cel puțin în cursul procesului, prin alte mijloace, precum extinderea formală sau implicită a acuzațiilor. Simpla menționare a posibilității teoretice ca instanța să ajungă la o concluzie diferită de cea a parchetului în ceea ce privește încadrarea infracțiunii este, în mod evident, insuficientă (*I.H. și alții împotriva Austriei*, pct. 34).

244. În cazul reîncadrării faptelor în cursul procesului, acuzatului trebuie să i se acorde posibilitatea de a-și exercita dreptul la apărare în mod practic și efectiv și în timp util [*Pélissier și Sassi împotriva Franței* (MC), pct. 62; *Block împotriva Ungariei*, pct. 24].

245. Se poate considera că reîncadrarea infracțiunii este suficient de previzibilă pentru inculpat dacă se referă la un element intrinsec al acuzației [*De Salvador Torres împotriva Spaniei*, pct. 33; *Sadak și alții împotriva Turciei (nr. 1)*, pct. 52 și 56; *Juha Nuutinen împotriva Finlandei*, pct. 32].

246. Viciile din comunicarea acuzațiilor pot fi corectate prin calea de atac dacă inculpatul are posibilitatea de a-și susține mijloacele de apărare în ceea ce privește acuzația reformulată și de a contesta condamnarea sa în privința tuturor aspectelor de drept și de fapt pertinente (*Dallos împotriva Ungariei*, pct. 49-52; *Sipavičius împotriva Lituaniei*, pct. 30-33; *Zhupnik împotriva Ucrainei*, pct. 39-43; *I.H. și alții împotriva Austriei*, pct. 36-38; *Juha Nuutinen împotriva Finlandei*, pct. 33).

D) DETALII

247. Cu siguranță că întinderea informațiilor „detaliat” vizate de această dispoziție variază în funcție de circumstanțele speciale ale cauzei; totuși, acuzatul trebuie să dispună, în orice caz, de suficiente elemente pentru a înțelege pe deplin acuzațiile care i se aduc, pentru a-și putea pregăti apărarea în mod corespunzător.

248. În această privință, caracterul adecvat al informațiilor trebuie să fie apreciat din perspectiva art. 6 § 3 lit. b), care recunoaște oricărei persoane dreptul de a dispune de timpul și înlesnirile necesare pentru a-și pregăti apărarea, și în lumina dreptului mai general la un proces echitabil, garantat de art. 6 § 1 [*Mattoccia împotriva Italiei*, pct. 60; *Bäckström și Andersson împotriva Suediei* (dec.)].

E) CELERITATE

249. Informația trebuie să fie comunicată inculpatului în timp util, astfel încât să își poată pregăti apărarea, acesta fiind scopul principal implicit al art. 6 § 3 a) [*C. împotriva Italiei* (dec.), unde notificarea acuzației reclamantului cu patru luni înainte de procesul acestuia a fost considerată acceptabilă; a se vedea, în schimb, *Borisova împotriva Bulgariei*, pct. 43-45, unde reclamanta a dispus doar de două ore pentru a-și pregăti apărarea, fără un avocat].

250. Atunci când examinează chestiunea respectării art. 6 § 3 lit. a), Curtea ține seama de sensul autonom al cuvintelor „*acuzat*” și „*acuzăție penală*”, care trebuie interpretate în raport cu o situație materială și nu formală [*Padin Gestoso împotriva Spaniei* (dec.); *Casse împotriva Luxemburgului*, pct. 71].

F) LIMBA

251. Dacă se demonstrează sau există motive să se creadă că acuzatul nu cunoaște suficient de bine limba în care sunt comunicate informațiile, autoritățile trebuie să îi furnizeze acestuia o traducere [*Brozicek împotriva Italiei*, pct. 41; *Tabăi împotriva Franței* (dec.)].

252. Deși art. 6 § 3 lit. a) nu specifică faptul că este necesar ca unui inculpat străin să i se furnizeze sau să i se traducă în scris informațiile relevante, un acuzat nefamiliarizat cu limba utilizată de instanță poate să fie dezavantajat în practică dacă nu i se furnizează și o traducere a actului de inculpare, întocmit într-o limbă pe care acesta o înțelege [*Kamasinski împotriva Austriei*, pct. 79; *Hermi împotriva Italiei* (MC), pct. 68].

253. Cu toate acestea, o traducere verbală a actului de inculpare poate, de asemenea, să ofere suficiente informații cu privire la acuzații, dacă aceasta îi permite acuzatului să își pregătească apărarea [*Kamasinski împotriva Austriei*, pct. 81; *Husain împotriva Italiei* (dec.)].

254. Art. 6 § 3 lit. a) nu conferă acuzatului dreptul de a obține o traducere completă a dosarului [*X. împotriva Austriei*, (dec.), p. 70].

255. Cheltuielile ocazionate de interpretarea acuzațiilor sunt suportate de stat, conform art. 6 § 3 lit. e), care garantează dreptul la asistența gratuită a unui interpret (*Luedicke, Belkacem și Koç împotriva Germaniei*, pct. 45).

2. Art. 6 § 3 lit. b)

Art. 6 § 3 lit. b)

„3. Orice acuzat are, în special, dreptul:

[...]

b. să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale;”

A) CONSIDERENTE DE ORDIN GENERAL

256. Art. 6 § 3 lit. b) privește două elemente ale unei apărări veritabile, și anume chestiunea înlesnirilor și cea a timpului. Această dispoziție implică faptul că activitățile aferente apărării pe fond a acuzatului pot cuprinde tot ceea ce este „*necesar*” pregătirii procesului. Acuzatul trebuie să își poată organiza apărarea în mod corespunzător și fără restricții în ceea ce privește posibilitatea de a invoca orice mijloc de apărare în cadrul procesului și de a influența astfel rezultatul procedurii (*Can împotriva Austriei*, pct. 53; *Gregačević împotriva Croației*, pct. 51).

257. Problema caracterului corespunzător al înlesnirilor și al timpului acordat unui acuzat se apreciază în lumina circumstanțelor fiecărei spețe (*Iglin împotriva Ucrainei*, pct. 65; *Galstyan împotriva Armeniei*, pct. 84).

B) TERMEN ADECVAT

258. Art. 6 § 3 lit. b) protejează acuzatul împotriva unui proces pripit [*Kröcher și Möller împotriva Elveției* (dec.); *Bonzi împotriva Elveției* (dec.)]. Deși este important ca procedura să se desfășoare într-un termen adecvat, aceasta nu trebuie să fie în detrimentul drepturilor procedurale ale uneia din părți (*OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos împotriva Rusiei*, pct. 540).

259. La examinarea aspectului dacă inculpatul a dispus de un termen adecvat pentru pregătirea apărării sale, trebuie să se țină seama, în special, de natura procesului, precum și de complexitatea cauzei și de stadiul procedurii (*Gregacević împotriva Croației*, pct. 51). De asemenea, trebuie să se țină cont și de volumul de muncă obișnuit al unui avocat, din partea căruia nu se poate aștepta să își modifice întregul program pentru a-și consacra tot timpul unei cauze [*Mattick împotriva Germaniei* (dec.)].

260. Art. 6 § 3 lit. b) din Convenție nu impune ca pregătirea unui proces care are o anumită durată să se încheie înainte de prima ședință de judecată. Desfășurarea unui proces nu poate fi planificată integral în prealabil: uneori este posibil ca, în cursul unui proces, să fie dezvăluite elemente noi și, prin urmare, părțile să aibă nevoie de un termen pentru o pregătire suplimentară [*Mattick împotriva Germaniei* (dec.)].

261. Este necesar să se acorde mai mult timp apărării după anumite acte de procedură, astfel încât aceasta să își adapteze poziția, să pregătească o cerere, să formuleze o cale de atac etc. (*Miminoshvili împotriva Rusiei*, pct. 141). Printre aceste „acte”, se numără, de exemplu, modificarea actului de acuzare [*Pélissier și Sassi împotriva Franței* (MC), pct. 62], depunerea de noi probe de către parchet (*G.B. împotriva Franței*, pct. 60-62) sau o schimbare bruscă și radicală a opiniei unui expert în cursul procesului (*G.B. împotriva Franței*, pct. 69-70).

262. Este de așteptat ca inculpatul să solicite amânarea sau suspendarea ședinței de judecată în cazul în care consideră că sunt probleme la termenul respectiv [*Campbell și Fell împotriva Regatului Unit*, pct. 98; *Bäckström și Andersson împotriva Suediei* (dec.); *Craxi împotriva Italiei (nr. 1)*, pct. 72], cu excepția unor circumstanțe excepționale (*Goddi împotriva Italiei*, pct. 31) sau dacă nu există nicio bază pentru acest lucru în dreptul și practica internă (*Galstyan împotriva Armeniei*, pct. 85).

263. În anumite circumstanțe, instanța poate fi obligată să amâne procesul din oficiu, astfel încât să ofere apărării suficient timp [*Sadak și alții împotriva Turciei (nr. 1)*, pct. 57; *Sakhnovskiy împotriva Rusiei* (MC), pct. 103 și 106].

264. Instanțele interne trebuie să expună suficient de clar motivele pe care își întemeiază decizia, astfel încât acuzatul să își poată exercita eficient dreptul de recurs de care dispune (*Hadjianastassiou împotriva Greciei*, pct. 33). Atunci când nu există o hotărâre motivată în întregime înainte de expirarea termenului de recurs, acuzatul trebuie să dispună de informații suficiente astfel încât să poată formula calea de atac în cunoștință de cauză (*Zoon împotriva Țărilor de Jos*, pct. 40-50; *Baucher împotriva Franței*, pct. 46-51).

265. Statul trebuie să se asigure că orice acuzat beneficiază de garanțiile prevăzute la art. 6 § 3; impunerea persoanei condamnate a obligației de a se informa cu privire la începutul sau expirarea unui termen nu este compatibilă cu „diligența” de care trebuie să dea dovadă statele contractante pentru a asigura exercitarea efectivă a drepturilor garantate la art. 6 (*Vacher împotriva Franței*, pct. 28).

C) ÎNLESNIRILE NECESARE

1) Accesul la probe

266. Printre înlesnirile de care trebuie să beneficieze orice inculpat se numără posibilitatea de a lua cunoștință de rezultatele cercetărilor efectuate pe tot parcursul procedurii, în vederea pregătirii apărării (*Huseyn și alții împotriva Azerbaidjanului*, pct. 175; *OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos împotriva Rusiei*, pct. 538).

267. În cazul în care inculpatul se află arestat preventiv, noțiunea de „înlesniri” poate să includă condiții de detenție care să îi permită să citească și să scrie cu un grad rezonabil de concentrare (*Mayzit împotriva Rusiei*, pct. 81; *Moiseyev împotriva Rusiei*, pct. 221). Este crucial ca, atât inculpatul, cât și avocatul acestuia să poată fi asociați procedurii și să facă observații fără să obosească excesiv (*Makhfi împotriva Franței*, pct. 40; *Barberà, Messegué și Jabardo împotriva Spaniei*, pct. 70).

268. Înlesnirile de care trebuie să beneficieze inculpatul se limitează la cele care îl ajută sau care îl pot ajuta să își pregătească apărarea [*Padin Gestoso împotriva Spaniei* (dec.); *Mayzit împotriva Rusiei*, pct. 79].

269. Nu este obligatoriu ca acesta să aibă acces direct la dosar, fiind suficient ca să fie informat cu privire la elementele din dosar prin intermediul reprezentanților săi (*Kremzow împotriva Austriei*, pct. 52). Totuși, limitarea accesului unui inculpat la dosarul judiciar nu trebuie să împiedice în niciun caz prezentarea elementelor de probă înainte de dezbateri și ca acesta să poată formula în pledoarie, prin intermediul avocatului său, observații cu privire la aceste probe [*Öcalan împotriva Turciei* (MC), pct. 140].

270. În cazul în care inculpatului i s-a permis să se apere singur, refuzarea accesului acestuia la dosar reprezintă o încălcare a dreptului la apărare (*Foucher împotriva Franței*, pct. 33-36).

271. Pentru a facilita activitatea apărării, inculpatul nu poate fi împiedicat să obțină o copie a documentelor relevante din dosar, nici să ia notițe sau să le utilizeze (*Rasmussen împotriva Poloniei*, pct. 48-49; *Moiseyev împotriva Rusiei*, pct. 213-218; *Matyjek împotriva Poloniei*, pct. 59; *Seleznev împotriva Rusiei*, pct. 64-69).

272. Dreptul de acces la dosar nu este absolut. În unele cazuri, poate fi necesar să nu se permită accesul apărării la anumite probe, astfel încât să fie protejate drepturile fundamentale ale altei persoane sau să fie apărat un interes public important. Cu toate acestea, sunt permise în temeiul art. 6 § 1 doar măsurile de limitare a dreptului la apărare al acuzatului care sunt absolut necesare. Curtea trebuie să analizeze dacă procesul decizional a îndeplinit pe cât posibil cerințele privind asigurarea unui proces în contradictoriu și a egalității armelor și dacă acesta a inclus garanții care să protejeze interesele acuzatului (*Natunen împotriva Finlandei*, pct. 40-41; *Dowsett împotriva Regatului Unit*, pct. 42-43; *Mirilashvili împotriva Rusiei*, pct. 203-209).

273. Nedivulgarea către apărare a unor probe materiale care conțin elemente care pot să exonereze acuzatul sau să reducă pedeapsa acestuia poate fi considerată un refuz de acordare a înlesnirilor necesare pregătirii apărării și, prin urmare, o încălcare a dreptului garantat de art. 6 § 3 lit. d) din Convenție. Totuși, acuzatul poate fi obligat să motiveze în mod special cererea sa, iar instanțele naționale pot să examineze temeinicia acestor motive [*Natunen împotriva Finlandei*, pct. 43; *C.G.P. împotriva Țărilor de Jos* (dec.)].

2) Consultarea unui avocat

274. „Înlesnirile” de care trebuie să beneficieze inculpatul includ consultarea cu avocatul acestuia (*Campbell și Fell împotriva Regatului Unit*, pct. 99; *Goddi împotriva Italiei*, pct. 31). Posibilitatea acuzatului de a discuta cu avocatul care îl apără este esențială pentru pregătirea apărării sale [*Bonzi împotriva Elveției* (dec.); *Can împotriva Austriei*, pct. 52].

275. Art. 6 § 3 lit. b) se suprapune cu dreptul de a fi asistat de un apărător, enunțat la art. 6 § 3 lit. c) din Convenție [a se vedea, de exemplu, *Lanz împotriva Austriei*, pct. 50-53; *Öcalan împotriva Turciei* (MC), pct. 148; *Trepashkin împotriva Rusiei* (nr. 2), pct. 159-168].

3. Art. 6 § 3 lit. c): dreptul de a se apăra singur sau prin intermediul unui avocat

Art. 6 § 3 lit. c)

„3. Orice acuzat are, în special, dreptul:

[...]

să se apere el însuși sau să fie asistat de un apărător ales de el și, dacă nu dispune de mijloacele necesare pentru a plăti un apărător, să poată fi asistat în mod gratuit de un avocat din oficiu, atunci când interesele justiției o cer;”

276. Paragraful 3 lit. c) al art. 6 include aspecte speciale ale dreptului la un proces echitabil, garantat la paragraful 1 [*Correia de Matos împotriva Portugaliei* (dec.); *Foucher împotriva Franței*, pct. 30]. Acesta garantează că procedura îndreptată împotriva inculpatului nu se va desfășura fără ca acesta să fie reprezentat în mod corespunzător în scopul apărării sale (*Pakelli împotriva Germaniei*, pct. 84). Sunt enunțate trei drepturi distincte ale inculpatului: dreptul de a se apăra el însuși, de a fi asistat de un apărător ales de el și de a fi asistat în mod gratuit de un avocat (*Pakelli împotriva Germaniei*, pct. 31).

A) DOMENIUL DE APLICARE

277. Orice inculpat este protejat de art. 6 § 3 lit. c) în orice etapă a procedurii (*Imbrioscia împotriva Elveției*, pct. 37). Prin urmare, această protecție poate fi impusă înainte de trimiterea spre judecare a unui dosar și în măsura în care există riscul ca echitatea procesului să fie grav afectată de nerespectarea acestei dispoziții [*Öcalan împotriva Turciei* (MC), pct. 131; *Imbrioscia împotriva Elveției*, pct. 36; *Magee împotriva Regatului Unit*, pct. 41].

278. Dacă art. 6 § 3 lit. b) este legat de considerente ce țin de pregătirea procesului, art. 6 § 3 lit. c) oferă acuzatului un drept mai general la asistență și susținere din partea unui avocat pe parcursul întregii proceduri (*Can împotriva Austriei*, pct. 54).

279. Modalitățile de aplicare a art. 6 § 3 lit. c) în cursul etapei premergătoare procesului, de exemplu în cursul anchetei preliminare, depind de caracteristicile procedurii și de circumstanțele cauzei (*Brennan împotriva Regatului Unit*, pct. 45; *Berlinski împotriva Poloniei*, pct. 75). Art. 6 impune, de regulă, ca învinuitul să poată beneficia de asistența unui avocat încă din primele etape ale interogatoriului poliției [*John Murray împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 63; *Öcalan împotriva Turciei* (MC), pct. 131; *Salduz împotriva Turciei* (MC), pct. 54; *Averill împotriva Regatului Unit*, pct. 59; *Brennan împotriva Regatului Unit*, pct. 45; *Dayanan împotriva Turciei*, pct. 31]. Acest drept poate fi totuși suspus unor restricții din motive temeinice [*John Murray împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 63; *Magee împotriva Regatului Unit*, pct. 41]. În fiecare caz trebuie să se stabilească dacă, în lumina ansamblului procedurii, restricția în cauză a privat inculpatul de un proces echitabil [*John Murray împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 63; *Brennan împotriva Regatului Unit*, pct. 45]. Chiar și în cazul în care motive imperative pot justifica în mod excepțional refuzul accesului la un avocat, o astfel de restricție nu trebuie să prejudicieze în mod nejustificat drepturile care îi sunt conferite acuzatului în temeiul art. 6 [*Salduz împotriva Turciei* (MC), pct. 55].

280. În mod similar, modalitățile de aplicare a art. 6 § 3 lit. c) în fața instanțelor de apel sau de recurs depind de circumstanțele particulare ale procedurii în cauză [*Pakelli împotriva Germaniei*, pct. 29; *mutatis mutandis*, *Meftah și alții împotriva Franței* (MC), pct. 41]. Trebuie să se țină seama de ansamblul procedurii desfășurate în ordinea juridică internă și de rolul instanțelor de apel sau de recurs în cadrul acesteia [*Monnell și Morris împotriva Regatului Unit*, pct. 56; *mutatis mutandis*, *Meftah și alții împotriva Franței* (MC), pct. 41]. Este necesar să fie abordate aspecte precum natura procedurii de autorizare a apelului și importanța acesteia în cadrul global al procesului penal, sfera competențelor instanței de apel și modul în care interesele reclamantilor au fost expuse și protejate în fața acesteia (*Monnell și Morris împotriva Regatului Unit*, pct. 56).

B) DREPTUL DE A SE APĂRA SINGUR

281. Dreptul acuzatului de a participa la ședința de judecată decurge din obiectul și scopul art. 6 din Convenție în ansamblul său [*Zana împotriva Turciei* (MC), pct. 68; *Monnell și*

Morris împotriva Regatului Unit, pct. 58]. Strâns legat de acest drept, art. 6 § 3 lit. c) permite acuzatului să se apere singur. Prin urmare, nu contravine, în principiu, cerințelor art. 6 ca acuzatul să se reprezinte singur, cu excepția cazurilor în care interesele justiției impun altfel (*Galstyan împotriva Armeniei*, pct. 91).

282. Cu toate acestea, dreptul de a se apăra singur nu este garantat în mod absolut. A permite acuzatului să se apere singur sau să desemneze un avocat pentru acesta ține de marja de apreciere a statului contractant, care este mai în măsură decât Curtea să aleagă modalitatea adecvată în cadrul sistemului său judiciar pentru a garanta dreptul la apărare [*Correia de Matos împotriva Portugaliei* (dec.)]. Așadar, instanțele interne au dreptul să considere că interesele justiției impun desemnarea din oficiu a unui avocat (*Croissant împotriva Germaniei*, pct. 27; *Lagerblom împotriva Suediei*, pct. 50). Este vorba despre o măsură de protecție a inculpatului, care are ca scop să asigure apărarea corespunzătoare a intereselor acestuia [*Correia de Matos împotriva Portugaliei* (dec.)].

283. În plus, art. 6 § 3 lit. c) nu conferă dreptul nelimitat de a utiliza orice argument pentru apărarea sa. Orice acuzat care alege să se apere singur renunță în mod deliberat la dreptul de a fi asistat de un avocat și trebuie să dea dovadă de diligență în maniera în care efectuează apărarea (*Melin împotriva Franței*, pct. 25). Noțiunea de drept la apărare al unui inculpat ar fi extinsă peste măsură dacă s-ar presupune că acesta se va sustrage procesului penal în cazul în care, în exercitarea dreptului său, va ridica intenționat suspiciuni false privind comportamentul reprobabil al unui martor sau al altei persoane care participă la procedură (*Brandstetter împotriva Austriei*, pct. 52). Nu se poate considera că simpla posibilitate ca un învinuit să fie anchetat penal ulterior din cauza afirmațiilor formulate în apărarea sa încalcă drepturile garantate la art. 6 § 3 lit. c). Alta ar fi situația dacă s-ar dovedi faptul că legislația sau practica națională, prin rigoarea lor exagerată în materie, creează un risc pentru astfel de anchete penale suficient de mare încât să paralizeze efectiv libera exercitare de către acuzat a drepturilor sale (*Brandstetter împotriva Austriei*, pct. 53).

C) ASISTENȚĂ JURIDICĂ

284. Dreptul oricărui acuzat de a fi apărat efectiv de un avocat se numără printre elementele fundamentale ale procesului echitabil [*Salduz împotriva Turciei* (MC), pct. 51]. În principiu, orice suspect ar trebui să aibă acces la un avocat din momentul în care este reținut sau arestat preventiv (*Dayanan împotriva Turciei*, pct. 31).

Dreptul unui acuzat de a participa efectiv la procesul său penal include, în general, nu numai dreptul de a fi prezent, ci și dreptul de a fi asistat de un avocat, dacă este necesar (*Lagerblom împotriva Suediei*, pct. 49; *Galstyan împotriva Armeniei*, pct. 89). În mod similar, simpla prezență a avocatului acuzatului nu poate compensa absența acestuia din urmă [*Zana împotriva Turciei* (MC), pct. 72].

285. Dreptul de a fi asistat de un avocat nu depinde de prezența acuzatului [*Van Geyseghem împotriva Belgiei* (MC), pct. 34; *Campbell și Fell împotriva Regatului Unit*, pct. 99; *Poitrinol împotriva Franței*, pct. 34]. Neprezentarea unui acuzat care a fost citat în mod corespunzător – chiar și fără o justificare – nu îl poate priva de dreptul de a fi apărat de un avocat [*Van Geyseghem împotriva Belgiei* (MC), pct. 34; *Pelladoah împotriva Țărilor de Jos*, pct. 40; *Krombach împotriva Franței*, pct. 89; *Galstyan împotriva Armeniei*, pct. 89].

286. Dreptul oricărui acuzat de a fi apărat de avocatul ales de acesta nu este absolut [*Meftah și alții împotriva Franței* (MC), pct. 45; *Pakelli împotriva Germaniei*, pct. 31]. Deși, în principiu, alegerea unui avocat de către inculpat trebuie să fie respectată (*Lagerblom împotriva Suediei*, pct. 54), instanțele naționale pot să nu țină seama de această alegere în cazul în care există motive pertinente și suficiente pentru a considera că interesele justiției o impun [*Meftah și alții împotriva Franței* (MC), pct. 45; *Croissant împotriva Germaniei*, pct. 29]. De exemplu, caracterul specific al procedurii, considerată în ansamblul său, poate să justifice ca monopolul prezentării orale a argumentelor să fie rezervat exclusiv unor avocați specializați [*Meftah și alții împotriva Franței* (MC), pct. 47].

287. Pentru ca dreptul la asistență juridică să aibă un caracter practic și efectiv, și nu pur teoretic, exercitarea acestuia nu trebuie să depindă de îndeplinirea unor condiții excesiv de formale. Este de competența instanțelor să asigure caracterul echitabil al unui proces și, în consecință, să se asigure că avocatului care participă la proces cu scopul aparent de a-și apăra clientul în absența acestuia i se oferă ocazia să facă acest lucru [*Van Geyselghem împotriva Belgiei* (MC), pct. 33; *Pelladoah împotriva Țărilor de Jos*, pct. 41].

288. La fel ca în cazul altor drepturi legate de echitatea procesului, acuzatul poate să renunțe la dreptul de a fi asistat de un avocat (*Pishchalnikov împotriva Rusiei*, pct. 77). Totuși, înainte să se considere că, prin comportamentul său, un acuzat a renunțat implicit la un drept important care decurge din art. 6, trebuie să se stabilească faptul că acesta putea să prevadă în mod rezonabil consecințele actelor sale. Sunt necesare garanții suplimentare în cazul în care acuzatul solicită un avocat, deoarece, dacă acesta nu are un avocat, există mai puține șanse de a fi informat cu privire la drepturile sale și, prin urmare, sunt șanse mai mici ca acestea să fie respectate (*Pishchalnikov împotriva Rusiei*, pct. 78).

D) ASISTENȚĂ JUDICIARĂ

289. Al treilea și ultimul drept enunțat la art. 6 § 3 lit. c), dreptul la asistență judiciară, face obiectul a două condiții.

290. În primul rând, acuzatul trebuie să dovedească faptul că nu dispune de suficiente mijloace financiare. Totuși, nu este necesar să facă acest lucru „*dincolo de orice îndoială rezonabilă*”; este suficient să existe „*unele indicii*” în acest sens, sau, cu alte cuvinte, să poate fi stabilită „*absența unor indicii clare în sens contrar*” (*Pakelli împotriva Germaniei*, pct. 34).

291. În al doilea rând, statele contractante nu sunt obligate să ofere asistență judiciară decât „*în cazul în care interesele justiției o impun*”; acestea trebuie apreciate ținând seama de faptele speței în ansamblu: nu doar de situația din momentul pronunțării deciziei cu privire la cererea de asistență judiciară, ci și de situația din momentul în care instanța națională s-a pronunțat pe fond (*Granger împotriva Regatului Unit*, pct. 46).

292. Atunci când apreciază dacă interesele justiției impun ca acuzatul să fie asistat gratuit de un avocat, Curtea ține seama de diverse criterii, în special de gravitatea infracțiunii și de severitatea pedepsei în cauză [*Benham împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 60; *Quaranta împotriva Elveției*, pct. 33; *Zdravko Stanev împotriva Bulgariei*, pct. 38]. În principiu, în cazul unei măsuri privative de libertate, interesele justiției impun oferirea de asistență judiciară [*Benham împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 61; *Quaranta împotriva Elveției*, pct. 33; *Zdravko Stanev împotriva Bulgariei*, pct. 38].

293. Pe lângă condiția referitoare la „*interesele justiției*”, Curtea ia în considerare complexitatea cauzei (*Quaranta împotriva Elveției*, pct. 34; *Pham Hoang împotriva Franței*, pct. 40; *Twalib împotriva Greciei*, pct. 53), precum și situația personală a acuzatului (*Zdravko Stanev împotriva Bulgariei*, pct. 38). Această din urmă condiție este importantă în special din perspectiva capacității unui acuzat de a-și apăra cauza, de exemplu din cauza faptului că nu este familiarizat cu limba utilizată în fața unei instanțe sau într-un sistem de drepturi specifice, dacă ar fi necesar să i se refuze acordarea de asistență judiciară (*Quaranta împotriva Elveției*, pct. 35; *Twalib împotriva Greciei*, pct. 53).

294. În ceea ce privește cerința referitoare la interesele justiției, criteriul care se aplică nu presupune să se stabilească dacă lipsa asistenței judiciare a cauzat „*un prejudiciu real*” prezentării apărării, ci unul mai puțin strict, și anume dacă ipoteza asistenței din partea unui avocat „*pare plauzibilă în speță*” (*Artico împotriva Italiei*, pct. 34-35; *Alimena împotriva Italiei*, pct. 20).

295. Independent de importanța relației de încredere dintre un avocat și clientul său, dreptul de a fi apărat de un avocat „*ales*” face în mod necesar obiectul anumitor restricții, în cazul în care este vorba despre o asistență judiciară gratuită. De exemplu, atunci când numesc din oficiu un avocat al apărării, instanțele trebuie să țină seama de dorința acuzatului, dar aceasta poate să nu fie luată în considerare în cazul în care există motive pertinente și

suficiente pentru a se considera că acest lucru este în interesul justiției (*Croissant împotriva Germaniei*, pct. 29; *Lagerblom împotriva Suediei*, pct. 54). În mod similar, art. 6 § 3 lit. c) nu poate fi interpretat ca garantând dreptul de a înlocui avocatul desemnat din oficiu (*Lagerblom împotriva Suediei*, pct. 55, 59). În plus, nu se poate considera că interesele justiției impun acordarea automată de asistență judiciară ori de câte ori un condamnat, care nu are nicio șansă obiectivă de succes, dorește să formuleze apel sau recurs, după ce a beneficiat în primă instanță de un proces echitabil în sensul art. 6 (*Monnell și Morris împotriva Regatului Unit*, pct. 67).

E) ASISTENȚĂ JUDICIARĂ CONCRETĂ ȘI EFECTIVĂ

296. Art. 6 § 3 lit. c) consacră dreptul la o asistență judiciară care trebuie să fie „concretă și efectivă”. Or, simpla desemnare a unui avocat din oficiu nu este suficientă pentru a asigura eficiența acestei asistențe, deoarece este posibil ca avocatul din oficiu să moară, să fie grav bolnav, să nu își poată exercita atribuțiile o perioadă îndelungată sau să se sustragă de la îndatoririle sale (*Artico împotriva Italiei*, pct. 33).

297. Dreptul la o asistență judiciară efectivă include în special dreptul acuzatului de a discuta în privat cu avocatul acestuia. Doar în circumstanțe excepționale statul poate restricționa discuțiile confidențiale dintre o persoană aflată în detenție și avocatul acesteia [*Sakhnovskiy împotriva Rusiei* (MC), pct. 102]. Dacă un avocat nu poate să discute cu clientul său și să primească instrucțiuni confidențiale de la acesta fără supraveghere, asistența acestuia își pierde în mare măsură utilitatea (*S. împotriva Elveției*, pct. 48; *Brennan împotriva Regatului Unit*, pct. 58). Nicio restricție aplicată relațiilor dintre clienți și avocații acestora, fie că este implicită sau expresă, nu trebuie să împiedice asistența efectivă din partea unui apărător la care are dreptul un acuzat [*Sakhnovskiy împotriva Rusiei* (MC), pct. 102]. Punerea sub ascultare a conversațiilor telefonice dintre un inculpat și avocatul acestuia (*Zagarìa împotriva Italiei*, pct. 36), precum și limitarea obsesivă a numărului și a duratei vizitelor efectuate de avocați inculpatului [*Öcalan împotriva Turciei* (MC), pct. 135] reprezintă alte eventuale încălcări ale dreptului la o asistență efectivă.

298. Totuși, statul contractant nu poate fi considerat răspunzător pentru toate deficiențele unui avocat numit din oficiu sau ales de acuzat (*Lagerblom împotriva Suediei*, pct. 56; *Kamasinski împotriva Austriei*, pct. 65). Datorită independenței baroului în raport cu statul, conduita apărării revine în esență inculpatului și avocatului acestuia: Statul contractant nu are obligația de a interveni decât în cazul în care este evidentă incapacitatea avocatului din oficiu de a oferi o asistență efectivă sau în cazul în care este informat suficient cu privire la aceasta în altă manieră (*Kamasinski împotriva Austriei*, pct. 65; *Imbrioscìa împotriva Elveției*, pct. 41; *Daud împotriva Portugaliei*, pct. 38). Răspunderea statului poate fi angajată în cazul în care un avocat pur și simplu nu acționează în numele acuzatului (*Artico împotriva Italiei*, pct. 33, 36) sau nu respectă o cerință procedurală esențială, fără ca acest lucru să poată fi asimilat unei conduite eronate sau unei simple deficiențe în argumentație (*Czekalla împotriva Portugaliei*, pct. 65, 71).

4. Art. 6 § 3 lit. d)

Art. 6 § 3 lit. d)

„3. Orice acuzat are, în special, dreptul:

[...]

d) să întrebe sau să solicite audierea martorilor acuzării și să obțină citarea și audierea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării;”

A) SENSUL AUTONOM AL NOȚIUNII DE „MARTOR”

299. Noțiunea de „martor” are un sens autonom în sistemul Convenției, indiferent de încadrările juridice din dreptul național (*Damir Sibgatullin împotriva Rusiei*, pct. 45; *S.N. împotriva Suediei*, pct. 45). În cazul în care o depoziție poate întemeia într-o măsură considerabilă condamnarea inculpatului, aceasta constituie o mărturie în sprijinul acuzării și i se aplică garanțiile prevăzute la art. 6 § 1 și § 3 lit. d) din Convenție (*Kaste și Mathisen împotriva Norvegiei*, pct. 53; *Lucà împotriva Italiei*, pct. 41).

300. Noțiunea include coinculpații (a se vedea, de exemplu, *Trofimov împotriva Rusiei*, pct. 37), victimele (*Vladimir Romanov împotriva Rusiei*, pct. 97) și experții (*Doorson împotriva Țărilor de Jos*, pct. 81-82).

301. Art. 6 § 3 lit. d) poate, de asemenea, să se aplice probelor documentare (*Mirilashvili împotriva Rusiei*, pct. 158-159).

B) DREPTUL DE A INTEROGA ȘI DE A SOLICITA AUDIEREA MARTORILOR

1) Principii generale

302. Art. 6 § 3 lit. d) consacră principiul conform căruia, înainte ca inculpatul să poată fi declarat vinovat, toate probele trebuie să fie prezentate, în principiu, în fața acestuia în ședință publică, în vederea unei dezbateri în contradictoriu. Acest principiu nu se aplică fără excepții, dar acestea nu pot fi acceptate decât sub rezerva dreptului la apărare; ca regulă generală, acestea impun să i se ofere acuzatului o posibilitate adecvată și suficientă de a contesta mărturiile acuzării și de a-i interoga pe autorii acestora, fie la momentul depoziției acestora, fie într-o etapă ulterioară (*Hümmer împotriva Germaniei*, pct. 38; *Lucà împotriva Italiei*, pct. 39; *Solakov împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei*, pct. 57).

303. Din acest principiu general decurg două cerințe: în primul rând, absența unui martor trebuie justificată de un motiv serios; în al doilea rând, atunci când o condamnare se bazează exclusiv sau într-o măsură considerabilă pe depozițiile unei persoane căreia inculpatul nu i-a putut adresa întrebări sau în privința căreia nu a putut solicita audierea nici în faza de instrumentare a cazului, nici în cursul dezbaterilor, dreptul la apărare poate fi restrâns în mod incompatibil cu garanțiile prevăzute la art. 6 (dispoziția privind proba „unică sau decisivă”) [*Al-Khawaja și Tahery împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 119].

304. Având în vedere locul important pe care îl ocupă dreptul la o bună administrare a justiției într-o societate democratică, orice măsură care limitează dreptul la apărare trebuie să fie absolut necesară. Dacă o măsură mai puțin restrictivă este suficientă, atunci aceasta trebuie aplicată (*Van Mechelen și alții împotriva Țărilor de Jos*, pct. 58)

305. Posibilitatea ca inculpatul să confrunte martorul în fața instanței constituie, de asemenea, un element important al unui proces echitabil (*Tarău împotriva României*, pct. 74; *Graviano împotriva Italiei*, pct. 38).

2) Obligația de a face un efort rezonabil pentru a obține prezentarea unui martor

306. Clarificarea aspectului dacă există motive întemeiate pentru a admite depoziția unui martor absent este o chestiune preliminară care trebuie să fie examinată înainte de a examina dacă mărturia în cauză constituie o probă unică sau decisivă. Prin urmare, dacă un martor nu se prezintă în persoană pentru depoziție, autoritatea judiciară are obligația de a cerceta dacă această absență este justificată [*Al-Khawaja și Tahery împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 120; *Gabrielyan împotriva Armeniei*, pct. 78, 81-84)].

307. Coroborat cu paragraful 3, paragraful 1 al articolului 6 obligă statele contractante să adopte măsuri pozitive pentru a permite acuzatului să interogheze sau să obțină audierea martorilor acuzării [*Trofimov împotriva Rusiei*, pct. 33; *Sadak și alții împotriva Turciei (nr. 1)*, pct. 67].

308. Dacă este imposibil să fie interogați martorii sau să se obțină audierea lor din cauza faptului că aceștia au dispărut, autoritățile trebuie să facă un efort rezonabil pentru a asigura prezentarea lor (*Karpenko împotriva Rusiei*, pct. 62; *Damir Sibgatullin împotriva Rusiei*, pct. 51; *Pello împotriva Estoniei*, pct. 35; *Bonev împotriva Bulgariei*, pct. 43).

309. Totuși, nimeni nu poate fi obligat să facă imposibilul: Indisponibilitatea martorilor nu presupune încetarea procesului penal, cu condiția ca autoritățile să nu poată fi acuzate de lipsă de diligență în eforturile depuse pentru a oferi acuzatului posibilitatea de a interoga martorii în cauză [a se vedea *Gossa împotriva Poloniei*, pct. 55; *Haas împotriva Germaniei* (dec.); *Calabrò împotriva Italiei și Germaniei* (dec.); *Ubach Mortes împotriva Andorrei* (dec.)].

3) Obligația de motivare a refuzului de a audia un martor

310. Deși exprimarea unei opinii cu privire la relevanța probelor prezentate nu reprezintă o atribuție a Curții, nejustificarea unui refuz de a interoga sau de a cita un martor poate să constituie o restricționare a dreptului la apărare incompatibilă cu garanțiile unui proces echitabil (a se vedea *Popov împotriva Rusiei*, pct. 188; *Bocos-Cuesta împotriva Țărilor de Jos*, pct. 72; *Wierzbicki împotriva Poloniei*, pct. 45; *Vidal împotriva Belgiei*, pct. 34).

4) Invocarea unor depoziții făcute în afara instanței

311. În anumite situații, se poate dovedi necesar să se recurgă la depoziții din etapa cercetării prealabile (*Lucà împotriva Italiei*, pct. 40), de exemplu, în cazul decesului unui martor [*Mika împotriva Suediei* (dec.), pct. 37; *Ferrantelli și Santangelo împotriva Italiei*, pct. 52] sau în cazul în care un martor și-a exercitat dreptul de a păstra tăcerea [*Vidgen împotriva Țărilor de Jos*, pct. 47; *Sofri și alții împotriva Italiei* (dec.); *Craxi împotriva Italiei (nr. 1)*, pct. 86] sau atunci când eforturile rezonabile făcute de autorități pentru a asigura înfățișarea unui martor au eșuat (*Mirilashvili împotriva Rusiei*, pct. 217).

312. Ținând seama de măsura în care absența unui martor prejudiciază dreptul la apărare, atunci când martorul nu a fost audiat deloc în etapele anterioare ale procedurii, depoziția scrisă a acestuia nu trebuie admisă în locul prezenței sale la proces decât în ultimă instanță [*Al-Khawaja și Tahery împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 125].

313. Este necesar să fie tratate cu o prudență extremă declarațiile obținute de la martori în condiții în care drepturile apărării nu puteau fi garantate în măsura impusă în mod normal de Convenție (*S.N. împotriva Suediei*, pct. 53; *Doorson împotriva Țărilor de Jos*, pct. 76).

314. Dacă absența unui martor la o confruntare este justificată de motive întemeiate, instanța națională poate să țină seama de declarațiile făcute de acesta în etapa anterioară procesului, dacă acestea sunt coroborate cu alte elemente de probă [*Mirilashvili împotriva Rusiei*, pct. 217; *Scheper împotriva Țărilor de Jos* (dec.); *Calabrò împotriva Italiei și Germaniei* (dec.); *Ferrantelli și Santangelo împotriva Italiei*, pct. 52].

315. Art. 6 § 3 lit. d) impune posibilitatea de interogare a autorilor depozițiilor care nu au fost prezentate în fața instanței doar în cazul în care acestea joacă un rol esențial sau decisiv în stabilirea vinovăției [a se vedea *Kok împotriva Țărilor de Jos* (dec.); *Krasniki împotriva Republicii Cehe*, pct. 79].

316. Bineînțeles, admiterea ca probă a unei mărturii indirecte care constituie proba acuzatoare unică sau decisivă nu implică automat încălcarea art. 6 § 1, dar în cazul în care condamnarea se bazează exclusiv sau în mod decisiv pe depozițiile unor martori absenți, Curtea trebuie să supună procedura celei mai riguroase examinări. Având în vedere riscurile inerente mărturiilor indirecte, caracterul unic sau decisiv al unei probe de acest tip admisă într-o cauză constituie un factor foarte important de luat în considerare la aprecierea caracterului echitabil global al procedurii și trebuie contrabalansat de elemente suficiente, în special de garanții procedurale solide. În fiecare cauză în care problema caracterului echitabil al procedurii se pune în raport cu o depoziție a unui martor absent, este necesar să se stabilească dacă există elemente care să compenseze suficient inconvenientele legate de admiterea unei asemenea probe, pentru a permite o apreciere corectă și echitabilă a fiabilității

acesteia. Examinarea acestei chestiuni permite pronunțarea unei condamnări numai în cazul în care depoziția martorului absent este suficient de fiabilă având în vedere importanța sa în cauză [*Al-Khawaja și Tahery împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 147].

5) Martori anonimi

317. Deși problemele ridicate de depozițiile martorilor anonimi și cele ridicate de martorii absenți nu sunt identice, cele două situații nu diferă în principiu, având în vedere că ambele tipuri de depoziții riscă să-l dezavantajeze pe inculpat. Un principiu de bază este acela că, într-un proces penal, inculpatul trebuie să aibă o posibilitate reală de a contesta acuzațiile făcute la adresa sa [*Al-Khawaja și Tahery împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 127].

318. Utilizarea unor declarații făcute de martori anonimi pentru a fundamenta o condamnare nu este incompatibilă cu Convenția în orice situație (*Doorson împotriva Țărilor de Jos*, pct. 69; *Van Mechelen și alții împotriva Țărilor de Jos*, pct. 52; *Krasniki împotriva Republicii Cehe*, pct. 76).

319. Bineînțeles, art. 6 nu impune în mod explicit să fie luate în considerare interesele martorilor, în general, și cele ale victimelor cărora li se solicită să dea declarații, în particular. Totuși, acest lucru se poate impune atunci când este vorba despre viața, libertatea sau siguranța acestora, precum și de interese care, în general, intră sub incidența art. 8 din Convenție. Statele contractante trebuie să își organizeze procedura penală astfel încât interesele menționate să nu fie puse în pericol nejustificat. Principiile unui proces echitabil impun, de asemenea, ca, atunci când este necesar, interesele apărării să fie contrabalansate cu cele ale martorilor sau ale victimelor cărora li se solicită să depună mărturie (*Doorson împotriva Țărilor de Jos*, pct. 70; *Van Mechelen și alții împotriva Țărilor de Jos*, pct. 53).

320. Autoritățile naționale trebuie să invoce motive relevante și suficiente pentru a menține anonimul anumitor martori [*Doorson împotriva Țărilor de Jos*, pct. 71; *Visser împotriva Țărilor de Jos*, pct. 47; *Săpunărescu împotriva Germaniei* (dec.); *Dzelili împotriva Germaniei* (dec.)].

321. Ca urmare a menținerii acestui anonim, apărarea se va confrunta cu dificultăți care nu ar trebui să existe în mod normal în cadrul unui proces penal. Totuși, este necesar ca procedura urmată în fața autorităților judiciare să compenseze suficient obstacolele întâmpinate de apărare [*Doorson împotriva Țărilor de Jos*, pct. 72; *Van Mechelen și alții împotriva Țărilor de Jos*, pct. 54; *Haas împotriva Germaniei* (dec.)].

322. În special, reclamantul nu trebuie să fie împiedicat să conteste fiabilitatea martorului anonim (*Birutis și alții împotriva Lituaniei*, pct. 29; *Van Mechelen și alții împotriva Țărilor de Jos*, pct. 59 și 62; *Kostovski împotriva Țărilor de Jos*, pct. 42).

323. În plus, pentru a aprecia dacă modalitățile de audiere a martorului anonim au oferit suficiente garanții pentru a compensa dificultățile cauzate apărării, trebuie să se țină seama în mod corespunzător de măsura în care mărturia anonimă a fost decisivă pentru condamnarea reclamantului. Dacă mărturia nu a fost decisivă în nicio privință, apărarea a fost dezavantajată într-o măsură mult mai mică [*Kok împotriva Țărilor de Jos* (dec.); *Krasniki împotriva Republicii Cehe*, pct. 79].

6) Martori în cauze de agresiune sexuală

324. Victimele infracțiunilor de natură sexuală, în speciale minorii, percep adesea procesul ca fiind un calvar, în special atunci când sunt confruntate cu inculpatul, împotriva voinței lor. Pentru a stabili dacă inculpatul într-o procedură de această natură a beneficiat sau nu de un proces echitabil trebuie să se țină seama de dreptul victimei la respectarea vieții private. Astfel, în cauze penale de agresiune sexuală, pot fi adoptate unele măsuri pentru protejarea victimei, cu condiția ca acestea să fie conciliabile cu exercitarea corespunzătoare și efectivă a dreptului la apărare. Pentru a garanta acest drept, autoritățile judiciare sunt obligate uneori să adopte măsuri de contrabalansare a obstacolelor cu care se confruntă apărarea [*Aigner împotriva Austriei*, pct. 37; *D. împotriva Finlandei*, pct. 43; *F. și M. împotriva Finlandei*,

pct. 58; *Accardi și alții împotriva Italiei* (dec.); *S.N. împotriva Suediei*, pct. 47; *Vronchenko împotriva Estoniei*, pct. 56].

325. Având în vedere specificitatea caracteristicilor procedurilor penale în materie de infracțiuni de natură sexuală, art. 6 § 3 lit. d) nu poate fi interpretat ca impunând în toate cazurile adresarea directă de întrebări de către inculpat sau avocatul acestuia, în cadrul unui interogatoriu sau prin alte mijloace (*S.N. împotriva Suediei*, pct. 52; *W.S. împotriva Poloniei*, pct. 55).

326. Inculpatul trebuie să aibă posibilitatea de a observa comportamentul martorilor audiați și să conteste declarațiile și credibilitatea acestora [*Bocos-Cuesta împotriva Țărilor de Jos*, pct. 71; și *P.S. împotriva Germaniei*, pct. 26; *Accardi și alții împotriva Italiei* (dec.); *S.N. împotriva Suediei*, pct. 52].

327. Nu se poate considera că simpla vizionare a unei înregistrări video a depoziției unui martor protejează suficient dreptul la apărare în cazul în care autoritățile nu au oferit posibilitatea de a interoga martorul respectiv (*D. împotriva Finlandei*, pct. 50; *A.L. împotriva Finlandei*, pct. 41).

7) Avantaje oferite martorilor în schimbul declarațiilor

328. Utilizarea declarațiilor făcute de martori în schimbul unei imunități sau al altor avantaje reprezintă un instrument important în lupta autorităților interne împotriva infracțiunilor grave. Totuși, modul în care acest instrument poate compromite caracterul echitabil al procedurii împotriva inculpatului și poate ridica probleme delicate, având în vedere că, prin însăși natura loc, astfel de declarații fac obiectul unei manipulări și pot fi făcute numai în vederea obținerii avantajelor oferite în schimb sau cu titlu de răzbunare personală. Natura uneori ambiguă a unor astfel de declarații și riscul ca o persoană să poată fi acuzată și judecată pe baza unor afirmații neverificate care nu sunt în mod necesar dezinteresate nu trebuie să fie așadar subestimate. Cu toate acestea, utilizarea acestui tip de declarații nu este suficientă în sine pentru a face procedura inechitabilă [*Cornelis împotriva Țărilor de Jos* (dec.), cu referințe suplimentare].

8) Mărturii indirecte

329. Art. 6 § 1 și § 3 lit. d) din Convenție include o prezumție împotriva utilizării probelor indirecte împotriva unui inculpat într-un proces penal. Excluderea acestui tip de probă este justificată, de asemenea, în cazul în care poate fi considerată probă în apărare [*Thomas împotriva Regatului Unit* (dec.)].

9) Dreptul de a cita martori pentru apărare

330. În principiu, instanțele naționale sunt cele care trebuie să aprecieze elementele de probă prezentate în fața lor și relevanța celor pe care inculpații intenționează să le prezinte. Art. 6 § 3 lit. d) le permite, tot în principiu, să hotărască cu privire la utilitatea probelor propuse de martori. Această dispoziție nu impune citarea și audierea tuturor martorilor apărării: astfel cum indică expresia „în aceleași condiții”, scopul esențial al acesteia este egalitatea completă a armelor în materie [a se vedea, între altele precedente, *Perna împotriva Italiei* (MC), pct. 29; *Solakov împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei*, pct. 57].

331. În consecință, nu este suficient ca inculpatul să se plângă de faptul că nu i s-a permis să interogheze anumiți martori. Este necesar, de asemenea, să își susțină cererea de audiere a martorilor, precizând că aceasta este importantă și necesară pentru stabilirea adevărului, precum și pentru dreptul la apărare [*Perna împotriva Italiei* (MC), pct. 29; *Băcanu și SC R S.A. împotriva României*, pct. 75].

332. În cazul în care inculpatul a formulat o cerere de audiere a martorilor neabuzivă și suficient de motivată, relevantă având în vedere obiectul acuzației și fără îndoială susceptibilă să susțină poziția apărării sau chiar să determine achitarea acestuia, autoritățile naționale nu

pot să o respingă decât pentru motive pertinente (*Topić împotriva Croației*, pct. 42; *Polyakov împotriva Rusiei*, pct. 34-35).

333. Art. 6 nu îi conferă inculpatului un drept absolut de a obține citarea martorilor în fața unei instanțe. În principiu, instanței naționale îi revine obligația de a hotărî dacă citarea unui martor este necesară sau oportună [a se vedea, de exemplu, *S.N. împotriva Suediei*, pct. 44; *Accardi și alții împotriva Italiei* (dec.)].

334. Circumstanțe excepționale ar putea determina Curtea să constate că neaudierea unei persoane în calitate de martor este incompatibilă cu art. 6 (*Dorokhov împotriva Rusiei*, pct. 65; *Popov împotriva Rusiei*, pct. 188; *Bricmont împotriva Belgiei*, pct. 89).

5. Art. 6 § 3 lit. e)

Art. 6 § 3 lit. e)

„3. Orice acuzat are, în special, dreptul:

[...]

e. să fie asistat în mod gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la audiere.”

A) „DACĂ NU ÎNȚELEGE SAU NU VORBEȘTE LIMBA FOLOSITĂ LA AUDIERE”

335. Dreptul la asistență gratuită din partea unui interpret nu se aplică decât în cazul în care inculpatul nu poate înțelege sau vorbi limba folosită la audiere [*K. împotriva Franței* (dec.)]. Un acuzat care înțelege această limbă nu poate solicita serviciile unui interpret pentru a-i permite să se apere într-o altă limbă, fie și cea a minorității etnice de care aparține [*K. împotriva Franței* (dec.); *Bideault împotriva Franței* (dec.); a se vedea și *Lagerblom împotriva Suediei*, pct. 62].

336. Atunci când inculpatul este reprezentat de un avocat, nu este suficient, în principiu, ca acesta din urmă, și nu clientul acestuia, să cunoască limba utilizată la audiere. Interpretarea în cursul procesului este necesară ținând seama de faptul că dreptul la un proces echitabil, care include dreptul de a participa la audiere, impune ca inculpatul să poată înțelege dezbaterile și să își poată informa avocatul cu privire la orice element care ar trebui invocat în apărarea sa (*Kamasinski împotriva Austriei*, pct. 74; *Cuscani împotriva Regatului Unit*, pct. 38).

337. Art. 6 § 3 lit. e) nu vizează relațiile dintre inculpat și apărătorul său, ci numai relațiile dintre inculpat și judecător [*X. împotriva Austriei* (dec.), p. 68].

338. Se poate renunța la dreptul la un interpret, dar aceasta trebuie să fie o decizie a inculpatului și nu a avocatului său (*Kamasinski împotriva Austriei*, pct. 80).

B) ELEMENTE PROTEJATE ALE PROCESULUI PENAL

339. Art. 6 § 3 lit. e) garantează dreptul la asistență gratuită din partea unui interpret, în scopul traducerii sau interpretării tuturor actelor sau declarațiilor din cadrul procedurii împotriva unui inculpat, al căror sens trebuie să îl înțeleagă sau pe care trebuie să le comunice în limba folosită de instanță pentru a beneficia de un proces echitabil [*Luedicke, Belkacem și Koç împotriva Germaniei*, pct. 48; *Ucak împotriva Regatului Unit* (dec.); *Hermi împotriva Italiei* (MC), pct. 69; *Lagerblom împotriva Suediei*, pct. 61].

340. Art. 6 § 3 lit. e) se aplică nu numai declarațiilor verbale făcute în cursul procesului, dar și documentației și procedurii anterioare procesului (*Kamasinski împotriva Austriei*, pct. 74; *Hermi împotriva Italiei* (MC), pct. 70).

341. Cu toate acestea, nu impune o traducere scrisă a tuturor probelor documentare sau a tuturor probelor oficiale aflate la dosar (*Kamasinski împotriva Austriei*, pct. 74). De exemplu, absența traducerii scrise a unei hotărâri nu implică în sine încălcarea art. 6 § 3 lit. e)

(*Kamasinski împotriva Austriei*, pct. 85). Textul acestei dispoziții face referire la un „interpret” și nu la un „traducător”. Acest lucru sugerează că o asistență lingvistică orală poate să îndeplinească cerințele Convenției [*Husain împotriva Italiei* (dec.); *Hermi împotriva Italiei* (MC), pct. 70].

342. Pe scurt, asistența unui interpret oferită astfel poate permite inculpatului să ia la cunoștință acuzațiile care i se aduc și să se apere, în special, prezentând instanței versiunea sa a faptelor [*Kamasinski împotriva Austriei*, pct. 74; *Hermi împotriva Italiei* (MC), pct. 70; *Güngör împotriva Germaniei* (dec.); *Protopapa împotriva Turciei*, pct. 80].

c) ASISTENȚĂ „GRATUITĂ”

343. Obligația de a oferi o asistență „gratuită” nu depinde de mijloacele acuzatului: serviciile unui interpret necesare unui acuzat se numără mai degrabă printre înlesnirile pe care orice stat are obligația să le prevadă în sistemul său de justiție penală. Cu toate acestea, un inculpat poate fi obligat la plata cheltuielilor de interpretare dacă acesta nu s-a prezentat la audiere [*Fedele împotriva Germaniei* (dec.)].

344. Rambursarea cheltuielilor de interpretare nu poate fi solicitată acuzatului ulterior (*Luedicke, Belkacem și Koç împotriva Germaniei*, pct. 46). A considera că art. 6 § 3 lit. e) permite instanțelor interne să impună unui condamnat plata acestor cheltuieli ar echivala cu restrângerea în timp a beneficiilor acestui articol (*Luedicke, Belkacem și Koç împotriva Germaniei*, pct. 42; *Isyar împotriva Bulgariei*, pct. 45; *Öztürk împotriva Germaniei*, pct. 58).

d) CONDIȚII DE INTERPRETARE

345. Nu este necesar să se stabilească, în temeiul art. 6 § 3 e), condiții detaliate cu privire la modalitățile prin care pot fi furnizate serviciile unui interpret pentru a asista inculpații. Un interpret nu este un agent al instanței în sensul art. 6 § 1 și nu face obiectul niciunei cerințe formale de independență sau imparțialitate ca atare. Serviciile acestuia trebuie să îi ofere acuzatului o asistență efectivă în realizarea apărării sale și comportamentul acestuia nu trebuie să fie susceptibil să aducă atingere echității procesului (*Ucak împotriva Regatului Unit*).

e) OBLIGAȚII POZITIVE

346. Judecătorul trebuie să verifice, consultându-se cu inculpatul, dacă acesta are nevoie de serviciile unui interpret, în special dacă a fost informat cu privire la dificultățile întâmpinate de avocatul apărării în comunicarea cu inculpatul. Este necesar să se asigure că absența unui interpret nu ar aduce atingere deplinei participări a inculpatului la dezbateri de o importanță crucială pentru acesta (*Cuscani împotriva Regatului Unit*, pct. 38).

347. Deși conduita apărării este un aspect ce ține în esență de inculpat și de avocatul său (*Kamasinski împotriva Austriei*, pct. 65, *Stanford împotriva Regatului Unit*, pct. 28), instanțele interne sunt principalii garanți ai echității procedurii, inclusiv în ceea ce privește eventuala absență a traducerii sau a interpretării în favoarea unui inculpat străin [*Cuscani împotriva Regatului Unit*, pct. 39; *Hermi împotriva Italiei* (MC), pct. 72; *Katrtsch împotriva Franței*, pct. 44].

348. Aspectul legat de cunoștințele lingvistice ale reclamantului este primordial și instanța trebuie să analizeze, de asemenea, natura faptelor imputate unui inculpat sau comunicările care i-au fost adresate de autoritățile interne, pentru a aprecia dacă acestea sunt suficient de complexe încât să fi necesitat o cunoaștere aprofundată a limbii utilizate în instanță [*Hermi împotriva Italiei* (MC), pct. 71; *Katrtsch împotriva Franței*, pct. 41; *Şaman împotriva Turciei*, pct. 30; *mutatis mutandis, Güngör împotriva Germaniei* (dec.)].

349. Pentru ca dreptul garantat la art. 6 § 3 lit. e) să fie practic și efectiv, obligația autorităților competente nu se limitează la desemnarea unui interpret: în plus, acestora le revine sarcina ca, odată notificate cu privire la un anumit caz, de a exercita ulterior un anumit

control al valorii interpretării asigurate [*Kamasinski împotriva Austriei*, pct. 74; *Hermi împotriva Italiei* (MC), pct. 70; *Protopapa împotriva Turciei*, pct. 80].

IV. EFECTUL EXTRATERITORIAL AL ART. 6

350. Convenția nu obligă părțile contractante să impună normele sale statelor sau teritoriilor terțe (*Drozd și Janousek împotriva Franței și Spaniei*, pct. 110). Statele contractante nu au obligația de a verifica dacă un proces ce urmează să aibă loc într-un stat terț, de exemplu, ca urmare a unei extrădări, ar fi compatibil cu fiecare din condițiile art. 6.

1) *Denegare flagrantă de justiție*

351. Cu toate acestea, conform jurisprudenței Curții, o decizie de extrădare sau expulzare poate ridica în mod excepțional o problemă în temeiul art. 6 în cazul în care persoana în cauză ar risca să sufere în statul solicitant o denegare flagrantă de justiție. Acest principiu a fost enunțat pentru prima dată în cauza *Soering împotriva Regatului Unit* (pct. 113) și a fost confirmat ulterior de Curte într-o serie de cauze [a se vedea, de exemplu, *Mamatkulov și Askarov împotriva Turciei* (MC), pct. 90-91; *Al-Saadoon și Mufdhi împotriva Regatului Unit*, pct. 149; *Ahorugeze împotriva Suediei*, pct. 115; *Othman (Abu Qatada) împotriva Regatului Unit*, pct. 258].

352. Expresia „denegare flagrantă de justiție” a fost considerată sinonimă unui proces care contravine evident dispozițiilor art. 6 sau principiilor enunțate de acesta [a se vedea, printre multe altele, *Sejdovic împotriva Italiei* (MC), pct. 84; *Stoichkov împotriva Bulgariei*, pct. 56; *Drozd și Janousek împotriva Franței și Spaniei*, pct. 110]. Deși nu a fost necesar încă să definească această expresie mai precis, Curtea a precizat că unele forme de nedreptate pot fi considerate o denegare flagrantă de justiție, de exemplu:

- o condamnare în lipsă, fără posibilitatea de a obține ulterior o nouă examinare a acuzației pe fond [*Einhorn împotriva Franței* (dec.), pct. 33; *Sejdovic împotriva Italiei* (MC), pct. 84;
- *Stoichkov împotriva Bulgariei*, pct. 56]
- un proces cu caracter sumar, desfășurat fără a se ține seama deloc de dreptul la apărare (*Bader și Kanbor împotriva Suediei*, pct. 47);
- o detenție fără acces la o instanță independentă și imparțială pentru examinarea legalității [*Al-Moayad împotriva Germaniei* (dec.), pct. 101];
- un refuz deliberat și sistematic de a permite accesul la un avocat, în special în cazul unei persoane deținute în străinătate (*ibidem*);
- utilizarea într-un proces penal a unor declarații obținute prin supunerea suspectului sau a altei persoane unui tratament contrar art. 3 [*Othman (Abu Qatada) împotriva Regatului Unit*, pct. 267; *El Haski împotriva Belgiei*, pct. 85].

353. A durat mai mult de 20 de ani de la hotărârea *Soering*, adică până la hotărârea pronunțată în cauza *Othman (Abu Qatada) împotriva Regatului Unit*, până când Curtea a concluzionat pentru prima dată că o extrădare sau o expulzare constituie efectiv o încălcare a art. 6. Această perioadă, precum și exemplele prezentate la punctul precedent, demonstrează caracterul strict al criteriului „denegare flagrantă de justiție”. Denegarea flagrantă de justiție depășește simplele nereguli sau lipsa garanțiilor în cadrul procesului, care ar fi de natură să determine încălcarea art. 6 dacă ar avea loc în însuși statul contractant. Încălcarea principiului echității procesului, garantat la art. 6, trebuie să fie atât de gravă încât să determine anularea

sau chiar distrugerea esenței însăși a dreptului protejat de acest articol [*Ahorugeze împotriva Suediei*, pct. 115; *Othman (Abu Qatada) împotriva Regatului Unit*, pct. 260].

2) „Riscul real” – gradul și sarcina probei

354. Atunci când analizează dacă o extrădare sau o expulzare ar constitui o denegare flagrantă de justiție, Curtea aplică același grad și aceeași sarcină a probei ca atunci când examinează cauzele privind expulzarea sau extrădarea în temeiul art. 3. Prin urmare, reclamantului îi revine obligația de a prezenta elemente de probă care să poată dovedi că există motive serioase să se considere că, dacă ar fi expulzat din statul contractant, acesta ar fi expus unui risc real de a face obiectul unei denegări flagrante de justiție. Dacă reclamantul prezintă astfel de probe, ulterior Guvernul are obligația de a elimina orice îndoială în acest sens [*Ahorugeze împotriva Suediei*, pct. 116; *Othman (Abu Qatada) împotriva Regatului Unit*, pct. 272-280; *El Haski împotriva Belgiei*, pct. 86; *mutatis mutandis, Saadi împotriva Italiei (MC)*, pct. 129].

355. Pentru a verifica dacă există un risc de denegare flagrantă de justiție, Curtea examinează consecințele previzibile ale trimiterii reclamantului în țara de destinație, luând în considerare situația generală din aceasta și circumstanțele specifice cauzei persoanei respective [*Al-Saadoon și Mufdhi împotriva Regatului Unit*, pct. 125; *mutatis mutandis, Saadi împotriva Italiei (MC)*, pct. 130]. Existența unui astfel de risc trebuie apreciată, în special, ținând seama de circumstanțele pe care statul în cauză le cunoștea sau ar fi trebuit să le cunoască la momentul expulzării [*Al-Saadoon și Mufdhi împotriva Regatului Unit*, pct. 125; *mutatis mutandis, Saadi împotriva Italiei (MC)*, pct. 133]. Cu toate acestea, în cazul în care expulzarea sau transferul a avut loc deja la momentul examinării de către Curte, nimic nu o împiedică să țină seama de informațiile aflate ulterior [*Al-Saadoon și Mufdhi împotriva Regatului Unit*, pct. 149; *Mamatkulov și Askarov împotriva Turciei (MC)*, pct. 69].

LISTA CAUZELOR CITATE

Curtea pronunță hotărârile și deciziile în limba engleză și/sau franceză, cele două limbi oficiale. Legăturile hipertext către cauzele citate în prezentul ghid fac trimitere la textul original al hotărârii sau deciziei. Hotărârile și deciziile Curții pot fi consultate în baza de date HUDOC de pe site-ul Internet al Curții (www.echr.coe.int). HUDOC conține, de asemenea, traduceri a numeroase cauze importante în aproximativ douăzeci de limbi oficiale, precum și legăturile cu aproximativ o sută de colecții de jurisprudență on-line realizate de terți.

- A. împotriva Austriei* (dec.), nr. 16266/90, 7 mai 1990
A.L. împotriva Finlandei, nr. 23220/04, 27 ianuarie 2009*
A.L. împotriva Germaniei, nr. 72758/01, 28 aprilie 2005*
A. Menarini Diagnostics S.R.L. împotriva Italiei, nr. 43509/08, 27 septembrie 2011
Abdoella împotriva Țărilor de Jos, 25 noiembrie 1992, seria A nr. 248-A
Accardi și alții împotriva Italiei (dec.), nr. 30598/02, 20 ianuarie 2005, CEDO 2005-II
Adiletta și alții împotriva Italiei, 19 februarie 1991, seria A nr. 197-E
Adolf împotriva Austriei, nr. 8269/78, 26 martie 1982, seria A nr. 49
AGOSI împotriva Regatului Unit, 24 octombrie 1986, seria A nr. 108
Ahorugeze împotriva Suediei, nr. 37075/09, 27 octombrie 2011*
Aigner împotriva Austriei, nr. 28328/03, 10 mai 2012*
Air Canada împotriva Regatului Unit, 5 mai 1995, seria A nr. 316-A
Akay împotriva Turciei (dec.), nr. 34501/97, 19 februarie 2002
Albert și Le Compte împotriva Belgiei, 10 februarie 1983, seria A nr. 58
Al-Khawaja și Tahery împotriva Regatului Unit (MC), nr. 26766/05 și 22228/06, CEDO 2011
Al-Moayad împotriva Germaniei (dec.), nr. 35865/03, 20 februarie 2007*
Al-Saadoon și Mufdhi împotriva Regatului Unit, nr. 61498/08, CEDO 2010
Ali împotriva României, nr. 20307/02, 9 noiembrie 2010*
Alimena împotriva Italiei, 19 februarie 1991, seria A nr. 195-D
Allan împotriva Regatului Unit, nr. 48539/99, CEDO 2002-X
Allen împotriva Regatului Unit (MC), nr. 25424/09, 12 iulie 2013
Allenet de Ribemont împotriva Franței, 10 februarie 1995, serie A nr. 308
Arrigo și Vella împotriva Maltei (dec.), nr. 6569/04, 10 mai 2005*
Artico împotriva Italiei, 13 mai 1980, seria A nr. 37
Assanidzé împotriva Georgiei (MC), nr. 71503/01, CEDO 2004-II
Averill împotriva Regatului Unit, nr. 36408/97, CEDO 2000-VI
B. împotriva Austriei, 28 martie 1990, seria A nr. 175
B și P. împotriva Regatului Unit, nr. 36337/97 și 35974/97, CEDO 2001-III
Băcanu și SC R S.A. împotriva României, nr. 4411/04, 3 martie 2009
Bäckström și Andersson împotriva Suediei (dec.), nr. 67930/01, 5 septembrie 2006*
Bader și Kanbor împotriva Suediei, nr. 13284/04, CEDO 2005-XI
Baggetta împotriva Italiei, 25 iunie 1987, seria A nr. 119
Balsytė-Lideikienė împotriva Lituaniei, nr. 72596/01, 4 noiembrie 2008
Bannikova împotriva Rusiei, nr. 18757/06, 4 noiembrie 2010*
Barberà, Messegué și Jabardo împotriva Spaniei, nr. 10590/83, 6 decembrie 1988, seria A nr. 146
Baucher împotriva Franței, nr. 53640/00, 24 iulie 2007
Belashev împotriva Rusiei, nr. 28617/03, 4 decembrie 2008*
Belilos împotriva Elveției, nr. 10328/83, 29 aprilie 1988, seria A nr. 132
Bellerín Lagares împotriva Spaniei (dec.), nr. 31548/02, 4 noiembrie 2003

- Bendenoun împotriva Franței*, 12547/86, 24 februarie 1994, seria A nr. 284
- Benham împotriva Regatului Unit*, nr. 19380/92, 10 iunie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii* 1996-III
- Berlinski împotriva Poloniei*, nr. 27715/95 și 30209/96, 20 iunie 2002*
- Bideault împotriva Franței* (dec.), nr. 11261/84, decizia Comisiei din 9 decembrie 1987, 48 DR 232 (1986)
- Birutis și alții împotriva Lituaniei*, nr. 47698/99 și 48115/99, 28 martie 2002*
- Block împotriva Ungariei*, nr. 56282/09, 25 ianuarie 2011 (*disponibilă doar în limba engleză*)
- Bobek împotriva Poloniei*, nr. 68761/01, 17 iulie 2007*
- Bocos-Cuesta împotriva Țărilor de Jos*, nr. 54789/00, 10 noiembrie 2005*
- Boddaert împotriva Belgiei*, 12 octombrie 1992, seria A nr. 235-D
- Böhmer împotriva Germaniei*, nr. 37568/97, 3 octombrie 2002*
- Boldea împotriva României*, nr. 19997/02, CEDO 2007-II
- Bonev împotriva Bulgariei*, nr. 60018/00, 8 iunie 2006*
- Bonisch împotriva Austriei*, 6 mai 1985, seria A nr. 92
- Bonzi împotriva Elveției*, nr. 7854/77, decizia Comisiei din 12 iulie 1978, D.R. 12, p. 188
- Boulois împotriva Luxemburgului* (MC), nr. 37575/04, 3 aprilie 2012, CEDO 2012
- Borisova împotriva Bulgariei*, nr. 56891/00, 21 decembrie 2006*
- Borgers împotriva Belgiei*, 30 octombrie 1991, seria A nr. 214-B
- Brandstetter împotriva Austriei*, 28 august 1991, seria A nr. 211
- Brennan împotriva Regatului Unit*, nr. 39846/98, CEDO 2001-X
- Bricmont împotriva Belgiei*, nr. 10857/84, 7 iulie 1989, seria A nr. 158
- Brozicek împotriva Italiei*, nr. 10964/84, 19 decembrie 1989, seria A nr. 167
- Brusco împotriva Franței*, nr. 1466/07, 14 octombrie 2010
- Buijen împotriva Germaniei*, nr. 27804/05, 1 aprilie 2010*
- Bulut împotriva Austriei*, 22 februarie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii*, 1996-II
- Burak Hun împotriva Turciei*, nr. 17570/04, 15 decembrie 2009
- Buscemi împotriva Italiei*, nr. 29569/95, CEDO 1999-VI
- Butkevičius împotriva Lituaniei*, nr. 48297/99, CEDO 2002-II (extrase)
- Bykov împotriva Rusiei* (MC), nr. 4378/02, 10 martie 2009
- C. împotriva Italiei*, nr. 10889/84, decizia Comisiei din 11 mai 1988, D.R. 56, p. 40
- C.G.P. împotriva Țărilor de Jos*, nr. 29835/96, decizia Comisiei din 15 ianuarie 1997*
- Campbell și Fell împotriva Regatului Unit*, nr. 7819/77 și 7878/77, 28 iunie 1984, seria A nr. 80
- Calabrò împotriva Italiei și Germaniei* (dec.), nr. 59895/00, 21 martie 2002, CEDO 2002-V
- Caldas Ramirez de Arrellano împotriva Spaniei* (dec.), nr. 68874/01, CEDO 2003-I (extrase)
- Can împotriva Austriei*, nr. 9300/81, raportul Comisiei din 12 iulie 1984, seria A nr. 96*
- Capeau împotriva Belgiei*, nr. 42914/98, 13 ianuarie 2005, CEDO 2005-I
- Casse împotriva Luxemburgului*, nr. 40327/02, 27 aprilie 2006
- Castillo Algar împotriva Spaniei*, 28 octombrie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii*, 1998-VIII
- Célice împotriva Franței*, nr. 14166/09, 8 martie 2012
- Chichlian și Ekindjian împotriva Franței*, nr. 10959/84, raportul Comisiei din 16 martie 1989, seria A nr. 162-B
- Clarke împotriva Regatului Unit* (dec.), nr. 23695/02, 25 august 2005
- Clinique Mozart SARL împotriva Franței*, nr. 46098/99, 8 iunie 2004
- Coëme și alții împotriva Belgiei*, nr. 32492/96, 32547/96, 32548/96, 33209/96 și 33210/96, 22 iunie 2000, CEDO 2000-VII
- Collozza și Rubinat împotriva Italiei*, nr. 9024/80, raportul Comisiei din 5 mai 1983, seria A nr. 89

Constantin și Stoian împotriva României, nr. 23782/06 și 46629/06, 29 septembrie 2009*

Cooper împotriva Regatului Unit (MC), nr. 48843/99, 16 decembrie 2003

Cornelis împotriva Țărilor de Jos (dec.), nr. 994/03, 25 mai 2004, CEDO 2004-V (extrase)

Correia de Matos împotriva Portugaliei (dec.); nr. 48188/99, CEDO 2001-XII

C. P. și alții împotriva Franței, nr. 36009/97, 1 august 2000

Craxi împotriva Italiei (nr. 1), nr. 34896/97, 5 decembrie 2002

Croissant împotriva Germaniei, 25 septembrie 1992, seria A nr. 237-B

Cuscani împotriva Regatului Unit, nr. 32771/96, 24 septembrie 2002*

Czekalla împotriva Portugaliei, nr. 38830/97, CEDO 2002-VIII

D. împotriva Finlandei, nr. 30542/04, 7 iulie 2009*

Daktaras împotriva Lituaniei, nr. 42095/98, 10 octombrie 2000, CEDO 2000-X

Daktaras împotriva Lituaniei (dec.), nr. 42095/98, 11 ianuarie 2000*

Dallos împotriva Ungariei, nr. 29082/95, 1 martie 2001, CEDO 2001-II

Damir Sibgatullin împotriva Rusiei, nr. 1413/05, 24 aprilie 2012*

Daud împotriva Portugaliei, 21 aprilie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-II

Davran împotriva Turciei, nr. 18342/03, 3 noiembrie 2009

Dayanan împotriva Turciei, nr. 7377/03, 13 octombrie 2009

De Cubber împotriva Belgiei, 26 octombrie 1984, seria A, nr. 86

Delcourt împotriva Belgiei, 17 ianuarie 1970, seria A nr. 11

Demicoli împotriva Maltei, nr. 13057/87, 27 august 1991, seria A nr. 210

Deweer împotriva Belgiei, nr. 6903/75, 27 februarie 1980, seria A nr. 35

De Salvador Torres împotriva Spaniei, 24 octombrie 1996, CEDO 1996-V

Didu împotriva României, nr. 34814/02, 14 aprilie 2009

Diriöz împotriva Turciei, nr. 38560/04, 31 mai 2012

Dobbertin împotriva Franței, 25 februarie 1993, seria A nr. 256-D

Doorson împotriva Țărilor de Jos, nr. 20524/92, 26 martie 1996, CEDO 1996-II

Dorokhov împotriva Rusiei, nr. 66802/01, 14 februarie 2008*

Dorozhko și Pozharskiy împotriva Estoniei, nr. 14659/04 și 16855/04, 24 aprilie 2008*

Döry împotriva Suediei, nr. 28394/95, 12 noiembrie 2002*

Dowsett împotriva Regatului Unit, nr. 39482/98, 24 iunie 2003, CEDO 2003-VII

Drassich împotriva Italiei, nr. 25575/04, 11 decembrie 2007

Drozd și Janousek împotriva Franței și Spaniei, 26 iunie 1992, seria A nr. 240

Dubus S.A. împotriva Franței, nr. 5242/04, 11 iunie 2009

Dzelili împotriva Germaniei (dec.) nr. 15065/05, 29 septembrie 2009*

Eckle împotriva Germaniei, nr. 8130/78, 15 iulie 1982, seria A nr. 51

Edwards și Lewis împotriva Regatului Unit (MC), nr. 39647/98, 40461/98, 27 octombrie 2004, CEDO 2004-X

Einhorn împotriva Franței (dec.), nr. 71555/01, CEDO 2001-XI

El Haski împotriva Belgiei, nr. 649/08, 25 septembrie 2012

Enea împotriva Italiei (MC), nr. 74912/01, CEDO 2009

Engel și alții împotriva Țărilor de Jos, nr. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72 și 5370/72, 8 iunie 1976, seria A nr. 22

Erdogan împotriva Turciei, nr. 14723/89, decizia Comisiei din 9 iulie 1992, D.R. 73, p. 81

Ergin împotriva Turciei (nr. 6), nr. 47533/99, CEDO 2006-VI (extrase)

Eurofinacom împotriva Franței (dec.), nr. 58753/00, 7 septembrie 2004, CEDO 2004-VII

Ezeh și Connors împotriva Regatului Unit (MC), nr. 39665/98 și 40086/98, 9 octombrie 2003, CEDO 2003-X

F. și M. împotriva Finlandei, nr. 22508/02, 17 iulie 2007*

Falk împotriva Țărilor de Jos (dec.), nr. 66273/01, 19 octombrie 2004, CEDO 2004-XI

Fatullayev împotriva Azerbaidjanului, nr. 40984/07, 22 aprilie 2010*

Fazliyski împotriva Bulgariei, nr. 40908/05, 16 aprilie 2013*

Fedele împotriva Germaniei (dec.), nr. 11311/84, 9 decembrie 1987*

Fejde împotriva Suediei, 29 octombrie 1991, seria A, nr. 212-C

Ferrantelli și Santangelo împotriva Italiei, nr. 19874/92, 7 august 1996, CEDO 1996-III

Fey împotriva Austriei, 24 februarie 1993, seria A nr. 255-A

Filippini împotriva San Marino (dec.), nr. 10526/02, 28 august 2003

Findlay împotriva Regatului Unit, 25 februarie 1997, *Culegere de hotărâri și decizii* 1997-I

Fischer împotriva Austriei (dec.), nr. 27569/02, CEDO 2003-VI

Foucher împotriva Franței, nr. 22209/93, 18 martie 1997, CEDO 1997-II

Fruni împotriva Slovaciei, nr. 8014/07, 21 iunie 2011*

Funke împotriva Franței, 25 februarie 1993, seria A nr. 256-A

G.B. împotriva Franței, nr. 44069/98, 2 octombrie 2001, CEDO 2001-X

Gabrielyan împotriva Armeniei, nr. 8088/05, 10 aprilie 2012*

Gäfgen împotriva Germaniei (MC), nr. 22978/05, 1 iunie 2010, CEDO 2010).

Galstyan împotriva Armeniei, nr. 26986/03, 15 noiembrie 2007*

Garycki împotriva Poloniei, nr. 14348/02, 6 februarie 2007*

Gast și Popp împotriva Germaniei, nr. 29357/95, CEDO 2000-II

Geerings împotriva Țărilor de Jos, nr. 30810/03, 1 martie 2007, CEDO 2007-III

Giosakis împotriva Greciei (nr. 3), nr. 5689/08, 3 mai 2011

Goddi împotriva Italiei, nr. 8966/80, 9 aprilie 1984, seria A nr. 76

Goktepe împotriva Belgiei, nr. 50372/99, 2 iunie 2005

Gorgiladzé împotriva Georgiei, nr. 4313/04, 20 octombrie 2009

Gossa împotriva Poloniei, nr. 47986/99, 9 ianuarie 2007*

Gómez de Liaño y Botella împotriva Spaniei, nr. 21369/04, 22 iulie 2008

Gradinger împotriva Austriei, 23 octombrie 1995, seria A nr. 328-C

Granger împotriva Regatului Unit, 28 martie 1990, seria A nr. 174

Graviano împotriva Italiei, nr. 10075/02, 10 februarie 2005

Grayson și Barnham împotriva Regatului Unit, nr. 19955/05, 15085/06, 23 septembrie 2008

Gregaćević împotriva Croației, nr. 58331/09, 10 iulie 2012*

Grievés împotriva Regatului Unit (MC), nr. 57067/00, CEDO 2003-XII (extrase)

Guérin împotriva Franței (MC), 29 iulie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-V

Guisset împotriva Franței, nr. 33933/96, CEDO 2000-IX

Güngör împotriva Germaniei (dec.) nr. 31540/96, 24 ianuarie 2002

Gurguchiani împotriva Spaniei, nr. 16012/06, 15 decembrie 2009

Haas împotriva Germaniei (dec.) nr. 73047/01, 17 noiembrie 2005*

Hadjianastassiou împotriva Greciei, nr. 12945/87, 16 decembrie 1992, seria A nr. 252

Hamer împotriva Belgiei, nr. 21861/03, CEDO 2007-V (extrase)

Haniş și Khan împotriva Regatului Unit, nr. 52999/08 și 61779/08, 20 decembrie 2011*

Harabin împotriva Slovaciei, nr. 58688/11, 20 noiembrie 2012*

Harutyunyan împotriva Armeniei, nr. 36549/03, CEDO 2007-III

Hauschildt împotriva Danemarcei, 24 mai 1989, seria A nr. 154

Heaney și McGuinness împotriva Irlandei, nr. 34720/97, 21 decembrie 2000, CEDO 2000-XII

Heglas împotriva Republicii Cehe, nr. 5935/02, 1 martie 2007

Henryk Urban și Ryszard Urban împotriva Poloniei, nr. 23614/08, 30 noiembrie 2010*

Hermi împotriva Italiei (MC), nr. 18114/02, 18 octombrie 2006, CEDO 2006-XII

Holm împotriva Suediei, 25 noiembrie 1993, seria A nr. 279-A

Hümmer împotriva Germaniei, nr. 26171/07, 19 iulie 2012*

Husain împotriva Italiei (dec.), nr. 18913/03, 24/02/2005, CEDO 2005-III

Hüseyin Turan împotriva Turciei, nr. 11529/02, 4 martie 2008

- Huseyn și alții împotriva Azerbaidjanului*, nr. 35485/05, 45553/05, 35680/05, 36085/05, 26 iulie 2011*
- I.A. împotriva Franței*, 23 septembrie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-VII
- I.H. și alții împotriva Austriei*, nr. 42780/98, 20 aprilie 2006*
- Iglin împotriva Ucrainei*, nr. 39908/05, 12 ianuarie 2012*
- Imbrioscia împotriva Elveției*, 24 noiembrie 1993, seria A nr. 275
- Incal împotriva Turciei*, 9 iunie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-IV
- Ibrahim Ülger împotriva Turciei*, nr. 57250/00, 29 iulie 2004
- Irlanda împotriva Regatului Unit*, 18 ianuarie 1978, seria A nr. 25
- Ismoilov și alții împotriva Rusiei*, nr. 2947/06, 24 aprilie 2008
- Işyar împotriva Bulgariei*, nr. 391/03, 20 noiembrie 2008
- Jalloh împotriva Germaniei* (MC), nr. 54810/00, CEDO 2006-IX
- Janosevic împotriva Suediei*, nr. 34619/97, 23 iulie 2002, CEDO 2002-VII
- Jasper împotriva Regatului Unit* (MC), nr. 27052/95, 16 februarie 2000
- John Murray împotriva Regatului Unit* (MC), 8 februarie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii* 1996-I
- Jorgic împotriva Germaniei*, nr. 74613/01, 12 iulie 2007, CEDO 2007-III
- Jossemaume împotriva Franței*, nr. 39243/10, 8 martie 2012
- Judge împotriva Regatului Unit* (dec.), nr. 35863/10, 8 februarie 2011*
- Juha Nuutinen împotriva Finlandei*, nr. 45830/99, 24 aprilie 2007*
- Jussila împotriva Finlandei* (MC), nr. 73053/01, 23 noiembrie 2006, CEDO 2006-XIV
- K. împotriva Franței*, nr. 10210/82, decizia Comisiei din 7 decembrie 1983, 35 DR 203 (1983)
- Kamasinski împotriva Austriei*, nr. 9783/82, 19 decembrie 1989, seria A nr. 168
- Karpenko împotriva Rusiei*, nr. 5605/04, 13 martie 2012
- Kaste și Mathisen împotriva Norvegiei*, nr. 18885/04, 21166/04, 9 noiembrie 2006, CEDO 2006-XIII
- Kart împotriva Turciei* (MC), nr. 8917/05, CEDO 2009 (extrase)
- Katritsch împotriva Franței*, nr. 22575/08, 4 noiembrie 2010
- Khalfaoui împotriva Franței*, nr. 34791/97, CEDO 1999-IX
- Khan împotriva Regatului Unit*, nr. 35394/97, CEDO 2000-V
- Khodorkovskiy și Lebedev împotriva Rusiei*, nr. 11082/06 și 13772/05, 25 iulie 2013*
- Khoudoubine împotriva Rusiei*, nr. 59696/00, 26 octombrie 2006, CEDO 2006-XII (extrase)
- Khuzhin și alții împotriva Rusiei*, nr. 13470/02, 23 octombrie 2008*
- Klimentyev împotriva Rusiei*, nr. 46503/99, 16 noiembrie 2006*
- Klouvi împotriva Franței*, nr. 30754/03, 30 iunie 2011
- Kok împotriva Țărilor de Jos* (dec.), nr. 43149/98, 4 iulie 2000, CEDO 2000-VI
- König împotriva Germaniei*, nr. 6232/73, 28 iunie 1978, seria A nr. 27
- Konstantin Markin împotriva Rusiei* (MC), nr. 30078/06, CEDO 2012 (extrase)
- Konstas împotriva Greciei*, nr. 53466/07, 24 mai 2011
- Kontalexis împotriva Greciei*, nr. 59000/08, 31 mai 2011
- Kostovski împotriva Țărilor de Jos*, 20 noiembrie 1989, seria A nr. 166
- Krasniki împotriva Republicii Cehe*, nr. 51277/99, 28 februarie 2006*
- Kremzow împotriva Austriei*, 21 septembrie 1993, seria A nr. 268-B
- Krestovskiy împotriva Rusiei*, nr. 14040/03, 28 octombrie 2010*
- Kriegisch împotriva Germaniei* (dec.) nr. 21698/06, 23 noiembrie 2010*
- Kröcher și Möller împotriva Elveției*, nr. 8463/78, decizia Comisiei din 9 iulie 1981, D.R. 26, p. 40
- Krombach împotriva Franței*, nr. 29731/96, CEDO 2001-II
- Kulikowski împotriva Poloniei*, nr. 18353/03, 19 mai 2009

Kuopila împotriva Finlandei, nr. 27752/95, 27 aprilie 2000*

Kuzmin împotriva Rusiei, nr. 58939/00, 18 martie 2010

Kyprianou împotriva Ciprului (MC), nr. 73797/01, CEDO 2005-XIII

Labergere împotriva Franței, nr. 16846/02, 26 septembrie 2006

Lacadena Calero împotriva Spaniei, nr. 23002/07, 22 noiembrie 2011

Lagerblom împotriva Suediei, nr. 26891/95, 14 ianuarie 2003*

Lanz împotriva Austriei, nr. 24430/94, 31 ianuarie 2002*

Lauko împotriva Slovaciei, 2 septembrie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-VI

Lavents împotriva Letoniei, nr. 58442/00, 28 noiembrie 2002

Legillon împotriva Franței, nr. 53406/10, 10 ianuarie 2013

Lilly împotriva Franței (dec.), nr. 53892/00, 3 decembrie 2002

Löffler împotriva Austriei, nr. 30546/96, 3 octombrie 2000*

Lucà împotriva Italiei, nr. 33354/96, 27 februarie 2001, CEDO 2001-II

Luedicke, Belkacem și Koç împotriva Germaniei, 28 noiembrie 1978, seria A nr. 29

Lundkvist împotriva Suediei (dec.), nr. 48518/99, 13 noiembrie 2003, CEDO 2003-XI

Lutz împotriva Germaniei, nr. 9912/82, 25 august 1987, seria A nr. 123, 5, 6

Maaouia împotriva Franței (MC), nr. 39652/98, CEDO 2000-X

Magee împotriva Regatului Unit, nr. 28135/95, CEDO 2000-VI

Makhfi împotriva Franței, nr. 59335/00, 19 octombrie 2004

Malige împotriva Franței, 23 septembrie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-VII

Malininas împotriva Lituaniei, nr. 10071/04, 1 iulie 2008*

Mamatkulov și Askarov împotriva Turciei (MC), nr. 46827/99 și 46951/99, CEDO 2005-I

Marpa Zeeland B.V. și Metal Welding B.V. împotriva Țărilor de Jos, nr. 46300/99, CEDO 2004-X (extrase)

Martin împotriva Regatului Unit, nr. 40426/98, 24 octombrie 2006*

Martinie împotriva Franței (MC), nr. 58675/00, 12 aprilie 2006, CEDO 2006-VI

Matijašević împotriva Serbiei, nr. 23037/04, 19 septembrie 2006

Mattick împotriva Germaniei (dec.), nr. 62116/00, 31 martie 2005, CEDO 2005-VII

Mattocchia împotriva Italiei, nr. 23969/94, 25 iulie 2000, CEDO 2000-IX

Matyjek împotriva Poloniei, nr. 38184/03, 24 aprilie 2007

Mayzīt împotriva Rusiei, nr. 63378/00, 20 ianuarie 2005*

McFarlane împotriva Irlandei (MC), nr. 31333/06, 10 septembrie 2010

Meftah și alții împotriva Franței (MC), nr. 32911/96, 35237/97 și 34595/97, CEDO 2002-VII

Melin împotriva Franței, 22 iunie 1993, seria A nr. 261-A

Micallef împotriva Maltei (MC), nr. 17056/06, CEDO 2009

Mieg de Boofzheim împotriva Franței (dec.), nr. 52938/99, CEDO 2002-X

Mika împotriva Suediei (dec.), nr. 31243/06, 27 ianuarie 2009*

Milasi împotriva Italiei, 25 iunie 1987, seria A nr. 119

Miliniene împotriva Lituaniei, nr. 74355/01, 24 iunie 2008*

Miller și alții împotriva Regatului Unit, nr. 45825/99, 45826/99 și 45827/99, 26 octombrie 2004*

Miminoshvili împotriva Rusiei, nr. 20197/03, 28 iunie 2011*

Minelli împotriva Elveției, nr. 8660/79, 25 martie 1983, seria A nr. 62

Mircea împotriva României, nr. 41250/02, 29 martie 2007

Mirilachvili împotriva Rusiei, nr. 6293/04, 11 decembrie 2008

Monedero Angora împotriva Spaniei (dec.), nr. 41138/05, 7 octombrie 2008

Monnell și Morris împotriva Regatului Unit, nr. 9562/81 și 9818/82, 2 martie 1987

Montcornet de Caumont împotriva Franței (dec.), nr. 59290/00, CEDO 2003-VII

Montera împotriva Italiei (dec.), nr. 64713/01, 9 iulie 2002

Moiseyev împotriva Rusiei, nr. 62936/00, 9 octombrie 2008*

Moulet împotriva Franței (dec.), nr. 27521/04, 13 septembrie 2007
Mežnarić împotriva Croației, nr. 71615/01, 15 iulie 2005*
Mustafa Kamal Mustafa (Abu Hamza) (nr. 1) împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 31411/07, 18 ianuarie 2011*
Natunen împotriva Finlandei, nr. 21022/04, 31 martie 2009*
Navone și alții împotriva Monaco, nr. 62880/11, 62892/11 și 62899/11, 24 octombrie 2013
Nerattini împotriva Greciei, nr. 43529/07, 18 decembrie 2008*
Nešćák împotriva Slovaciei, nr. 65559/01, 27 februarie 2007*
Neumeister împotriva Austriei, 27 iunie 1968, seria A nr. 8
Nicoleta Gheorghe împotriva României, nr. 23470/05, 3 aprilie 2012
Ninn-Hansen împotriva Danemarcei (dec.), nr. 28972/75, 18 mai 1999, CEDO 1999
Nortier împotriva Țărilor de Jos, 24 august 1993, seria A nr. 267
Nurmagomedov împotriva Rusiei, nr. 30138/02, 7 iunie 2007*
O. împotriva Norvegiei, nr. 29327/95, 11 februarie 2003, CEDO 2003-II
OAQ Neftyanaya Kompaniya Yukos împotriva Rusiei, nr. 14902/04, 20 septembrie 2011*
Oberschlick împotriva Austriei (nr. 1), 23 mai 1991, seria A nr. 204
Öcalan împotriva Turciei (MC), nr. 46221/99, 12 mai 2005, CEDO 2005-IV
Öcalan împotriva Turciei (dec.), nr. 5980/07, 6 iulie 2010
O'Halloran și Francis împotriva Regatului Unit (MC), nr. 15809/02, 25624/02, 29 iunie 2007, CEDO 2007-VIII
Omar împotriva Franței (MC), 29 iulie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-V
Othman (Abu Qatada) împotriva Regatului Unit, nr. 8139/09, CEDO 2012
Öztürk împotriva Germaniei, nr. 8544/79, 21 februarie 1984, seria A nr. 73
P.G. și J.H. împotriva Regatului Unit, nr. 44787/98, CEDO 2001-IX
P.S. împotriva Germaniei, nr. 33900/96, 20 decembrie 2001*
Padin Gestoso împotriva Spaniei (dec.), nr. 39519/98, 8 decembrie 1998, CEDO 1999-II (extrase)
Padovani împotriva Italiei, 26 februarie 1993, seria A nr. 257-B
Pakelli împotriva Germaniei, nr. 8398/78, raportul Comisiei din 12 decembrie 1981*
Paksas împotriva Lituaniei (MC), nr. 34932/04, CEDO 2011 (extrase)
Pandjikidzé și alții împotriva Georgiei, nr. 30323/02, 27 octombrie 2009
Pandy împotriva Belgiei, nr. 13583/02, 21 septembrie 2006
Papon împotriva Franței (dec.), nr. 54210/00, CEDO 2001-XII
Papon împotriva Franței (nr. 2), nr. 54210/00, 25 iulie 2002
Paraponiariș împotriva Greciei, nr. 42132/06, 25 septembrie 2008
Parlov-Tkalčić împotriva Croației, nr. 24810/06, 22 decembrie 2009*
Pedersen și Baadsgaard împotriva Danemarcei, nr. 49017/99, 19 iunie 2003*
Pélissier și Sassi împotriva Franței (MC), nr. 25444/94, 25 martie 1999, CEDO 1999-II
Pelladoah împotriva Țărilor de Jos, 22 septembrie 1994, seria A nr. 297-B
Pello împotriva Estoniei, nr. 11423/03, 12 aprilie 2007*
Penev împotriva Bulgariei, nr. 20494/04, 7 ianuarie 2010*
Peñañiel Salgado împotriva Spaniei (dec.), nr. 65964/01, 16 aprilie 2002
Perna împotriva Italiei (MC), nr. 48898/99, 6 mai 2003, CEDO 2003-V
Pescador Valero împotriva Spaniei, nr. 62435/00, CEDO 2003-VII
Petyo Petkov împotriva Bulgariei, nr. 32130/03, 7 ianuarie 2010
Pfeifer și Plankl împotriva Austriei, 25 februarie 1992, seria A nr. 227
Pham Hoang împotriva Franței, 25 septembrie 1992, seria A nr. 243
Phillips împotriva Regatului Unit, nr. 41087/98, 5 iulie 2001, CEDO 2001-VII
Pishchalnikov împotriva Rusiei, nr. 7025/04, 24 septembrie 2009*
Pierre-Bloch împotriva Franței, 21 octombrie 1997, *Culegere de hotărâri și decizii* 1997-VII

Piersack împotriva Belgiei, 1 octombrie 1982, seria A nr. 53
Planka împotriva Austriei, nr. 25852/94, decizia Comisiei din 15 mai 1996*
Poitrinol împotriva Franței, 23 noiembrie 1993, seria A nr. 277-A
Polyakov împotriva Rusiei, nr. 77018/01, 29 ianuarie 2009*
Poncelet împotriva Belgiei, nr. 44418/07, 30 martie 2010
Popov împotriva Rusiei, nr. 26853/04, 13 iulie 2006*
Popovici împotriva Moldovei, nr. 289/04 și 41194/04, 27 noiembrie 2007*
Poppe împotriva Țărilor de Jos, nr. 32271/04, 24 martie 2009*
Posokhov împotriva Rusiei, nr. 63486/00, 4 martie 2003, CEDO 2003-IV
Previti împotriva Italiei (dec.), nr. 45291/06, 8 decembrie 2009
Priebke împotriva Italiei (dec.), nr. 48799/99, 5 aprilie 2001
Pullar împotriva Regatului Unit, 10 iunie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii* 1996-III
Protopapa împotriva Turciei, nr. 16084/90, 24 februarie 2009
Putz împotriva Austriei, 22 februarie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii*, 1996-I
Quaranta împotriva Elveției, 24 mai 1991, seria A nr. 205
R. împotriva Belgiei, nr. 15957/90, Decizia Comisiei din 30 martie 1992, Decizii și rapoarte (DR) 72
R. împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 33506/05 4 ianuarie 2007*
Radio France și alții împotriva Franței, nr. 53984/00, 30 martie 2004, CEDO 2004-II
Raimondo împotriva Italiei, 22 februarie 1994, seria A nr. 281-A
Ramanauskas împotriva Lituaniei (MC), nr. 74420/01, 5 februarie 2008, CEDO 2008
Rasmussen împotriva Poloniei, nr. 38886/05, 28 aprilie 2009*
Ravnsborg împotriva Suediei, 23 martie 1994, seria A nr. 283-B
Raza împotriva Bulgariei, nr. 31465/08, 11 februarie 2010*
Refah Partisi (Partidul Prosperității) și alții împotriva Turciei (dec.), nr. 41340/98, 41342-44/98, 3 octombrie 2000
Reinhardt și Slimane-Kaïd împotriva Franței, 31 martie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii*, 1998-II
Richert împotriva Poloniei, nr. 54809/07, 25 octombrie 2011*
Riepan împotriva Austriei, nr. 35115/97, 14 noiembrie 2000, CEDO 2000-XII
Ringelsen împotriva Austriei, nr. 2614/65, 16 iulie 1971, seria A nr. 13
Ringvold împotriva Norvegiei, nr. 34964/97, 11 februarie 2003, CEDO 2003-II
Rouille împotriva Franței, nr. 50268/99, 6 ianuarie 2004
Rowe și Davis împotriva Regatului Unit (MC), nr. 28901/95, CEDO 2000-II
Ruiz Torija împotriva Spaniei, 9 decembrie 1994, seria A nr. 303-A
Rupa împotriva României (nr. 1), nr. 58478/00, 16 decembrie 2008
Rushiti împotriva Austriei, nr. 28389/95, 21 martie 2000*
S. împotriva Elveției, 28 noiembrie 1991, seria A nr. 220
S.N. împotriva Suediei, nr. 34209/96, 2 iulie 2002, CEDO 2002-V
Saadi împotriva Italiei (MC), nr. 37201/06, CEDO 2008
Saccoccia împotriva Austriei (dec.), nr. 69917/01, 5 iulie 2007
Sadak și alții împotriva Turciei (nr. 1), nr. 29900/96, 29901/96, 29902/96 și 29903/96, 17 iulie 2001, CEDO 2001-VIII
Şahiner împotriva Turciei, nr. 29279/95, 25 septembrie 2001
Sainte-Marie împotriva Franței, 16 decembrie 1992, seria A nr. 253-A
Sakhnovski împotriva Rusiei (MC), nr. 21272/03, 2 noiembrie 2010
Salabiaku împotriva Franței, nr. 10519/83, 7 octombrie 1988, seria A nr. 141-A
Salduz împotriva Turciei (MC), nr. 36391/02, CEDO 2008
Şaman împotriva Turciei, nr. 35292/05, 5 aprilie 2011*
Săpunarescu împotriva Germaniei (dec.) nr. 22007/03, 11 septembrie 2006*

- Saric împotriva Danemarcei* (dec.), nr. 31913/96, 2 februarie 1999*
- Saunders împotriva Regatului Unit*, 17 decembrie 1996, pct. 17, *Culegere de hotărâri și decizii* 1996-VI.
- Schenk împotriva Elveției*, 12 iulie 1988, seria A nr. 140
- Scheper împotriva Țărilor de Jos* (dec.), nr. 39209/02, 5 aprilie 2005*
- Schmautzer împotriva Austriei*, 23 octombrie 1995, seria A nr. 328-A
- Schneider împotriva Franței* (dec.), nr. 49852/06, 30 iunie 2009
- Schwarzenberger împotriva Germaniei*, nr. 75737/01, 10 august 2006*
- Sejdovic împotriva Italiei* (MC), nr. 56581/00, 1 martie 2006, CEDO 2006-II
- Sekanina împotriva Austriei*, nr. 13126/87, 25 august 1993, seria A nr. 266-A
- Seleznev împotriva Rusiei*, nr. 15591/03, 26 iunie 2008*
- Seliwiak împotriva Poloniei*, nr. 3818/04, 21 iulie 2009*
- Sequeira împotriva Portugaliei* (dec.), nr. 73557/01, 6 mai 2003, CEDO 2003-VI
- Shannon împotriva Regatului Unit* (dec.), nr. 67537/01, 6 aprilie 2004, CEDO 2004-IV
- Sibgatullin împotriva Rusiei*, nr. 32165/02, 23 aprilie 2009*
- Sidabras și Džiautas împotriva Lituaniei* (dec.) nr. 55480/00 59330/00, 1 iulie 2003*
- Silickienė împotriva Lituaniei*, nr. 20496/02, 10 aprilie 2012*
- Sipavičius împotriva Lituaniei*, nr. 49093/99, 21 februarie 2002*
- Soering împotriva Regatului Unit*, 7 iulie 1989, seria A nr. 161
- Solakov împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedonei*, nr. 47023/99, 31 octombrie 2001, CEDO 2001 - X
- Sofri și alții împotriva Italiei* (dec.), nr. 37235/97, 4 martie 2003, CEDO 2003-VIII
- Stanford împotriva Regatului Unit*, nr. 16757/90, 23 februarie 1994, seria A nr. 282-A
- Štitić împotriva Croației*, nr. 29660/03, 8 noiembrie 2007*
- Stoichkov împotriva Bulgariei*, nr. 9808/02, 24 martie 2005*
- Stojkovic împotriva Franței și Belgiei*, nr. 25303/08, 27 octombrie 2011.
- Stow și Gai împotriva Portugaliei* (dec.), nr. 18306/04, 4 octombrie 2005
- Suhadolc împotriva Sloveniei* (dec.), nr. 57655/08, 17 mai 2011*
- Suküt împotriva Turciei* (dec.), nr. 59773/00, 11 septembrie 2007
- Sutter împotriva Elveției*, nr. 8209/78, 22 februarie 1984
- Szabó împotriva Suediei* (dec.), nr. 28578/03, 27 iunie 2006
- Tabaî împotriva Franței* (dec.), nr. 73805/01, 17 februarie 2004
- Tarău împotriva României*, nr. 3584/02, 24 februarie 2009
- Taxquet împotriva Belgiei* (MC), nr. 926/05, CEDO 2010
- Teixeira de Castro împotriva Portugaliei*, nr. 25829/94, 9 iunie 1998, CEDO 1998-IV
- Telfner împotriva Austriei*, nr. 33501/96, 20 martie 2001*
- Thomann împotriva Elveției*, 10 iunie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii* 1996-III
- Thomas împotriva Regatului Unit* (dec.), nr. 19354/02, 10 mai 2005*
- Tierce împotriva San Marino*, nr. 24954/94, 24971/94 și 24972/94, 25 iulie 2000
CEDO 2000-IX
- Tirado Ortiz și Lozano Martin împotriva Spaniei* (dec.), nr. 43486/98, 15 iunie 1999, CEDO1999-V
- Toeva împotriva Bulgariei* (dec.), nr. 53329/99, 9 septembrie 2004*
- Topić împotriva Croației*, nr. 51355/10, 10 octombrie 2013*
- Trepashkin împotriva Rusiei (nr. 2)*, nr. 14248/05, 16 decembrie 2010*
- Trofimov împotriva Rusiei*, nr. 1111/02, 4 decembrie 2008*
- Twalib împotriva Greciei*, 9 iunie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-IV
- Ubach Mortes împotriva Andorrei* (dec.), nr. 46253/99, 4 mai 2000, CEDO 2000-V
- Ucak împotriva Regatului Unit* (dec.), nr. 44234/98, 24 ianuarie 2002*
- V. împotriva Finlandei*, nr. 40412/98, 24 aprilie 2007*

V. împotriva Regatului Unit (MC), nr. 24888/94, CEDO 1999-IX
Vacher împotriva Franței, nr. 20368/92, 17 decembrie 1996, CEDO 1996-VI
Van de Hurk împotriva Țărilor de Jos, 19 aprilie 1994, seria A, nr. 288
Van Geyselghem împotriva Belgiei (MC), nr. 26103/95, CEDO 1999-I
Van Mechelen și alții împotriva Țărilor de Jos, 23 aprilie 1997, *Culegere de hotărâri și decizii* 1997-III
Vanyan împotriva Rusiei, nr. 53203/99, 15 decembrie 2005*
Vaudelle împotriva Franței, nr. 35683/97, 30 ianuarie 2001, CEDO 2001-I
Vayiç împotriva Turciei, nr. 18078/02, CEDO 2006-VIII (extrase)
Vera Fernández-Huidobro împotriva Spaniei, nr. 74181/01, 6 ianuarie 2010
Veselov și alții împotriva Rusiei, nr. 23200/10, 24009/07, 556/10, 11 septembrie 2012*
Vidal împotriva Belgiei, nr. 12351/86, 22 aprilie 1992, seria A nr. 235-B
Vidgen împotriva Țărilor de Jos, nr. 29353/06, 10 iulie 2012*
Viorel Burzo împotriva României, nr. 75109/01, 12639/02, 30 iunie 2009
Visser împotriva Țărilor de Jos, nr. 26668/95, 14 februarie 2002*
Vladimir Romanov împotriva Rusiei, nr. 41461/02, 24 iulie 2008*
Vronchenko împotriva Estoniei, nr. 59632/09, 18 iulie 2013*
W.S. împotriva Poloniei, nr. 21508/02, 19 iunie 2007*
Walchli împotriva Franței, nr. 35787/03, 26 iulie 2007
Welke și Bialek împotriva Poloniei, nr. 15924/05, 1 martie 2011*
Wemhoff împotriva Germaniei, 27 iunie 1968, seria A nr. 7
Wierzbicki împotriva Poloniei, nr. 24541/94, 18 iunie 2002*
Włoch împotriva Poloniei (dec.), nr. 27785/95, 30 martie 2000*
X. împotriva Austriei, nr. 6185/73, decizia Comisiei din 29 mai 1975, D.R. 2, p. 68 + 70
X. împotriva Belgiei, nr. 7628/73, decizia Comisiei din 9 mai 1977, D.R. 9, p. 169
Y. împotriva Norvegiei, nr. 56568/00, CEDO 2003-II (extrase)
Y.B. și alții împotriva Turciei, nr. 48173/99 și 48319/99, 28 octombrie 2004
Zagaria împotriva Italiei, nr. 58295/00, 27 noiembrie 2007
Zana împotriva Turciei, 25 noiembrie 1997, *Culegere de hotărâri și decizii* 1997-VII
Zarouali împotriva Belgiei, nr. 20664/92, Decizia Comisiei din 29 iunie 1994, DR 78
Zdravko Stanev împotriva Bulgariei, nr. 32238/04, 6 noiembrie 2012*
Zhuk împotriva Ucrainei, nr. 45783/05, 21 octombrie 2010*
Zhupnik împotriva Ucrainei, nr. 20792/05, 9 decembrie 2010*
Zollmann împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 62902/00, 27 noiembrie 2003, CEDO 2003-XII
Zoon împotriva Țărilor de Jos, nr. 29202/95, 7 decembrie 2000, CEDO 2000-XII

*disponibile numai în limba engleză

ANEXĂ

REZUMATE JURIDICE

Al-Khawaja și Tahery împotriva Regatului Unit (MC) – nr. 26766/05 și 22228/06
Hotărârea din 15.12.2011 (MC)

Art. 6

Art. 6 § 3 lit. d)

Audierea martorilor

Condamnări întemeiate pe depozițiile unor martori absenți: *neîncălcare; încălcare*

În fapt – Primul reclamant (M. Al-Khawaja), medic, a fost acuzat că a agresat sexual două din pacientele sale. Una dintre ele, ST, a decedat înainte de începerea procesului, dar după ce poliția a obținut depoziția acesteia. Instanța a reținut că conținutul acestei depoziții era vital pentru instrumentarea privind primul cap de acuzare, deoarece nu exista nicio probă directă referitoare la ce se întâmplase. Apărarea a admis că, dacă declarația ar fi citită la proces, aceasta ar fi în măsură să o conteste prin audierea altor martori. Prin urmare, aceasta a fost citită de către jurați, care au audiat, de asemenea, mai mulți martori, printre care cealaltă reclamantă și două prietene ale victimei decedate, cărora aceasta li se confesase la scurt timp de la fapte. Apărarea a avut posibilitatea de a supune unei examinări încrucișate toți martorii care s-au înfățișat. În instrucțiunile pentru jurați, instanța le-a reamintit că aceștia nu o văzuseră pe ST depunând mărturie, că nu audiaseră nici mărturia acesteia și nici examinarea încrucișată corespunzătoare și că inculpatul nega faptele de care era acuzat. Primul reclamant a fost găsit vinovat pentru cele două capete de acuzare formulate împotriva lui.

Al doilea reclamant (domnul Tahery) a fost acuzat, în special, de lovire și alte violențe, infracțiune săvârșită cu intenție, cu o armă albă, în timpul unei lupte între bande. Niciunul din martorii audiați la locul incidentului nu a declarat că îl văzuse pe reclamant înjunghiind victima, dar, două zile mai târziu, unul din martori, T., a dat o declarație la poliție, prin care îl acuza pe al doilea reclamant. La proces, Ministerul public a solicitat permisiunea de a citi juriului declarația lui T., susținând că acestuia îi era prea teamă să se prezinte în persoană. După ce i-a audiat pe T. și pe un agent de poliție însărcinat cu ancheta, instanța a concluzionat că temerile martorului erau reale, chiar dacă acestea nu erau cauzate de al doilea reclamant, și că, dacă ar fi adoptate măsuri speciale, precum posibilitatea de a depune mărturie din spatele unui ecran, acestuia nu i-ar mai fi teamă. Astfel, T. nu s-a prezentat la proces și depoziția acestuia a fost citită juraților. Al doilea reclamant a făcut, de asemenea, o depoziție la ședința de judecată. În instrucțiunile pentru jurați, instanța i-a avertizat cu privire la riscurile încrederii în depoziția lui T., în absența unei examinări încrucișate: Persoana în cauză a fost condamnată și sentința a fost confirmată în apel.

În fața Curții europene, reclamantii s-au plâns că respectivele lor condamnări s-au bazat într-o proporție decisivă pe depoziții ale unor martori care nu au făcut obiectul unei examinări încrucișate la ședință. Aceștia consideră că au fost privați de un proces echitabil. În hotărârea Camerei din 20 ianuarie 2009, Curtea a conexat cele două cauze și a concluzionat, în unanimitate, că a fost încălcat art. 6 § 1 coroborat cu art. 6 § 3 lit. d) din Convenție, pe motiv că imposibilitatea reclamanților de a supune martorii principali unei examinări încrucișate nu fusese compensată efectiv în procedură.

În drept – Art. 6 § 1 coroborat cu art. 6 § 3 lit. d): dreptul de audiere a martorilor, enunțat la art. 6 § 3 lit. d), se bazează pe principiul conform căruia, înainte ca un acuzat să poată fi declarat vinovat, toate probele acuzării trebuie prezentate, în principiu, în fața acestuia în ședință publică, în vederea unei dezbateri în contradictoriu. Acest principiu nu se aplică fără

excepții, dar acestea nu pot fi acceptate decât sub rezerva dreptului la apărare; ca regulă generală, acestea impun să i se ofere acuzatului o posibilitate adecvată și suficientă de a contesta mărturiile acuzării și de a-i interoga pe autorii acestora, fie la momentul depoziției acestora, fie într-o etapă ulterioară. Din acest principiu general decurg două consecințe:

În primul rând, absența unui martor trebuie să fie justificată de un motiv serios. Acesta este cazul, de exemplu, atunci când martorul a decedat sau îi este teamă să se prezinte la proces și această teamă este imputabilă inculpatului sau unor persoane care acționează în numele acestuia. Într-adevăr, în acest ultim caz, trebuie să se considere că inculpatul a renunțat la dreptul său garantat la art. 6 § 3 lit. d). În cazul în care absența unui martor se datorează unei temeri mai generale de a depune mărturie, care nu este imputabilă direct unor amenințări din partea inculpatului sau a persoanelor care acționează în numele acestuia, instanța are obligația de a efectua cercetările corespunzătoare pentru a stabili dacă această teamă se întemeiază pe motive obiective, care se bazează pe elemente concrete. Înainte de a putea scuti un martor de obligația de a apărea în instanță, pe motivul temerii de a se prezenta, instanța trebuie să considere stabilit faptul că toate celelalte posibilități, precum anonimatul sau alte măsuri speciale, ar fi nepotrivite sau imposibil de pus în practică.

În al doilea rând, în cazul în care o condamnare se bazează exclusiv sau într-o proporție decisivă pe depoziția unui martor absent, pe care inculpatul nu a avut posibilitatea de a-l interoga sau de a obține audierea acestuia, fie în etapa anchetei, fie în cursul procesului, dreptul la apărare poate fi restrâns într-o manieră incompatibilă cu garanțiile prevăzute la art. 6 (norma privind proba „unică sau decisivă”). Totuși, această normă nu este absolută și nu trebuie să fie aplicată în mod rigid sau ignorând total aspectele specifice ale sistemului juridic respectiv: acest lucru ar însemna transformarea normei într-un instrument absolut și inflexibil, fără nicio legătură cu modul în care Curtea examinează în general caracterul echitabil global al procedurii, și anume punând în balanță interesele concurente ale apărării, victimei și martorilor și interesul public de a asigura buna administrare a justiției. Astfel, condamnarea care se bazează pe o probă indirectă unică sau decisivă nu implică automat încălcarea art. 6 § 1. Cu toate acestea, în cazul în care o condamnare are la bază exclusiv sau într-o măsură decisivă depoziții ale unor martori absenți, Curtea trebuie să supună procedura unei examinări cât mai riguroase. Având în vedere riscurile inerente mărturiilor indirecte, caracterul unic sau decisiv al unei probe de acest tip, admisă într-o cauză, constituie un factor foarte important de luat în considerare la aprecierea caracterului echitabil global al procedurii și trebuie contrabalansat de elemente suficiente, în special de garanții procedurale solide. În fiecare cauză, trebuie să se stabilească dacă există elemente suficiente de compensatorii, inclusiv măsuri care să permită o apreciere corectă și echitabilă a fiabilității mărturiei.

În această privință, Curtea consideră că dreptul intern prevedea garanții solide, care pot să asigure echitatea procedurii*. În ceea ce privește maniera în care aceste garanții au fost aplicate în practică, Curtea examinează, în fiecare din cele două cauze, în primul rând, dacă era necesar să se admită depoziții ale unor martori absenți, în al doilea rând, dacă mărturia lor neverificată a constituit temeiul unic sau decisiv al condamnării reclamantului și, în al treilea rând, dacă admiterea acesteia a fost contrabalansată de elemente, în special garanții procedurale solide, suficiente pentru a asigura echitatea procedurii examinate în ansamblu.

a) *Cu privire la primul reclamant* – Curtea observă că nu se contestă faptul că decesul lui S.T. a impus, în vederea luării în considerare a mărturiei sale, admiterea depoziției sale scrise. În plus, instanța a subliniat clar importanța acesteia („fără declarație nu există prima acuzație”). Această depoziție trebuie considerată așadar decisivă. Astfel, fiabilitatea acesteia era coroborată de faptul că nu existau decât divergențe minore între această depoziție făcută de S.T. la poliție și relatarea făcută de aceasta, la scurt timp de la săvârșirea faptelor pretinse, celor două prietene ale sale, care au depus mărturie la proces. În special, existau asemănări

importante între descrierea de către S.T. a pretinsei agresiuni și cea făcută de cealaltă reclamantă, fără a exista indicii ale unei legături între acestea. În cazul unei agresiuni sexuale comise de un medic asupra unei paciente în cursul unei consultații în care s-a aflat singur cu aceasta, este greu de conceput că probele prezentate ar putea fi mai convingătoare și consecvente, cu atât mai mult cu cât ceilalți martori au fost chemați să se prezinte la proces și fiabilitatea acestora a fost verificată printr-un contra-interogatoriu. Este adevărat că, în opinia curții de apel, recomandările făcute de prima instanță juraților fuseseră deficiente, dar aceasta a apreciat, de asemenea, că acestea ar fi trebuit să le dea de înțeles, în mod clar, că, ținând seama de faptul că nu o văzuseră și nici nu o audiaseră, trebuiau să acorde mai puțină importanță depoziției lui S.T. Având în vedere această indicație și elementele prezentate de acuzare în sprijinul depoziției lui S.T., Curtea a considerat că jurații au putut aprecia corect și echitabil fiabilitatea acuzațiilor aduse în această depoziție împotriva primului reclamant. În aceste condiții, apreciind echitatea procesului în ansamblu, Curtea a considerat că, în speță, existau elemente suficiente pentru a compensa admiterea depoziției lui S.T.

Concluzie: neîncălcare (cincisprezece voturi la două).

b) *Cu privire la al doilea reclamant* – Instanța a efectuat cercetările necesare pentru a stabili dacă temerea pe care o manifesta T. se baza pe motive obiective și a verificat dacă luarea unor măsuri special nu ar putea să îi diminueze temerile.

T. era singura persoană care pretindea că văzuse scena. Prin urmare, mărturia sa oculară necoroborată era, dacă nu proba unică, cel puțin proba decisivă împotriva reclamantului. Era evident vorba despre o probă importantă, fără de care probabilitatea unei condamnări ar fi fost cu mult redusă. Nici faptul că instanța a concluzionat că nu ar fi inechitabilă admiterea depoziției lui T., având în vedere că reclamantul putea să o conteste sau să o respingă, depunând el însuși mărturie sau citând alți martori în instanță, nici avertismentul instanței din instrucțiunile pentru jurați nu au compensat suficient obstacolele întâmpinate de apărare din cauza admiterii acestei depoziții neverificate. Chiar dacă reclamantul a depus mărturie în persoană și a negat faptele, acesta nu a putut contesta sinceritatea și fiabilitatea lui T. prin intermediul unui contra-interogatoriu și, având în vedere că T. era singurul martor aparent dispus sau capabil să relateze ceea ce văzuse, apărarea nu a putut să cheme alți martori pentru a contrazice mărturia indirectă a acestuia. În plus, chiar dacă, în instrucțiunile sale pentru jurați, instanța i-a avertizat clar și ferm pe aceștia cu privire la riscul de a avea încredere într-o mărturie făcută de o persoană care nu a putut fi supusă unui contra-interogatoriu, este la fel de adevărat că T. era singurul martor al acuzației și că depoziția acestuia era singurul element care îl acuza direct pe reclamant.

Natura decisivă a mărturiei lui T., având în vedere lipsa din dosar a unor probe solide capabile să o coroboreze, conduce la concluzia că jurații nu au putut aprecia în mod corect și echitabil fiabilitatea mărturiei. Având în vedere caracterul echitabil al procedurii în ansamblu, Curtea consideră că nu au fost suficiente elementele menite să contrabalanseze dificultățile cu care s-a confruntat apărarea ca urmare a admiterii depoziției lui T.

Concluzie: încălcare (unanimitate).

* În special, norme care definesc precis circumstanțele în care putea fi admisă depoziția unui martor absent, obligația de a avea în vedere alte măsuri pentru a permite martorilor cărora le este teamă să se înfățișeze în instanță, libertatea instanței de a refuza să admită o mărturie indirectă și obligația sa de a încheia procesul dacă se consideră că acuzațiile se bazează „parțial sau total” pe o mărturie indirectă atât de puțin convingătoare încât o condamnare ar fi fost riscantă. De asemenea, instanța are obligația să dea juraților instrucțiuni clasice în ceea ce privește sarcina probei și să îi avertizeze cu privire la riscurile mărturiei indirecte.

Allen împotriva Regatului Unit (MC) - 25424/09

Hotărârea din 12.07.2013 (MC)

Art. 6

Art. 6 § 2

Prezumția de nevinovăție

Refuzul de acordare de despăgubiri ca urmare a anulării condamnării penale a reclamantei:
neîncălcare

În fapt – În septembrie 2000, reclamanta a fost condamnată pentru uciderea din culpă a bebelușului său. Condamnarea s-a bazat pe mărturiile ale unor experți medicali, care au apreciat că leziunile suferite de băiețel erau compatibile cu „sindromul copilului zgâlțâit”, numit și „traumatism cranian abuziv” (TCA). În cadrul apelului formulat de reclamantă, aceasta a argumentat că noi elemente medicale păreau să indice că leziunile puteau fi atribuite altei cauze decât TCA. În iulie 2005, curtea de apel, secția penală, a anulat condamnarea, pe motiv că nu era întemeiată pe baze solide, după ce a concluzionat că elementele noi ar fi putut influența decizia juriului de pronunțare a unei condamnări. Parchetul nu a solicitat reexaminarea cauzei, având în vedere faptul că reclamanta executase deja pedeapsa și că trecuse o perioadă considerabilă de timp.

Reclamanta a sesizat Ministerul de Interne, în temeiul art. 133 din Legea din 1988 privind justiția penală, care prevede că se acordă despăgubiri unei persoane care, după ce a făcut obiectul unei condamnări penale, a obținut ulterior anularea acestei condamnări, ca urmare a faptului că un element nou sau recent descoperit demonstrează dincolo de orice îndoială rezonabilă că s-a produs o eroare judiciară. Cererea sa a fost respinsă. O cerere de control jurisdicțional a fost respinsă de *High Court*, care a concluzionat că secția penală a curții de apel se limitase să declare că elementele noi, coroborate cu probele prezentate la proces, „[au] creat posibilitatea” ca un juriu „[să] fi [avut] motive întemeiate să pronunțe o achitare”. Reclamanta a declarat recurs, dar acesta a fost respins de curtea de apel, care a apreciat că achitarea „nu [însemna] în niciun caz” că nu mai existau acuzații împotriva persoanei în cauză, astfel încât criteriul privind „eroarea judiciară” nu era îndeplinit.

În cererea adresată Curții europene, reclamanta a pretins că motivele expuse în decizia de a nu-i acorda despăgubiri au adus atingere dreptului său la prezumția de nevinovăție.

În drept – Art. 6 § 2: a) *Domeniul de aplicare a cauzei* – Problema pe care trebuie să o analizeze Curtea nu este dacă refuzul de despăgubire în sine a adus atingere dreptului reclamantei de a fi prezumată nevinovată (art. 6 § 2 nu garantează unei persoane achitate dreptul la reparații pentru o eroare judiciară), ci dacă decizia de respingere în litigiu, în special motivarea acesteia și termenii utilizați, era compatibilă cu prezumția de nevinovăție.

b) *Aplicabilitate* – Art. 6 § 2 presupune două aspecte. Primul impune anumite cerințe procedurale în cadrul procesului penal în sine (în special în ceea ce privește sarcina probei, prezumțiile de fapt și de drept, precum și dreptul de a nu se autoincrimina). Al doilea aspect, relevant în cauza reclamantei, are ca scop să împiedice ca persoanele care au beneficiat de o achitare sau de o încetare a urmăririi penale să fie tratate de instituțiile sau autoritățile publice ca și cum ar fi într-adevăr vinovate. Atunci când o procedură penală este încheiată, o persoană care dorește să invoce art. 6 § 2 într-o procedură ulterioară trebuie să demonstreze existența unei legături între cele două proceduri. O astfel de legătură poate să existe, de exemplu, în

cazul în care acțiunea ulterioară necesită examinarea soluționării procedurii penale și, în special, în cazul în care aceasta obligă instanța în cauză să analizeze hotărârea penală, să realizeze un studiu sau o evaluare a probelor depuse la dosarul penal, să aprecieze participarea reclamantului la unul sau la toate evenimentele care au determinat punerea sub acuzare sau să formuleze comentarii cu privire la indiciile care continuă să sugereze o posibilă vinovăție a persoanei în cauză. Legătura necesară era prezentă în speță, având în vedere că dreptul de a formula o acțiune în despăgubiri decurgea din achitarea reclamantei la finalul procedurii penale; în plus, atunci când au adoptat și verificat decizia privind despăgubirea, ministrul și instanțele în cauză au trebuit să țină seama de hotărârea pronunțată la soluționarea recursului în materie penală. Prin urmare, art. 6 § 2 este aplicabil.

Concluzie: excepție preliminară respinsă (unanimitate).

c) *Fond* – Nu există o modalitate unică de a determina circumstanțele în care există o încălcare a art. 6 § 2 în contextul unei proceduri ulterioare încheierii unei proceduri penale. Lucrurile depind în mare parte de natura și contextul procedurii în cadrul căreia a fost adoptată decizia în litigiu. Totuși, în toate cazurile și independent de metoda adoptată, termenii folosiți de autoritatea care hotărăște dobândesc o importanță crucială atunci când este vorba de aprecierea compatibilității deciziei cu art. 6 § 2 și a raționamentului urmat.

În ceea ce privește natura și contextul procedurii desfășurate în cauza reclamantei, Curtea observă că achitarea acesteia nu era o achitare propriu-zisă „pe fond”. Deși în mod formal este vorba despre o achitare, rezultatul procedurii penale îndreptate împotriva reclamantei face ca aceasta să fie similară cauzelor în care a existat o încetare a urmăririi penale.

În plus, Curtea subliniază că, pentru a exista un drept la despăgubire, trebuie să fie îndeplinite criteriile specifice în temeiul art. 133 din Legea din 1988: este necesar ca solicitantul să fi fost condamnat, ca acesta să fi fost condamnat și să fi fost admisă o cale de atac tardivă, pe motiv că un fapt nou demonstrează dincolo de orice îndoială rezonabilă că s-a produs o eroare judiciară. Aceste criterii corespund, exceptând câteva diferențe lingvistice minore, celor de la art. 3 din Protocolul nr. 7, care trebuie să poată fi interpretat în concordanță cu art. 6 § 2 din Convenție. Nimic din aceste criterii nu pune în discuție nevinovăția unei persoane achitate, iar legislația în sine nu impune nicio apreciere a vinovăției penale a persoanei în cauză.

În ceea ce privește termenii utilizați de instanțele naționale, Curtea consideră că, analizați în contextul exercițiului care a trebuit realizat de instanțe în temeiul art. 133 din Legea din 1988, aceștia nu au pus în discuție achitarea reclamantei și nici nu au constituit un tratament incompatibil cu prezumția de nevinovăție a persoanei în cauză. Atunci când au examinat dacă s-a produs sau nu o „eroare judiciară”, instanțele nu au formulat comentarii cu privire la clarificarea aspectului dacă, pe baza elementelor cunoscute la momentul procedurii de apel, reclamanta trebuia sau dacă era probabil să fie achitată sau condamnată. De asemenea, acestea nu au emis comentarii privind clarificarea aspectului dacă elementele de probă indicau vinovăția reclamantei sau mai degrabă nevinovăția acesteia. În fapt, acestea au repetat în mod invariabil faptul că, dacă ar fi fost dispusă o reexaminare a cauzei, sarcina de a aprecia noile elemente ar fi revenit unui juriu.

În plus, conform dreptului englez de procedură penală, juriul are obligația, într-un proces privind un act de acuzare, să aprecieze probele acuzării și să se pronunțe cu privire la vinovăția acuzatului. Rolul curții de apel, secția penală, în cauza reclamantei a constat în a cerceta dacă condamnarea a fost întemeiată sau nu pe „baze solide” și nu de a se substitui juriului, pentru a stabili dacă, având în vedere elementele disponibile în acel moment, vinovăția persoanei în cauză fusese stabilită dincolo de orice îndoială rezonabilă. Decizia de a nu dispune o reexaminare a cauzei a scutit reclamanta de stresul și anxietatea pe care i le-ar fi

cauzat un alt proces. De altfel, persoana în cauză nu a pledat pentru reexaminarea cauzei. *High Court* și curtea de apel au făcut referire pe larg la hotărârea pronunțată de secția penală a curții de apel, pentru a analiza dacă s-a produs o eroare judiciară, și niciuna din ele nu a intenționat să formuleze concluzii autonome cu privire la deznodământul cauzei. Aceste instanțe nu au contestat concluzia secției penale, conform căreia condamnarea nu era întemeiată pe baze solide și nici nu au lăsat să se înțeleagă că secția respectivă a curții de apel nu a apreciat corect probele care i-au fost aduse la cunoștință. Au acceptat ca atare constatările acesteia și s-au bazat pe ele, fără să le modifice și fără să le reevalueze, pentru a stabili dacă erau îndeplinite criteriile prevăzute la art. 133.

Concluzie: neîncălcare (unanimitate).

Assanidze împotriva Georgiei (MC) – 71503/01

Hotărârea din 8.04.2004 (MC)

Art. 6

Art. 6 § 1

Accesul la o instanță

Refuzul unei entități teritoriale de a pune în executare o decizie de achitare emisă de autoritatea centrală: *încălcare*

În fapt – Reclamantul a fost primar al capitalei Republicii Autonome Adjaria („RA Adjaria”), precum și deputat în Consiliul Suprem al acestei republici, care face parte integrantă din teritoriul Georgiei. În 1994, acesta a făcut obiectul unei prime condamnări penale. Acesta a fost încarcerat în arestul Ministerului Securității al RA Adjaria. În octombrie 1999, Președintele Georgiei l-a grațiat, pronunțând o suspendare simplă în privința pedepsei de doi ani pe care o mai avea de executat. Curtea Supremă a RA Adjaria a declarat nulitatea actului prezidențial, dar această decizie a fost la rândul ei anulată de Curtea Supremă a Georgiei. Reclamantul, care a fost menținut în arest de către autoritățile locale ale RA Adjaria după grațierea prezidențială, a făcut obiectul unei a doua proceduri penale, în cadrul căreia a fost arestat preventiv începând din decembrie 1999. A fost condamnat la 12 ani de închisoare de către Curtea Supremă a RA Adjaria în octombrie 2000. Acesta a formulat recurs. În ianuarie 2001, Curtea Supremă a Georgiei, instanța de casație în raport cu Curtea Supremă a RA Adjaria, a casat hotărârea și a pronunțat achitarea persoanei în cauză. Prin decizie, definitivă și care nu era susceptibilă de a fi atacată cu recurs, s-a dispus repunerea imediată în libertate a acestuia. Această decizie nu a fost pusă în executare. Numeroasele demersuri întreprinse de puterea centrală georgiană pe lângă autoritățile locale competente ale RA Adjaria pentru a obține liberarea imediată a reclamantului și pentru a denunța ilegalitatea menținerii sale în arest nu au avut niciun rezultat. Un raport al unei comisii de anchetă a Parlamentului Georgiei a contestat legalitatea grațierii prezidențiale și a achitării în cauză. Parchetul General al Georgiei a respins cererea părții civile vizând redeschiderea procedurii în cauza reclamantului și reexaminarea acesteia în lumina concluziilor raportului respectiv. Aceste concluzii nu constituiau circumstanțe noi care puteau justifica repunerea pe rol a cauzei. Președintele Curții Supreme a Georgiei a contestat aceste concluzii și a deplâns faptul că comisia parlamentară cedase presiunilor politice într-o cauză judiciară. Acesta a declarat că se va adresa Curții de la Strasbourg pentru a decide cu privire la aspectul menținerii în detenție, după achitarea sa. Atunci când Curtea a pronunțat hotărârea, reclamantul era încă încarcerat în arestul Ministerului Securității al RA Adjaria.

În drept – Art. 6 § 1: având în vedere că executarea unei hotărâri face parte integrantă din proces, protecția art. 6 nu încetează odată cu pronunțarea deciziei de achitare. Administrația în ansamblul său constituie un element al statului de drept, interesul său identificându-se așadar cu cel al unei bune administrări a justiției. Dacă administrația unui stat ar putea refuza sau omite să asigure punerea în executare a unei decizii de achitare, sau chiar să întârzie sau să nu facă acest lucru, garanțiile prevăzute de art. 6 de care a beneficiat persoana achitată anterior, în timpul etapei judiciare a procedurii, ar deveni parțial iluzorii. În speță, neexecutarea timp de mai mult de trei ani a hotărârii prin care s-a pronunțat achitarea reclamantului și s-a dispus liberarea acestuia – hotărâre judecătorească definitivă și executorie – a anulat orice efect util al dispozițiilor art. 6 § 1.

Concluzie: încălcare (paisprezece voturi la trei).

Boulois împotriva Luxemburgului (MC) – 37575/04

Hotărârea din 3.04.2012 (MC)

Art. 6

Art. 6 § 1

Drepturi și obligații cu caracter civil

Refuzuri repetate ale comisiei unui penitenciar de a acorda permisiunea de ieșire din penitenciar unei persoane private de libertate, decizii ce nu sunt susceptibile de atac în fața unei instanțe administrative: *neîncălcare*

În fapt – Reclamantul a fost condamnat la 15 ani de închisoare. Între 2003 și 2006, acesta a depus șase cereri pentru a obține permisiunea de ieșire („*congé pénal*”), motivate în special de intenția sa de a îndeplini formalități administrative și de a urma cursuri pentru obținerea unor diplome. Toate cererile sale au fost respinse de comisia penitenciarului. Persoana în cauză a contestat primele două decizii de respingere a cererilor sale printr-o acțiune în anulare introdusă în fața instanței administrative, care și-a declarat lipsa de competență pentru soluționarea acestuia. Instanța superioară administrativă a confirmat această hotărâre.

Prin hotărârea din 14 decembrie 2010, o Cameră a Curții a concluzionat, cu patru voturi la trei, că a fost încălcat art. 6 § 1, pe motiv că, deoarece instanțele administrative nu s-au pronunțat asupra temeiniciei acțiunii în anulare, absența oricărei decizii pe fond a golit de substanță controlul instanței administrative asupra deciziilor comisiei penitenciarului. În plus, legislația în vigoare nu prevede nicio altă cale de atac pentru o persoană private de libertate.

În drept – Art. 6 § 1: Nu intră în discuție latura penală a art. 6 § 1, contenciosul penitenciar nu privește, în principiu, temeinicia unei „acuzății în materie penală”. Așadar, Curtea trebuie să analizeze dacă reclamantul dispunea de un „drept cu caracter civil”, pentru a putea aprecia dacă garanțiile procedurale prevăzute la art. 6 § 1 erau aplicabile litigiului având ca obiect cererile sale de a obține permisiunea de ieșire. În primul rând, este necesar să se determine dacă persoana în cauză dispunea de un „drept” la permisiunea de ieșire. Legea internă definește permisiunea de ieșire ca o autorizație de a părăsi unitatea penitenciară, fie pe durata unei părți a zilei, fie pe durata unor perioade de 24 de ore. Este vorba despre un „avantaj” care „poate fi acordat” în anumite circumstanțe persoanelor private de libertate. În mod clar, legiuitorul a avut intenția de a crea un privilegiu care nu implica o cale de atac. Autoritățile competente au o putere discreționară în ceea ce privește acordarea permisiunii chiar dacă persoanele private de libertate îndeplinesc formal criteriile impuse. În ceea ce privește chestiunea interpretării legislației de către instanțele interne, instanțele administrative s-au declarat lipsite de competență pentru a examina acțiunea în anulare introdusă de reclamant. Astfel, reclamantul nu se poate pretinde a fi, în mod credibil, titularul unui „drept” recunoscut în ordinea juridică internă.

Pe de altă parte, deși Curtea a recunoscut scopul legitim al unei politici de reinserție socială progresivă a persoanelor condamnate la pedepse cu închisoarea, nici Convenția, nici protocoalele sale nu prevăd în mod expres dreptul la permisiunea de ieșire. Același lucru este valabil și în temeiul unui eventual principiu de drept internațional. În definitiv, nu există niciun consens în cadrul statelor membre cu privire la statutul și modalitățile de acordare a permisiunii de ieșire. În orice caz, statul pârât este departe de a fi dezinteresat de reinserția persoanelor private de libertate, după cum o demonstrează permisiunea de ieșire și reforma legislativă în curs în privința executării pedepselor.

Având în vedere ansamblul considerentelor precedente, revendicările reclamantului nu vizează un „drept” recunoscut de dreptul luxemburghez sau de Convenție. În consecință, art. 6 nu este aplicabil.

Concluzie: neîncălcare (cincisprezece voturi la două).

Bykov împotriva Rusiei (MC) - 4378/02

Hotărârea din 10.03.2009 (MC)

Art. 6

Art. 6 § 1

Proces echitabil

Utilizarea la proces a unor probe obținute prin intermediul unei operațiuni secrete:
neîncălcare

În fapt – Reclamantul era un important om de afaceri și deputat în Parlamentul regional. În 2000, el i-ar fi ordonat lui V., o persoană din anturajului acestuia, să îl asasineze pe S., fostul său partener. V. nu a pus planul în execuție, l-a denunțat pe reclamant Serviciului Federal de Securitate (FSB) și a predat arma pe care pretinde că a primit-o de la reclamant. La scurt timp, FSB și poliția au desfășurat o operațiune secretă în vederea obținerii de probe pentru a verifica dacă reclamantul a dorit într-adevăr să aranjeze asasinarea lui S. Poliția a înscenat descoperirea a două cadavre la domiciliul lui S. și a anunțat oficial în mass-media ca una dintre victime a fost identificată ca fiind S. La instrucțiunile poliției, V. l-a vizitat pe reclamant la domiciliul acestuia, s-a angajat într-o conversație cu acesta și a declarat ca a comis asasinatul. Pentru a dovedi că și-a îndeplinit misiunea, i-a dat reclamantului mai multe obiecte luate de la S. V. avea ascuns asupra sa un dispozitiv de emisie radio, iar un polițist aflat afară primea și înregistra ceea ce era transmis. Poliția a obținut astfel o înregistrare de 16 minute a dialogului dintre V. și reclamant. A doua zi, domiciliul reclamantului a fost percheziționat. Obiectele care îi fuseseră date de V. au fost confiscate. Reclamantul a fost plasat în arest preventiv. Au fost desemnați doi experți în lingvistică pentru a studia înregistrarea conversației dintre reclamant și V. Aceștia au considerat că V. dovedea subordonare față de reclamant, că nu exista niciun indiciu că acesta din urmă nu credea mărturisirea crimei de către V. și că reclamantul l-a interogată insistent pe V. cu privire la detaliile tehnice ale executării misiunii acestuia. În 2002, reclamantul a fost condamnat la 6 ani și 6 luni de închisoare pentru complicitate la omor și asociere infracțională în vederea dobândirii, deținerii și folosirii armelor de foc. A fost liberat condiționat cu un termen de încercare de cinci ani. Această condamnare a fost confirmată în recurs.

În drept – Art. 6 § 1: Reclamantul a avut posibilitatea de a denunța metodele utilizate de poliție, în cursul dezbaterilor în contradictoriu, atât în primă instanță, cât și în recurs. Acesta a putut susține așadar că probele acuzației au fost obținute ilegal și că înregistrarea în litigiu a fost interpretată greșit. Instanțele interne au examinat fiecare din aceste argumente în detaliu și le-au respins, punct cu punct, prin decizii motivate. În plus, pentru condamnarea reclamantului, instanța internă nu s-a bazat exclusiv pe înregistrarea în litigiu și pe elemente materiale obținute datorită operațiunii secrete. În fapt, declarația inițială a lui V. a constituit elementul cheie pentru acuzație. Aceasta fusese făcută de V. înainte de operațiunea secretă și independent de aceasta, în calitatea sa de persoană particulară și nu de informator al poliției. În plus, V. și-a reiterat declarațiile incriminatorii în cursul interogatoriilor ulterioare și al confruntării cu reclamantul din etapa instrumentării cazului. Faptul că V. nu a făcut obiectul unui contra-interogatoriu la proces nu este imputabil autorităților, care au întreprins toate măsurile necesare, solicitând în special asistența Interpolului, pentru a stabili unde se afla acesta și pentru a-l aduce la proces. Reclamantul a avut posibilitatea de a-l interoga pe V. cu privire la esențialul declarațiilor incriminatorie ale acestuia în timpul confruntării. În plus, avocatul reclamantului a acceptat în mod expres ca depozițiile făcute de V. în stadiul

instrumentării să fie citite în ședință publică. Instanța de judecată a procedat la o examinare riguroasă a condițiilor în care V. și-a retractat ulterior declarațiile incriminatorii și a concluzionat, expunându-și motivele, că retractarea nu era credibilă. În fine, unele indicii, în special numeroase mărturii care au confirmat existența unui conflict de interese între reclamant și S., s-au coroborat cu declarațiile incriminatorii ale lui V. Declarațiile reclamantului, înregistrate în secret, nu au fost făcute sub nicio formă de constrângere, nu au fost luate în considerare direct de instanțele interne, care s-au bazat mai degrabă pe expertiza la care au suspus înregistrarea, și au fost coroborate de o serie de probe materiale. Având în vedere garanțiile acordate la aprecierea admisibilității și a fiabilității elementelor de probă în cauză, la natura și gradul pretinsei constrângeri, precum și la utilizarea elementelor obținute prin intermediul operațiunii secrete, procedura desfășurată în cauza reclamantului, considerată în ansamblul său, nu a încălcat cerințele unui proces echitabil.

Concluzie: neîncălcare (unsprezece voturi la șase).

Cooper împotriva Regatului Unit (MC) - 48843/99

Hotărârea din 16.12.2003 (MC)

Art. 6

Art. 6 § 1

Instanță imparțială

Instanță independentă

Independența și imparțialitatea unei curți marțiale: *neîncălcare*

În fapt – Reclamantul, care efectua serviciul militar în cadrul forțelor aeriene britanice (*Royal Air Force* – „RAF”), a fost condamnat pentru furt de către o curte marțială regională, alcătuită dintr-un președinte permanent, doi ofițeri cu grad inferior și un *judge advocate*. Președintele și ceilalți doi ofițeri nu aveau pregătire juridică, dar primiseră un document de informare, care cuprindea instrucțiuni detaliate cu privire la modul în care trebuiau să se comporte. În calitate de ofițeri ai forțelor aeriene, aceștia făceau obiectul unor rapoarte de evaluare din partea superiorilor ierarhici, dar aceste rapoarte nu aveau legătură cu deciziile lor judiciare. *Judge advocate*, un civil cu pregătire juridică, asigură buna desfășurare a procesului și pronunță hotărâri obligatorii cu privire la aspecte de drept și procedurale. Acesta nu participă la deliberări și nici la votul asupra verdictului. Autoritatea de control, care revizuieste automat toate verdictele de vinovăție și toate pedepsele, a informat reclamantul că nici verdictul și nici pedeapsa pronunțate nu vor fi modificate. Apelul reclamantului în fața curții marțiale de apel a fost respins.

În drept – Art. 6 § 1: în hotărârea *Findlay*, Curtea a concluzionat că îngrijorarea reclamantului cu privire la independența și imparțialitatea curții marțiale convocate înainte de intrarea în vigoare a Legii din 1996 privind forțele armate era justificată în mod obiectiv, principala preocupare privind rolul jucat în procedură de „ofițerul care a făcut convocarea”. Ulterior, în cauza *Morris*, Camera a considerat că Legea din 1996 a răspuns în mare măsură acestor preocupări, că modalitatea de desemnare a membrilor curții marțiale nu aducea atingere independenței curții marțiale, precum și că președintele permanent și *judge advocate* constituiau garanții importante. Totuși, Camera a concluzionat că aceste garanții nu erau suficiente pentru a exclude riscul exercitării unor presiuni externe asupra celorlalți membri ai instanței. De asemenea, a constatat că rolul autorității de control venea în întâmpinarea principiului conform căruia o hotărâre obligatorie pronunțată de o instanță nu poate fi modificată de o autoritate nejudiciară. În speță, Marea Cameră a cercetat dacă existau motive valabile pentru a se abate de la aceste concluzii, ținând seama totodată de informațiile și elementele care nu au fost prezentate în fața Camerei în cauza *Morris* și de care dispune în prezent.

a) Instanțe militare – Nimic din dispozițiile art. 6 nu interzice, în principiu, ca instanțele militare să judece membrii forțelor armate acuzați de săvârșirea unor infracțiuni. Prin urmare, în fiecare cauză în parte trebuie să se stabilească dacă îndoielile privind independența și imparțialitatea unei anumite curți marțiale pot fi considerate justificate în mod obiectiv.

b) Autoritatea superioară, autoritatea de trimitere în judecată și funcționarii administrativi ai curții – În vreme ce autoritatea superioară hotărăște dacă este necesar să trimită o cauză autorității de trimitere în judecată, aceasta din urmă este cea care stabilește dacă este necesar

sau nu să fie începută ancheta penală. Autoritatea superioară nu are alt rol în materie de cercetare penală și nu este relevant dacă aceasta are sau nu competențe juridice sau dacă există un raport ierarhic între aceasta și comandantul acuzatului. Directorul autorității de trimitere în judecată și colaboratorii săi au pregătire juridică, iar decizia de a începe ancheta penală este adoptată în funcție de criterii juridice comparabile cu cele aplicate în materie civilă. Deși șeful autorității de trimitere în judecată este, de asemenea, Directorul Serviciului Juridic al RAF, acesta nu trebuie să răspundă decât în fața *Attorney General* și nu face obiectul unor rapoarte privind activitățile sale specifice de natură penală. În plus, nu există legături ierarhice sau profesionale între autoritatea superioară și autoritatea de trimitere în judecată. În cele din urmă, deși este adevărat că funcționarii administrativi sunt ofițeri ai RAF, aceștia sunt independenți de autoritatea superioară și de autoritatea de trimitere în judecată, funcțiile lor sunt de natură administrativă în esență și nu au decât o marjă de manevră redusă în materie de selectare a membrilor curții marțiale. În consecință, argumentele prezentate de reclamant nu contestă în niciun fel concluziile pronunțate în cauza *Morris* în ceea ce privește autenticitatea separării funcțiilor de trimitere în judecată, convocare și decizie în cadrul procedurii curții marțiale, reglementată de Legea din 1996.

c) Membrii curții marțiale – i. *Judge advocate* este un civil dotat cu competențe juridice, a cărui independență nu este contestată de reclamant; prezența acestuia și rolul central pe care îl joacă în procedură constituie una dintre cele mai importante garanții de independență. ii. Președintele permanent al curților marțiale este un ofițer cu rang înalt, care ocupă o funcție cu normă întregă un anumit număr de ani înainte de a ieși la pensie și care, prin urmare, nu se așteaptă la o promovare, ceea ce îi demonstrează independența; în plus, faptul că nu are competențe juridice nu aduce atingere independenței sale, deoarece *judge advocate* este cel care pronunță hotărâri judecătorești obligatorii. Președinții permanenți fac obiectul unor rapoarte de evaluare, nu fără a genera preocupări, dar aceste rapoarte nu privesc hotărârile lor judecătorești; în fine, deși inamovibilitatea lor nu este prevăzută în mod expres, aceștia nu au de ce să se teamă de o destituire și niciun președinte permanent nu a fost demis niciodată din funcție. iii. În ceea ce privește membrii ordinari, dacă natura *ad-hoc* a desemnării lor și rangul lor relativ inferior nu aduc atingere în sine independenței lor, acești factori arată clar necesitatea unor garanții deosebit de convingătoare pentru a asigura că nu se exercită presiuni externe asupra acestor ofițeri. În această privință, protecția pe care o oferă președintele permanent și *judge advocate*, normele de selectare a membrilor și jurământul depus de aceștia, dreptul inculpatului de a recuza orice membru, confidențialitatea deliberărilor, regula care impune ca membrul cu rangul cel mai mic să își exprime primul opinia și posibilitatea de a trimite în judecată pentru împiedicarea bunei funcționări a justiției constituie garanții importante. În plus, Marea Cameră a considerat că nu se justifică să se abată de la concluzia pronunțată de Cameră în cauza *Morris*, conform căreia aceste garanții nu erau suficiente pentru a exclude riscul exercitării unor presiuni exterioare asupra membrilor ordinari. În primul rând, în ceea ce privește lipsa pregătirii lor juridice, faptul că magistrați fără formare profesională juridică își desfășoară activitatea într-o instanță nu contravine în sine art. 6 și, având în vedere rolul cheie pe care îl are *judge advocate*, independența membrilor ordinari nu este compromisă de lipsa lor de pregătire juridică. În al doilea rând, documentul de informare, care descrie detaliat natura și limitele rolului membrilor, reprezintă o garanție suplimentară de care Camera nu luase cunoștință. În al treilea rând, s-a precizat că membrii ordinari nu pot face obiectul unui raport cu privire la deciziile lor judiciare; de altfel, interdicția impusă membrilor de a divulga orice opinie sau vot exprimat constituie un obstacol practic în redactarea unui astfel de raport.

d) Autoritatea de control – Curtea își exprimă îngrijorarea referitoare la o procedură care abilitează o autoritate nejudiciară să modifice concluziile pronunțate de un organ judiciar, dar constată că hotărârea definitivă este pronunțată tot de un organ judiciar, și anume curtea marțială de apel. În circumstanțele speței, rolul autorității de control nu a încălcat principiul

care impune ca hotărârea obligatorie pronunțată de o instanță să nu poată fi modificată de o autoritate nejudiciară.

Având în vedere ansamblul circumstanțelor, îndoielile reclamantului privind independența și imparțialitatea curții marțiale care l-a judecat nu erau justificate în mod obiectiv.

Concluzie: neîncălcare (unanimitate).

Dayanan împotriva Turciei - 7377/03
Hotărârea din 13.10.2009 (Secția a II-a)

Art. 6

Art. 6 § 3 lit. c)

Apărare cu asistența unui avocat

Privarea de asistența unui avocat a unei persoane aflată în arest preventiv care făcuse uz de dreptul său de a păstra tăcerea: *încălcare*

În fapt – În 2001, reclamantul a fost reținut și arestat preventiv în cadrul unei operațiuni desfășurate împotriva unei organizații armate ilegale, Hizbullah („Partidul lui Dumnezeu”). Acesta a fost informat cu privire la dreptul său de a beneficia de un avocat pe perioada arestului preventiv și de dreptul său de a păstra tăcerea, ceea ce a și ales să facă. Acesta a fost arestat preventiv și acuzat pentru apartenență la organizația Hizbullah. Curtea de Siguranță a Statului l-a condamnat la 12 ani și 6 luni de închisoare. Curtea de Casație a confirmat hotărârea atacată.

În drept – Art. 6 § 1 și art. 6 § 3 lit. c): invocând aceste dispoziții, reclamantul se plânge că nu a beneficiat de asistența unui avocat în perioada de arest preventiv. În conformitate cu normele internaționale general recunoscute, pe care Curtea le acceptă și care constituie cadrul jurisprudenței sale, un acuzat trebuie, din momentul în care este privat de libertate, să poată beneficia de asistența unui avocat, independent de interogatoriile la care este supus. În fapt, echitatea procedurii impune ca acuzatul să poată obține gama completă de servicii aferente asistenței juridice. În această privință, discutarea cauzei, organizarea apărării, colectarea de probe favorabile acuzatului, pregătirea pentru interogatorii, susținerea acuzatului aflat în suferință și controlarea condițiilor de detenție sunt elemente fundamentale ale apărării, pe care avocatul trebuie să le exercite liber. În speță, nu s-a contestat faptul că reclamantul nu a beneficiat de asistența unui avocat în perioada arestului său preventiv, deoarece legea în vigoare în perioada relevantă împiedica acest lucru. În sine, o astfel de restricție sistematică, pe baza dispozițiilor legale relevante, este suficientă pentru a constata o încălcare a cerințelor art. 6 din Convenție, chiar dacă reclamantul a păstrat tăcerea în cursul arestului preventiv.

Concluzie: încălcare (unanimitate).

Edwards și Lewis împotriva Regatului Unit (MC) - 39647/98 și 40461/98
Hotărârea din 27.10.2004 (MC)

Art. 6

Art. 6 § 1

Proces echitabil

Nedivulgarea de către procuror, în numele interesului public, a unor elemente care se puteau dovedi relevante pentru apărare în cazul unei „provocări”: *încălcare*

În fapt – Primul reclamant a fost condamnat pentru încălcarea legislației privind stupefiantele, după ce a fost arestat în compania un agent de poliție sub acoperire. Având în vedere că a fost singura persoană inculpată, acesta suspectează că ceilalți participanți la infracțiune că erau agenți de poliție infiltrați sau informatori care au acționat conform instrucțiunilor poliției. Înainte de începerea procesului, acuzarea a informat apărarea că o cerere de autorizare a nedivulgării anumitor probe fusese formulată în cadrul unei proceduri necontradictorii. Fără să audieze apărarea, judecătorul care a examinat probele în cauză a concluzionat că acestea nu ar fi de niciun ajutor pentru apărare și că existau motive reale de interes public care justificau nedivulgarea acestora. Instanța de fond a confirmat această decizie, după ce a ascultat observațiile prezentate de avocatul apărării. Ulterior, aceasta a fost sesizată cu o cerere vizând excluderea mărturiei agentului de poliție sub acoperire menționat, pe motiv că reclamantul săvârșise infracțiunea de care era acuzat ca urmare a unei provocări. Cererea a fost respinsă. Reclamantul a formulat recurs împotriva hotărârii de condamnare, dar a fost respins de curtea de apel, care a examinat elementele nedivulgate.

Al doilea reclamant, care a fost condamnat pentru furnizarea la comandă a unor bancnote false, s-a apărat, de asemenea, în cadrul procesului său, afirmând că fusese atras într-o capcană de agenți de poliție sub acoperire sau de informatori ai poliției. După ce a ascultat, în cadrul unei proceduri necontradictorii, o cerere a acuzației pentru obținerea unei autorizații, în numele interesului public, de a nu divulga anumite probe relevante, judecătorul a considerat că nu se impunea divulgarea elementelor în litigiu. De asemenea, a respins o cerere a apărării de excludere a mărturiilor făcute de agenții de poliție infiltrați. În consecință, reclamantul a ales să pledeze vinovat.

În drept – Art. 6 § 1: Guvernul, care solicitase trimiterea cauzei în fața Marii Camere, a precizat că nu dorea să continue procedura și a declarat că s-ar mulțumi cu o simplă confirmare din partea Marii Camere a hotărârii pronunțate de Cameră. Neidentificând niciun motiv pentru a se abate de la constatările Camerei, Marea Cameră a concluzionat că art. 6 § 1 a fost încălcat pentru motivele enunțate de Cameră.

[Rezumatul hotărârii Camerei – Cerințele unui proces echitabil exclud utilizarea de probe obținute în urma unei provocări. Deși în dreptul englez provocarea nu constituie un mijloc de apărare de fond, acesta obligă instanța fie să pronunțe încetarea procesului penal pentru abuz de procedură, fie să elimine probele obținute astfel. Având în vedere că îi este imposibil să stabilească dacă, în cazul reclamanților, a existat o provocare contrară art. 6, deoarece nu au fost divulgate informațiile relevante, este esențial pentru Curte să examineze procedura în cadrul căreia s-a pronunțat o hotărâre cu privire la acuzația de provocare, în fiecare din cele două cauze, pentru a verifica dacă dreptul la apărare a fost protejat în mod corespunzător. În afară de respectarea principiilor contradictorialității și egalității armelor, art. 6 impune ca Ministerul Public să informeze apărarea cu privire la toate elementele de probă relevante.

Dreptul la divulgarea probelor relevante nu este absolut și sunt legitime doar măsurile care restrâng dreptul la apărare care sunt absolut necesare. În plus, orice dificultăți cauzate apărării trebuie să fie contrabalansate suficient de procedura urmată. Aceasta trebuie să îndeplinească pe cât posibil cerințele privind asigurarea caracterului contradictoriu și a egalității armelor și să fie însoțită de garanții adecvate. În cauza *Jasper* (hotărârea din 16 februarie 2000), Curtea a hotărât că faptul că instanța de fond, care cunoștea pe deplin problemele ridicate de proces și a fost cea care a pus în balanță interesul general și dreptul la apărare, era suficient pentru a se putea concluziona că art. 6 § 1 a fost respectat. Totuși, Curtea a apreciat că este relevant pentru cauza respectivă faptul că Ministerul Public nu s-a prevalat în niciun fel de elementele nedivulgate și că, în plus, acestea nu au fost aduse niciodată la cunoștința juriului. În speță, dimpotrivă, elementele nedivulgate se raportau sau ar fi putut să fie legate de o chestiune de fapt soluționată de instanța de fond. Cererile de excludere a anumitor probe obținute în urma provocării aveau o importanță decisivă, deoarece admiterea acestora ar fi determinat încetarea procesului penal și este posibil ca elementele nedivulgate să fi privit fapte legate de aceste cereri. Având în vedere nedivulgarea lor, apărarea nu a avut posibilitatea de a dezvolta pe deplin teza privind provocarea. În plus, în fiecare din cele două cauze, instanța care a respins această teză privind provocarea examinase deja elementele prezentate de acuzare, care ar fi putut fi pertinente pentru problema ridicată. În aceste condiții, procedura urmată în fiecare cauză nu a îndeplinit cerințele privind asigurarea caracterului contradictoriu și a egalității armelor și nu a fost însoțită de garanții capabile să protejeze interesele acuzaților.]

Concluzie: încălcare (unanimitate).

Enea împotriva Italiei (MC) - 74912/01

Hotărârea din 17.09.2009 (MC)

Art. 6

Procedură civilă

Art. 6 § 1

Accesul la o instanță

Proces echitabil

Accesul la o instanță pentru a contesta drepturile cu caracter civil ale unui deținut repartizat într-un sector al închisorii cu un nivel ridicat de securitate: *încălcare*

În fapt – Reclamantul a fost condamnat la 30 de ani de închisoare, în special pentru că era membru al unei organizații criminale de tip mafiot. În august 1994, având în vedere pericolul pe care îl reprezenta reclamantul, Ministerul Justiției a adoptat un ordin prin care dispunea ca acesta să fie supus, timp de un an, unui regim special de detenție, prevăzut la art. 41 *bis* alin. (2) din Legea privind administrația penitenciarelor, atunci când acest lucru era necesar din motive de ordine și siguranță publică. Ordinul prevedea diverse restricții în ceea ce privește vizitele, activitățile și controlul corespondenței. Aplicarea regimului special a fost prelungită până la sfârșitul anului 2005, prin 19 ordonanțe, fiecare valabilă pentru o perioadă limitată. Reclamantul a atacat de mai multe ori în fața instanței competente cu aplicarea pedepselor, care a hotărât, de trei ori, să micșoreze unele din restricțiile care i-au fost impuse. Una dintre căile de atac a fost declarată inadmisibilă pe motiv că perioada de aplicare a ordinului expirase și că, prin urmare, reclamantul nu mai avea niciun interes ca actul normativ să fie examinat. În cele din urmă, instanța a dispus revocarea regimului special și, în martie 2005, reclamantul a fost plasat într-un sector cu un nivel ridicat de securitate, unde anumiți deținuți foarte periculoși sunt ținuți separat de ceilalți deținuți. Decizia de plasare în acest sector nu poate fi contestată în sine.

Reclamantul suferă de mai multe patologii, care l-au obligat să utilizeze un scaun cu rotile. Din iunie 2000 până în februarie 2005, acesta și-a executat pedeapsa în secția de servicii medicale a închisorii, destinată deținuților supuși unui regim special de detenție. În octombrie 2008, instanța competentă cu aplicarea pedepselor a dispus suspendarea executării pedepsei cu închisoarea ca urmare a stării sale de sănătate. De atunci, acesta este arestat la domiciliu.

În drept – Art. 6 § 1: a) *Cu privire la restricțiile aplicate dreptului de acces la o instanță în cursul perioadei de aplicare a regimului special de detenție* – Un deținut supus unui regim special de detenție dispune de zece zile, începând cu data comunicării ordinului ministrului, pentru a depune o plângere, fără efect suspensiv, în fața instanței competente cu aplicarea pedepselor. Aceasta din urmă trebuie, la rândul său, să se pronunțe în termen de zece zile, termen stabilit ținând seama, pe de o parte, de gravitatea efectelor regimului special asupra drepturilor deținutului și, pe de altă parte, de validitatea limitată în timp a deciziei atacate. Instanța a respins una din căile de atac ale reclamantului la peste patru luni de la introducerea acestuia, pe motiv că ordinul în litigiu era abrogat. Astfel, absența oricărei decizii pe fond a golit de substanță controlul exercitat de instanță asupra ordinului respectiv.

Concluzie: încălcare (unanimitate).

b) *Cu privire la restricțiile aplicate dreptului de acces la o instanță în cursul perioadei de plasare în sectorul cu un nivel ridicat de securitate*

i. *Admisibilitate*: nu intră în discuție latura penală a art. 6 § 1, contenciosul penitenciar nevizând, în principiu, temeinicia unei „acuzații în materie penală”. În schimb, chestiunea accesului la o instanță competentă să soluționeze plasarea într-un sector cu nivel ridicat de securitate, precum și restricțiile de care ar putea să fie însoțită aceasta, trebuie să fie analizată din perspectiva laturii civile a art. 6 § 1. Majoritatea restricțiilor pe care pretinde că le-a suferit reclamantul privesc o serie de drepturi pe care Consiliul Europei le-a recunoscut deținuților prin intermediul Regulilor penitenciare europene, precizate într-o recomandare a Comitetului de Miniștri. Deși aceasta din urmă nu este obligatorie din punct de vedere juridic pentru statele membre, marea lor majoritate recunosc deținuților mare parte din drepturile la care face referire aceasta și prevăd căi de atac împotriva măsurilor care le restrâng. Rezultă că, în speță, se poate vorbi de existența unei „conestații privind drepturile”. În plus, unele din restricțiile pretinse de reclamant, precum cele vizând contactul cu familia sa și cele care au consecințe patrimoniale țin cu siguranță de drepturile unei persoane și, prin urmare, au un caracter civil. Astfel, este indispensabil ca un stat să păstreze o marjă de manevră în ceea ce privește mijloacele prin care să asigure securitatea și ordinea în contextul dificil al sistemului penitenciar. Dar orice restricție care afectează drepturile cu caracter civil ale unei persoane trebuie să poată fi contestată în cadrul unei proceduri judiciare, având în vedere natura limitărilor, cât și cea a repercusiunilor pe care le pot genera acestea. Astfel se poate realiza un echilibru just între, pe de o parte, luarea în considerare a constrângerilor mediului penitenciar cu care trebuie să se confrunte statul și, pe de altă parte, protecția drepturilor deținutului. În consecință, acest capăt de cerere este compatibil *ratione materiae* cu dispozițiile Convenției, având în vedere că se referă la aspectul civil al art. 6.

Concluzie: admisibil (șaisprezece voturi la unu).

ii. *Fond*: deși este adevărat că decizia de plasare într-un sector cu nivel înalt de securitate nu poate fi contestată în sine de un deținut care ar dori să pună în discuție temeinicia acesteia, în schimb, orice limitare a unui drept cu caracter civil care afectează, de exemplu, vizitele membrilor familiei sau corespondența unui deținut, poate să facă obiectul unei căi de atac în fața instanțelor competente cu aplicarea pedepselor. Având în vedere că, în speță, decizia de plasare nu a generat nicio limitare de acest tip, chiar și eventuala absență a unei astfel de căi de atac nu ar fi putut fi considerată un refuz al accesului la o instanță.

Concluzie: neîncălcare (unanimitate).

Ezeh și Connors împotriva Regatului Unit (MC) - 39665/98 și 40086/98
Hotărârea din 9.10.2003 (MC)

Art. 6

Art. 6 § 1

Acuzație în materie penală

Aplicabilitatea art. 6 la o procedură disciplinară penitenciară: *art. 6 aplicabil*

Art. 6 § 3 lit. c)

Dreptul la apărare cu asistența unui avocat

Refuzul de a autoriza reprezentarea unor deținuți de către un avocat în cadrul unor proceduri disciplinare: *încălcare*

În fapt – În timp ce își executau pedeapsa cu închisoarea, reclamanții au fost acuzați de infracțiuni în temeiul regulamentului penitenciar. Primul reclamant a fost acuzat că a amenințat cu moartea agentul acestuia de probațiune, iar celui de-al doilea i s-a imputat săvârșirea unor acte de violență asupra unui gardian al penitenciarului. Cererile reclamanților pentru obținerea autorizației de a fi reprezentați de un avocat în timpul prezentării lor în fața directorului penitenciarului au fost respinse de acesta din urmă. Reclamanții au fost declarați vinovați și au primit 40 de zile și, respectiv, 7 zile suplimentare de detenție. Ulterior, li s-a refuzat permisiunea de a solicita un control judiciar.

În drept – Art. 6 § 3 lit. c): a) *Aplicabilitate* – Este necesară aplicarea criteriilor enunțate în hotărârea *Engel și alții împotriva Țărilor de Jos*, ținând totodată seama în mod corespunzător de contextul penitenciar. Argumentul Guvernului, conform căruia anularea competenței directorilor de penitenciare de a aplica zile suplimentare de detenție ar submina disciplina penitenciară, nu este convingător pentru Curte: acesta nu a explicat de ce toate celelalte sancțiuni disponibile – care s-au diversificat de atunci – nu ar avea un efect comparabil în ceea ce privește menținerea eficienței sistemului disciplinar în penitenciare. Guvernul nu a demonstrat suficient în ce constau diferențele materiale dintre necesitățile disciplinare din penitenciarele din Scoția, în care a fost suspendată acordarea de zile suplimentare, și aceleași necesități din penitenciarele din Anglia și Țara Galilor. În plus, obstacolele de ordin practic (constrângeri administrative și financiare, precum și întârzieri în pronunțarea hotărârilor) create de noul sistem, care a fost introdus ca urmare a hotărârii pronunțate de Cameră în speță, nu pot împiedica în sine aplicarea art. 6.

Infracțiunile în cauză erau considerate drept disciplinare în dreptul intern. Cu toate acestea, natura infracțiunilor reprezintă un element cu o importanță mai mare atunci când trebuie să se stabilească dacă art. 6 este aplicabil. În această privință, respectivele infracțiuni privesc un grup cu un statut specific – deținuții – și nu toți cetățenii. Totuși, acest fapt nu le conferă, la prima vedere, un caracter disciplinar, ci oferă doar o indicație pertinentă. Acuzațiile disciplinare în cauză corespundeau, de asemenea, unor infracțiuni sancționate de dreptul penal și, deși faptele de care a fost acuzat reclamantul priveau un incident mai degrabă minor, care nu ar fi condus în mod necesar la un proces penal în afara mediului penitenciar, caracterul minor al infracțiunii nu poate în sine să o scoată de sub incidența art. 6. Posibilitatea teoretică a unei răspunderi cu caracter penal și disciplinar în același timp este, cel puțin, un element relevant, care pledează în favoarea unei încadrări „mixte” a infracțiunilor. În plus,

condamnările la zile suplimentare de detenție au fost pronunțate în urma unui verdict de vinovăție, cu scopul de a-i sancționa pe reclamanți pentru infracțiunile săvârșite și pentru a-i împiedica pe aceștia și pe ceilalți deținuți să comită alte infracțiuni; prin urmare, distincția stabilită de Guvern între obiectivele punitive și cele disuasive este neconvingătoare, având în vedere că aceste obiective nu se exclud reciproc și sunt considerate caracteristici ale sancțiunilor penale. Toate aceste elemente le conferă infracțiunilor un aspect care nu coincide exact cu o problemă de disciplină pură și, prin urmare, se impune folosirea celui de-al treilea criteriu, și anume natura și gradul de severitate al sancțiunilor riscate.

În dreptul intern, dreptul de a fi eliberat nu se poate naște înainte de încheierea zilelor suplimentare de detenție aplicate eventual, astfel încât temeiul legal al detenției rămâne în continuare condamnarea și pedeapsa inițiale. Cu toate acestea, în realitate, deținuții rămân în penitenciar după data la care ar fi trebuit, în mod normal, să fie eliberați, în urma unei proceduri care nu are nicio legătură juridică cu condamnarea și pedepsele inițiale. În consecință, condamnările la zile de detenție suplimentare constituie noi privări de libertate, aplicate în scop punitiv, și, așadar, aspectul garanțiilor procedurale trebuie să fie examinat din perspectiva art. 6, și nu în cadrul art. 5. În ceea ce privește privările de libertate riscate și aplicate efectiv în speță, este necesar să se presupună că acuzațiile în cauză aveau un caracter penal. Această prezumție nu poate fi contestată decât cu titlu excepțional și doar în cazul în care privările de libertate nu cauzează un „prejudiciu important”. Sancțiunea maximă care putea fi impusă era de patruzeci și două de zile suplimentare de detenție și, în speță, condamnările reclamanților la 40 de zile și, respectiv, la 7 zile suplimentare nu pot fi considerate suficient de neglijabile sau neimportante pentru a modifica natura prezumată penală a acuzațiilor aduse. Prin urmare, acestea aveau un caracter „penal” și art. 6 este aplicabil (unsprezece voturi la șase).

b) Marea Cameră subscrie la concluzia Camerei, conform căreia refuzul directorului penitenciarului de a le permite reclamanților să fie reprezentați de un avocat a determinat încălcarea art. 6 § 3.

c) Prin urmare, nu este necesar să se examineze capătul de cerere prezentat cu titlu subsidiar, conform căruia interesele justiției impuneau să li se acorde reclamanților asistență juridică gratuită în scopul procedurii în fața directorului penitenciarului.

Concluzie: încălcare (unsprezece voturi la șase).

Gäfgen împotriva Germaniei (MC) – 22978/05

Hotărârea din 1.06.2010 (MC)

Art. 6

Art. 6 § 1

Proces echitabil

Utilizarea la proces a probelor obținute prin constrângere: *neîncălcare*

În fapt – În 2002, reclamantul a provocat moartea prin sufocare a unui băiat de 11 ani și a ascuns cadavrul lângă un iaz. Acesta a solicitat o răscumpărare părinților copilului și a fost arestat la puțin timp după ce și-a însușit banii. A fost dus la o secție de poliție, unde a fost interogat pentru a afla unde se află victima. A doua zi, sperând că băiatul încă trăiește, directorul adjunct al poliției i-a ordonat unui subaltern să îl amenințe pe reclamant cu suferințe fizice și, dacă este nevoie, să îi provoace astfel de suferințe, pentru a-l face să spună unde se află copilul. Conformându-se acestor ordine, polițistul l-a amenințat pe reclamant că îi vor fi provocate suferințe grave de către o persoană special antrenată în acest scop. Zece minute mai târziu, temându-se să nu fie supus unui astfel de tratament, reclamantul a dezvăluit unde a ascuns trupul victimei. A fost apoi însoțit de polițiști la fața locului, unde au descoperit cadavrul și alte probe care îl incriminau pe reclamant, cum ar fi urme de cauciucuri lăsate de mașina acestuia. În cadrul procesului penal ulterior, instanța regională a decis că declarațiile făcute în cursul anchetei nu pot fi folosite ca probe, deoarece au fost obținute prin constrângere, cu încălcarea art. 3 din Convenția Europeană. La proces, reclamantul a recunoscut din nou că a comis un omor. Concluziile instanței se întemeiază pe această mărturie și pe alte probe, inclusiv pe cele obținute în urma declarațiilor obținute de la reclamant în cursul anchetei. În cele din urmă, reclamantul a fost condamnat la închisoare pe viață și i-au fost respinse căile de atac ulterioare, Curtea Constituțională Federală recunoscând totuși că obținerea de declarații prin șantaj în cursul anchetei a reprezentat o metodă de interogatoriu interzisă atât de dreptul intern, cât și în temeiul Convenției. În 2004, cei doi ofițeri de poliție care au fost implicați în amenințările la adresa reclamantului au fost condamnați cu suspendare pentru violență și constrângere și instigare la violență și constrângere în exercitarea atribuțiilor de serviciu și le-au fost aplicate amenzi penale de 60 de euro pe zi, timp de 60 de zile, respectiv de 120 de euro pe zi, timp de 90 de zile. În anul 2005, reclamantul a solicitat asistență juridică pentru a declanșa o acțiune în răspundere administrativă pentru traumatismul ce îi fusese produs ca urmare a metodelor de interogare folosite de poliție. Instanțele i-au respins inițial cererea, dar Curtea Constituțională Federală a anulat deciziile acestora în 2008. La data hotărârii Curții europene, procedura, care a fost trimisă în fața instanței regionale, era încă pendinte.

În drept – Art. 6 § 1: Utilizarea unor elemente de probă obținute prin metode contrare art. 3 ridică întrebări serioase cu privire la caracterul echitabil al procedurii penale. Prin urmare, Curtea trebuie să cerceteze dacă, în ansamblul său, procedura inițiată împotriva reclamantului a fost inechitabilă, ca urmare a utilizării acestor probe. În momentul începerii procesului, reclamantul a fost informat că declarațiile sale anterioare nu vor fi acceptate ca probe ale acuzării, întrucât fuseseră obținute prin constrângere. Cu toate acestea, reclamantul a recunoscut din nou omorul în cursul procesului, subliniind faptul că face această mărturisire în mod voluntar, având remușcări, și pentru a-și asuma răspunderea pentru faptele săvârșite. Prin urmare, Curtea nu are niciun motiv să presupună că persoana în cauză nu ar fi mărturisit dacă instanțele interne nu ar fi decis, la începerea procesului, excluderea probelor în litigiu. Având în vedere aceste considerente, Curtea concluzionează că, în circumstanțele cauzei reclamantului, neexcluderea de către instanțele interne a probelor obținute în urma unor

declarații obținute prin aplicarea unui tratament inuman nu a avut niciun rol în verdictul de vinovăție și pedeapsa pronunțate împotriva reclamantului, nici în caracterul general echitabil al procesului său.

Concluzie: neîncălcare (unsprezece voturi la șase).

Grives împotriva Regatului Unit (MC) - 57067/00

Hotărârea din 16.12.2003 (MC)

Art. 6

Art. 6 § 1

Instanță imparțială

Instanță independentă

Independența și imparțialitatea unei curți marțiale: *neîncălcare*

În fapt – Reclamantul, care își efectua serviciul militar în cadrul Marinei Regale Britanice, a fost găsit vinovat de către o curte marțială pentru lovire și alte violențe, infracțiune săvârșită cu intenție. Curtea era alcătuită dintr-un președinte, patru ofițeri din cadrul Marinei și un *judge advocate*. Acesta din urmă, un *barrister* (avocat pledant) din cadrul Marinei, asigură buna desfășurare a procesului și pronunță hotărâri privind aspecte de drept și procedurale, dar nu participă la deliberări și nici la votarea verdictului. Comisia Marinei a hotărât să nu modifice verdictul și pedeapsa pronunțate. Curtea Marțială de Apel a respins recursul reclamantului.

În drept – Art. 6 § 1: în hotărârea *Cooper*, Curtea a concluzionat că îndoielile reclamantului în ceea ce privește independența și imparțialitatea curții marțiale a Royal Air Force care îl judecase nu erau justificate în mod obiectiv. Or, curțile marțiale ale Marinei diferă de cele ale forțelor aeriene în privința câtorva aspecte importante. În primul rând, autoritatea de trimitere în judecată a Marinei poate desemna un procuror dintr-o listă de *barristers* ai Marinei, în uniformă, care nu fac parte din personalul acesteia. Totuși, în speță, procurorul făcea parte din personalul autorității de trimitere în judecată, precum în cauza *Cooper*. În al doilea rând, funcționarul administrativ al curților marțiale ale Marinei (*Naval Court Administration Officer* – „NCAO”) este un civil și nu un ofițer activ, ceea ce contribuie la independența și imparțialitatea procedurii în fața curții marțiale. În orice caz, NCAO îndeplinește sarcini și funcții suficient de similare celor ale omologului său din cadrul forțelor aeriene pentru a permite să se ajungă la concluzia conform căreia acesta lucrează în mod independent. În al treilea rând, nu există decât un tip de curte marțială în cadrul Marinei, în vreme ce forțele aeriene pot să convoace curți marțiale generale și curți marțiale regionale, dar acest lucru nu are nicio influență asupra independenței și imparțialității acestor instanțe. În al patrulea rând, postul de președinte permanent nu există în Marină, președintele fiind desemnat de fiecare dată când trebuie să se constituie o curte marțială a Marinei. Lipsa unui președinte permanent, care nu se așteaptă la o promovare, nu trebuie să se teamă de o concediere și nu face obiectul unor raportări cu privire la hotărârile judecătorești pe care le pronunță, privează curțile marțiale ale Marinei de un post care contribuie în mare măsură la independența unei instanțe care, în plus, este constituită *ad-hoc*. În al cincilea rând – și cel mai important – *judge advocate*, care își desfășoară activitatea în cadrul curții marțiale a Marinei, este ofițer activ al Marinei, care, atunci când nu activează la curtea marțială, îndeplinește sarcini obișnuite în cadrul acestei armate; în forțele aeriene, dimpotrivă, *judge advocate* este civil, care lucrează cu normă întreagă în echipa *Judge Advocate General*, de asemenea civilă. În special, având în vedere unele practici în vigoare la momentul faptelor în ceea ce privește rapoartele întocmite cu privire la performanțele judiciare ale *judge advocates* din cadrul Marinei, nu se poate afirma că rolul acestora constituie o garanție solidă de independență. În această privință, explicațiile Guvernului referitoare la numărul relativ scăzut de procese în fața curții marțiale care au loc în cadrul Marinei și la importanța pe care o are faptul că un ofițer al Marinei

cunoaște mediul propriu acesteia nu sunt convingătoare. Faptul că rolul central de *judge advocate* nu revine unui civil privează curțile marțiale ale Marinei de una din cele mai importante garanții de independență. În al șaselea rând, având în vedere că documentul de informare trimis membrilor curților marțiale ale Marinei este mult mai puțin exact și clar decât cel întocmit de forțele aeriene, acesta contribuie într-un mod mai puțin eficient la asigurarea independenței membrilor ordinari ai curților marțiale în raport cu influențele exterioare exercitate. Prin urmare, ținând seama de diferențele existente între sistemul forțelor aeriene și cel în vigoare la nivelul Marinei, îndoielile reclamantului privind independența și imparțialitatea curții marțiale a Marinei care l-a judecat pot fi considerate justificate din punct de vedere obiectiv. Prin urmare, procesul acestuia în fața curții marțiale a fost inequitabil.

Concluzie: încălcare (unanimitate).

Hamer împotriva Belgiei – 21861/03

Hotărârea din 27.11.2007 (Secția a II-a)

Art. 6

Art. 6 § 1

Acuzație în materie penală

Proces rezultat în urma demolării unei case construite fără autorizație: *art. 6 aplicabil*

În fapt – În 1967, părinții reclamantei au construit fără autorizație o casă de vacanță pe un teren. După decesul mamei reclamantei, actul de partajare a bunurilor cu tatăl său menționează în mod expres existența construcției și faptul că a fost înregistrată de autorități, care au perceput o taxă de înregistrare. La moartea tatălui reclamantei, actul notarial de partajare a bunurilor succesore menționa în mod expres casa ca fiind casă de vacanță și reclamanta a achitat taxele pentru dreptul de succesiune. Reclamanta a plătit anual un impozit pe proprietate, precum și un impozit pe proprietate pentru a doua reședință. Societatea cu capital public mixt de alimentare cu apă a efectuat lucrări de racordare a casei la rețea fără ca autoritățile publice să reacționeze. În 1994, poliția a întocmit două procese-verbale, primul referitor la acuzația de tăiere a arborilor aflați pe proprietate, cu încălcarea reglementărilor în domeniul forestier, iar celălalt privea acuzația de construire fără autorizație a casei în cauză, într-o regiune forestieră în care nu putea fi eliberată nicio autorizație. În 1999, reclamanta a fost citată să se prezinte în fața procurorului pentru că, pe de o parte, a continuat să dețină o reședință de week-end construită fără autorizație și, pe de altă parte, pentru că a tăiat 50 de pini, cu încălcarea legislației privind fondul forestier. Instanța penală a achitat-o. În urma apelului formulat de Ministerul Public, curtea de apel a confirmat hotărârea, în privința capului de acuzare de tăiere a arborilor. În schimb, a condamnat-o pentru deținerea unei case construite fără autorizație, în conformitate cu un decret privind organizarea amenajării teritoriului. Constatând că durata urmăririi penale depășise termenul rezonabil, curtea de apel a pronunțat o simplă declarație de vinovăție a reclamantei. Curtea de apel a dispus ca reclamanta să readucă locația la starea inițială și, prin urmare, să demoleze casa. Reclamanta a formulat recurs, dar a fost respins. Curtea de casație a considerat că readucerea locației la starea inițială nu constituia o pedeapsă, ci o măsură civilă. Casa a fost demolată prin executare silită.

În drept – Art. 6 § 1: Faptul că a fost pronunțată o simplă declarație de vinovăție împotriva reclamantei de către curtea de apel, având în vedere depășirea termenului rezonabil, nu o privează pe aceasta de calitatea de „victimă”, în măsura în care instanța menționată a dispus totodată să readucă locația la starea inițială.

Art. 6 este aplicabil sub aspect penal, măsura demolării putând fi considerată o „sanctiune” în sensul Convenției.

Deși durata procedurii pe fond nu pare nerezonabilă în sine (a durat ceva mai mult de 3 ani și jumătate pentru trei grade de jurisdicție), reclamanta a fost „acuzată” în sensul jurisprudenței, iar termenul rezonabil a început să curgă la momentul întocmirii procesului-verbal de constatare a caracterului ilegal al construcției. Prin urmare, procedura a durat între 8 și 9 ani pentru trei grade de jurisdicție, din care mai mult de 5 ani în stadiul cercetării penale, deși cauza nu prezenta o complexitate deosebită.

Concluzie: încălcare (unanimitate).

Harutyunyan împotriva Armeniei – 36549/03

Hotărârea din 28.06.2007 (Secția a III-a)

Art. 6

Art. 6 § 1

Proces echitabil

Utilizarea la proces a unor declarații obținute de la acuzat și de la martori prin tortură:
încălcare

În fapt – În 1998, reclamantul a fost înrolat în armată. În 2002, a fost condamnat la 10 ani închisoare pentru săvârșirea infracțiunii de omor asupra unui coleg militar. Instanța s-a bazat în special pe mărturiile reclamantului și ale altor doi militari, recunoscând totodată că acestea fuseseră obținute prin constrângere. Ulterior, agenții de poliție în cauză au fost condamnați la pedepse cu închisoarea pentru abuz în serviciu. Instanța a stabilit că agenții de poliție i-au lovit pe reclamant și pe cei doi martori cu un baston de cauciuc, că le-au smuls unghiile cu cleștele și i-au lovit cu bastonul peste tălpi, cauzând persoanelor în cauză leziuni cu diverse grade de gravitate. Agenții de poliție au amenințat că vor continua cu actele de tortură, obligând astfel reclamantul să mărturisească săvârșirea omorului și pe ceilalți doi militari să declare că fuseseră martori la omor. De asemenea, aceștia au amenințat victimele că se vor răzbuna dacă vor informa vreo autoritate superioară cu privire la relele tratamente. Invocând constatările de mai sus, reclamantul a atacat, fără succes, de mai multe ori hotărârea prin care a fost condamnat.

În drept – Art. 6 § 1: Mărturiile reclamantului și declarațiile incriminatorii ale martorilor au fost obținute prin constrângere. Declarațiile astfel obținute au fost utilizate ca probe, deși fusese deja stabilită aplicarea de rele tratamente în cadrul unei proceduri paralele inițiate împotriva agenților de poliție în cauză. Pentru a justifica utilizarea acestor declarații, instanțele naționale au precizat că reclamantul a mărturisit în fața anchetatorului, și nu a agenților de poliție, și că cei doi martori făcuseră declarații similare mai târziu, în cursul confruntării și la ședința de judecată. Cu toate acestea, Curtea Europeană a Drepturilor Omului nu este convinsă de această justificare. În cazul în care există probe convingătoare că o persoană a suferit rele tratamente, în special acte de violență fizică și amenințări, faptul că aceasta mărturisește – sau confirmă, în cadrul unor declarații ulterioare, mărturiile obținute prin constrângere – în fața unei alte autorități decât cea răspunzătoare pentru relele tratamente nu trebuie să genereze automat concluzia că aceste mărturii sau declarațiile ulterioare nu sunt consecința relelor tratamente sau a fricii cauzate de acestea. Instanțele naționale au dispus de numeroase probe care indică faptul că martorii au fost amenințați permanent cu noi acte de tortură și răzbunare. În plus, martorii efectuau încă serviciul militar la acel moment, ceea ce, fără îndoială, le-a sporit teama și a avut un impact asupra declarațiilor acestora, astfel cum o confirmă, de altfel, faptul că natura acestor declarații s-a schimbat fundamental după demobilizarea lor. Prin urmare, ar fi trebuit contestată serios credibilitatea declarațiilor formulate de martori în cursul acestei perioade și, în mod cert, acestea nu ar fi trebuit să fie invocate. Sub rezerva impactului declarațiilor obținute prin tortură asupra rezultatului procesului penal al reclamantului, utilizarea acestor elemente a făcut ca procesul să fie inequitabil în ansamblul său.

Concluzie: încălcare (unanimitate).

Hermi împotriva Italiei (MC) - 18114/02

Hotărârea din 18.10.2006 (MC)

Art. 6

Art. 6 § 1

Proces public

Dezbateri în fața instanțelor de fond fără prezența publicului, conform procedurii de urgență solicitate de acuzat: *neîncălcare*

Proces public

Principiul oralității dezbaterilor

Acuzat citat să se prezinte la dezbaterile în apel, dar care a absentat, autoritățile considerând că acesta a renunțat la dreptul de a fi prezent la proces: *neîncălcare*

În fapt – Urmărit penal pentru trafic de stupefiante, reclamantul a fost trimis în judecată, la solicitarea acestuia, conform procedurii de urgență. Acesta a fost condamnat în urma unor dezbateri contradictorii desfășurate în privat, în camera de consiliu. În primă instanță, acesta a participat la dezbateri împreună cu avocații săi. A fost citat să se prezinte la termenele instanței de apel, atunci când se afla în închisoare ca urmare a condamnării sale. Nu a fost prezent la primul termen al judecării apelului. Avocatul acestuia s-a opus continuării procesului în absența lui.

În drept – Art. 6 § 1: Reclamantul, asistat de doi avocați aleși, era în măsură să înțeleagă implicațiile care decurgeau din cererea sa de adoptare a procedurii de urgență, în special faptul că dezbaterile în fața instanțelor de fond se vor desfășura în privat. Având în vedere că procedura de urgență vizează accelerarea procesului penal, lipsa de publicitate nu contravine Convenției.

Reclamantul nu a fost prezent la primul termen al apelului. Cu toate acestea, prezența sa nu ar fi putut avea în speță nicio influență asupra încadrării infracțiunii pentru care era condamnat, având în vedere că *reformatio in pejus* era interzisă, iar ședința de judecată era limitată la pledoariile părților, fără prezentarea de probe sau audierea martorilor (conform procedurii de urgență). Într-adevăr, notificarea de citare la ședința în apel nu preciza faptul că era posibil ca reclamantul să fie adus în instanță în urma unei solicitări în avans. Cu toate acestea, avocații aleși de reclamant trebuie să fi știut acest lucru. Or, acesta nu s-a plâns de o lipsă de diligență din partea avocaților și aceștia nu au manifestat carențe evidente. Există și alte elemente care conduc la concluzia că reclamantul nu dorea să participe la termenul din apel, în afară de faptul că solicitarea în acest sens a fost formulată tardiv și doar de avocatul acestuia. Autoritățile au putut concluziona în mod legitim că reclamantul renunțase tacit, dar fără echivoc, la dreptul său de a participa la dezbaterile în apel.

Concluzie: neîncălcare (douăsprezece voturi la cinci).

Ismoilov și alții împotriva Rusiei - 2947/06

Hotărârea din 24.04.2008 (Secția I)

Art. 6

Art. 6 § 2

Acuzat de o infracțiune

Existența unei proceduri penale în altă țară, suficientă pentru ca art. 6 § 2 să se aplice procedurii de extrădare corespondente. *încălcare*

În fapt – Reclamanții – 12 resortisanți uzbeki și un resortisant kirghiz – au fost arestați în Rusia în iunie 2005. Statul uzbek, care afirma că aceștia au finanțat tulburările care au avut loc în luna mai 2005 în orașul uzbek Andijan, a solicitat extrădarea acestora. Reclamanții au fost menținuți în detenție în vederea extrădării lor până în martie 2007, după care au fost eliberați. În 2006, Înaltul Comisariat al Organizației Națiunilor Unite pentru Refugiați le-a acordat statutul de refugiați, considerând că toți se temeau că vor fi persecutați și torturați dacă vor fi trimiși înapoi în Uzbekistan. Autoritățile ruse au refuzat să le acorde statutul de refugiați sau azil. În fapt, un procuror general adjunct a dispus extrădarea lor în Uzbekistan, după ce s-a aflat că aceștia au „comis” acte de terorism și alte infracțiuni și că autoritățile ruse au primit din partea guvernului uzbek asigurări diplomatice, conform cărora aceștia nu vor fi torturați și nici condamnați la moarte la întoarcerea lor. Ordinele de extrădare au fost confirmate de instanțele ruse; cu toate acestea, reclamanții nu au fost extrădați, deoarece Curtea indicase adoptarea unei măsuri provizorii în temeiul art. 39 din Regulamentul Curții.

În drept – Art. 6 § 2: *Aplicabilitate* – Reclamanții nu au fost acuzați de săvârșirea niciunei infracțiuni în Rusia. Prin urmare, procedura de extrădare împotriva acestora nu privește o decizie cu privire la o acuzație în materie penală în sensul art. 6 din Convenție. Cu toate acestea, extrădarea reclamanților a fost dispusă pentru a permite trimiterea lor în judecată. Procedura de extrădare este așadar o consecință directă și un element concomitent al anchetei penale, al cărei obiect îl fac efectiv aceștia în Uzbekistan. Prin urmare, Curtea consideră că, între urmărirea penală din Uzbekistan și procedura de extrădare, există o legătură strânsă care justifică extinderea asupra acestora din urmă a domeniului de aplicare a art. 6 § 2. În plus, textul deciziilor de extrădare indică în mod clar faptul că procurorul consideră că reclamanții sunt „vinovați de săvârșirea de infracțiuni”, ceea ce este suficient în sine pentru a genera aplicarea art. 6 § 2 din Convenție. De asemenea, Curtea apreciază că o decizie de extrădare poate ridica o problemă în temeiul art. 6 § 2 dacă raționamentul subiacent, care nu poate fi disociat de dispozitiv, corespunde în esență unei decizii referitoare la vinovăția persoanei în cauză. În speță, deciziile de extrădare indicau faptul că reclamanții trebuiau să fie extrădați deoarece au „comis” acte de terorism și alte infracțiuni în Uzbekistan. Această declarație nu reprezintă simpla exprimare a unei suspiciuni referitoare la reclamanți, aceasta evocând drept un fapt stabilit – fără nuanțe sau rezerve – săvârșirea infracțiunilor respective de către reclamanți, fără a menționa faptul că aceștia au negat orice implicare. Textul deciziilor de extrădare constituie așadar o declarație de vinovăție a reclamanților, care era de natură să încurajeze opinia publică să îi considere vinovați și care prejudicia aprecierea faptelor de către autoritatea judiciară competentă a Uzbekistanului.

Concluzie: încălcare (unanimitate).

Jalloh împotriva Germaniei (MC) - 54810/00

Hotărârea din 11.07.2006 (MC)

Art. 6

Art. 6 § 1

Proces echitabil

Utilizarea ca mijloc de probă a unui pliculeț cu droguri, obținut în urma administrării forțate a unui emetic: *încălcare*

În fapt – În octombrie 1993, agenți de poliție îmbrăcați în civil au surprins de mai multe ori reclamantul în timp ce scotea din gură pliculețe și le schimba pentru bani. Suspectând că pliculețele conțineau stupefiante, agenții de poliție au arestat persoana în cauză. În timpul arestării, reclamantul a înghițit un alt pliculeț pe care îl avea în gură. Având în vedere că agenții de poliție nu au găsit droguri asupra persoanei în cauză, procurorul competent a dispus să i se administreze un emetic pentru a provoca scoaterea pliculețului. Reclamantul a fost adus la un spital și a fost prezentat unui medic. Cum acesta a refuzat să ia medicamentele necesare pentru a provoca regurgitarea, patru agenți de poliție l-au imobilizat, în timp ce medicul i-a introdus un tub în nas și i-a administrat forțat o soluție salină și sirop de Ipecacuana. Medicul i-a injectat, de asemenea, apomorfina, substanță emetică derivată din morfină. Drept urmare, reclamantul a regurgitat un pliculeț cu cocaină. La scurt timp, acesta a fost examinat de medic, care l-a declarat apt pentru detenție. La aproximativ două ore de la administrarea medicamentelor, reclamantul le-a indicat agenților de poliție care veniseră să îl interogheze, într-o engleză proastă – atunci și-au dat seama că acesta nu vorbea germana – că era prea obosit pentru a face o depoziție. În ziua următoare, reclamantul a fost arestat preventiv și s-a început urmărirea penală împotriva lui pentru trafic de stupefiante. Avocatul acestuia a susținut că probele acuzației fuseseră obținute ilegal și, prin urmare, nu puteau fi utilizate în cadrul procesului. De asemenea, acesta a afirmat că agenții de poliție și medicul care participaseră la operațiune erau vinovați de vătămare corporală, fiind aflați în exercițiul funcțiunii. În fine, acesta a susținut că administrarea de substanțe toxice era interzisă de Codul de procedură penală și că măsura respectivă era, de asemenea, disproporționată în temeiul aceluiași cod, având în vedere că ar fi fost posibil să se obțină același rezultat, așteptându-se eliminarea pe cale naturală a pliculețului. În martie 1994, instanța districtuală l-a condamnat pe reclamant la un an de închisoare, cu suspendare, pentru săvârșirea infracțiunii de trafic de droguri. Persoana în cauză a formulat apel împotriva acestei decizii, fără succes, dar pedeapsa i-a fost redusă la șase luni de închisoare, cu suspendare; recursul a fost respins. Curtea Constituțională Federală a declarat inadmisibilă plângerea constituțională a persoanei în cauză, considerând că acesta nu epuizase căile de atac disponibile în fața instanțelor penale germane. De asemenea, aceasta a apreciat că măsura în litigiu nu justifica formularea de obiecții constituționale privind protejarea demnității umane și a dreptului de a nu contribui la propria incriminare, în sensul legii fundamentale germane.

În drept – Art. 6 § 1: Chiar dacă autoritățile nu i-au cauzat în mod deliberat durere și suferință reclamantului, probele au fost obținute prin punerea în aplicare a unei măsuri care contravine unuia din cele mai importante drepturi garantate de Convenție. În plus, drogurile astfel obținute au constituit elementul decisiv al condamnării reclamantului. În fine, interesul public de condamnare a reclamantului nu putea justifica permiterea utilizării acestor probe la proces. Prin urmare, utilizarea ca probe a drogurilor obținute prin administrarea forțată a unui emetic reclamantului a viciat echitatea procesului acestuia. În ceea ce privește argumentul reclamantului, conform căruia maniera în care au fost obținute probele și utilizarea lor au adus

atingere dreptului său de a nu se autoincrimina, aici este vorba despre utilizarea în cadrul procesului a unor probe „materiale” – spre deosebire de mărturii – obținute ca urmare a atingerii aduse prin forță integrității fizice a reclamantului. Deși dreptul de a nu se autoincrimina se referă în primul rând la respectarea dorinței unui acuzat de a păstra tăcerea în cursul unui interogatoriu și de a nu fi obligat să formuleze o declarație, uneori Curtea a conferit acestui drept un sens mai larg, astfel încât acesta să se aplice cauzelor în care este vorba despre constrângerea la care au recurs autoritățile pentru a obține probe materiale. În consecință, dreptul de a nu contribui la propria incriminare se aplică în cazul procedurii desfășurate în speță. Pentru a stabili dacă acest drept a fost încălcat, trebuie luate în considerare mai multe elemente. În ceea ce privește natura și gradul de constrângere utilizat pentru obținerea elementelor de probă, Curtea a apreciat că administrarea unui emetic constituie un tratament inuman și degradant. Interesul public de condamnare a reclamantului nu putea justifica recurgerea la o atingere atât de gravă adusă integrității fizice și mentale a acestuia. În plus, chiar dacă dreptul german prevedea garanții împotriva aplicării arbitrare sau necorespunzătoare a măsurii, reclamantul, invocând dreptul său de a păstra tăcerea, a refuzat să se supună unui examen medical prealabil și a fost supus unei proceduri, fără să fie examinată efectiv capacitatea sa fizică de a suporta intervenția respectivă. În fine, drogurile obținute astfel au fost într-adevăr decisive pentru condamnarea acestuia. În consecință, Curtea ar fi ajuns, de asemenea, la concluzia că, prin permiterea utilizării în cadrul procesului reclamantului a unor elemente obținute în urma administrării forțate a unui emetic, s-a adus atingere dreptului persoanei în cauză de a nu se autoincrimina și, prin urmare, a făcut ca procedura în ansamblu să fie inechitabilă.

Concluzie: încălcare (unsprezece voturi la șase).

Jorgic împotriva Germaniei - 74613/01
Hotărârea din 12.07.2007 (Secția a V-a)

Art. 6

Art. 6 § 1

Instanță instituită de lege

Contestarea de către un reclamant, acuzat de genocid și alte crime săvârșite în Bosnia, a competenței instanțelor germane pentru a se pronunța cu privire la acuzațiile împotriva lui: *neîncălcare*

În fapt – În decembrie 1995, reclamantul, suspectat de implicarea în genocidul săvârșit în regiunea Doboj între mai și septembrie 1992, a fost arestat în Germania, când se întorcea din Bosnia. Acesta era acuzat în special de înființarea unui grup paramilitar care a maltrat și ucis săteni musulmani și de faptul că a executat personal săteni. În cele din urmă, a fost condamnat la închisoare pe viață pentru, printre altele, genocid și omor. În cererea adresată Curții, acesta susținea în special că instanțele germane au considerat în mod eronat că aveau competența să îl judece și că interpretarea lor a genocidului nu era întemeiată pe dreptul internațional public sau dreptul german. Cu privire la primul aspect, instanța de fond s-a declarat competentă să judece cauza, deși infracțiunile pretinse au avut loc în Bosnia, în măsura în care exista o legătură legitimă cu misiunile umanitare și militare efectuate de Germania în această țară, iar reclamantul locuise în Germania peste 20 de ani și fusese arestat acolo. Instanța de fond nu a considerat că dreptul internațional public îi interzicea să se pronunțe asupra acuzațiilor, în special deoarece Tribunalul Penal Internațional pentru Fosta Iugoslavie (TPII) a declarat că nu dorește să îl trimită din nou în judecată. Decizia instanței de fond a fost confirmată în apel, conform principiului jurisdicției universale. În ceea ce privește definiția infracțiunii de genocid, instanța de fond a apreciat că expresia „distrugerea unui grup”, utilizată în Codul penal german, se referea la distrugerea unui grup în calitate de unitate socială distinctă și nu impunea distrugerea în sensul biologic sau fizic. Aceasta a concluzionat că reclamantul acționase cu intenția de a distruge un grup de musulmani din nordul Bosniei. Curtea Constituțională a refuzat să examineze acțiunea constituțională introdusă de reclamant, considerând că nu fusese încălcat principiul neretroactivității legilor penale, deoarece interpretarea dispoziției relevante era previzibilă și conformă cu cea utilizată în dreptul internațional public.

În drept – Art. 6 § 1: Interpretarea de către instanțele germane a dispozițiilor Convenției privind genocidul și faptul că acestea s-au declarat competente să se pronunțe asupra acuzațiilor de genocid aduse reclamantului sunt confirmate în mare măsură de dispozițiile legale și de jurisprudența multor alte state părți la Convenție, precum și de Statutul și jurisprudența TPII. În plus, art. 9 § 1 din Statutul TPII confirmă opinia instanțelor germane, conform căreia TPII și instanțele interne au o competență concurentă, fără nicio restricție în privința instanțelor interne ale anumitor țări. Instanțele germane nu au efectuat o interpretare arbitrară a dispozițiilor aplicabile și a normelor de drept internațional public. Astfel, acestea aveau motive rezonabile să se declare competente să se pronunțe asupra acuzațiilor de genocid aduse împotriva reclamantului. Rezultă că reclamantul a fost judecat de o „instanță instituită de lege”.

Concluzie:

neîncălcare

(unanimitate).

Jussila împotriva Finlandei (MC) - 73053/01

Hotărârea din 23.11.2006 (MC)

Art. 6

Art. 6 § 1

Acuzație în materie penală

Procedură referitoare la impunerea unui impozit suplimentar: *art. 6 § 1 aplicabil*

Proces public

Principiul oralității dezbaterilor

Majorarea impozitului aplicat fără să aibă loc nicio ședință de judecată: *neîncălcare*

În fapt – O administrație financiară a aplicat persoanei în cauză o majorare a impozitului echivalentă cu 10% din valoarea impozitului pe care aceasta îl datora. Suma prelevată cu titlu de majorare în cauză se ridica la 1 836 de mărci finlandeze, adică aproximativ 300 de euro. Pentru a-i impune reclamantului această majorare, administrația financiară se bazase pe faptul că declarațiile privind TVA, furnizate de persoana în cauză pentru exercițiile financiare 1994-1995, erau incomplete. Reclamantul a contestat la o instanță administrativă de prim grad de jurisdicție, solicitând audierea sa, a inspectorului din cadrul direcției de impozite însărcinat cu dosarul acestuia, precum și cea a unui expert. După ce a solicitat persoanei în cauză și inspectorului să îi prezinte observații scrise, instanța administrativă a considerat că nu era necesar în mod evident să programeze un termen pentru o ședință viitoare de judecată în speță, pe motiv că cele două părți comunicaseră în scris toate informațiile necesare. Reclamantul a încercat fără succes să atace decizia respectivă.

În drept – Art. 6 § 1: a) *Aplicabilitate* – Deși majorarea impozitului aplicată persoanei în cauză ține de legislația fiscală, această măsură se baza pe o normă care urmărea un scop atât preventiv, cât și punitiv. Infracțiunea de care era acuzat reclamantul are un caracter „penal” în sensul art. 6.

Concluzie: art. 6 aplicabil (treisprezece voturi la patru).

b) *Observație* – Reclamantul solicitase programarea unui termen pentru a putea contesta fiabilitatea și exactitatea raportului de inspecție, interogând inspectorul care se ocupa de dosarul său și bazându-se pe mărturia favorabilă a unui expert ales. În fapt, acesta considera că inspectorul interpretase eronat dispozițiile relevante ale legii aplicabile și că întocmise un raport inexact privind situația sa financiară. Prin urmare, se pare că motivele pentru care persoana în cauză solicita un termen erau în mare parte legate de contestarea temeiniciei evaluării impozitului care trebuia achitat – care nu intră în sine sub incidența art. 6 – chiar dacă se punea, de asemenea, problema să se stabilească dacă situația contabilă a întreprinderii sale prezenta nereguli atât de grave încât majorarea impozitului care i se aplicase era justificată. Instanța administrativă, care solicitase inspectorului să îi comunice observațiile sale scrise, urmate de un raport întocmit de un expert ales de reclamant, apreciasse că, având în vedere circumstanțele cauzei, programarea unui termen era în mod evident inutilă, deoarece informațiile furnizate de însăși persoana în cauză constituiau o bază suficientă pentru a examina faptele speței.

Curtea nu se îndoiește de faptul că o procedură scrisă se poate dovedi adesea mai eficientă decât o procedură orală în ceea ce privește verificarea exactității declarațiilor făcute de contribuabili privind situația lor patrimonială, precum și a existenței și corectitudinii documentelor justificative prezentate. Aceasta nu este convinsă de teza reclamantului conform căreia în speță existau probleme legate de credibilitate, care necesită o dezbateră privind elementele de probă sau o audiere în contradictoriu a martorilor, și consideră relevant argumentul Guvernului conform căruia toate aspectele de fapt și de drept care ar putea să fie puse în discuție în speță puteau fi examinate și soluționate în mod corespunzător pe baza observațiilor scrise prezentate de părți. În plus, Curtea observă că persoanei în cauză nu i s-a refuzat posibilitatea de a solicita programarea unui termen, deși era de competența instanțelor să se pronunțe cu privire la chestiunea stabilirii dacă o astfel de măsură era necesară, și că instanța administrativă și-a motivat refuzul de a considera astfel. Aceasta observă, de asemenea, că suma disputată era minoră. Având în vedere că persoanei în cauză i s-a oferit de nenumărate ori posibilitatea de a-și prezenta în scris mijloacele de apărare și de a răspunde la concluziile autorităților fiscale, Curtea consideră că au fost îndeplinite cerințele de echitate și că, ținând seama de circumstanțele specifice cauzei, acestea nu necesitau programarea unui termen.

Concluzie: neîncălcare (14 voturi la 3).

Kart împotriva Turciei (MC) – 8917/05

Hotărârea din 3.12.2009 (MC)

Art. 6

Art. 6 § 1

Accesul la o instanță

Acuzație în materie penală

Imposibilitate în cazul unui deputat de a obține ridicarea imunității sale parlamentare pentru a se apăra în cadrul urmăririi penale împotriva sa: *art. 6 § 1 aplicabil; neîncălcare*

În fapt – În cadrul exercitării profesiei sale de avocat, reclamantul a făcut obiectul a două proceduri penale. Ulterior, în 2002, acesta a fost ales deputat în Marea Adunare Națională a Turciei și a beneficiat de imunitate parlamentară. Comisia mixtă a Adunării Naționale a primit o cerere pentru ridicarea imunității parlamentare a reclamantului, însă a decis suspendarea urmăririi penale față de acesta până la încheierea mandatului său de parlamentar. Decizia comisiei a fost transmisă plenului Adunării Naționale. Reclamantul s-a opus suspendării, invocând dreptul său de a fi judecat în cadrul unui proces echitabil, însă măsura a fost pusă în aplicare. Acesta a fost reales deputat în 2007. Dosarele referitoare la cererea pentru ridicarea imunității parlamentare a reclamantului au rămas pe rolul comisiei parlamentare.

Prin hotărârea din 8 iulie 2008, o Cameră a Curții a constatat încălcarea art. 6 § 1 din Convenție.

În drept – Art. 6 § 1: a) *Aplicabilitate* – Situația unei persoane este inevitabil afectată de faptul că se află pentru mult timp în fața unei acuzații în materie penală într-un dosar împotriva sa. Este evident că prezenta cauză are ca obiect dreptul reclamantului la judecarea cauzei sale de o instanță într-un termen rezonabil. În consecință, se impune constatarea că art. 6 § 1 este aplicabil.

b) *Respectare* – Incidența aplicării deciziei asupra dreptului reclamantului trebuie examinată în raport cu cerințele menținerii finalității instituționale a imunității parlamentare. În acest sens, cu cât respectiva măsură de protecție servește mai puțin integrității Parlamentului, cu atât justificarea acesteia este mai necesară. Fără nicio îndoială, deciziile de ridicare sau neridicare a imunității țin de marja de apreciere a statelor. Pentru a se asigura de respectarea preeminenței dreptului, trebuie examinată configurația instituțională a regimului inviolabilității în dreptul turc, precum și condițiile de punere în aplicare a acesteia. Desigur, imunitatea acordată deputaților turci pare în multe privințe mai extinsă decât cea acordată în alte state membre. Cu toate acestea, întinderea acestei protecții nu poate fi considerată ca fiind excesivă în sine. Protecția este relativă; este limitată în timp, la durata mandatului parlamentar, dar este însoțită și de o condiție – aceea că poate fi ridicată. Principiul este aplicabil numai în materie penală. Este inoperant în anumite cazuri de flagrant delict sau de anumite infracțiuni împotriva regimului sau statului. De asemenea, deși întinderea protecției are o definiție mai amplă, nu pare totuși să contravină soluțiilor adoptate în majoritatea sistemelor de drept parlamentar din Europa. În speță, este evident că această instituție are ca efect împiedicarea finalizării urmăririi penale începute față de reclamant. Interesul reclamantului în acest sens trebuie însă pus în balanță cu dreptul său de acces la o instanță, nu în raport cu un drept oarecare de a obține, la cerere, ridicarea imunității sale. Astfel, deciziile în materie intră în sfera actelor interne ale Parlamentului și, așadar, țin exclusiv de competența

acestui din urmă. Curtea are totuși sarcina să verifice dacă procedura parlamentară în materie este compatibilă cu drepturile garantate de Convenție. Procedura parlamentară de examinare a cererilor pentru ridicarea imunității este definită și reglementată de Constituție și Regulamentul Adunării Naționale, care stabilesc desfășurarea acesteia. Procedura pare a fi supusă unor formalități, care garantează persoanei în cauză respectarea dreptului său la apărare în toate etapele procesului decizional, precum și dreptul la contestarea deciziilor organismelor parlamentare. De altfel, reclamantul a avut posibilitatea de a-și exercita drepturile astfel garantate formulând contestații împotriva deciziilor de suspendare a urmăririi penale împotriva sa. În plus, mecanismul de punere în aplicare a răspunderii parlamentare, printr-o decizie de ridicare sau neridicare a imunității, se încadrează în exercitarea autonomiei parlamentare. Prin natura lor, aceste decizii sunt politice și nu judiciare, astfel încât nu este de așteptat din partea lor să îndeplinească aceleași criterii de motivare ca și cele din urmă. În plus, există o tendință constantă începând cu cea de-a 22-a legislatură, constând în neaprobarea niciunei cereri pentru ridicarea imunității parlamentare. Această practică nu pare a avea niciun element discriminatoriu sau arbitrar. În plus, dacă examinarea de către comisiile parlamentare competente a cererilor pentru ridicarea imunității este limitată în timp prin termene prestabilite, acest lucru nu mai este valabil după ce respectivele cereri sunt transmise în plen. În cazul de față, Curtea nu poate ignora faptul că acuzațiile în materie penală îndreptate împotriva reclamantului datau de peste 6 ani, durată care s-ar putea prelungi până la încetarea mandatului său parlamentar. Prin urmare, incertitudinea inerentă oricărei proceduri penale este accentuată de procedura parlamentară în litigiu, întârzierile cauzate de aceasta prelungindu-le astfel pe cele din procedurile penale. Cu toate acestea, deși Camera a considerat că un astfel de termen procedural era prejudiciabil pentru reclamant, Marea Cameră nu poate face abstracție nici de natura specială a statutului reclamantului, nici de specificitatea procedurii în litigiu. Într-adevăr, un aspect fundamental al acestei chestiuni îl constituie legătura stabilită între imunitățile deputaților și statutul acestora. În această privință, reclamantul a făcut obiectul urmăririi penale de care se plânge înainte de a se prezenta la alegerile legislative. În calitate sa de avocat, acesta trebuia să știe consecințele alegerii sale asupra acestei urmăririi penale, respectiv imposibilitatea de a renunța la imunitatea sa și imposibilitatea de a obține ridicarea ei prin simpla manifestare a propriei voințe. Având în vedere caracterul special al contestației, în cadrul căreia imunitatea nu este percepută ca un avantaj pentru titularul său, ci ca un inconvenient legat de funcția sa parlamentară, nivelul prejudiciului suferit constituie totodată un factor de luat în considerare la stabilirea incidenței întârzierii, inerente calității de deputat, asupra dreptului reclamantului la judecarea cauzei sale în instanță. Trebuie evaluat prejudiciul eventual suferit de reclamant ținând seama de faptul că întârzierea în litigiu corespunde duratei procedurii parlamentare de examinare a cererilor pentru ridicarea imunității parlamentare, nu timpului necesar pentru efectuarea urmăririi penale ca atare. În acest sens, nu există niciun motiv pentru a crede că reclamantul nu poate totuși să beneficieze de un proces echitabil la încetarea mandatului său. Această posibilitate nu pare nicicum compromisă de procedura parlamentară, cu atât mai mult cu cât aceasta nu pune în discuție prezumția de nevinovăție de care beneficiază orice acuzat. În această privință, nu trebuie pierdut din vedere faptul că deciziile organismelor parlamentare în acest context par lipsite de orice finalitate penală sau represivă și sunt menite, în principiu, întrucât constau în respingerea cererii de ridicare a imunității, să îi protejeze pe deputați, nu să îi prejudicieze. În prezenta speță, nu numai că efectul dirimant al inviolabilității parlamentare asupra acțiunii penale este doar temporar, ci, în plus, organismele parlamentare nu intervin, în principiu, în cursul justiției ca atare. În cauza de față, examinând cererea reclamantului pentru ridicarea imunității, respectivele organisme pur și simplu au analizat dacă inviolabilitatea, ca piedică temporară asupra acțiunii în justiție, trebuia ridicată de îndată sau dacă era preferabilă așteptarea expirării mandatului parlamentar. Astfel, acestea nu au făcut decât să întrerupă cursul justiției, fără să îl influențeze ori să participe la acesta. Pe de altă parte, referitor la afirmațiile reclamantului, conform cărora urmărirea penală împotriva sa are ca efect întinarea

reputației sale, această formă de prejudiciu, prin natura sa, apare în momentul în care se formulează o acuzație oficială. Astfel, nu există nicio îndoială că protejarea onoarei și reputației reclamantului este asigurată prin respectarea principiului prezumției de nevinovăție. Având în vedere cele de mai sus, Curtea consideră că, deși întârzierea inerentă procedurii parlamentare este de natură să aducă atingere dreptului reclamantului la judecarea cauzei sale în instanță, întârzierea exercitării acestui drept nu aduce totuși atingere, în prezenta cauză, însuși fondului acestui drept. Astfel, fiind limitată în timp și reglementată de norme specifice privind, în special, suspendarea cursului prescripției, imunitatea în litigiu constituie doar o piedică procedurală temporară față de finalizarea urmăririi penale, această piedică nepunându-l pe reclamant în imposibilitatea judecării pe fond a litigiului său. Cu toate acestea, în raport cu cerințele preeminenței dreptului, o imunitate de tipul celei care corespunde mandatului reclamantului este validă doar ca urmare a legitimității scopurilor urmărite, respectiv menținerea integrității Parlamentului și protejarea opoziției. În această privință, imposibilitatea reclamantului de a renunța la privilegiul imunității sale se încadrează în sfera scopurilor legitime astfel definite. În acest sens, o renunțare individuală din partea reclamantului nu poate substitui unei decizii a Adunării Naționale. În ultimul rând, întrucât dreptul de a obține o hotărâre judecătorească privind acuzațiile în materie penală nu are un caracter absolut, mai ales când nu rezultă de aici nicio consecință fundamentală și ireversibilă în detrimentul părților, neridicarea imunității parlamentare a reclamantului nu a adus atingere dreptului acestuia de acces la instanță de așa natură încât să pară disproporționată față de scopul legitim urmărit.

Concluzie: neîncălcare (treisprezece voturi la patru).

Kulikowski împotriva Poloniei - 18353/03

Hotărârea din 19.05.2009 (Secția a IV-a)

Art. 6

Art. 6 § 1

Accesul la o instanță

Omisiunea unei instanțe de a informa inculpații că au la dispoziție un nou termen pentru a declara recurs în casație după refuzul avocaților lor din oficiu de a-i asista: *încălcare*

În fapt – Reclamantul a fost condamnat prin sentința primei instanțe, confirmată în apel. Acesta nu a putut sesiza Curtea Supremă – în fața căreia reprezentarea prin avocat este obligatorie –, deoarece apărătorul care i-a fost desemnat din oficiu a refuzat să declare recurs după ce l-a sfătuit că această acțiune nu are nicio șansă rezonabilă de succes. Instanțele naționale l-au informat pe reclamant de acest refuz și nu i-au desemnat un alt avocat care să îl asiste în acest demers.

În drept – Art. 6 § 1: Normele de procedură penală din Polonia impun ca orice persoană a cărei condamnare a fost confirmată de o instanță de apel să fie asistată de un avocat în demersurile sale pentru introducerea unui recurs în casație. Curtea Supremă a recunoscut că persoanelor condamnate le putea fi greu să sesizeze instanța de casație dacă avocații lor, desemnați din oficiu, se hotărâu să nu îi mai reprezinte. Prin urmare, Curtea Supremă a hotărât că, într-un astfel de caz, termenul pentru recurs începe să curgă abia de la data la care persoana condamnată a fost informată că apărătorul său refuză să îi mai acorde asistență. Nu se putea afirma așadar că termenul lăsat reclamantului pentru pregătirea recursului în casație era atât de scurt încât i se refuza o șansă reală de a sesiza Curtea Supremă și de a-și pleda cauza în fața acesteia (a se compara, *a contrario*, cu cauza *Siałkowska împotriva Poloniei*, în care termenul a început să curgă de la data la care hotărârea judecătorească a fost comunicată avocatului din oficiu, iar reclamanta a fost informată de refuzul acestuia cu doar 3 zile înainte de expirarea termenului). De asemenea, nu s-a demonstrat și nici nu s-a susținut că reclamantului i-ar fi fost imposibil să găsească alt avocat care să îl reprezinte. Acesta nu își permitea să angajeze un avocat ales, însă acest fapt nu era suficient să constituie o încălcare a art. 6 din Convenție, care nu obligă statul să garanteze reprezentarea inculpaților de către avocați desemnați succesiv din oficiu în vederea introducerii unor acțiuni considerate de la început ca neavând șanse rezonabile de succes. În lipsa unor elemente care să arate că avocații au dat dovadă de neglijență sau de arbitrar în modul lor de a acționa, se poate considera că statul s-a conformat obligației care îi revenea – aceea de a-i oferi reclamantului asistență judiciară efectivă în vederea recursului. Însă curtea de apel competentă a omis să îl informeze despre drepturile sale procedurale și termenele corespunzătoare, așa cum prevede jurisprudența Curții Supreme. Nefiind în momentul respectiv reprezentat de un avocat, reclamantul nu avea cum să știe noul termen în care trebuia să găsească un alt reprezentant pe care să-l poată convinge să declare recurs în numele său. Sub acest aspect restrâns dar esențial, procedurile relevante în vigoare în dreptul polonez la vremea respectivă au fost deficiente în cazul reclamațiilor, astfel încât dreptul lor de acces la Curtea Supremă nu a fost garantat „în mod concret și efectiv”.

Concluzie: încălcare (unanimitate).

Kuzmin împotriva Rusiei – 58939/00

Hotărârea din 18.03.2010 (Secția a V-a)

Art. 6

Art. 6 § 2

Prezumția de nevinovăție

Afirmații virulente făcute la televiziune de un candidat la un post de guvernator la adresa unui procuror de la parchetul districtual acuzat de viol: *încălcare*

În fapt – O minoră în vârstă de 17 ani, prin intermediul mamei sale, a făcut plângere împotriva reclamantului, procuror la parchetul districtual, acuzându-l de viol. Acțiunea publică a fost pusă în mișcare la data de 22 aprilie 1998. La 7, 12 și 13 mai 1998, în cadrul unor interviuri la televiziune, domnul Alexander Lebed, candidat la postul de guvernator al regiunii și personalitate publică foarte cunoscută, l-a declarat „infractor” pe reclamant, a afirmat că acesta ar fi trebuit demult să ajungă la „pușcărie”, și a promis că această „javră” o să ajungă în curând „să zacă în pușcărie”. Reclamantul a fost revocat din funcția din cadrul parchetului. În data de 22 mai 1998, acesta a fost reținut și arestat preventiv. A doua zi, a fost învinuit de viol asupra unei minore. În noiembrie 1998, rechizitoriul i-a fost comunicat reclamantului, care afirmă că nu a avut acces la versiunea integrală a actului în timp util. În decembrie 1998, a fost condamnat la 3 ani și 6 luni de închisoare. Căile de atac nu au avut succes.

În drept – Art. 6 § 2: a) *Afirmații făcute de domnul Lebed* – Pe lângă statutul de candidat la postul de guvernator, domnul Lebed era, la momentul faptelor, general de armată în retragere, o figură importantă în societatea rusă având diverse funcții înalte în stat și un om politic foarte cunoscut. Curtea nu consideră că acesta a făcut afirmațiile în litigiu la televiziune în calitate de persoană particulară. Afirmațiile respective, care includeau printre altele o promisiune privind arestarea reclamantului, puteau fi interpretate ca o confirmare că, în opinia sa, reclamantul săvârșise infracțiunea de care era bănuit. Mai mult, la câteva zile după interviurile în litigiu, domnul Lebed a fost ales în funcția de guvernator, iar reclamantul – la vremea respectivă, având calitatea de suspect – a fost arestat rapid și acuzat de săvârșirea infracțiunii de viol asupra unei minore. În acest stadiu incipient, respectiv înaintea punerii sub acuzare a reclamantului în cadrul procedurii împotriva acestuia, era deosebit de important să nu se facă afirmații publice care ar fi putut fi interpretate ca o confirmare a faptului că unii înalți funcționari îl considerau vinovat pe reclamant. Astfel, având în vedere contextul circumstanțelor deosebite în care domnul Lebed a făcut afirmațiile în litigiu în cadrul unor interviuri televizate, era vorba despre declarații ale unei personalități publice care au avut ca efect instigarea publicului să creadă în vinovăția reclamantului și să prejudice examinarea faptelor, care era o acțiune pe care trebuiau să o facă autoritățile competente. Afirmațiile în litigiu nu intrau în cadrul protecției împotriva calomniei din partea unei persoane particulare și al dreptului de a adresa instanțelor o plângere privind drepturile sale cu caracter civil.

Concluzie: încălcare (patru voturi la trei).

b) *Exprimarea folosită în documentele parchetului* – Chiar dacă exprimarea în litigiu, folosită în cererea și dispoziția de revocare a reclamantului din funcție, a fost mai puțin atentă, în circumstanțele specifice cauzei această exprimare nu era de natură să instige publicul să creadă în vinovăția reclamantului sau să prejudice examinarea faptelor de către instanțele competente.

Concluzie: neîncălcare (unanimitate).

Art. 6 § 1 și 3 lit. d): fie că acuzatul a primit sau nu rechizitoriul integral, Curtea acordă o importanță decisivă următoarelor două aspecte. În primul rând, chiar și în cazul primirii unui rechizitoriu fără lista martorilor care vor fi citați, nici dreptul intern și nici practica judiciară internă nu îl împiedicau pe reclamant să adreseze, în scris sau oral, instanței care examina cauza o cerere pentru convocarea martorilor ale căror depoziții puteau, în opinia sa, să prezinte importanță pentru stabilirea temeiniciei acuzației îndreptate împotriva sa. În baza actelor de la dosar, nu s-a stabilit că, în urma primirii cererii reclamantului pentru convocarea martorilor, instanța nu ar fi reacționat. În al doilea rând, reclamantul nu a explicat care era utilitatea probelor pe care martorii respectivi le-ar fi putut prezenta. Curtea nu poate așadar decât să presupună, având în vedere preocupările formulate de apărare în fața instanțelor interne, că reclamantul dorea să adreseze întrebări anumitor martori pentru a motiva argumentul său că poliția și procurorul de caz au făcut presiuni asupra mamei victimei pentru a o determina să facă plângere și, în urma falsificării anumitor documente, autoritățile au reușit să îl aresteze pe reclamant pentru viol. Conform proceselor-verbale depuse la dosar, aceste afirmații au fost examinate în cadrul ședințelor, reclamantul s-a confruntat cu un număr de persoane implicate direct în înregistrarea și examinarea plângerii și a putut, cu respectarea principiului egalității armelor, să își apere poziția.

Concluzie: neîncălcare (unanimitate).

Kyprianou împotriva Ciprului (MC) - 73797/01

Hotărârea din 15.12.2005 (MC)

Art. 6

Art. 6 § 1

Instanță imparțială

Avocat condamnat pentru sfidarea instanței (*contempt of court*) chiar de către membrii completului în fața cărora a fost săvârșită sfidarea (*contempt*) și utilizarea de către aceștia a unui limbaj emfatic la condamnarea persoanei în cauză: *încălcare*

În fapt – Reclamantul, care intervenea în calitate de avocat al apărării într-un proces pentru omor în fața Curții cu Jurați, a fost întrerupt de instanță în timp ce desfășura contra-interogatoriul al unui martor al acuzației. S-a simțit ofensat și a solicitat permisiunea de a se retrage din cauză, dar, pentru că nu i s-a încuviințat cererea, a susținut că, în timpul contra-interogatoriului pe care îl desfășura, membrii instanței vorbeau între ei și își trimiteau bilete („*ravassakia*” – termen care poate avea în special următoarele sensuri: bilete cu conținut sentimental, scrisori de dragoste sau mesaje cu conținut neplăcut). Judecătorii au declarat că au fost „profund insultați” ca „persoane”, că nu își puteau „imagina o situație care să poată constitui o sfidare a instanței atât de flagrantă și de inadmisibilă din partea nimănui, cu atât mai puțin din partea unui avocat” și că „dacă reacția curții nu [era] imediată și radicală, justiția [ar fi] suferit un prejudiciu dezastruos”. Judecătorii i-au oferit reclamantului posibilitatea de a alege fie să își mențină afirmațiile și să prezente motive care să justifice neaplicarea unei sancțiuni, fie să își retracteze afirmațiile. Întrucât reclamantul nu a ales niciuna dintre soluții, instanța l-a condamnat la 5 zile de închisoare pentru sfidarea instanței (*contempt of court*), cu executare imediată, pedeapsă care, conform instanței, părea să fie „singurul răspuns adecvat” deoarece „o reacție inadecvată din partea ordinii juridice și civilizate, astfel cum este reprezentată de instanțe, ar însemna că acestea acceptă să se aducă atingere autorității lor”. Reclamantul și-a executat pedeapsa, dar a beneficiat de liberare anticipată, în conformitate cu legislația relevantă. Recursul acestuia a fost respins de Curtea Supremă.

În drept – Art. 6 § 1: Acest capăt de cerere se raportează la o neregulă funcțională a procedurii în cauză. Cauza reclamantului privește infracțiunea de sfidare a instanței, săvârșită în fața membrilor instanței și îndreptată împotriva acestora personal. Direct vizați de criticile reclamantului, care făcea referire la modul în care aceștia conduceau ședința, judecătorii au decis ei înșiși începerea acțiunii penale, au examinat chestiunile ridicate de conduita reclamantului, l-au declarat vinovat și i-au aplicat sancțiunea (pedeapsa închisorii). Într-un astfel de caz, confundarea rolurilor de reclamant, martor, procuror și judecător poate în mod evident să genereze temeri obiectiv justificate cu privire la conformitatea procedurii cu principiul consacrat, în temeiul căruia nicio persoană nu poate fi judecată în propria cauză și, în consecință, cu privire la imparțialitatea instanței. Prin urmare, imparțialitatea curții cu jurați putea fi pusă la îndoială și se poate considera așadar că temerile reclamantului în această privință au fost justificate în mod obiectiv.

În ceea ce privește acuzația reclamantului conform căreia judecătorii respectivi au dat dovadă de parțialitate, Curtea observă că aceștia au declarat în sentința de condamnare a reclamantului că au fost „profund insultați” ca „persoane” de către reclamant. Această declarație demonstrează în sine că judecătorii s-au simțit agresați personal de afirmațiile și conduita reclamantului și indică o implicare personală din partea acestora. În plus, limbajul

emfatic utilizat de către judecători pe parcursul deliberării sentinței lor permite să se întrevadă un sentiment de indignare și șoc, departe de abordarea detașată care este de așteptat în cazul hotărârilor judecătorești. Ulterior, judecătorii i-au aplicat reclamantului o pedeapsă de 5 zile de închisoare, cu executare imediată, pe care au considerat-o „singurul răspuns adecvat” pentru ceea ce se întâmplase. În plus, membrii instanței au precizat de la începutul discuției lor cu reclamantul că îl considerau pe acesta vinovat de infracțiunea de sfidare a instanței. După ce au decis că acesta săvârșise infracțiunea, judecătorii i-au dat ocazia de a alege fie să își mențină afirmațiile și să prezinte motive care să justifice neaplicarea unei sancțiuni, fie să își retracteze afirmațiile. Deși aceștia erau fără îndoială preocupați de protejarea administrării justiției și a integrității aparatului judiciar și, în acest scop, au considerat adecvat să inițieze procedura în litigiu, nu au reușit să examineze situația cu detașarea necesară. Această concluzie este întărită de rapiditatea cu care s-a desfășurat procedura și de viteza cu care au avut loc schimburile între judecători și reclamant. Așadar, ținând seama în special de diversele aspecte combinate ale atitudinii personale a judecătorilor, îndoielile reclamantului legate de imparțialitatea curții cu jurați se justificau și în această privință. Având în vedere refuzul Curții Supreme de a anula decizia instanței inferioare, neregulile în litigiu nu au fost remediate.

Concluzie: încălcare (unanimitate).

Maaouia împotriva Franței (dec.) (definitivă) - 39652/98

Decizie din 22.03.2000

Art. 6

Procedură civilă

Art. 6 § 1

Drepturi și obligații cu caracter civil

Procedura de expulzare: *art. 6 aplicabil*

Reclamantul, resortisant tunisian, a intrat în Franța în 1980, la vârsta de 22 de ani. Din 1983, trăiește cu o resortisantă franceză, cu care s-a căsătorit în 1992. În 1988, a fost condamnat la 6 ani de închisoare pentru lovire și alte violențe. În 1991, pe numele său s-a emis un ordin de expulzare, ulterior anulat. Pentru refuzul său de a părăsi țara, reclamantul a fost condamnat la un an de închisoare și a primit o interdicție de intrare pe teritoriul francez timp de 10 ani. Acesta a obținut revocarea măsurii respective. Reclamantul a solicitat legalizarea situației sale și un permis de ședere temporară. Cererea i-a fost respinsă, iar cauza este pe rolul instanței de apel. În iulie 1998, reclamantul a obținut o carte de rezidență temporară, valabilă un an. Acesta s-a plâns de durata procedurii pentru legalizarea situației sale.

Concluzie: admisibilă în temeiul art. 6 § 1.

Mamatkoulov și Askarov împotriva Turciei (MC) - 46827/99

Hotărârea din 4.02.2005 (MC)

Art. 6

Art. 6 § 1

Proces echitabil

Extradare către Republica Uzbekistan în pofida măsurii provizorii indicate de Curte în temeiul art. 39 din Regulament: *neîncălcare*

În fapt – Reclamanții sunt doi resortisanți uzbeki, membri ai partidului de opoziție din Uzbekistan. Aceștia au fost arestați în Turcia de poliția de frontieră, pe baza mandatelor de arestare internaționale emise pe numele lor. Aceștia erau bănuți de comiterea unor acte de terorism în țara lor de origine. Republica Uzbekistan a solicitat extradarea reclamanților. Autoritățile turce au acceptat. Acțiunile în justiție formulate de reclamanți au fost respinse. Aceștia precizau, în special, că riscă să sufere rele tratamente în caz de extradare. Curtea de la Strasbourg a indicat guvernului turc, ca măsură provizorie în temeiul art. 39 din Regulament, să nu dea curs extradării până la data examinării cauzei. Anterior datei respective, autoritățile turce au emis decretul de extradare. Curtea de la Strasbourg a decis să prelungească măsura provizorie până la noi dispoziții. Autoritățile turce nu s-au conformat măsurii indicate și i-au predat pe reclamanți autorităților uzebece; au informat apoi Curtea despre garanțiile obținute înaintea extradării, conform cărora reclamanții nu vor fi torturați și nici condamnați la pedeapsa capitală în țara de extradare. Reclamanții au fost condamnați de instanțele uzebece pentru faptele de care erau acuzați la pedepse de 20 de ani și, respectiv, 11 ani de închisoare. După extradare, reprezentanții reclamanților nu au putut intra în contact cu aceștia.

În drept – Art. 6 § 1: În caz de extradare, trebuie evaluată existența unui risc de „denegare flagrantă de dreptate” în țara de destinație, ca și riscul de tratamente contrare art. 2 și/sau art. 3, raportându-se cu prioritate la circumstanțele despre care statul contractant avea sau trebuia să aibă cunoștință în momentul extradării. În cazul în care extradarea este amânată ca urmare a unei indicații formulate de Curte în temeiul art. 39, riscul de denegare flagrantă de dreptate trebuie evaluat și el în lumina informațiilor de care dispune Curtea în momentul examinării cauzei. Reclamanții au fost extrădați către Uzbekistan la data de 27 martie 1999. Chiar dacă, în lumina elementelor disponibile, ar fi putut exista la acea dată motive de îndoială cu privire la echitatea procesului îndreptat împotriva lor în statul de destinație, nu există suficiente elemente care să arate că eventualele nereguli ale procesului riscau să constituie o „denegare flagrantă de dreptate”. Nerespectarea de către Turcia a indicației date de Curte în temeiul art. 39 din Regulament, care a împiedicat-o pe aceasta din urmă să examineze existența unui risc real de denegare flagrantă de dreptate în lumina informațiilor suplimentare, este examinată în temeiul art. 34. Prin urmare, nu poate fi constatată nicio încălcare a art. 6 § 1.

Concluzie: neîncălcare (treisprezece voturi la patru).

Martinie împotriva Franței (MC) - 58675/00

Hotărârea din 12.04.2006 (MC)

Art. 6

Art. 6 § 1

Drepturi și obligații cu caracter civil

Procedură prin care i s-a aplicat o suprataxă unui contabil din cadrul unei unități publice de învățământ secundar: *art. 6 aplicabil*

Proces echitabil

Poziția procurorului în procedura din fața Curții de Conturi, sesizată în apel printr-o hotărâre privind aplicarea unei suprataxe în cazul unui contabil public: *încălcare*

Proces echitabil

Egalitatea armelor

Prezența reprezentantului Guvernului (*commissaire du gouvernement*) la deliberările *Conseil d'État*: *încălcare*

Proces public

Contabil public obligat la plata unei suprataxe nu a putut solicita dezbateri publice în apel în fața Curții de Conturi: *încălcare*

În fapt – Reclamantul era contabil în cadrul unei unități publice de învățământ secundar. În cadrul unui audit privind verificarea bilanțului prezentat de reclamant, camera de conturi regională a constatat, la finalul unei proceduri desfășurate cu ușile închise, că reclamantul datorează unității respective anumite sume de bani plus dobândă. Sumele corespundeau unor plăți efectuate în mod nelegal de către reclamant în calitatea sa de contabil public al unității. Curtea de Conturi s-a pronunțat asupra apelului reclamantului la finalul unei ședințe care nu a fost publică. *Conseil d'Etat* a respins recursul în casație. Declarat răspunzător personal și pecuniar, reclamantul, obligat astfel la plata suprataxei, a trebuit să restituie autorității locale o sumă de peste 190 000 FRF. Ulterior i s-a acordat o scutire a obligației de plată, rămânându-i de plătit 762 EUR.

În drept – Art. 6 § 1: a) *Aplicabilitate* – Marea Cameră aplică jurisprudența *Pellegrin* [(MC), CEDO 1999-VIII] și examinează funcția reclamantului, natura atribuțiilor sale și responsabilitățile aferente funcției. Acesta era un funcționar public angajat în cadrul sistemului de educație națională, numit prin ordinul *Recteur d'Académie* (directorul unității locale din sistemul public de educație națională), contabil la un liceu și responsabil, în această calitate, de contabilitatea unei unități de învățământ secundar, precum și de cea a unui centru înființat în cadrul unității dar fără personalitate juridică. Nici natura atribuțiilor reclamantului, nici responsabilitățile corespunzătoare acestora nu permit considerarea acestuia ca participant la exercitarea puterii publice și la atribuțiile menite să protejeze interesele generale ale statului sau ale altor autorități publice locale. Pe scurt, art. 6 este aplicabil.

b) *Lipsa publicității dezbaterilor în fața Curții de Conturi* – Întrucât procedura în fața camerei de conturi regională nu a avut caracter public, Curtea consideră că este esențial ca unui contabil public să i se ofere posibilitatea de a solicita o ședință publică în fața Curții de Conturi atunci când aceasta este sesizată cu apelul la o hotărâre pronunțată în primă instanță

prin care este impusă o suprataxă; dacă nu există o cerere în acest sens, ședința se poate desfășura cu ușile închise, având în vedere caracterul tehnic al dezbaterilor. În speță, reclamantul nu a avut posibilitatea să solicite o dezbatere publică în fața Curții de Conturi, a cărei ședință nu este publică atunci când este sesizată cu apelul la o hotărâre pronunțată de o cameră de conturi regională care obligă un contabil public la plata unei suprataxe.

Concluzie: încălcare (unanimitate).

c) *Caracterul echitabil al procedurii în fața Curții de Conturi* – Există un dezechilibru în detrimentul contabilului public a cărui obligare la plata unei suprataxe face obiectul litigiului examinat de Curtea de Conturi ca urmare a poziției procurorului în procedură: spre deosebire de contabil, procurorul este prezent la ședință, este informat în prealabil de punctul de vedere al reprezentantului Guvernului, îl audiază pe acesta în cadrul ședinței, participă pe deplin la dezbateri și are posibilitatea de a-și exprima oral punctul de vedere fără a fi contrazis de contabil. Este irelevant faptul că procurorul are sau nu statut de „parte” din moment ce poate chiar să influențeze decizia completului de judecată cu privire la obiectul litigiului într-un sens eventual defavorabil contabilului. Dezechilibrul este accentuat de faptul că ședința nu este publică și se desfășoară așadar în afara oricărui control nu doar din partea contabilului vizat, ci și din partea publicului.

Concluzie: încălcare (paisprezece voturi la trei).

d) *Prezența reprezentantului Guvernului la deliberările completului de judecată în cadrul Conseil d'État* – Deși face uz de termeni sinonimi precum participare, prezență sau asistență din partea reprezentantului Guvernului, hotărârea *Kress* [(MC), CEDO 2001-VI] condamnă simpla prezență a acestuia la deliberări, indiferent dacă aceasta este „activă” sau „pasivă”.

Concluzie: încălcare (paisprezece voturi la trei).

Matyjek împotriva Poloniei - 38184/03
Hotărârea din 24.04.2007 (Secția a IV-a)

Art. 6

Art. 6 § 1

Proces echitabil

Restricționarea accesului la dosarul cauzei în cadrul unei proceduri de lustrare, finalizată cu o interdicție temporară impusă unui politician de a ocupa funcții publice: *încălcare*

În fapt – Legea din 1997 privind divulgarea de către persoanele care exercită funcții publice a faptului că au fost angajate de serviciile de securitate ale statului, au lucrat pentru acestea sau au colaborat cu acestea între 1944 și 1990 („Legea lustrării”) prevede aplicarea unor sancțiuni în cazul în care instanța de lustrare constată că o declarație făcută în temeiul legii respective este mincinoasă. Printre acele sancțiuni se numără revocarea din funcția publică și interdicția, pe o durată de 10 ani, de a ocupa anumite funcții cu caracter juridic sau politic. Legi separate au restricționat accesul la informații clasate ca secrete.

Reclamantul, fost deputat, a declarat că nu a colaborat cu serviciile secrete ale regimului comunist. În 1999, a fost declanșată acțiunea penală împotriva sa pe motiv că a făcut o declarație mincinoasă negând colaborarea sa cu serviciile respective. Pentru a vedea dosarul, reclamantul a trebuit să se prezinte la o sală a grefei instanței de lustrare destinată consultării documentelor secrete. Nu i s-a permis nici să facă fotocopii, nici să ia notițe. La finalul ședințelor desfășurate în camera de consiliu, o curte de apel, în calitate de primă instanță de lustrare, a concluzionat, în decembrie 1999, că reclamantul a făcut o declarație mincinoasă și că acesta a colaborat într-adevăr cu serviciile secrete. Dispozitivul hotărârii a fost notificat reclamantului, însă motivarea, considerată „secretă”, nu a putut fi consultată decât în secret în sala grefei, destinată acestui scop. În februarie 2000, aceeași curte de apel, în calitate de instanță de lustrare de al doilea grad de jurisdicție, a respins apelul reclamantului. În urma unui recurs în casație, Curtea Supremă a casat hotărârea curții de apel și i-a retrimis dosarul cauzei, motivând că cererea reclamantului pentru ascultarea a doi martori suplimentari nu a fost luată în considerare. Tot în 2000, dar mai târziu, directorul serviciului de securitate a statului a anulat confidențialitatea întregului dosar. În 2001, în urma unei ședințe publice, curtea de apel a anulat hotărârea și a retrimis dosarul cauzei la prima instanță de lustrare. Printr-o hotărâre pronunțată în urma unor ședințe desfășurate parțial în camera de consiliu, instanța s-a pronunțat din nou că reclamantul a mințit în declarația sa privind lustrarea. Acțiunile în justiție introduse ulterior de reclamant au fost respinse.

În drept – Art. 6 § 1 coroborat cu art. 6 § 3: Statele care adoptă măsuri în domeniul lustrării trebuie să se asigure că persoanele vizate beneficiază de garanții procedurale complete. Deși pot exista situații în care statul are un interes imperios pentru păstrarea caracterului secret al documentelor datând din timpul fostului regim comunist, acest caz constituie totuși o excepție având în vedere intervalul mare de timp scurs de la întocmirea documentelor. Este sarcina Guvernului să dovedească existența unui asemenea interes într-o cauză specifică. Un sistem în cadrul căruia rezultatul unui proces [de lustrare] depinde, în mare măsură, de reconstituirea activităților fostelor servicii secrete, în timp ce majoritatea informațiilor relevante sunt în continuare secrete, iar decizia de declasificare a acestora este de competența serviciilor secrete actuale, situează în mod evident persoana respectivă într-o situație de dezavantaj net. În speță, patru factori evidențiază lipsa unor garanții corespunzătoare. În primul rând, cel puțin o parte din documentele referitoare la reclamant erau clasate ca „strict secret”, iar competența pentru scoaterea lor din această categorie îi aparținea directorului serviciului de securitate a statului.

O astfel de situație nu respectă echitatea procedurală. În al doilea rând, chiar dacă reclamantul a putut, după deschiderea procedurii, să consulte dosarul său, acesta a întâmpinat o serie de restricții: nu putea face fotocopii și nu putea consulta documentele confidențiale decât în sala grefei instanței respective, destinată acestui scop. Toate notițele trebuiau scrise în carnete speciale, care apoi erau sigilate și depuse în sala respectivă, neputând fi folosite în fața instanței de lustrație. Reguli similare se aplicau notițelor luate în timpul ședințelor, majoritatea acestora din urmă nefiind publice. Aceleași restricții i se aplicau avocatului reclamantului. Deși caracterul confidențial al unor documente a fost anulat în decembrie 2000, limitările s-au aplicat în continuare documentelor noi depuse ulterior la dosar. Ținând seama de miza procedurii de lustrație pentru reclamant – reputația sa și eventuala interdicție de a ocupa funcții publice timp de 10 ani –, era important pentru acesta să beneficieze de acces liber la dosar, să facă uz nelimitat de notițele sale și să obțină copii după documentele relevante. În al treilea rând, se respinge argumentul Guvernului, conform căruia comisarul care reprezenta interesul public era supus aceluiași restricții privind accesul la documente confidențiale în stadiul procesului deoarece, în temeiul dreptului intern, acest comisar avea aceleași atribuții precum un procuror, în special dreptul de a consulta orice document referitor la persoana respectivă care a fost întocmit de fostele servicii de securitate. În al patrulea rând, deși deciziile din decembrie 1999 și februarie 2000 au avut o importanță crucială pentru reclamant – cea de-a doua a determinat pierderea funcției sale de parlamentar –, acestuia nu i s-au notificat decât dispozitivele deciziilor, fiind astfel nevoit să meargă să consulte motivările în sala grefei destinate documentelor secrete.

Confidențialitatea documentelor și restricționarea accesului reclamantului la dosar, ca și situația privilegiată de care a beneficiat comisarul care reprezenta interesul public în timpul procedurii, au limitat considerabil capacitatea reclamantului de a contesta acuzațiile formulate împotriva sa. În consecință, procedura de lustrație și aplicarea cumulată a regulilor respective l-au supus practic pe reclamant unei sarcini nerealiste, iar principiul egalității armelor nu a fost respectat.

Concluzie: încălcare (unanimitate).

Meftah și alții împotriva Franței (MC) - 32911/96, 35237/97 și 34595/97
Hotărârea din 26.07.2002 (MC)

Art. 6

Art. 6 § 1

Proces echitabil

Principiul oralității dezbaterilor

Imposibilitatea de a lua cuvântul în ședința de judecată a Curții de Casație, personal sau prin intermediul unui avocat înscris în barou: *încălcare*

Art. 6 § 3 lit. c)

Dreptul de a fi asistat de un apărător ales

Monopol deținut de avocați care pot pune concluzii în fața *Conseil d'État* și în fața Curții de Casație: *încălcare*

Art. 6 § 1

Procedură contradictorie

Necomunicarea concluziilor avocatului general de pe lângă Curtea de Casație și imposibilitatea de a depune un răspuns scris: *încălcare*

În fapt – Reclamanții au fost condamnați, dar au declarat recurs în casație împotriva hotărârilor respective. Primul reclamant s-a apărat singur în fața secției penale a Curții de Casație, ceilalți doi au fost asistați de un avocat din cadrul baroului. Curtea de Casație a respins recursurile.

În drept – Art. 6 § 1 și art. 6 § 3 lit. c): reclamanții nu pot fi lipsiți de dreptul la garanțiile prevăzute la art. 6 § 3 pe motiv că în dreptul francez, în cadrul recursului în casație, aceștia nu mai erau „acuzati”, ci „condamnați”. Pentru a stabili dacă s-a adus atingere dreptului reclamanților la un proces echitabil, trebuie luate în considerare caracteristicile speciale ale procedurii din fața secției penale a Curții de Casație. Controlul efectuat de această instanță se limitează la respectarea dispozițiilor legale, inclusiv a normelor de competență și de procedură, excluzând însă aprecierea faptelor *stricto sensu*. Cu anumite excepții, procedura în fața Curții de Casație este în principal scrisă, chiar și în cazul intervenției din partea unui membru al *Conseil d'État* sau al avocatului de pe lângă Curtea de Casație, care nu beneficiază de un drept absolut de a prezenta observații orale. În speță, recursurile în casație au fost formulate după ce argumentele reclamanților au fost examinate de instanțele de fond, care aveau plenitudine de jurisdicție și au desfășurat ședințe în cadrul cărora reclamanții sau avocatul lor au fost prezenți și au participat în conformitate cu art. 6. Referitor la dreptul recurentului de a lua cuvântul în ședință, dezbaterile care poate interveni în cursul unei ședințe în fața secției penale a Curții de Casație este deosebit de tehnică și are ca obiect exclusiv motivele de drept. Astfel, participarea orală a recurenților la ședința Curții de Casație s-ar încadra într-o abordare prea formalistă a procedurii; participarea orală nu poate contribui la susținerea termenilor unei dezbateri care este în esență scrisă și tehnică. Referitor la contestația privind monopolul de care beneficiază avocații *Conseil d'État* sau de pe lângă Curtea de Casație în fața acestei instanțe, dreptul oricărui acuzat de a fi asistat un apărător ales nu poate avea caracter absolut, iar instanțele naționale pot trece peste opțiunea acestuia dacă există motive pertinente și suficiente pentru a considera că interesele justiției impun acest

lucru. De asemenea, sistemul francez propune justițiabililor să facă o alegere, aceea de a fi sau nu reprezentați de un avocat în fața Curții de Casație. Chiar și în primul caz, observațiile scrise cristalizează argumentele formulate împotriva deciziei atacate cu recurs. Pledoariile sunt facultative și, în practică, avocații *Conseil d'État* și de pe lângă Curtea de Casație nu participă la ședințe decât în cazuri excepționale. Existența acestei alegeri permise justițiabilului este de natură să justifice o diferență de procedură, iar dreptul francez oferă garanții suficiente în legătură cu această alegere, în special cu renunțarea la avantajele oferite de asistența unui avocat al *Conseil d'État* sau de pe lângă Curtea de Casație. În orice caz, doi dintre reclamanți erau asistați de un avocat care era înscris în barou și era în măsură să îi informeze cu privire la consecințele alegerii lor care, în speță, a fost așadar liberă și conștientă. Același lucru este valabil și pentru primul reclamant, care a fost consiliat de o asociație pentru protecția justițiabililor. Caracterul specific al procedurii în fața Curții de Casație, analizat în ansamblul său, poate justifica faptul că li se rezervă exclusiv avocaților de specialitate monopolul asupra luării cuvântului și că această rezervă nu este de natură să pună în discuție posibilitatea rezonabilă pe care o au reclamanții de a-și prezenta cauza în condiții care nu îi pun într-o situație defavorabilă. Ținând seama de rolul Curții de Casație și având în vedere procedurile în ansamblul lor, faptul că reclamanților nu li s-a oferit posibilitatea de a-și pleda cauza oral, personal sau prin intermediul unui avocat înscris în barou, nu a adus atingere dreptului acestora la un proces echitabil.

Concluzie: neîncălcare (șaisprezece voturi la unu).

Art. 6 § 1: întrucât reclamanții au ales să se apere fără a fi reprezentați de un avocat al *Conseil d'État* sau de pe lângă Curtea de Casație, aceștia nu au beneficiat de practica existentă în fața secției penale a Curții de Casație pe care Curtea Europeană a declarat-o conformă cu Convenția. Reclamanții nu au avut acces la concluziile avocatului general depuse în fața Curții de Casație; astfel, ținând seama de natura acestor concluzii și de miza procedurii pentru aceștia, nu s-a respectat dreptul acestora la o procedură contradictorie. Or, aceștia nu au renunțat la beneficiul garanțiilor unei proceduri contradictorii. Neavând posibilitatea să cunoască sensul concluziilor avocatului general înainte de ședință, reclamanții nu au putut să răspundă la acestea printr-o pledoarie, chiar dacă aveau dreptul de a depune un memoriu, înainte de ședință. De asemenea, transmiterea sensului concluziilor avocatului general s-ar putea dovedi utilă de altfel pentru a-i lămuri pe recurenți cu privire la opțiunile lor procedurale.

Concluzie: încălcare (douăsprezece voturi la cinci).

Micallef împotriva Maltei (MC) – 17056/06

Hotărârea din 15.10.2009 (MC)

Art. 6

Art. 6 § 1

Drepturi și obligații cu caracter civil

Procedura injoncțiunii: *art. 6 aplicabil*

Instanță imparțială

Lipsa unei prevederi normative pentru a recuza un judecător pe motivul legăturii familiale cu avocatul uneia dintre părți: *încălcare*

În fapt – Sora reclamantului a pierdut un proces civil care a fost soluționat pe fond în 1992. A fost pronunțată o ordonanță președințială împotriva sa în 1985, în urma căreia vecinul său a introdus o acțiune pe fond. Aceasta a contestat ordonanța în fața instanței, care a declarat-o nulă și neavenită, pe motiv că a fost pronunțată cu încălcarea principiului contradictorialității. Această hotărâre a fost anulată în apel. În 1993, sora reclamantului a inițiat o procedură constituțională, susținând că președintele curții de apel nu a dat dovadă de imparțialitate obiectivă din cauza legăturilor sale de rudenie cu avocatul părții adverse. În 2002, după decesul surorii sale, reclamantul a intervenit în procedură. În 2005, acțiunea constituțională a fost respinsă. În 2006, reclamantul a sesizat Curtea Europeană. Prin hotărârea din 15 ianuarie 2008, una dintre Camerele Curții a constatat, cu patru voturi la trei, încălcarea art. 6 § 1 din Convenție pe motivul lipsei de imparțialitate obiectivă din partea curții de apel.

În drept – Art. 6 § 1: a) *Aplicabilitate* – Procedura ordonanței președințiale și procedura ulterioară unde a fost criticată lipsa de echitate nu pot fi privite ca distincte una de alta întrucât ele formează o singură procedură în raport cu fondul plângerii. Deși procedurile preliminare nu intră în mod normal sub aria de protecție a art. 6, Curtea observă că există, în prezent, un larg consens în rândul statelor membre ale Consiliului Europei în ceea ce privește aplicabilitatea art. 6 pentru măsurile provizorii, inclusiv pentru ordonanțe președințiale. Aceasta a fost și poziția adoptată în jurisprudența Curții de Justiție a Comunităților Europene. În procedurile excesiv de lungi, decizia instanței în cadrul procedurii ordonanței președințiale ține de multe ori locul unei decizii pe fond pentru un termen de timp destul de lung sau chiar permanent în situații excepționale. Rezultă că, în anumite cazuri, procedura provizorie și procedura din acțiunea principală se aplică pentru aceleași „drepturi și obligații cu caracter civil” în sensul art. 6 și produc aceleași efecte. În aceste circumstanțe, Curtea consideră că nu se mai justifică să se considere în mod automat că procedura ordonanței președințiale nu este decisivă pentru drepturile sau obligațiile cu caracter civil. De asemenea, Curtea nu este convinsă că o deficiență apărută într-o astfel de procedură ar putea fi în mod necesar corectată în cadrul procedurii pe fond, având în vedere că orice prejudiciu suferit în acest interval ar putea deveni apoi ireversibil și șansele de a obține despăgubiri pentru prejudiciu ar fi probabil micșorate, poate doar cu excepția unei compensații. Curtea consideră așadar că este necesară modificarea jurisprudenței. Art. 6 se va putea aplica dacă dreptul în cauză, atât în procedura din acțiunea principală, cât și în procedura ordonanței președințiale, are un „caracter civil” în sensul art. 6 și dacă măsura provizorie este decisivă pentru dreptul sau obligația cu caracter civil respectivă, indiferent de perioada în care a fost în vigoare. Totuși, Curtea admite că, în cazuri excepționale, poate fi imposibil să se respecte toate cerințele prevăzute la art. 6. Astfel, în timp ce independența și imparțialitatea instanței sau a judecătorului în cauză constituie garanții inalienabile care trebuie respectate într-o astfel de procedură, există posibilitatea ca

alte garanții procedurale să nu se aplice decât în măsura permisă de natura și scopul procedurii provizorii respective. În speță, procedura din acțiunea principală privea în substanță folosirea de către vecini a dreptului de proprietate și – prin urmare – un drept cu caracter civil. Ordonanța urmărea să soluționeze problema aceluiași drept cu cel în discuție în procedura din acțiunea principală și era imediat executorie. Rezultă că art. 6 este aplicabil.

Concluzie: excepții preliminare respinse (unsprezece voturi la șase).

b) *Cu privire la fond* – În temeiul dreptului maltez, astfel cum se prezenta acesta la momentul faptelor, un judecător nu avea în mod automat obligația de a se retrage din cauzele în care imparțialitatea sa putea reprezenta o problemă, și o parte la proces nu putea recuza un judecător pe motiv că exista o legătură de rudenie – fără a mai discuta despre o relație de rudenie de tip unchi-nepot – între un judecător și avocatul părții adverse. Între timp, dreptul maltez a fost modificat și permite acum recuzarea unui judecător pe motivul existenței unei legături de rudenie. În litigiul în discuție în speță, Curtea consideră că relația de rudenie strânsă dintre avocatul părții adverse și președintele instanței este suficientă pentru a justifica în mod obiectiv temerile cu privire la lipsa de imparțialitate a completului de judecată.

Concluzie: încălcare (unsprezece voturi la șase).

Moulet împotriva Franței (dec.) – 27521/04

Decizia din 13.09.2007 (Secția a III-a)

Art. 6

Art. 6 § 2

Prezumția de nevinovăție

Abatere disciplinară recunoscută de *Conseil d'État* în baza unor fapte stabilite de o instanță penală care a dispus încetarea procesului penal ca urmare a prescripției: *inadmisibilă*

În fapt – Reclamantul a fost urmărit penal pentru dare și luare de mită, înșelăciune și complicitate la înșelăciune afectând interesele autorității municipale unde era angajat ca funcționar public. Prin două hotărâri succesive, a fost suspendat din funcție, cu titlu de sancțiune, pe motivul urmăririi penale începute împotriva sa. Camera preliminară (*chambre d'accusation*) a curții de apel a dispus încetarea procesului penal, motivând că, pentru faptele de care era acuzat, intervenise prescripția răspunderii penale de trei ani. Reclamantul a solicitat repunerea sa în funcție, dar, cum nu a primit niciun răspuns de la primar, a adresat instanței administrative o cerere pentru anularea deciziei implicite de respingere. Cererea i-a fost respinsă. Reclamantul a atacat hotărârea la *Conseil d'Etat*, care a anulat hotărârea contestată motivând că suspendarea nu putea fi menținută ulterior încetării procesului penal. Primarul a dispus, cu titlu de sancțiune disciplinară, pensionarea reclamantului, măsură care a fost anulată de instanța administrativă. Primarul, în baza concluziilor din hotărârea camerei preliminare a curții de apel, a dispus din nou pensionarea din oficiu a reclamantului. Acesta a sesizat instanța administrativă, care a dispus anularea deciziei respective. Printr-o altă hotărâre, instanța administrativă a anulat refuzurile implicite ale primarului de a-l repune în funcție pe reclamant și de a-l repune în drepturi. Reclamantul și autoritatea locală au declarat apel împotriva celor două hotărâri. Curtea de apel administrativă a conexas cererile. Instanța a redus suma pe care autoritatea locală a fost obligată să o plătească cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul material și a confirmat suma acordată pentru prejudiciul moral. Ambele părți au formulat recurs în casație. *Conseil d'Etat* a anulat hotărârea curții de apel administrative luând în considerare, în special, faptele reținute de judecătorul de instrucție.

În drept – Art. 6 § 2: Referitor la eventuala existență a unei acuzații în materie penală, Curtea constată că înalta instanță administrativă nu l-a identificat în mod oficial pe reclamant ca fiind autorul unei infracțiuni. *Conseil d'Etat* s-a limitat la constatarea faptelor materiale – evident, contestate de către reclamant – care rezultau din dosarul înaintat instanței de fond administrative și care au fost dezbătute în mod liber și în contradictoriu, *Conseil d'Etat* abținându-se să le dea o încadrare penală. Astfel, în măsura în care deciziile privind încetarea procesului penal pronunțate de judecătorul de instrucție nu prezintă autoritate de lucru judecat pentru instanța administrativă, era sarcina acesteia din urmă să evalueze în mod suveran, în speță, caracterul material al faptelor imputate reclamantului și caracterul adecvat al sancțiunii aplicate în raport cu faptele, în cadrul dreptului funcției publice. Rezultă astfel că *Conseil d'Etat* s-a limitat la evaluarea incidenței faptelor imputate asupra sarcinilor și obligațiilor de probitate care îi revin oricărui membru al administrației locale. Autoritățile naționale și-au menținut decizia într-un domeniu pur administrativ. Referitor la eventuala existență a unei legături între procedura penală și procedura administrativă în litigiu, Curtea constată că soluția procedurii penale nu a fost decisivă pentru procedura administrativă deoarece, deși s-a dispus încetarea procesului penal, exista posibilitatea legală ca reclamantul să fie cercetat în fața instanțelor disciplinare. Independent de decizia pronunțată la încheierea procedurii penale, procedura administrativă în litigiu, complet autonomă atât în privința condițiilor sale de punere în aplicare, cât și în privința regimului său procedural, nu era așadar corolarul direct

al procedurii din urmă. Astfel, prezenta cauză se deosebește de alte cauze în care Curtea a hotărât că procedura în litigiu era corolarul și complementul procedurii penale și că i se aplică art. 6 § 2. În concluzie, Curtea consideră că art. 6 § 2 nu este aplicabil în prezenta cauză.

Concluzie: inadmisibilă (inaplicabilă).

Öcalan împotriva Turciei (MC) – 46221/99
Hotărârea din 12.05.2005 (MC)

Art. 6

Art. 6 § 1

Instanță imparțială

Judecător militar în cadrul unei curți de securitate a statului în timpul unei părți a procesului:
încălcare

Art. 6 § 3 lit. b)

Înlesnirile necesare

Timpul necesar

Restrângerea accesului unui deținut la dosarul său penal și divulgarea tardivă a acestuia către avocați, ceea ce i-a obligat să răspundă în pripă în cadrul unui dosar foarte amplu și complex:
încălcare

Art. 6 § 3 lit. c)

Dreptul la apărare cu asistența unui apărător

Interzicerea accesului la un avocat timp de aproape 7 zile de reținere, urmată de limitarea numărului și duratei întrevederilor; imposibilitatea unui deținut de a se întrevedea cu avocații săi fără a fi ascultați de agenții forțelor de ordine: *încălcare*

În fapt – În octombrie 1998, reclamantul, resortisant turc și fost lider al PKK (Partidul Muncitorilor din Kurdistan), a fost expulzat din Siria. După un timp petrecut în diverse țări, acesta a fost cazat în reședința ambasadorului Greciei din Nairobi (Kenya). La 15 februarie 1999, acesta a trebuit să plece din ambasada Greciei și a fost condus de un funcționar kenyan la Aeroportul Nairobi, la un avion înmatriculat în Turcia, în care îl așteptau câțiva funcționari turci pentru a-l aresta. Instanțele turce au emis șapte mandate de arestare pe numele reclamantului, iar Interpolul a emis un aviz de urmărire pe numele său. Reclamantul a fost transferat în Turcia și plasat în arest la penitenciarul de pe insula İmralı în data de 16 februarie 1999, după care a fost interogată de membri ai forțelor de ordine. La 22 februarie 1999, procurorul Republicii de pe lângă Curtea de securitate a statului din Ankara l-a audiat pe reclamant. La 23 februarie 1999, acesta a compărut în fața unui judecător de la curtea de securitate, care a dispus arestarea sa preventivă. Prin rechizitoriul prezentat în aprilie 1999, procurorul l-a acuzat pe reclamant că a desfășurat activități pentru a determina secesiunea unei părți a teritoriului național și că a înființat și a condus în acest scop o organizație armată. Acesta a solicitat pedeapsa capitală, în temeiul art. 125 din Codul penal. În timpul procesului a avut loc o modificare a Constituției, prin care se excludeau magistrații militari din compunerea completelor de judecată ale curților de securitate a statului. Astfel, un magistrat civil a fost desemnat în locul judecătorului militar în cadrul completului de judecată însărcinat cu cauza respectivă. Reclamantul a fost declarat vinovat de infracțiunile de care era acuzat și a fost condamnat la pedeapsa capitală. La 25 noiembrie 1999, Curtea de Casație a confirmat hotărârea curții de securitate a statului.

La 30 noiembrie 1999, Curtea Europeană a decis să aplice art. 39 din Regulament și a solicitat Guvernului turc să ia toate măsurile necesare pentru neexecutarea pedepsei capitale, pentru a-i permite Curții să facă o examinare eficace a admisibilității cererii. În septembrie 2001, o

delegație a Comitetului European pentru Prevenirea Torturii și Tratamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante („CPT”) a vizitat locul de detenție în care se afla reclamantul și a formulat câteva recomandări. O lege din august 2002 a abolit pedeapsa cu moartea pe timp de pace, iar Codul penal s-a modificat în consecință. În septembrie 2002, Guvernul turc a informat Curtea Europeană că nu mai era posibilă executarea pedepsei cu moartea aplicate reclamantului. În octombrie 2002, Curtea de securitate a statului din Ankara a comutat pedeapsa capitală aplicată reclamantului în pedeapsa închisorii pe viață. O Cameră a Curții Europene (Secția întâi) a pronunțat o hotărâre în data de 12 martie 2003 (a se vedea CJ nr. 51). În noiembrie 2003, Turcia a ratificat Protocolul nr. 6 la Convenție privind abolirea pedepsei cu moartea.

În drept – Art. 6 § 1: Compunerea curții de securitate a statului – Aparenta independență a instanței respective nu ține doar de compunerea sa la momentul pronunțării verdictului. Pentru a se conforma cerințelor prevăzute la art. 6 în materie de independență, instanța respectivă trebuie să pară independentă față de puterea executivă sau cea legislativă în fiecare din cele trei faze ale procedurii, respectiv instrumentarea cazului, judecata și verdictul (potrivit informațiilor date de Guvern cu privire la procedura penală din Turcia). De asemenea, atunci când un magistrat militar participă la unul sau mai multe acte de procedură care ulterior rămân în vigoare în procedura penală respectivă, acuzatul poate în mod rezonabil să manifeste îndoieli față de corectitudinea procedurii în ansamblu, cu excepția cazului în care se dovedește că procedura desfășurată ulterior în fața curții de securitate a risipit suficient îndoielile respective. Mai precis, faptul că un magistrat militar a participat, într-un proces îndreptat împotriva unui civil, la un act de procedură ce face parte integrantă din proces lipsește întreaga procedură de aparență că ar fi fost desfășurată de o instanță independentă și imparțială.

În speță, judecătorul militar a fost prezent în cadrul actelor de procedură efectuate în cele două ședințe preliminare și în cele șase ședințe pe fond. Niciunul dintre acte nu a fost reînnoit după înlocuirea judecătorului militar, toate fiind validate ca atare de către judecătorul înlocuitor. În aceste condiții, Marea Cameră nu poate admite faptul că înlocuirea judecătorului militar înainte de încheierea procedurii a risipit îndoielile rezonabile ale reclamantului cu privire la independența și imparțialitatea instanței care l-a judecat.

Concluzie: încălcare (unsprezece voturi la șase).

Art. 6 § 1 coroborat cu art. 6 § 3 lit. b) și lit. c): Marea Cameră subscrie la concluzia Camerei, conform căreia a fost încălcat art. 6 § 1 coroborat cu art. 6 § 3 lit. b) și lit. c) prin faptul că reclamantul nu a beneficiat de dreptul la un proces echitabil: acesta nu a beneficiat de asistența unui avocat în timpul reținerii; nu a putut comunica cu avocații săi fără a fi ascultați de către terți; nu a putut avea acces direct la dosar decât într-o fază foarte avansată a procedurii; i s-au impus restricții la numărul și durata vizitelor avocaților săi; în fine, aceștia au avut târziu acces corespunzător la dosar. Aceste dificultăți au avut un efect general atât de restrictiv asupra dreptului la apărare încât a fost încălcat principiul procesului echitabil, formulat la art. 6.

Concluzie: încălcare (unanimitate).

O'Halloran și Francis împotriva Regatului Unit (MC) – nr. 15809/02
Hotărârea din 29.06.2007 (MC)

Art. 6

Art. 6 § 1

Acuzație în materie penală

Proces echitabil

Obligația persoanei înregistrate ca proprietar al unui vehicul de a furniza informații în vederea identificării șoferului în cazul unor bănuieli privind încălcarea Codului rutier: *neîncălcare*

În fapt – În temeiul art. 172 din Legea din 1988 privind circulația rutieră, proprietarul înregistrat al unui vehicul poate fi obligat să comunice informații despre identitatea șoferului vehiculului său atunci când acesta este bănuit că a săvârșit o încălcare a regulilor circulației rutiere la care se aplică această dispoziție. Necomunicarea acestor informații constituie infracțiune, cu excepția cazului în care deținătorul reușește să demonstreze că nu cunoaște identitatea șoferului și că nu se poate informa în privința acestuia prin eforturi rezonabile. În cadrul unor incidente diferite, vehiculele reclamantilor au fost fotografiate de radar când au depășit limita de viteză legală. În consecință, reclamantilor li s-a cerut să identifice șoferul și au fost informați că, dacă nu oferă informațiile respective, riscă sancțiuni penale. Primul reclamant a recunoscut că el a fost șoferul și a fost condamnat pentru depășirea limitei de viteză legală, după ce a încercat, fără succes, să obțină excluderea mărturiei sale din setul de probe. Acesta a fost obligat la plata unei amenzi și i s-au aplicat puncte de penalizare. Cel de-al doilea reclamant a invocat dreptul său la tăcere și dreptul de a nu se autoincrimina. Acesta a fost condamnat pentru încălcarea art. 172, aplicându-i-se o amendă și un număr de puncte de penalizare.

În drept – Art. 6 § 1: Curtea nu admite argumentul reclamantilor, conform căruia dreptul la tăcere și dreptul de a nu se autoincrimina sunt drepturi absolute. Pentru a stabili dacă s-a adus atingere însuși fondului acestor drepturi, Curtea s-a axat pe examinarea naturii coerciției și a gradului de coerciție folosit pentru obținerea probelor, existența unor garanții corespunzătoare în cadrul procedurii și modul în care au fost folosite probele obținute astfel.

a) *Natura coerciției și gradul de coerciție* – Coerciția a fost directă desigur, însă orice persoană care deține sau conduce un autovehicul știe că se supune unei reglementări care se aplică deoarece este recunoscut faptul că deținerea și folosirea autovehiculelor implică riscul de a cauza vătămări grave. Persoanele care aleg să dețină și să conducă autovehicule pot fi considerate că au acceptat anumite responsabilități și obligații, în special obligația, în cazul unor bănuieli privind săvârșirea unor încălcări ale codului rutier, de a informa autoritățile despre identitatea persoanei care conducea autovehiculul în momentul săvârșirii încălcării. În fine, ancheta pe care poliția era autorizată să o desfășoare avea un caracter limitat. Astfel, art. 172 se aplică numai în cazul în care șoferul autovehiculului este bănuit că a săvârșit o infracțiune căreia i se aplică această dispoziție și autorizează poliția să solicite informații exclusiv cu privire la identitatea șoferului.

b) *Existența unor garanții* – Deținătorul unui vehicul nu este vinovat de săvârșirea unei infracțiuni dacă reușește să demonstreze că nu cunoaște identitatea șoferului și că nici nu se poate informa în această privință prin eforturi rezonabile. Infracțiunea nu se bazează astfel pe răspunderea obiectivă, iar riscul unor mărturisiri puțin fiabile este așadar neglijabil.

c) *Modul în care au fost folosite probele obținute astfel* – Deși declarațiile primului reclamant,

conform cărora acesta se afla la volanul autovehiculului său, au fost admise ca probă după ce acesta a încercat să-și conteste mărturisirea, organele de urmărire penală aveau sarcina să dovedească săvârșirea infracțiunii dincolo de orice îndoială rezonabilă, iar reclamantul putea să dea declarații și să cheme martori dacă dorea așa ceva. Identitatea șoferului este doar unul dintre elementele constitutive ale contravenției de depășire a limitei de viteză și este exclusă pronunțarea unei condamnări în procedura pe fond doar în baza informațiilor obținute ca urmare a aplicării art. 172. Referitor la cel de-al doilea reclamant, procedura privind contravenția de depășire a vitezei legale nu a avut nicio consecință, reclamantul refuzând să comunice informațiile solicitate. În consecință, nu se pune problema folosirii declarațiilor sale în cadrul unei proceduri penale deoarece refuzul reclamantului de a comunica informațiile solicitate nu a fost folosit ca probă, ci a constituit el însuși o infracțiune. Având în vedere toate circumstanțele cauzei, în special natura deosebită a reglementării în litigiu și caracterul limitat al informațiilor solicitate în avizul de urmărire în temeiul art. 172, nu s-a adus atingere fondului dreptului reclamanților la tăcere și dreptului acestora de a nu se autoincrimina.

Concluzie: neîncălcare (cincisprezece voturi la două).

Othman (Abu Qatada) împotriva Regatului Unit - 8139/09

Hotărârea din 17.01.2012 (Secția a IV-a)

Art. 6

Expulzare

Art. 6 § 1

Proces echitabil

Risc real ca probele obținute prin torturarea unor terți să fie admise ca probe în noul proces al reclamantului: *expulzarea ar constitui o încălcare*

În fapt – Reclamantul, de naționalitate iordaniană, a sosit în Regatul Unit în 1993 și a obținut azil aici. Acesta a fost ținut în detenție în perioada 2002-2005 în temeiul Legii din 2001 privind securitatea și lupta împotriva criminalității și a terorismului. După eliberarea sa, i s-a comunicat un ordin de expulzare emis de ministrul de Interne (*Secretary of State*). Între timp, în 1999 și 2000, reclamantul a fost condamnat în lipsă în Iordania pentru participare la atentate cu bombă și deținere de explozivi. În ambele procese care s-au încheiat cu condamnările respective, proba decisivă au constituit-o depozițiile incriminatoare făcute de doi coînculpați, care ulterior au declarat că au fost torturați. În 2005, guvernul britanic și cel iordanian au semnat un memorandum de înțelegere care prevedea un număr de asigurări privind respectarea normelor stabilite de dreptul internațional al drepturilor omului în toate cazurile în care o persoană ar fi returnată dintr-un stat în celălalt. Memorandumul prevedea totodată că orice persoană returnată beneficiază rapid și periodic de vizite din partea unui reprezentant al unui organism independent desemnat de comun acord de cele două guverne. Centrul Adaleh de studii în materie de drepturile omului a semnat astfel un acord-cadru cu guvernul britanic în acest scop. În speță, s-au ridicat întrebări suplimentare privind un eventual nou proces, întrebări care au fost adresate guvernului iordanian, iar acesta a răspuns la ele. Reclamantul a atacat decizia de expulzare, însă instanțele britanice, după ce au examinat cu atenție capetele de cerere, i-au respins acțiunea.

În drept – Art. 6: Reclamantul se plânge că, în cazul retrimiterii sale în Iordania, noul său proces ar constitui o denegare flagrantă de dreptate, mai ales din cauza admiterii probelor obținute prin tortură. Curtea observă că, pentru a exista o denegare flagrantă de dreptate, nu este suficient ca procedurile de judecată să prezinte nereguli sau o lipsă a garanțiilor de natură să constituie o încălcare a art. 6 dacă acestea există chiar în statul contractant. Este nevoie de o nerespectare a principiilor procesului echitabil care să fie atât de fundamentală încât să constituie o anihilare a dreptului garantat de această dispoziție ori să distrugă însăși esența acestuia. În această privință, Curtea subliniază că admiterea unor declarații obținute prin tortură ar fi vădit contrară nu numai art. 6 din Convenție, ci și normelor fundamentale ale procesului echitabil stabilite de dreptul internațional, dând așadar procesului un caracter imoral, ilegal și total imprevizibil în privința rezultatului acestuia. Admiterea probelor obținute prin tortură în cadrul unui proces penal ar reprezenta așadar o denegare flagrantă de dreptate. Depozițiile incriminatoare în cauza reclamantului au fost făcute de doi martori diferiți, care au fost loviți amândoi la tâlpile picioarelor – tehnică cunoscută sub numele de *falaka* – exclusiv în scopul obținerii de informații. Curtea a avut deja ocazia să examineze această formă de rele tratamente și a încadrat-o fără nicio ezitare ca fiind tortură. De asemenea, folosirea probelor obținute prin tortură este o practică răspândită în Iordania, iar garanțiile juridice oferite de dreptul iordanian par să aibă puțină valoare în practică. Desigur, reclamantul ar putea contesta admisibilitatea depozițiilor incriminatoare obținute prin tortură, însă i-ar fi foarte greu să se prevaleze de această posibilitate la câțiva ani după faptele în cauză

și în fața unei instanțe care de regulă respinge astfel de afirmații. Dat fiind că reclamantul a prezentat dovezi concrete și incontestabile că într-adevăr coinculpații săi au fost torturați, acesta a îndeplinit criteriile necesare în materie de probe pe care trebuia să le îndeplinească pentru a demonstra existența unui risc real de a suferi o denegare flagrantă de dreptate în cazul retrimiterii sale în Iordania.

Concluzie: expulzarea ar constitui o încălcare (unanimitate).

Perna împotriva Italiei (MC) - 48898/99

Hotărârea din 6.05.2003 (MC)

Art. 6

Art. 6 § 1

Proces echitabil

Refuzul admiterii mijloacelor de probă solicitate de acuzat într-un proces de calomnie:
neîncălcare

În fapt – Reclamantul, Giancarlo Perna, este un ziarist italian, s-a născut în 1940 și locuiește la Roma. La 21 noiembrie 1993, acesta a publicat în cotidianul italian „*Il Giornale*” un articol despre magistratul Giancarlo Caselli, pe atunci șeful Parchetului din Palermo. Articolul avea titlul „Caselli, moțul alb al justiției” („*Caselli, il ciuffo bianco della giustizia*”) și subtitlul „Școală de preoți, militantism comunist precum amicul Violante...” („*Scuola dai preti, militanza comunista come l'amico Violante...*”). Articolul critica în primul rând militantismul politic al domnului Caselli, menționând „un triplu jurământ de ascultare: față de Dumnezeu, față de lege și față de strada Botteghe Oscure [anterior sediu al Partidului Comunist Italian (PCI), ulterior al Partidului Democratic de Stânga (PDS)]” („*un triplo giuramento di obbedienza. A Dio, alla Legge, a Botteghe Oscure*”). În continuare, articolul îl acuza pe domnul Caselli că a contribuit la o strategie de cucerire a parchetelor din diverse orașe italiene și că l-a folosit pe pocăitul („*pentito*”) T. Buscetta pentru a încerca să distrugă cariera politică a lui Giulio Andreotti, fostul președinte al Consiliului de Miniștri, învinuindu-l de complicitate externă la o organizație mafiotă („*appoggio esterno alla mafia*”), deși știa că în cele din urmă va trebui să renunțe la urmărirea penală din lipsă de probe. Dând curs plângerii pentru calomnie depuse de domnul Caselli, Tribunalul Monza i-a condamnat, la 10 ianuarie 1996, pe domnul Perna și pe directorul ziarului de la acea vreme pentru săvârșirea infracțiunii de calomnie în formă agravată. Cei doi au fost condamnați la plata unor amenzi de 1 500 000 și, respectiv, 1 000 000 lire italiene (ITL) (reprezentând aproximativ 775 și, respectiv, 515 euro), la plata unor despăgubiri și a cheltuielilor de judecată în valoare de 60 000 000 ITL (aproximativ 31 000 euro), la rambursarea cheltuielilor efectuate de petent, precum și la publicarea hotărârii. Domnul Perna a declarat apel împotriva acestei decizii. La 28 octombrie 1997, Curtea de Apel Milano i-a respins apelul. Instanța a considerat că pasajul referitor la jurământul de ascultare era calomnios deoarece sugera o dependență față de directivele unui partid politic. Referitor la restul articolului, instanța a considerat că afirmațiile despre comportamentul domnului Caselli în exercitarea atribuțiilor sale de magistrat erau foarte grave și foarte calomnioase în măsura în care nu se coroborau cu nicio probă. Pe de altă parte, instanța nu a considerat necesar să procedeze la examinarea probelor solicitate de reclamant pe motiv că observațiile acestuia din urmă cu privire mai ales la apartenența politică a domnului Caselli și folosirea termenului „pocăit” în procedura îndreptată împotriva domnului Andreotti nu aveau un caracter calomnios și erau așadar lipsite de relevanță în cadrul procedurii respective. Curtea de Casație a confirmat hotărârea curții de apel.

În drept – Art. 6 § 1 și art. 6 § 3 lit. d): Curtea reamintește că admisibilitatea probelor este o chestiune ce ține în primul rând de normele dreptului intern, dar că îi revine sarcina de a cerceta dacă procedura în ansamblu, inclusiv modul de prezentare a mijloacelor de probă, a avut un caracter echitabil. Curtea reține că prezentările de probe solicitate de reclamant, respectiv depunerea la dosar a două articole de presă și ascultarea domnului Caselli, aveau ca obiect să demonstreze veridicitatea faptelor, care nu erau de natură calomnioasă în opinia instanțelor de fond. Curtea este de acord cu opinia instanțelor respective, conform căreia probele respective nu ar fi putut dovedi nerespectarea principiilor de imparțialitate,

independență și obiectivitate specifice atribuțiilor exercitate de magistrat. Reclamantul nu a încercat să demonstreze veridicitatea acestor fapte ci, din contră, a susținut că era vorba despre judecăți critice care nu mai necesitau să fie dovedite. Prin urmare, nu se poate considera că procedura în litigiu a avut un caracter inechitabil din cauza modului de prezentare a probelor.

Concluzie: neîncălcare (unanimitate).

Ramanauskas împotriva Lituaniei (MC) - 74420/01

Hotărârea din 5.02.2008 (MC)

Art. 6

Art. 6 § 1

Proces echitabil

Condamnare pentru o infracțiune de corupție săvârșită la instigarea poliției: *încălcare*

În fapt – Reclamantul avea funcția de procuror. Acesta a susținut că o persoană pe care nu o cunoștea de dinainte, despre care ulterior s-a aflat că era ofițer într-un serviciu al poliției specializat în combaterea corupției, l-a contactat prin intermediul unei cunoștințe din sfera relațiilor sale personale. Persoana respectivă i-a cerut să obțină achitarea unei terțe persoane și i-a oferit în acest scop o mită de 3 000 de dolari americani (USD). Reclamantul a susținut că inițial a refuzat propunerea, dar a acceptat-o după ce interlocutorul său a i-a făcut aceeași ofertă de mai multe ori. Ofițerul și-a informat angajatorul, iar în noiembrie 1999, adjunctul procurorului general l-a autorizat să simuleze acte de corupție. La scurt timp, reclamantul a primit mita promisă. În august 2000, acesta a fost condamnat la o pedeapsă privativă de libertate pentru luare de mită, reprezentând suma de 2 500 USD. Această decizie a fost confirmată în apel. Curtea Supremă a respins recursul introdus de reclamant, motivând că nu exista nicio probă care să arate că negocierile inițiale au avut loc la ordinul serviciilor de poliție, că autoritățile au fost informate despre operațiune abia după ce reclamantul a acceptat luarea de mită și că, autorizându-l pe ofițerul implicat în operațiune să își continue activitățile, autoritățile s-au limitat la a se asocia la săvârșirea unei infracțiuni care era în curs de desfășurare. În opinia instanței, problema instigării la săvârșirea unei infracțiuni nu a avut efect asupra încadrării juridice a comportamentului reclamantului.

În drept – Art. 6 § 1: Autoritățile naționale nu pot fi exonerate de răspundere pentru acțiunile ofițerilor de poliție limitându-se la invocarea faptului că aceștia, deși îndeplineau acte specifice activității polițienești, ar fi acționat „în particular”. Răspunderea autorităților trebuie asumată cu atât mai mult cu cât faza inițială a operațiunii s-a desfășurat în afara unui cadru legal și în absența unei autorizări judecătorești. În plus, autorizându-l pe polițistul respectiv să simuleze acte de corupție și scutindu-l pe acesta de orice răspundere penală, autoritățile au conferit *ex post* un caracter legitim fazei preliminare și au profitat de rezultatele acesteia. De asemenea, nu s-a oferit nicio explicație satisfăcătoare cu privire la rațiunile și eventualele motive personale pentru care polițistul l-ar fi abordat din proprie inițiativă pe reclamant, fără să îi informeze pe superiori; nu s-au oferit nici motive pentru care acesta nu a fost urmărit penal pentru actele săvârșite în cadrul fazei preliminare. În această privință, Guvernul s-a limitat să facă referire la faptul că toate documentele relevante au fost distruse. Rezultă de aici că autoritățile lituaniene își asumă răspunderea pentru acțiunile polițistului și persoanei cunoscute de reclamant care au precedat autorizarea înscenării luării de mită. Orice altă soluție ar lăsa loc de abuzuri și arbitrar, permițând eludarea principiilor aplicabile. Activitățile polițistului implicat și ale persoanei cunoscute de reclamant au depășit limita a ceea ce constituie simpla examinare pasivă a unei activități infracționale existente: nu există nicio dovadă că reclamantul a comis infracțiuni anterior, în special infracțiuni ce țin de domeniul corupției, toate întrevederile dintre reclamant și polițistul implicat au avut loc la inițiativa acestuia din urmă, iar reclamantul pare să fi fost supus unor insistențe vădite din partea celor doi interlocutori ai săi pentru a se implica într-o activitate infracțională, deși nu exista niciun element obiectiv care să indice intenția sa de a se implica în așa ceva. Reclamantul a susținut pe toată durata procedurii că a fost instigat să comită infracțiunea. În consecință, autoritățile și instanțele interne ar fi trebuit, cel puțin, să examineze în detaliu dacă

organele de urmărire penală au provocat sau nu la săvârșirea unei fapte penale. În acest scop, acestea ar fi trebuit să verifice în special motivele pentru care operațiunea a fost organizată, amploarea participării poliției la infracțiune, precum și natura instigării sau a presiunilor exercitate asupra reclamantului. Acest lucru era cu atât mai important cu cât persoana cunoscută de reclamant, care i l-a prezentat pe polițist reclamantului și care pare să fi jucat un rol semnificativ în succesiunea evenimentelor care au condus la darea și luarea de mită, nu a fost citată niciodată să depună mărturie în dosarul cauzei deoarece nu a fost găsită. Pentru fiecare dintre aceste aspecte, ar fi trebuit ascultate argumentele apărării reclamantului. Autoritățile interne au negat însă orice instigare din partea poliției și nu au luat nicio măsură, la nivelul instanțelor judecătorești, pentru a cerceta serios afirmațiile reclamantului în acest sens. Mai precis, autoritățile nu au făcut nicio încercare pentru a clarifica rolul jucat de protagoniștii din acest caz, deși condamnarea reclamantului s-a bazat pe probe strânse în urma instigării din partea polițistului, pe care reclamantul a denunțat-o. Curtea reține că Curtea Supremă a considerat că, odată stabilită vinovăția reclamantului, o eventuală influență externă asupra hotărârii acestuia de a săvârși infracțiunea și-a pierdut orice relevanță. Mărturisirea unei infracțiuni săvârșite la instigarea cuiva nu face să dispară nici instigarea, nici efectele acesteia. Acțiunile polițistului implicat și ale persoanei cunoscute de reclamant au avut ca efect instigarea reclamantului la săvârșirea infracțiunii pentru care a fost condamnat și nu există nicio dovadă că, fără intervenția acestora, infracțiunea ar fi fost săvârșită. Ținând seama de această intervenție și de folosirea acesteia în procedura penală în litigiu, procesul reclamantului nu a avut un caracter echitabil.

Concluzie: încălcare (unanimitate).

Ringvold împotriva Norvegiei – 34964/97

Hotărârea din 11.02.2003 (Secția a III-a)

Art. 6

Procedură civilă

Art. 6 § 2

Prezumția de nevinovăție

Acordarea unei reparații în cadrul unei proceduri civile îndreptate împotriva unei persoane achitate anterior pe latura penală pentru aceleași fapte: *neîncălcare*

În fapt – Reclamantul a fost achitat pentru infracțiunea de agresiuni sexuale asupra unei minore. Instanța a respins totodată cererea de despăgubiri formulată de victimă. Aceasta din urmă a declarat apel împotriva deciziei la Curtea Supremă, care a dispus Tribunalului Oslo să audieze martori și a încuviințat depunerea la dosar a unor documente aferente procedurii penale. Curtea Supremă a examinat cauza aplicând normele de procedură civilă și, după ascultarea părților și a unui mare număr de martori, l-a obligat pe reclamant să plătească victimei o despăgubire de 75 000 de coroane norvegiene. Instanța a reținut că „nu se aplică aceleași cerințe în materie de probe pentru a decide consecințele penale ce decurg pentru o anumită faptă și pentru a hotărî consecințele civile pe care fapta trebuie să le producă”. Instanța a subliniat, în această privință, că cerințele în materie de probe pe latura civilă sunt mai stricte decât cele specifice criteriului celei mai mari probabilități, din cauza gravelor consecințe ce pot decurge de aici pentru reputația pârâtului, fără a fi însă la fel de stricte ca cele necesare pentru stabilirea răspunderii penale. Era necesar să se cerceteze dacă, judecând bine toate aspectele, era „vădit probabil” ca pretinsele violențe să fi fost comise. În fine, Curtea Supremă a subliniat că decizia sa nu pune deloc în discuție achitarea reclamantului.

În drept – Art. 6 § 2: Procedura de reparație era reglementată de dispozițiile Codului de procedură civilă și, în hotărârea sa, Curtea Supremă a încadrat cererea ca fiind de domeniul dreptului civil. Prin urmare, cererea de despăgubiri nu a fost considerată ca fiind o „acuză în materie penală” conform dreptului intern. În ceea ce privește natura procedurii, cererea trebuia instrumentată în baza principiilor specifice normelor de drept în materie de răspundere civilă. Soluția pronunțată în procedura penală nu era decisivă pentru cererea civilă; problema reparației trebuia să fie supusă unei analize juridice diferite, bazate pe criterii și cerințe în materie de probe care prezintă diferențe importante față de cele aplicabile în domeniul răspunderii penale. Faptul că o acțiune care poate duce la formularea unei acțiuni civile reunește și elemente constitutive obiective ale unei infracțiuni nu constituie un motiv suficient pentru a-l considera pe pârât ca fiind „acuzat de săvârșirea unei infracțiuni”. De asemenea, faptul că probele prezentate în procesul penal servesc la stabilirea consecințelor faptei în domeniul civil nu justifică o astfel de concluzie. Altminteri, art. 6 § 2 ar avea ca efect indezirabil lipsirea victimei de posibilitatea de a cere despăgubiri, ceea ce ar constitui o limitare arbitrară și disproporționată a dreptului său de acces la o instanță. O interpretare așa de largă nu ar fi susținută nici de textul art. 6 § 2, nici de vreo convergență a sistemelor juridice naționale din statele contractante. Prin urmare, achitarea nu trebuie să împiedice stabilirea, pe baza unor cerințe mai puțin stricte privind probele, a unei răspunderi civile care presupune obligația de a plăti o despăgubire pentru aceleași fapte. În speță, decizia Curții Supreme, separată de hotărârea de achitare, nu indica nici în mod expres, nici în esență că erau întrunite toate condițiile pentru a considera că reclamantul răspunde penal. De asemenea, nici scopul despăgubirii și nici valoarea acesteia nu i-au conferit caracterul unei sancțiuni penale în sensul art. 6 § 2. În fine, procedura în despăgubiri nu era corolarul direct al

procedurii penale, iar legătura dintre acestea nu era suficientă pentru a justifica extinderea domeniului de aplicare a art. 6 § 2 asupra acțiunii în despăgubiri.

Concluzie: neîncălcare (unanimitate).

Rowe și Davis împotriva Regatului Unit (MC) - 28901/95

Hotărârea din 16.02.2000 (MC)

Art. 6

Art. 6 § 1

Proces echitabil

Nedivulgarea de către parchet a unor probe pe motivul imunității în interes public: *încălcare; neîncălcare*

În fapt – Domnul Rowe și domnul Davis execută în prezent pedepse privative de libertate pentru omor și alte infracțiuni săvârșite în 1988. Cei doi au fost condamnați în februarie 1990, iar căile lor de atac au fost respinse definitiv în 1993. Comisia de control al cauzelor penale a trimis cauza acestora la curtea de apel. În fiecare dintre procesele penale împotriva reclamantilor, unele probe relevante au fost ținute secrete față de apărare în numele interesului public.

Reclamantii au susținut că nedivulgarea de către acuzare a unor probe relevante pe motivul imunității în interes public i-a lipsit de un proces echitabil în sensul art. 6 § 1 și art. 6 § 3 lit. b) și d) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

În drept – Art. 6 § 1: Curtea reține că, în speță, în conformitate cu dreptul intern în vigoare la vremea respectivă, procurorul era cel care, fără acordul ori știința judecătorului, decidea că probele respective nu trebuiau să fie divulgate. În lumina cerințelor de la art. 6 § 1, care impune ca acuzarea să comunice apărării toate probele relevante de care dispune, atât incriminatoare cât și dezincriminatoare, și ca problemele cauzate apărării să fie compensate suficient prin procedura desfășurată în fața autorităților judecătorești, Curtea consideră că o astfel de procedură nu este compatibilă cu dreptul la un proces echitabil. Curtea de apel, care a și examinat probele în litigiu în două ocazii, nu a putut remedia situația din moment ce nu i-a ascultat pe martori și a trebuit, pentru a-și face o idee despre relevanța probelor respective, să se bazeze pe procesele-verbale ale ședințelor desfășurate la *Crown Court* și pe explicațiile furnizate de acuzare.

Concluzie: încălcare (unanimitate).

Saadi împotriva Italiei - 37201/06

Hotărârea din 28.02.2008 (MC)

Art. 3

Expulzare

Riscul de a fi supus unor rele tratamente în cazul expulzării în Tunisia a unui terorist judecat în lipsă: *expulzarea ar constitui o încălcare*

În fapt – Reclamantul este resortisant tunisian. În 2001, a obținut permis de ședere în Italia. În 2002, fiind bănuțit de terorism internațional, acesta a fost reținut și arestat preventiv. În 2005, o *corte di assise* din Italia l-a condamnat la pedeapsa închisorii pentru asociere în scopul săvârșirii de infracțiuni, fals în înscrisuri și tănuire. La data pronunțării hotărârii Marii Camere, o procedură era pe rolul instanțelor italiene. În 2005, o instanță militară tunisiană l-a condamnat în lipsă pe reclamant la 20 de ani de închisoare pentru apartenență la o organizație teroristă activă în străinătate pe timp de pace și pentru instigare la terorism. Acesta a fost eliberat în august 2006, după ce și-a executat pedeapsa în Italia. Ministrul de Interne a dispus expulzarea sa în Tunisia, în temeiul legislației privind combaterea terorismului internațional. Reclamantul a făcut cerere de azil politic, care a fost respinsă. În temeiul art. 39 din Regulament (măsuri provizorii), Curtea a solicitat Guvernului italian suspendarea expulzării până la noi dispoziții.

În drept – Art. 3: Curtea nu poate subestima pericolul pe care îl reprezintă terorismul și dificultățile considerabile întâmpinate de state pentru protejarea populației față de violența terorismului. Cu toate acestea, nu se pot pune în balanță riscul ca o persoană să fie supusă unor rele tratamente și pericolozitatea acesteia pentru comunitate dacă nu este expulzată. Perspectiva ca persoana să constituie o amenințare gravă pentru comunitate nu reduce cu nimic riscul ca aceasta să sufere un prejudiciu dacă este deportată. Din acest motiv, ar fi incorect să se ceară un criteriu al probei mai strict în cazul în care persoana este considerată a fi un pericol grav pentru comunitate sau chiar o amenințare pentru siguranța națională întrucât o astfel de abordare este incompatibilă cu caracterul absolut al art. 3. Asta ar echivala cu a afirma că apărarea securității naționale justifică acceptarea mai facilă, în lipsa unor probe care respectă un criteriu mai strict, a riscului supunerii persoanei respective la rele tratamente. Curtea reafirmă că, pentru ca o expulzare forțată să fie contrară Convenției, condiția necesară – și suficientă – este aceea că riscul ca persoana respectivă să fie supusă unor rele tratamente în țara de destinație să fie real și bazat pe motive serioase și reale. Curtea a ținut seama de rapoartele referitoare la Tunisia, întocmite de Amnesty International și Human Rights Watch, care prezintă o situație îngrijorătoare, concluziile rapoartelor fiind coroborate și de un raport al Departamentului de Stat din SUA. Rapoartele menționează cazuri multiple și periodice de tortură și rele tratamente în cazul persoanelor acuzate de terorism. Practicile denunțate – care sunt aplicate deseori în timpul arestării preventive – includ suspendarea de tavan, amenințări cu violul, administrarea de șocuri electrice, scufundarea capului în apă, loviri, precum și arsuri de țigară. Acuzațiile de tortură și rele tratamente nu par să fie examinate de autoritățile competente din Tunisia, care folosesc deseori mărturișirile obținute sub constrângere pentru a pronunța condamnări. Curtea nu se îndoiește de fiabilitatea rapoartelor respective și reține că Guvernul italian nu a prezentat probe care să infirme aceste afirmații. Dat fiind că reclamantul a fost condamnat în Tunisia pentru infracțiuni legate de terorism, există motive serioase și reale pentru a crede în existența unui risc real ca acesta să fie supus unor tratamente contrare art. 3 dacă este expulzat în Tunisia. De asemenea, autoritățile tunisiene nu au oferit asigurările la nivel diplomatic solicitate de Guvernul italian. Existența unor legi interne privind garantarea drepturilor deținuților și acceptarea tratatelor internaționale relevante, menționate

În notele verbale ale ministrului tunisian al Afacerilor Externe, nu sunt suficiente pentru a asigura o protecție corespunzătoare față de riscul unor rele tratamente în cazul în care, precum în această situație, surse fiabile raportează practici vădit contrare principiilor Convenției. În fine, chiar dacă autoritățile diplomatice ar fi dat asigurările la nivel diplomatic solicitate, acest lucru nu ar fi scutit Curtea de obligația de a verifica dacă astfel de asigurări constituiau o garanție suficientă pentru protejarea reclamantului împotriva riscului de a fi supus unor tratamente interzise de Convenție.

Concluzie: încălcare dacă se execută decizia de expulzare a reclamantului în Tunisia (unanimitate).

Saccoccia împotriva Austriei - 69917/01

Decizia din 5.07.2007 (Secția I)

Art. 6

Art. 6 § 1

Acuzație în materie penală

Executarea unei ordonanțe de confiscare pronunțate de o instanță străină: *art. 6 inaplicabil (latura penală)*

În fapt – În 1993, o instanță americană l-a condamnat pe reclamant (resortisant american) pentru spălare de bani la scară largă. În 1997, instanța a dispus confiscarea bunurilor reclamantului și a înființat o comisie rogatorie în vederea executării ordonanței în Austria. În 1998, conformându-se comisiei rogatorii respective, Tribunalul penal regional Viena (*Landgerichts für Strafsachen Wien*) a dispus, cu titlu provizoriu, confiscarea bunurilor reclamantului în valoare de aproximativ 5,8 milioane EUR. Reclamantul a atacat această decizie, fără succes. În 2000, fără să țină ședință de judecată, Tribunalul penal regional Viena a dispus confiscarea bunurilor reclamantului. În urma unei ședințe în camera de consiliu, Curtea de Apel Viena a respins recursul reclamantului împotriva acestei decizii.

În drept – Art. 6 § 1: *Aplicabilitate – Latura penală*: Procedura în cadrul căreia instanțele austriece s-au pronunțat asupra executării ordonanței de confiscare nu implică o decizie privind temeinicia unei noi acuzații în materie penală, îndreptate împotriva reclamantului. Aceasta viza chestiunea dacă actele imputate reclamantului erau sancționabile conform dreptului austriac, chestiune la care instanțele trebuiau să răspundă *in abstracto*, nu pronunțându-se cu privire la vinovăția reclamantului. Examinarea abstractă a răspunderii penale este un element care se regăsește frecvent și în procedurile de extrădare care, conform jurisprudenței constante a Curții, nu implică o „decizie privind temeinicia unei acuzații în materie penală”. Întrucât instanțele austriece nu au nicio competență pentru a stabili suma sau bunurile care trebuie confiscate, procedura în litigiu nu se aseamănă nici cu o procedură de stabilire a pedepsei. Argumentul reclamantului, conform căruia procedura respectivă a fost mai mult decât o simplă executare a ordonanței de confiscare nu convinge Curtea. Întrucât problemele legate de executarea unei pedepse nu sunt considerate ca intrând sub incidența laturii penale a art. 6, Curtea nu vede niciun motiv pentru a decide altfel în ceea ce privește procedura de *exequatur* a unei pedepse aplicate de o instanță străină. În consecință, latura penală a art. 6 § 1 este *inaplicabilă* în prezenta cauză.

Concluzie: inaplicabilă (unanimitate).

Sakhnovskiy împotriva Rusiei (MC) - 21272/03

Hotărârea din 2.11.2010 (MC)

Art. 6

Art. 6 § 3 lit. c)

Dreptul la apărare cu asistența unui apărător

Lipsa de contact personal, înainte de ședința de judecată în apel, cu un avocat desemnat din oficiu care a preluat cauza reclamantului în baza unui memoriu întocmit de alt avocat: *încălcare*

În fapt – În 2001, reclamantul a fost condamnat la pedeapsa închisorii pentru omor. În 2002, Curtea Supremă i-a respins apelul. În 2007, prezidiul Curții Supreme a admis o revizuire, a casat hotărârea pronunțată în apel și a retrimis cauza pentru reexaminare, considerând că nu a fost respectat dreptul reclamantului de a fi asistat de un apărător în timpul ședinței desfășurate în apel. În cursul noii proceduri în apel, reclamantul a urmărit ședința din arest prin videoconferință deoarece Curtea Supremă i-a respins cererea de a se înfățișa personal. Înainte de începerea dezbaterii, reclamantului i-a fost prezentată noul său avocat desemnat din oficiu, care se afla în sala de ședință, iar Curtea Supremă le-a acordat 15 minute de întrevvedere confidențială prin videoconferință. Reclamantul a încercat să refuze să fie reprezentat de avocat, considerând că era nevoie să se întâlnească personal cu acesta. Curtea Supremă a respins obiecția formulată de reclamant cu privire la avocatul său, considerând-o nerezonabilă. Instanța a reținut că reclamantul nu a solicitat înlocuirea avocatului de către un coleg și nici nu a solicitat permisiunea de a alege alt avocat. Într-o decizie diferită, Curtea Supremă a hotărât să nu accepte noua declarație de apel a reclamantului și să examineze dosarul cauzei în baza declarației depuse în 2002 de fostul avocat al reclamantului înainte de precedentă ședință în procedura de apel. În aceeași zi, Curtea Supremă a examinat fondul cauzei și a confirmat hotărârea pronunțată în 2001.

În drept – Art. 6 § 1 coroborat cu art. 6 § 3 lit. c): a) *Calitate de victimă* – Autoritățile au recunoscut încălcarea inițială a drepturilor reclamantului prevăzute la art. 6, cel puțin în ceea ce privește absența unei asistențe corespunzătoare din partea unui apărător în procedura de apel desfășurată în 2002. Curtea consideră însă că simpla redeschidere a dosarului cauzei nu era suficientă pentru a-l lipsi pe reclamant de calitatea sa de victimă. Acest punct de vedere este strâns legat de caracteristicile sistemului rus de revizuire, așa cum era în vigoare la momentul faptelor. În primul rând, cauza putea fi redeschisă de nenumărate ori, fără nicio restricție. În al doilea rând, decizia de redeschidere a cauzei ținea de puterea discreționară a procurorului sau judecătorului, care decidea dacă o cerere de revizuire merita să fie examinată pe fond. Indiferent dacă procurorul era cel care introducea o cerere de revizuire sau dacă președintele instanței era cel care anula decizia unui judecător de a nu admite o astfel de cerere, decizia se putea lua din oficiu, ceea ce îi dădea statului pârât posibilitatea de a se sustrage controlului pe fond exercitat de Curte redeschizând încontinuu procedura. În plus, procedura internă este deseori redeschisă la inițiativa autorităților ruse atunci când acestea află că respectiva cauză a fost admisă de Curte spre examinare. Se poate întâmpla ca redeschiderea să fie favorabilă reclamantului, caz în care este utilă. Cu toate acestea, ținând seama de ușurința cu care Guvernul folosește această procedură, există și riscul unui abuz. Dacă Curtea ar accepta necondiționat faptul că simpla redeschidere a procedurii are automat ca efect înlăturarea calității de victimă a reclamantului, statul pârât ar putea împiedica examinarea oricărei cauze pendinte recurgând în mod repetat la procedura revizuirii în loc să remedieze încălcările anterioare asigurându-i reclamantului un proces echitabil. Pentru a stabili dacă reclamantul își păstrează calitatea de victimă sau nu, Curtea ia în considerare procedura în

ansamblu, inclusiv cea ulterioară redeschiderii. Această abordare permite stabilirea unui echilibru între principiul subsidiarității și eficacitatea mecanismului Convenției. În speță, Curtea consideră că simpla redeschidere a procedurii în cadrul unei cereri în revizuire nu constituie o reparație corespunzătoare și suficientă pentru reclamant.

Concluzie: excepție preliminară respinsă (unanimitate).

b) *Nouă comunicare a cererii către Guvern* – Guvernul susține că Curtea ar fi trebuit să îi comunice capetele de cerere formulate de reclamant cu privire la cea de-a doua procedură în apel. În observațiile suplimentare prezentate în martie 2008, reclamantul s-a plâns de ședința de judecată desfășurată în cadrul celei de-a doua proceduri în apel, în noiembrie 2007. O copie a fost trimisă Guvernului în timp util. Acesta nu era împiedicat de nimic să depună alte observații drept răspuns. Întrucât Curtea a admis ulterior cererea Guvernului de trimitere a cauzei la Marea Cameră, Curtea i-a acordat acestuia o nouă posibilitate de a prezenta observații. Prin urmare, Guvernul nu a fost dezavantajat față de reclamant.

c) *Renunțarea la dreptul de a fi asistat de un apărător* – În 2007, reclamantul s-a declarat nemulțumit de modul în care Curtea Supremă a organizat asistența unui apărător și a refuzat serviciile avocatei care tocmai fusese desemnată din oficiu. În fapt, reclamantul nu a solicitat un alt avocat în locul acesteia și nici nu a solicitat amânarea ședinței dar, fiindcă acesta nu avea cunoștințe din domeniul juridic, nu era de așteptat din partea sa să formuleze cereri precise. Faptul că reclamantul nu a solicitat aceste măsuri procedurale nu poate fi considerat așadar o renunțare la dreptul său de a fi asistat de un apărător.

d) *Asistența efectivă a unui apărător* – Este evident că, în opinia autorităților, cauza era suficient de complexă pentru a necesita asistența unui avocat profesionist. Deși noul avocat numit din oficiu era calificat și a fost pregătit *a priori* pentru a-l asista pe reclamant, aceste argumente nu sunt decisive. Reclamantul a putut să comunice cu avocatul său doar 15 minute, chiar înainte de începerea ședinței. Având în vedere complexitatea și gravitatea cauzei, timpul acordat era vădit insuficient pentru a-i permite reclamantului să discute cauza cu avocatul său și să se asigure că aceasta cunoaște bine dosarul și pregătește o apărare corespunzătoare. De asemenea, nu era sigur faptul că se asigura suficientă confidențialitate comunicării prin videoconferință. În prezenta cauză, reclamantul a trebuit să folosească sistemul de videoconferință instalat și operat de stat. Reclamantul avea așadar motive legitime să se simtă incomod în timpul întrevederii cu avocatul său pe tema dosarului. Guvernul nu explică motivele pentru care era imposibilă luarea altor măsuri pentru a-i asigura reclamantului asistență din partea unui apărător. Desigur, transferul reclamantului la Moscova pentru o întvedere cu avocatul său ar fi fost o operațiune îndelungată și costisitoare. Deși subliniază importanța capitală a unei asistențe efective din partea unui apărător, Curtea trebuie să examineze dacă, având în vedere acest obstacol geografic deosebit, guvernul pârât a luat măsuri care să compenseze suficient restricțiile aplicate drepturilor reclamantului. Nimic nu împiedica autoritățile să organizeze măcar o convorbire telefonică între reclamant și avocatul său cu ceva mai mult timp înaintea ședinței ori să îi desemneze din oficiu un avocat care să-l poată vizita la centrul de deținere și să fie alături de acesta în timpul ședinței. De asemenea, nu este clar de ce Curtea Supremă nu a încredințat reprezentarea reclamantului aceluiași avocat care l-a apărat în fața primei instanțe și a întocmit prima declarație de apel. În fine, Curtea Supremă ar fi putut să amâne ședința din oficiu pentru a-i lăsa reclamantului timp suficient ca să discute cauza cu noul său avocat. Măsurile luate de Curtea Supremă nu au fost suficiente și nu i-au asigurat reclamantului o asistență efectivă din partea unui apărător în cea de-a doua procedură de apel. În consecință, această procedură nu a remediat neregulile primei proceduri: nici în 2002, nici în 2007, reclamantul nu a beneficiat de asistență efectivă din partea unui avocat.

Concluzie: încălcare (unanimitate).

Salduz împotriva Turciei (MC) - 36391/02

Hotărârea din 27.11.2008 (MC)

Art. 6

Art. 6 § 3 lit. c)

Dreptul la apărare cu asistența unui apărător

Folosirea, ca probă, a depoziției făcute la poliție de un minor care nu a avut acces la un avocat: *încălcare*

În fapt – La momentul faptelor, legislația turcă asigura persoanelor bănuite de săvârșirea unei infracțiuni dreptul la prezența unui avocat din momentul reținerii lor, cu excepția cazului în care infracțiunea de care erau acuzați era de competența curților de securitate a statului. Reclamantul, încă minor, a fost arestat pentru complicitate la o organizație teroristă, infracțiune care era de competența curților de securitate. Fără a fi asistat de un avocat, reclamantul a dat poliției o depoziție în care recunoștea că a participat la o manifestație ilegală și a scris un slogan pe o pancartă. Ulterior, în fața procurorului și a judecătorului de instrucție, reclamantul a încercat să retracteze, afirmând că mărturisirea sa fusese obținută prin constrângere. Judecătorul de instrucție a dispus arestarea sa preventivă și din acel moment i s-a permis să consulte un avocat. În timpul procesului, reclamantul a continuat să conteste depoziția sa, însă curtea de securitate a statului a concluzionat că mărturisirea sa făcută la poliție este autentică și l-a declarat vinovat de faptele care i se imputau. Reclamantul a fost condamnat la 30 de luni de închisoare.

În hotărârea din 26 aprilie 2007, o Cameră a Curții Europene a concluzionat că echitatea procesului nu a fost prejudiciată de faptul că reclamantul nu a avut acces la un avocat în timpul reținerii sale.

În drept – Art. 6 § 3 lit. c): Pentru ca dreptul la un proces echitabil consacrat la art. 6 § 1 să rămână suficient de concret și efectiv este necesar, ca regula generală, ca accesul la un avocat să fie permis de la primul interogatoriu efectuat de poliție în cazul unui bănuț, cu excepția situației în care se demonstrează, în lumina circumstanțelor speciale ale speței, că există motive imperioase pentru a restrânge acest drept. Chiar și atunci când există motive imperioase, o asemenea restrângere nu trebuie să prejudicieze în mod nejustificat dreptul la apărare, ca de exemplu atunci când declarații incriminatoare – făcute în timpul unui interogatoriu efectuat de poliție fără a fi asistat de un avocat – sunt folosite ca temei pentru o condamnare. În speță, justificarea invocată pentru a-i refuza reclamantului accesul la un avocat – respectiv, că legea refuza sistematic acest acces în cazul unei infracțiuni de competența curților de securitate a statului – este suficient deja pentru a constata o nerespectare a cerințelor de la art. 6. De asemenea, curtea de securitate a statului a făcut din depoziția făcută de reclamant la poliție proba principală pentru justificarea condamnării sale, deși reclamantul a contestat corectitudinea ei. Nici asistența furnizată ulterior de un avocat, nici natura contradictorie a procedurii ulterioare nu au putut remedia neregula survenită în timpul reținerii. Vârsta reclamantului este un alt factor decisiv. Numărul mare de instrumente juridice internaționale relevante în materie demonstrează importanța fundamentală a posibilității unui minor față de care s-a luat măsura reținerii de a avea acces la un avocat în timpul acestei măsuri. Pe scurt, deși reclamantul a avut posibilitatea de a contesta probele incriminatorii în cadrul procesului său în primă instanță și apoi în apel, imposibilitatea de a asigura asistarea acestuia de către un avocat pe timpul reținerii a adus în mod iremediabil atingere dreptului său la apărare.

Concluzie: încălcare (unanimitate).

Sejdovic împotriva Italiei (MC) - 56581/00

Hotărârea din 1.03.2006 (MC)

Art. 6

Art. 6 § 3

Dreptul la apărare

Condamnarea în lipsă a unui reclamant imposibil de localizat și declarat fugar, fără să fi primit o notificare oficială privind acțiunea penală: *încălcare*

În fapt – Bănuț de săvârșirea unui omor, reclamantul trebuia arestat preventiv dar, fiind imposibil de localizat, a fost considerat ca „sustrăgându-se justiției” (*latitante*). Autoritățile nu au reușit să îi comunice solicitarea de a desemna un apărător ales. Acestea i-au desemnat un avocat din oficiu, care a fost informat despre trimiterea în judecată și data dezbaterilor la curtea cu jurați (*corte di assise*). Avocatul a participat la dezbateri. Reclamantul a fost absent. A fost condamnat. Avocatul reclamantului a fost informat că hotărârea a fost înregistrată la grefa curții cu jurați. Acesta nu a declarat apel și, prin urmare, condamnarea a rămas definitivă. După 2 ani și jumătate, reclamantul a fost arestat în Germania. Autoritățile germane au respins cererea de extrădare formulată de Italia, motivând că dreptul italian nu îi garantează reclamantului cu un grad suficient de certitudine posibilitatea de a obține redeschiderea procesului desfășurat în lipsa sa.

În drept – Art. 6: Reclamantul a fost judecat în lipsă. Anterior arestării sale, nu a primit nicio informație oficială despre acuzațiile aduse ori data procesului său. Trebuie stabilit dacă, deși reclamantul nu a primit o notificare oficială, se poate considera că acesta a avut cunoștință despre acțiunea penală și despre proces – suficient cât să poată decide să renunțe la dreptul său de a compărea în instanță ori de a se sustrage justiției. În speță, nu s-a demonstrat că reclamantul avea cunoștință suficientă despre acțiunea penală și acuzațiile formulate împotriva sa. Nu se poate concluziona așadar că a încercat să se sustragă justiției ori că a renunțat în mod neechivoc la dreptul său de a compărea în instanță. Rămâne astfel de verificat dacă dreptul intern îi oferea, într-un grad suficient de certitudine, posibilitatea de a obține un proces nou în prezența sa. O eventuală acțiune introdusă de reclamant în temeiul art. 670 C. proc. pen. nu avea nicio șansă de reușită. Referitor la acțiunea prevăzută la art. 175 C. proc. pen., menționată și de Guvern, aceasta nu îi garantează reclamantului, într-un grad suficient de certitudine, posibilitatea de a fi prezent și de a se apăra în cursul noului proces. Nu s-a susținut că reclamantul avea la dispoziție alte mijloace pentru a obține repunerea în termenul de apel sau desfășurarea unui proces nou. Prin urmare, reclamantul – care a fost judecat în lipsă și în privința căruia nu s-a demonstrat că a încercat să se sustragă justiției ori că a renunțat în mod neechivoc la dreptul de a compărea în instanță – nu a beneficiat de posibilitatea de a obține desfășurarea unei noi proceduri în cadrul căreia instanța, după ce l-a ascultat în conformitate cu dreptul la apărare, să se pronunțe asupra fondului acuzațiilor îndreptate împotriva sa.

Concluzie: încălcare (unanimitate).

Taxquet împotriva Belgiei (MC) – 926/05

Hotărârea din 16.11.2010 (MC)

Art. 6

Art. 6 § 1

Proces echitabil

Absența unor garanții procedurale suficiente pentru a permite unui acuzat să înțeleagă verdictul de vinovăție pronunțat de un juriu popular la curtea cu jurați (*cour d'assises*): *încălcare*

În fapt – În 2003-2004, reclamantul a compărut împreună cu șapte coacuzati în fața *cour d'assises* pentru a fi judecat în legătură cu asasinarea unui ministru de stat și tentativa de asasinare a partenerei acestuia de viață. În vederea pronunțării verdictului, juriul popular a trebuit să răspundă la 32 de întrebări, dintre care patru îl vizau pe reclamant. Jurații l-au declarat vinovat pe reclamant, iar acesta a fost apoi condamnat la 20 de ani de închisoare. I s-a respins recursul în casație împotriva hotărârii pronunțate de *cour d'assises*.

Prin hotărârea din 13 ianuarie 2009, o Cameră a Curții europene a constatat în unanimitate încălcarea art. 6 § 1 din Convenție, ca urmare a lipsei motivării hotărârii pronunțate de *cour d'assises*.

În drept – Art. 6 § 1: diverse state membre ale Consiliului Europei au un sistem de proces cu juriu popular în cadrul căruia magistrații de profesie nu pot participa la deliberările juraților pentru stabilirea verdictului. Acest sistem, care provine din voința legitimă de a-i asocia pe cetățeni la acțiunea justiției, în special la acțiunile cele mai grave, nu poate fi pus în discuție aici. Din jurisprudența Curții reiese că lipsa motivării unui verdict pronunțat de un juriu popular nu implică, în sine, încălcarea art. 6. Nu este mai puțin adevărat că, pentru respectarea cerințelor unui proces echitabil, trebuie să existe garanții suficiente pentru a-i permite acuzatului, dar și publicului, să înțeleagă verdictul pronunțat. Aceste garanții pot consta, de exemplu, în a le furniza juraților instrucțiuni sau clarificări privind problemele juridice ridicate sau mijloacele de probă prezentate, a le supune atenției chestiuni precise și neechivoce care vor fundamenta verdictul, sau în a compensa lipsa motivării răspunsurilor juriului. În speță, nici rechizitoriul, nici întrebările adresate juraților nu conțineau informații suficiente privind participarea reclamantului la săvârșirea infracțiunilor care i se imputau. Rechizitoriul menționa fiecare dintre infracțiunile de care era acuzat reclamantul, însă nu preciza care erau probele care, în opinia acuzării, puteau fi reținute împotriva acestuia. Referitor la întrebările adresate juriului de președintele *cour d'assises*, acestea erau laconice și identice pentru toți acuzații. Chiar și în combinație cu rechizitoriul, acestea nu îi permiteau reclamantului să știe ce probe și circumstanțe i-au condus pe jurați la pronunțarea unui verdict de vinovăție în privința sa. Reclamantul nu a putut înțelege, în special, ce rol exact îi atribuia juriul în raport cu coacuzatii, de ce infracțiunea a fost încadrată ca asasinat în loc de omor și de ce s-a reținut împotriva sa circumstanța agravantă a premeditării în legătură cu omorârea partenerei ministrului de stat. Această deficiență este cu atât mai problematică cu cât cauza era complexă în plan juridic și factual, iar procesul a durat peste 2 luni și a inclus numeroase audieri. În fine, sistemul național nu prevede posibilitatea de a declara apel împotriva unei hotărâri pronunțate de *cour d'assises*. Referitor la recursul în casație, acesta are ca obiect doar probleme de drept și, prin urmare, nu poate lămuri în mod corespunzător o persoană în privința motivelor condamnării sale. Prin urmare, reclamantul nu a beneficiat de garanții suficiente pentru a-i permite să înțeleagă verdictul de vinovăție pronunțat împotriva sa, iar procedura a avut un caracter inequitabil.

Concluzie: încălcare (unanimitate).

V. împotriva Regatului Unit (MC) - 24888/94

Hotărârea din 16.12.1999 (MC)

Art. 6

Art. 6 § 1

Proces echitabil

Proces public la o instanță pentru adulți a unui minor acuzat de omor și aplicarea unei pedepse privative de libertate pe o durată lăsată la latitudinea Maiestății Sale, dar nu mai puțin de 15 ani, pedeapsă stabilită de un membru al executivului: *încălcare*

În fapt – Reclamantul și un alt băiat, ambii în vârstă de 10 ani, au fost inculpați pentru omorârea unui copil de 2 ani pe care l-au răpit și l-au omorât în bătaie. Procesul, care a fost public și s-a desfășurat în fața unei instanțe pentru adulți, a durat 3 săptămâni. Procedura a avut formalismul unui proces pentru adulți, cu unele modificări, având în vedere vârsta acuzaților (11 ani la vremea respectivă): în special, aceștia au fost așezați alături de asistenți sociali pe o bancă supraînălțată pentru situația respectivă; părinții și avocații lor au fost așezați în apropiere, iar durata audierilor a fost scurtată. Judecătorul a mai precizat că va întrerupe ședința dacă cei doi copii vor da semne de oboseală ori stres, ceea ce s-a și întâmplat într-o împrejurare. Procesul a fost înconjurat de multă publicitate, însă cererea avocatului reclamantului pentru suspendarea procedurii, având în vedere natura și amploarea campaniei mediatice, a fost respinsă. Cu toate acestea, judecătorul a emis o ordonanță interzicând publicarea numelui și a oricărei informații care ar putea conduce la identificarea reclamantului și coacuzatului. În timpul procesului, un psihiatru a declarat că, în momentul săvârșirii omorului, reclamantul era capabil să discearnă binele și răul și, în instrucțiunile pentru jurați, judecătorul le-a atras acestora atenția asupra faptului că acuzarea trebuia să demonstreze fără niciun dubiu că acuzații știau că ceea ce fac ei este rău. Cei doi copii au fost declarați vinovați de omor și răpire și, în urma pronunțării verdictului, judecătorul a încuviințat publicarea numelor acestora. Reclamantul a fost condamnat la o pedeapsă privativă de libertate pe o durată lăsată la latitudinea Maiestății Sale. Judecătorul a recomandat o perioadă punitivă (în vederea reprimării și descurajării) de 8 ani, iar *Lord Chief Justice* una de 10 ani. Ministrul a stabilit însă o perioadă de 15 ani, ținând seama de sentimentele generate de cauză în rândul populației. Reclamantul a declanșat o procedură de control jurisdicțional, susținând că durata perioadei punitive este disproporționată și că a fost stabilită fără a ține seama de imperativele readaptării. Un raport medical întocmit în cadrul procedurii preciza că reclamantul era incapabil să înțeleagă desfășurarea procedurii și că era îndoielnic faptul că reclamantul a înțeles suficient situația pentru a da instrucțiuni clare avocatului său. *Divisional Court* a anulat perioada punitivă stabilită de ministru, motivând că acesta a greșit dând importanță protestelor publice. Apelurile declarate de ministru la Curtea de apel și la Camera Lorzilor au fost respinse. Nu s-a luat nicio altă decizie privind perioada punitivă.

În drept – Art. 6 § 1: Această dispoziție îi recunoaște unui acuzat dreptul de a participa efectiv la procesul său. Având în vedere lipsa unei norme comune privind vârsta minimă a răspunderii penale, nu se poate afirma că procesul îndreptat împotriva unui copil, chiar dacă are doar 11 ani, constituie în sine o încălcare a dreptului la un proces echitabil. Însă este esențial ca un copil acuzat de săvârșirea unei infracțiuni să fie tratat într-un mod care ține seama pe deplin de vârsta sa, maturitatea sa și capacitățile sale în plan intelectual și emoțional și să se ia măsuri pentru a-i facilita acestuia înțelegerea procedurii și participarea la aceasta. Fiind vorba despre un copil acuzat de o infracțiune gravă care are consecințe considerabile în presă și în rândul populației, ar trebui pe cât posibil să se reducă intimidarea și inhibarea respectivei persoane. O procedură modificată constând în selectarea asistenței și un rezumat

judicios ar putea răspunde interesului general ca administrarea justiției să fie transparentă. Deși s-au luat măsuri speciale pentru a-l ajuta pe reclamant să înțeleagă procedura, formalismul și ceremonialul instanței, cu siguranță că acestuia pe moment i s-au părut incompreensibile și intimidante. Numeroase rapoarte întocmite de psihiatru puneau în dubiu capacitatea acestuia de a participa la procedură; prin urmare, în sensul art. 6 § 1, nu era suficient ca reclamantul să fie reprezentat de avocați experimentați. Prin urmare, nu a putut să participe efectiv la procedura penală împotriva sa.

Concluzie: încălcare (șaisprezece voturi la unu).

Art. 6 § 1: pe latura penală, această dispoziție se referă la întreaga procedură în litigiu, inclusiv stabilirea pedepsei. Întrucât perioada punitivă reprezintă perioada maximă pe care un tânăr condamnat la o pedeapsă privativă de libertate pe o durată lăsată la discreția Maiestății Sale poate fi obligat să o execute dacă nu este considerat periculos, stabilirea acestei perioade echivalează cu pronunțarea unei pedepse, iar art. 6 § 1 este aplicabil. „Independent” în sensul art. 6 înseamnă independent de puterea executivă și de părțile implicate în litigiu. Însă perioada punitivă a reclamantului a fost stabilită de ministrul de Interne, care nu poate fi considerat independent de puterea executivă.

Concluzie: încălcare (unanimitate).

Van Geyseghem împotriva Belgiei (MC) - 26103/95

Hotărârea din 21.01.1999 (MC)

Art. 6

Art. 6 § 3 lit. c)

Dreptul la apărare cu asistența unui apărător

Refuzul de a admite reprezentarea unei părți atunci când aceasta nu a fost prezentă personal:
încălcare

În fapt – Reclamanta, resortisant belgian, s-a născut în 1942 și locuia în Hoeilaart (Belgia) la momentul faptelor. În 1987, reclamanta a fost trimisă în judecată în fața instanțelor penale belgiene pentru complicitate la 3 fapte de trafic internațional de cocaină, ocupându-se de introducerea în Belgia a drogurilor provenite din Brazilia. Condamnată în primă instanță de o instanță penală (*tribunal correctionnel*) din Bruxelles, reclamanta a declarat apel împotriva condamnării sale. În apel, reclamanta a lipsit într-o fază inițială. Conform posibilității oferite de dreptul belgian, reclamanta a atacat hotărârea care fusese pronunțată în lipsă și care confirma condamnarea sa la 3 ani de închisoare și la plata unei amenzi de 60 000 de franci belgieni. În urma formulării căii de atac, cauza a ajuns pe rolul curții de apel, care a ținut o nouă ședință de judecată. Reclamanta nu s-a prezentat nici la această ședință. Avocatul său a fost prezent și a precizat că intenționa să își reprezinte clienta și să depună concluzii privind prescrierea acțiunii publice. Curtea de apel s-a opus și, prin hotărârea din 4 octombrie 1993, a declarat contestația nefondată. Recursul reclamantei a fost respins de Curtea de Casație în data de 4 mai 1994.

Reclamanta reproșează Curții de Apel Bruxelles că nu a permis, în lipsa sa, ca avocatul său să îi asigure apărarea în cadrul apelului. Aceasta a invocat o încălcare a art. 6 § 1 și art. 6 § 3 lit. c) din Convenție.

În drept – Art. 6 § 3 lit. c): Curtea reamintește principiile desprinse în hotărârile *Poitrimol împotriva Franței* (23 noiembrie 1993, seria A nr. 277) și *Lala și Pelladoah împotriva Țărilor de Jos* (hotărârile din 22 septembrie 1994, seria A nr. 297-A și B) având ca obiect situații comparabile cu cea din prezenta cauză. În prima dintre cele trei cauze, Curtea a considerat că prezentarea în instanță a acuzatului este de o importanță fundamentală ca urmare atât a dreptului acestuia de a fi ascultat, cât și a necesității de a controla corectitudinea afirmațiilor sale și de a le confrunța cu declarațiile victimei, ale cărei interese trebuie protejate, dar și cu cele ale martorilor. Prin urmare, legiuitorul trebuie să aibă posibilitatea de a descuraja absențele nejustificate. În ultimele două hotărâri, Curtea a precizat însă că este, de asemenea, „de o importanță fundamentală pentru echitatea sistemului penal ca acuzatul să fie apărat corespunzător atât în primă instanță, cât și în apel, *a fortiori* în condițiile în care, precum în dreptul olandez, deciziile pronunțate în apel nu mai pot fi atacate”. Curtea a adăugat că acest ultim interes este cel care prevalează și că, în consecință, faptul că acuzatul, deși informat corespunzător, nu este prezent în fața instanței nu poate – chiar și în lipsa unei scuze – să justifice privarea acestuia de dreptul de a fi asistat de un apărător pe care i-l recunoaște art. 6 § 3 din Convenție. În opinia Curții, instanțele sunt cele care trebuie să asigure caracterul echitabil al unui proces și să se asigure în consecință că un avocat care, în mod evident participă la ședință pentru a-și apăra clientul în absența acestuia, are posibilitatea de a face acest lucru. Curtea nu este de acord cu Guvernul belgian când afirmă că o constatare a absenței unui posibil apărător de opoziție în cazul unei persoane condamnate în lipsă a fost decisivă în motivarea hotărârilor *Lala și Pelladoah*. Propoziția care începe cu locuțiunea adverbială „*a fortiori*” a fost introdusă ca un considerent secundar. Din contră, Curtea a

afirmat că prevalează interesul de a fi apărat corespunzător. Dreptul oricărui acuzat de a fi apărat efectiv de un avocat se numără printre elementele fundamentale ale procesului echitabil. Un acuzat nu pierde acest drept doar pentru că absentează de la dezbateri. Chiar dacă legiuitorul trebuie să aibă posibilitatea de a descuraja absențele nemotivate, acesta nu le poate sancționa făcând derogare de la dreptul de a fi asistat de un apărător. Cerințele legitime ale prezenței acuzaților la dezbateri trebuie să fie asigurate prin alte mijloace decât pierderea dreptului la apărare. Principiul dedus în cauzele Lala și Pelladoah se aplică în prezenta cauză. Chiar dacă reclamanta a avut mai multe posibilități să se apere, Curtea de Apel Bruxelles trebuia să îi ofere avocatului său, domnul Verstraeten, care s-a prezentat la ședință, posibilitatea de a o apăra chiar și în absența ei. Acest lucru era cu atât mai necesar cu cât, în prezenta cauză, strategia de apărare pe care încerca să o elaboreze domnul Verstraeten avea ca obiect o problemă de drept. Acesta din urmă dorea să pledeze pentru prescrierea acțiunii publice, chestiune deja considerată esențială de Curte. Chiar dacă, după cum susține Guvernul, curtea de apel a trebuit să examineze din oficiu problema prescrierii, nu este mai puțin adevărat faptul că avocatul are o contribuție indispensabilă la soluționarea litigiilor și că rolul său se justifică acolo unde trebuie să se exercite dreptul la apărare. În plus, din hotărârea din 4 octombrie 1993 nu reiese că s-ar fi dat o soluție în această chestiune. În concluzie, a fost încălcat art. 6 § 1 coroborat cu art. 6 § 3 lit. c) din Convenție.

Concluzie: încălcare (șaisprezece voturi la unu).

Vera Fernández-Huidobro împotriva Spaniei - 74181/01

Hotărârea din 6.01.2010 (Secția a III-a)

Art. 6

Art. 6 § 1

Acuzație în materie penală

Pretinsă lipsă de imparțialitate în cazul unui judecător de instrucție: *art. 6 aplicabil*

Proces echitabil

Instanță imparțială

Lipsă de imparțialitate care aduce atingere unei cercetări judecătorești remediate de o nouă cercetare făcută de alt judecător de la o altă instanță: *neîncălcare*

În fapt – La momentul faptelor, reclamantul era secretar de stat pentru securitate în cadrul Ministerului de Interne. În 1988, un judecător central de instrucție a început cercetarea penală față de organizația teroristă denumită „Grupuri Antiteroriste de Eliberare” („GAL - *Grupos Antiterroristas de Liberación*”). În 1993, judecătorul central și-a luat concediu pentru motive personale ca să candideze la alegerile generale și să ocupe ulterior alte funcții în cadrul guvernării. În afara înființării unei comisii rogatorii, nu s-a întocmit niciun act de cercetare judecătorească important nici înainte de concediul său, nici în timpul înlocuirii sale. În timpul concediului, magistratul a ocupat, printre altele, funcția de secretar de stat în cadrul Ministerului de Interne. În 1994, timp de câteva zile, a avut o funcție de același grad în același interval ca și reclamantul, pe atunci secretar de stat pentru securitate în cadrul Ministerului de Interne (acesta din urmă a demisionat la scurt timp după aceea). Potrivit acestuia din urmă, cei doi aveau raporturi de dușmănie evidentă, pe fondul rivalității legate de atribuțiile lor politice, ceea ce ar fi ajuns până la provocarea demisiei sale, fapt pe care magistratul îl contestă. După câteva zile de la demisia sa din funcțiile din guvern, judecătorul central de instrucție a revenit la vechea sa funcție și astfel la cercetarea judecătorească în cauza GAL. Cercetarea judecătorească în această cauză a continuat în mod activ. În ianuarie 1995, judecătorul central l-a anchetat pe reclamant pentru prezumtive infracțiuni de deturnare de fonduri publice și lipsire de libertate în mod ilegal; acesta din urmă era acuzat că a jucat un rol – financiar și nu numai – în cadrul organizării GAL. Reclamantul a solicitat, fără succes, recuzarea magistratului pe motivul pretinsei lipse de imparțialitate. A fost ținut în arest preventiv timp de câteva luni în 1995, fiind eliberat după ce a plătit o cauțiune. Din august 1995, cercetarea judecătorească a fost preluată la Tribunalul Suprem de un judecător delegat de la secția penală din motive de competență, pe motivul imunității parlamentare a unora dintre persoanele implicate. Noul magistrat a efectuat o nouă cercetare judecătorească, în cadrul căreia majoritatea actelor de cercetare judecătorească au fost efectuate din nou. Acesta a dispus reexaminarea depozițiilor luate de judecătorul central. Declarațiile au fost supuși unor interogatorii încrucișate cu avocații părților și au fost chestionați de judecătorul de instrucție delegat. De asemenea, s-a dispus obținerea unor probe suplimentare (înscrieri, mărturii, expertize). La finalul cercetării, reclamantul a fost inculpat și pentru apartenența la o bandă armată. În 1998, dosarul cauzei a fost trimis spre judecare la Tribunalul Suprem. Excepția preliminară ridicată de reclamant cu privire la pretinsa lipsă de imparțialitate a judecătorului central a fost respinsă, secția penală considerând că dușmănia invocată de reclamant nu a fost dovedită. Reclamantul a fost condamnat a o pedeapsă de 10 ani de închisoare pentru deturnare de fonduri publice și lipsire de libertate în mod ilegal. Recursul *de amparo* declarat de reclamant la Tribunalul Constituțional a fost respins în 2001.

În drept – Art. 6 § 1: a) *Aplicabilitatea art. 6* – În măsura în care actele efectuate de judecătorul de instrucție influențează direct și inevitabil desfășurarea și, prin urmare, echitatea procedurii ulterioare, inclusiv procesul propriu-zis, Curtea consideră că, deși este posibil ca unele dintre garanțiile procedurale avute în vedere la art. 6 § 1 să nu se aplice în faza cercetării judecătorești, cerințele dreptului la un proces echitabil în sens larg implică obligatoriu imparțialitatea judecătorului de instrucție. De asemenea, dreptul spaniol dispune că judecătorul de instrucție, însărcinat cu cercetarea atât a probelor incriminatoare, cât și a celor dezincriminatoare, trebuie să respecte criteriile de imparțialitate. Tribunalul Constituțional consideră că acest judecător, ca oricare alt judecător, trebuie să fie imparțial din punct de vedere obiectiv și subiectiv. Art. 6 este aplicabil procedurii de cercetare judecătorească efectuată în prezenta cauză de judecătorul central de instrucție.

b) *Fondul* – Dosarul de cercetare judecătorească aferent prezentei cauze a fost repartizat judecătorului central de instrucție în 1989. Cu excepția comisiei rogatorii, nu s-a efectuat niciun act de cercetare judecătorească important înainte ca judecătorul să își ia concediu pentru motive personale. Abia după revenirea acestuia în funcția de judecător central de instrucție a fost reluată cercetarea judecătorească în dosarul cauzei într-un mod activ. Curtea consideră că, independent de relațiile personale conflictuale sau de dușmănia evidentă invocată, la originea invocării lipsei de imparțialitate obiectivă se află faptul că judecătorul a exercitat o funcție publică și a intrat în contact cu anumite persoane în acest context, și că a fost repus imediat în funcția de judecător de instrucție în dosarul penal deschis, *inter alia*, împotriva acelor persoane. Având în vedere circumstanțele cauzei, Curtea consideră că imparțialitatea judecătorului central de instrucție ar putea părea îndoielnică. Temerile reclamantului în acest sens pot fi considerate așadar justificate în mod obiectiv; în consecință, demersul obiectiv conduce la concluzia că, atunci când a fost repus în funcția de judecător după ce și-a luat concediu ca să candideze la alegeri și a reluat dosarul aferent prezentei proceduri, judecătorul central de instrucție nu întrunea cerința de imparțialitate impusă de art. 6.

Astfel, se ridică întrebarea dacă Tribunalul Suprem – în special judecătorul de instrucție delegat de la secția penală – a remediat deficiența respectivă. În speță, reclamantul a fost judecat și condamnat în unică instanță de Tribunalul Suprem care, la rândul său, a făcut o nouă cercetare judecătorească prin intermediul unui judecător nou. Cercetarea făcută de judecătorul central a fost așadar examinată și supusă controlului de către un nou judecător de instrucție din cadrul unei instanțe superioare. Părțile nu sunt de acord cu privire la întinderea cercetării făcute de judecătorul delegat de la Tribunalul Suprem. Curtea reține că activitatea acestui judecător nu s-a limitat la reproducerea cercetării anterioare, ci, din contră, a constituit o cercetare judecătorească nouă în cadrul căreia majoritatea actelor de cercetare judecătorească au fost efectuate din nou. De asemenea, chiar dacă reclamantul consideră noua cercetare judecătorească doar o reluare a celei făcute de judecătorul central, acesta nu pune la îndoială imparțialitatea personală a judecătorului de instrucție delegat de la Tribunalul Suprem. Deși este adevărat că judecătorul de instrucție delegat cunoștea deja persoanele care trebuiau citate să dea declarații și că a continuat și a încheiat cercetarea începută de primul judecător de instrucție, părțile au avut totuși posibilitatea de a confirma sau infirma declarațiile lor atât în fața acestuia, cât și în dezbaterile orale de la Tribunalul Suprem, cu respectarea tuturor garanțiilor disponibile. În lumina celor de mai sus, Curtea concluzionează că imparțialitatea judecătorului de instrucție delegat de la secția penală a Tribunalului Suprem nu poate fi contestată și că judecătorul delegat a remediat astfel deficiențele cercetării judecătorești inițiale.

Concluzie: neîncălcare (patru voturi la trei).

Y. împotriva Norvegiei – 56568/00

Hotărârea din 11.02.2003 (Secția a III-a)

Art. 6

Art. 6 § 2

Prezumția de nevinovăție

Constatarea făcută de o instanță în cadrul unei proceduri civile, ulterior achitării pe latura penală, conform căreia pârâtul „a săvârșit infracțiunile”: *încălcare*

În fapt – Reclamantul a fost declarat vinovat de lovire, agresiune sexuală și omor, fiind obligat la plata unei despăgubiri de 100 000 de coroane norvegiene părinților victimei. Acesta a sesizat curtea de apel care, după ascultarea martorilor, l-a achitat acceptând verdictul juriului. A doua zi, după ascultarea pledoariilor avocaților din partea reclamantului și a părinților victimei, curtea de apel a confirmat decizia de acordare a unei despăgubiri. Instanța a reținut că era clar că „toate probabilitățile indicau că reclamantul a săvârșit infracțiunile” și a considerat „clar probabil” că reclamantul a „săvârșit infracțiunile”. Comitetul de selecție a recursurilor de la Curtea Supremă i-a refuzat reclamantului formularea recursului, deși acesta avea ca obiect examinarea mijloacelor de probă, dar i-a acordat această permisiune cu privire la contestarea modului în care s-a desfășurat procedura la curtea de apel și interpretarea pe care această instanță a dat-o dreptului. Curtea Supremă a respins recursul.

În drept – Art. 6 § 2: faptul că reclamantul a rămas „acuzat” până când achitarea sa rămâne definitivă nu prezintă relevanță pentru cererea de despăgubiri, care se baza pe Legea din 1969 privind repararea prejudiciilor. O persoană poate fi obligată la plata unei despăgubiri fără să fie angajată răspunderea penală. Chiar dacă victima alege să conexeze cererea de reparație procedurii penale, cererea se consideră în continuare ca fiind „civilă”. De altfel, așa a și considerat-o Curtea Supremă. Prin urmare, cererea de despăgubiri nu a fost considerată ca fiind o „acuzăție în materie penală”, conform dreptului intern. În ceea ce privește natura procedurii, cererea trebuia examinată în baza principiilor specifice normelor de drept în materie de răspundere civilă. Soluția pronunțată în procedura penală nu era decisivă pentru cererea civilă; problema reparației trebuia să fie supusă unei analize juridice diferite, bazate pe criterii și cerințe în materie de probe care, sub diverse aspecte importante, diferă de cele aplicabile în domeniul răspunderii penale. Faptul că un act care poate da naștere unei acțiuni civile reunește și elemente constitutive obiective ale unei infracțiuni nu constituie un motiv suficient pentru a-l considera pe pârât ca fiind „acuzat de o infracțiune”. De asemenea, faptul că probele prezentate în procesul penal servesc la stabilirea consecințelor faptei în domeniul civil nu justifică o astfel de concluzie. Altminteri, art. 6 § 2 ar avea ca efect indezirabil lipsirea victimei de posibilitatea de a cere o despăgubire, ceea ce ar constitui o limitare arbitrară și disproporționată a dreptului său de acces la o instanță. O interpretare așa de largă nu ar fi susținută nici de textul art. 6 § 2, nici de vreo convergență a sistemelor juridice naționale din statele contractante. Prin urmare, achitarea nu trebuie să împiedice stabilirea, pe baza unor cerințe mai puțin stricte privind probele, a unei răspunderi civile care presupune obligația de a plăti o despăgubire pentru aceleași fapte. Cu toate acestea, dacă decizia internă pronunțată în acțiunea civilă ar conține o declarație privind răspunderea penală a pârâtului, atunci s-ar ridica o problemă ce intră sub incidența art. 6 § 2 din Convenție. În prezenta cauză, trebuie cercetat dacă, prin modul lor de acțiune sau prin limbajul folosit în motivare, instanțele interne au creat între procedura penală și acțiunea în despăgubiri care i-a urmat o legătură vădită care să justifice includerea acțiunii în despăgubiri în sfera de aplicare a art. 6 § 2. Curtea de apel a considerat că era „clar probabil că [reclamantul a] săvârșit infracțiunile”, iar Curtea Supremă, care a confirmat această hotărâre folosind totuși o

formulare mai circumspectă, nu a remediat această problemă. Formularea folosită depășește cadrul civil și astfel s-a pus la îndoială temeinicia achitării, ceea ce a creat o legătură suficientă cu procedura penală anterioară. Prin urmare, art. 6 § 2 este aplicabil acțiunii în despăgubire și a fost încălcat.

Concluzie: încălcare (unanimitate).